

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

"Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΣΕ
ΕΦΗΒΟΥΣ, ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ (Τ.Ε.Λ.) ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ"

ΠΑΤΡΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 1994

**"Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΣΕ ΕΦΗΒΟΥΣ,
ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ (ΤΕΛ) ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ"**

ΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ

ΑΜΟΥΤΖΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΓΑΪΤΑΝΙΔΟΥ ΜΑΡΘΑ

ΤΡΟΜΠΟΥΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

Κα ΝΟΜΙΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ

Πτυχιακή για την λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από
το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Υγείας και Πρόνοιας,
του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

877.

"Του να σου σερβίρω ένα πιάτο ψάρια θα
χορτάσεις μια μέρα. Του να σε μάθω να
φαρεύεις σου λύνω το πρόβλημα της ζωής
σου"

(Καλογήρου Κορνηλία)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΕΛ.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I.	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
A. Το πρόβλημα	1
B. Σκοποί της μελέτης	6
Γ. Ειδική ορολογία	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II.	14
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	14
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ	14
A. Εισαγωγή	15
B. Η εξέλιξη του θεσμού	17
Γ. Η κατάσταση σήμερα	19
ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ:	
A. Η εκπαιδευτική κατάσταση στη χώρα μας	22
B. Προοπτικές και μέτρα για την εκπαίδευση	23
Γ. Δυνάμεις που επηρεάζουν την ελληνική εκπαίδευση	28
Δ. Προοπτικές εξέλιξης για τον απόφοιτο γυμνασίου ή λυκείου	33
Ε. Γενική εκπαίδευση και βαθμίδες αυτής	37
ΣΤ. Επιλογή υποψηφίων για τις ανώτερες και ανώτατες σχολές	43

Ζ.	Ο θεσμός του επαγγελματικού προσανατολισμού στο σχολείο	47
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ		
Α.	Εφηβική ηλικία	52
Β.	Χρονολογική οριοθέτηση της εφηβείας	53
Γ.	Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της εφηβείας	57
Δ.	Κρατική πρόνοια για τον έφηβο	63
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ		
Α.	Διδασκαλείο τεχνικής εκπαίδευσης	71
Β.	Ιστορική και πρόσφατη ανάπτυξη της δευτεροβάθ- μιας τεχνολογικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα	73
Γ.	Τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση	79
	α) Έννοια -σκοπός	79
	β) Αρχές μέθοδοι και μέσα εφαρμογής του Ε.Π.	81
Δ.	Τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση και τα στάδια ανάπτυξης	85
	α) Πρώτο στάδιο	85
	β) Δεύτερο στάδιο	85
Ε.	Η εξέλιξη της τεχνικής εκπαίδευσης στη χώρα μας	86
Στ.	Ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση	89
Ζ.	Τα προβλήματα της τεχνικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα	90
Η.	Στροφή του ενδιαφέροντος των νέων προς την τεχνι- κο-επαγγελματική κατάρτιση	93

Θ.	Η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση και οι ανάγκες της οικονομίας σε εργατικό δυναμικό	101
----	---	-----

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ

A.	Η γνώση των επαγγελμάτων	111
B.	Εννοια και φύση της επαγγελματικής ανάπτυξης	119
Γ.	Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής	120
	α) Μη ψυχολογικές θεωρίες	121
	β) Ψυχολογικές θεωρίες	126
	γ) Γενικές θεωρίες	144
	δ) Μια σύνθετη εξελικτική προσέγγιση	146
Δ.	Οι φάσεις της επαγγελματικής ανάπτυξης και η επαγγελματική ωριμότητα	154
Ε.	Ταξινόμηση των επαγγελμάτων	159
	α) Ταξινόμηση επαγγελμάτων με βάση τις οικονομικές δραστηριότητες και τον κωδικό αριθμό	159
	β) Ποιοτική ή ψυχολογική κατάταξη επαγγελμάτων	160
ΣΤ.	Το πρόβλημα της εκλογής επαγγέλματος	166
Ζ.	Οι παράγοντες που επηρεάζουν την σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση	170
	α) Προσωπικοί παράγοντες	172
	β) Κοινωνικοί παράγοντες	174

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΚΤΗ

A.	Ο επαγγελματικός προσανατολισμός και η χρησιμότητα του	181
B.	Βασικές αρχές του Ε.Π.	182
		196

Γ.	Σκοπός και χαρακτηριστικά του Ε.Π.	198
Δ.	Μέθοδοι και μέσα εφαρμογής του Ε.Π.	203
Ε.	Εκταση και πεδίο δράσης του Ε.Π.	211
Στ.	Παράγοντες ανάπτυξης του Ε.Π.	215
Ζ.	Ο θεσμός του Ε.Π. και οι επιστήμες	217
Η.	Εκπαιδευτικές - επαγγελματικές αποφάσεις	218
Θ.	Εκπαιδευτικές - Επαγγελματικές πληροφορίες	224
Ι.	Αξιολόγηση των πληροφοριών	241
ΙΑ.	Ο θεσμός του Ε.Π. στο σχολείο	246
ΙΒ.	Η διδασκαλία του σχολικού επαγγελματικού προσανα- τολισμού	251
ΙΓ.	Οι λειτουργοί που εφαρμόζουν το θεσμό του Ε.Π. ..	254
ΙΔ.	Προβλήματα και προοπτικές του Ε.Π.	260
ΙΕ.	Συντονισμός των αρμοδίων υπηρεσιών	263
ΙΣΤ.	Το περιεχόμενο του Σ.Ε.Σ.Π.Σ.	270
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ III.	272
	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	272
α)	Είδος έρευνας	272
β)	Σκοπός της έρευνας	272
γ)	Ερευνητικά ερωτήματα α.....	273
δ)	Πληθυσμός και δείγμα έρευνας.....	274
ε)	Ερωτηματολόγιο	275
στ)	Πλαίσιο αναφοράς	275
ζ)	Τρόπος ανάλυσης πληροφοριών	275
η)	Τρόπος παρουσίασης του υπολοίπου της έρευνας ...	276

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV.	278
A. Αποτελέσματα ερωτηματολογίων	278
B. Αποτελέσματα συνεντεύξεων	302
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V.	309
A. Συμπεράσματα της έρευνας	309
B. Εισηγήσεις	313
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	
Πίνακες - Σχεδιαγράμματα	318
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	
Αλληλογραφία	330
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ	332
Ερωτηματολόγιο	332
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ	
Νόμος για τη λειτουργία του διδασκαλείου τεχνικής εκπαίδευσης	340
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	352

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Για την ολοκλήρωση αυτής της μελέτης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε:

- Την υπεύθυνη καθηγήτριά μας Κα Νομικού Αντωνία, για την πολύτιμη βοήθειά της, υποστήριξη, συμπαράσταση και συνεργασία στην ολοκλήρωση της πτυχιακής.
- Την Κα Σκούρα Ελένη, καθηγήτρια εφαρμογών, του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, του Τ.Ε.Ι. Πάτρας για την υποστήριξη της στη διαδικασία της έρευνας.
- Τον κ. Μπουζάκη Σήφη και τον κ. Κρίβα Σπύρο επίκουρους καθηγητές του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Πάτρας για την συμβολή τους στην ανεύρεση βιβλιογραφίας.
- Την Σύμβουλο Επαγγελματικού προσανατολισμού του ΟΑΕΔ, και τους καθηγητές και μαθητές των Τεχνικών Λυκείων της Πάτρας για την συμμετοχή τους στην ολοκλήρωση της διερευνητικής μελέτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Βασικός σκοπός της μελέτης αυτής είναι η αξιολόγηση του θεσμού του επαγγελματικού προσανατολισμού και η διαπίστωση της εφαρμογής του στην εκπαίδευση γενικά και ειδικότερα στην τεχνική εκπαίδευση της Πάτρας.

Επιλέξαμε αυτό το θέμα επειδή δεν είχε γίνει παρόμοια έρευνα για τον επαγγελματικό προσανατολισμό, στα τεχνικά λύκεια.

Η ολοκλήρωση της έρευνας αυτής ήταν το αποτέλεσμα μελέτης συγγραμμάτων Ελλήνων και ξένων επιστημόνων. Με βάση το θέμα καθορίστηκε το διερευνητικό είδος της έρευνας. Διατυπώθηκαν ερωτήματα πάνω στα οποία στηρίχθηκε η κατάρτιση του ερωτηματολογίου και η χρήση προσωπικής συνέντευξης αποτέλεσε τον τρόπο συμπλήρωσης τους.

Τα ερωτηματολόγια (100) ήταν κοινά και απευθύνθηκαν στους μαθητές της Α' Λυκείου των Τεχνικών Λυκείων της Πάτρας και οι συνεντεύξεις (5) πάρθηκαν από τους καθηγητές των Λυκείων αυτών και από τους συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού του ΟΑΕΔ.

Τα αποτελέσματα παρουσίασαν ότι, οι μαθητές θεωρούν τον τύπο του τεχνικού λυκείου ευκολότερο σε σύγκριση με άλλους τύπους λυκείου.

Οι μαθητές, επίσης, συμφωνούν ότι το Τ.Ε.Λ. βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση σε σύγκριση με το Γενικό Λύκειο γιατί προσφέρει ότι ακριβώς προσφέρει το Γενικό Λύκειο καθώς και άλλες πρακτικές γνώσεις από τα μαθήματα ειδικοτήτων, και γιατί η πλειοψηφία των καθηγητών τους είναι επαρκώς καταρτισμένη.

Οι προτιμήσεις των μαθητών για τα θέματα διδασκαλίας , στρέφονται κυρίως στα εργαστήρια, αφού οι περισσότεροι σκέφτονται να εργαστούν μετά το λύκειο.

Όσον αφορά το βιβλίο στο οποίο στηρίζεται η διδασκαλία του Σ.Ε.Π., τα παιδιά το βρίσκουν αρκετά ενδιαφέρον, οι καθηγητές όμως, στηρίζονται πολύ σε αυτό αν όχι αποκλειστικά.

Οι περισσότεροι καθηγητές δεν είναι ειδικευμένοι στο να διδάσκουν το μάθημά του Σ.Ε.Π. (Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός), αλλά αυτό πολύ λίγοι μαθητές το γνωρίζουν. Γενικά, πάντως, οι καθηγητές και οι μαθητές συμφωνούν ότι η ειδίκευση του καθηγητή θα συνέβαλε στον ορθό επαγγελματικό προσανατολισμό των μαθητών.

Οι μαθητές ζητούν από το Σ.Ε.Π. να τους παρέχει γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα. Αυτό παρέχεται μέσα από το Σ.Ε.Π., όπως αναφέρουν οι ίδιοι. Οι καθηγητές όμως, έχουν αντίθετη άποψη λέγοντας δεν είναι αρκετές μόνον οι γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα.

Για τους μαθητές είναι σημαντικό να γίνονται πιο συχνές επισκέψεις σε χώρους εργασίας, όπου θα έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν επαγγελματίες να εργάζονται στα επαγγέλματα που τους ενδιαφέρουν.

Οι μαθητές θεωρούν ότι ο Σ.Ε.Π. είναι χρήσιμος και τους βοηθά να επιλέξουν κάποιο επάγγελμα, ενώ οι καθηγητές πιστεύουν ότι δεν είναι χρήσιμος έτσι όπως διδάσκεται σήμερα.

Τέλος, οι εισηγήσεις έχουν βασικό σκοπό την αποτελεσματική αντιμετώπιση των δυσκολιών που υπάρχουν στον επαγγελματικό προσανατολισμό και στην τεχνική εκπαίδευση.

Εστιάζονται στην παροχή ολοκληρωμένων πληροφοριών που θα δίνονται με τρόπο απλό και αναλυτικό, στην παροχήπερισσό-

τερων ερεθισμάτων στο μαθητή, στην χρησιμοποίηση τέστ αυτογνωσίας.

Όσον αφορά τον Σύμβουλο Επαγγελματικού Προσανατολισμού πρέπει να ευαισθητοποιηθεί και να δείχνει εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του μαθητή.

Οι καθηγητές, θα πρέπει να έχουν εξειδίκευση πάνω στη διδασκαλία του μαθήματος, η οποία πρέπει να ξεκινάει από το δημοτικό και να είναι συνεχής.

Τέλος, όσον αφορά τις εισηγήσεις για τον επαγγελματικό προσανατολισμό θα πρέπει να αναφερθεί η σπουδαιότητα της δημιουργίας, ενός συντονιστικού οργάνου που θα συντονίζει την εφαρμογή του θεσμού θεωρητικά και πρακτικά και η πληροφόρηση των νέων από τα Μ.Μ.Ε. (Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

	ΣΕΛ.
1. Φύλουερωτηθέντων μαθητών	278
2. Η ηλικία ερωτηθέντων μαθητών	278
3. Κατάσταση διαμονής των ερωτηθέντων μαθητών . . .	279
4. Ο τύπος διαμονής των γονέων των μαθητών	279
5. Μορφωτικό επίπεδο γονέων των μαθητών	280
6. Επάγγελμα γονέων	280
7. Επιλογή κλάδων από τους μαθητές	281
8. Επιλογή κλάδου των μαθητών πριν την εισαγωγή τους στο Λύκειο	282
9. Λόγοι επιλογής του Τ.Ε.Λ.	283
10. Απασχόληση μαθητών	284
11. Τρόπος απασχόλησης των μαθητών	284
12. Διαθέσιμος χρόνος για μελέτη	285
13. Τοποθέτηση των μαθητών για περισσότερο χρόνο μελέτης	285
14. Χαρακτηρισμός από τους μαθητές για την εκπαίδευσή τους σε σχέση με αυτή του Γενικού Λυκείου	286
15. Αιτιολογία χαρακτηρισμού	287
16. Προηγούμενη εκπαίδευση μαθητών	288
17. Επιλογές μαθητών μετά το Τ.Ε.Λ.	289
18. Προτιμήσεις μαθητών για τα θέματα που διδάσκονται στο Τ.Ε.Λ.	289
19. Αντίληψη των μαθητών για τις αίθουσες και τα εργαστήρια	290
20. Χαρακτηρισμός του βιβλίου του Ε.Π.	291

21.	Γνώση των μαθητών για πιθανή ειδίκευση του καθηγητή που διδάσκει το Σ.Ε.Π.	292
22.	Αντίληψη των μαθητών για υποχρεωτική ειδίκευση του καθηγητή του Σ.Ε.Π.	292
23.	Πληροφορίες που θα ήθελαν οι μαθητές να τους παρέχει ο Σ.Ε.Π.	294
24.	Πληροφορίες που παρέχει ο Σ.Ε.Π.	295
25.	Χαρακτηρισμός του μαθήματος του Σ.Ε.Π. από τους μαθητές.	296
26.	Αντίληψη των μαθητών για την προαιρετική διδασκαλία του Σ.Ε.Π.	297
27.	Επιθυμίες των μαθητών για τον τρόπο διδασκαλίας του Σ.Ε.Π.	298
28.	Τρόπος διδασκαλίας του Σ.Ε.Π. σήμερα	299
29.	Επίδραση του Σ.Ε.Π. στην επαγγελματική επιλογή	300
30.	Προτάσεις	301

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- α) Το πρόβλημα
- β) Σκοπός της μελέτης
- γ) Ορισμοί όρων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A. Το πρόβλημα

Μια συστηματική ταξινόμηση των επαγγελμάτων μπορεί να γίνει κατά πολλούς τρόπους όπως με βάση τις οικονομικές δραστηριότητες και τον κωδικό αριθμό, τις απαιτούμενες ικανότητες, τους χαρακτηρολογικούς τύπους των ατόμων, το αντικείμενο της εργασίας, τα ενδιαφέροντα, την απαιτούμενη εκπαίδευση κλπ.

Οι πληροφορίες που δίνονται με αυτόν τον τρόπο αναφέρονται στον κόσμο της εργασίας και σε αυτές βασίζεται η λήψη αποφάσεων εκατομμυρίων ανθρώπων για την εκλογή τύπου σπουδών, επαγγέλματος μετακίνησης ακόμα και μετανάστευσης. (Κωστάκος, 1981, σελ. 17).

Τα επαγγέλματα με την σημερινή τους διαμόρφωση είναι τόσα πολλά και με τόσες εξειδικεύσεις ώστε είναι αδύνατο να τα συλλάβουμε και να τα συγκρατήσουμε. Από το άλλο μέρος ο καταμερισμός της εργασίας δημιούργησε ένα τεράστιο πλήθος από επαγγελματικές ειδικότητες, τις οποίες δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουν οι νέοι, αλλά και οι ενήλικοι ακόμα με οποιαδήποτε μόρφωση.

Επίσης, δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν όλα τα άτομα και ιδιαίτερα οι έφηβοι και οι μαθητές τις σύγχρονες απαιτήσεις των διαφόρων επαγγελμάτων, την κατάσταση της αγοράς εργασίας και τις ανάγκες και τάσεις της οικονομίας. Το γεγονός αυτό φέρνει τα άτομα σε αμηχανία εκλογής, αφού μπαίνουν μπροστά τους τα ερωτήματα: Ποιό επάγγελμα θα ακολουθήσουν; σε ποιόν τομέα εργασίας θα μπορέσουν να προκόψουν πιο πολύ; Ποιό εί-

ναι το επάγγελμα που ταιριάζει περισσότερο στις ικανότητες τις δεξιότητες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους;

Τις σωστές απαντήσεις σε όλα αυτά τα ερωτήματα τις δίνει ο επαγγελματικός προσανατολισμός. Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός του θεσμού αυτού είναι να βοηθήσει, με τη χρήση επιστημονικών μέσων και μεθόδων όλα τα άτομα να ανακαλύψουν τα ευεργητικά και παθητικά στοιχεία του ίδιου του εαυτού τους (αυτογνωσία), να προχωρήσουν στην γνώση των άλλων ανθρώπων (ανθρωπογνωσία) και στη γνώση των επαγγελμάτων και γενικά του περιβάλλοντος (Κωστάκος, 1981, σελ. 18).

Η τριπλή αυτή γνώση βοηθά το άτομο, τόσο στην ορθή εκλογή τύπου σπουδών ή επαγγέλματος και στις επιτυχείς σχέσεις του με τα άλλα άτομα και το περιβάλλον (ορθή προσαρμογή) προς όφελος του ίδιου και της κοινωνίας γενικότερα.

Εξάλλου, όλα τα επαγγέλματα παρακολουθούν την πορεία της προόδου της ανθρωπότητας. Ο τεχνικός πολιτισμός περιορίζει ή και εξαφανίζει πολλά από τα επαγγέλματα, ενώ δημιουργεί άλλα καινούργια με νέες απαιτήσεις. Όλες αυτές οι μεταβολές που είναι συνεχείς και γίνονται με γοργό ρυθμό στο χώρο της εργασίας, ασκούν τεράστια επίδραση στο θέμα της επαγγελματικής εκλογής, πράγμα που επιβάλλει πέρα από την γνωριμία μας με τα άτομα πολύ περισσότερο να γνωρίσουμε και τα επαγγέλματα ή τις καινούργιες εξειδικεύσεις με αυξημένες απαιτήσεις, προς τις οποίες αυτά θα θελήσουν να κατευθυνθούν.

Στον τομέα αυτό, σημαντικό ρόλο παίζει η επαγγελματική πληροφόρηση, που θεωρείται μια από τις σπουδαιότερες δραστηριότητες του επαγγελματικού προσανατολισμού και αποσκοπεί στο να βοηθήσει το άτομο, που βρίσκεται στο στάδιο εκλογής επαγ-

γέλματος να γνωρίσει τις συνθήκες, τον τρόπο εργασίας, και άλλους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες που θα επιδράσουν στη μελλοντική του σταδιοδρομία.

Κατά το διεθνές συνέδριο επαγγελματικού προσανατολισμού που έγινε στη Μαδρίτη τον Απρίλιο 1982 τονίστηκε με ιδιαίτερη έμφαση η σημασία και η εξέλιξη που πήρε τα τελευταία χρόνια η σχολική και επαγγελματική πληροφόρηση. Πάρα πολλές καινοτομίες έγιναν στον τομέα αυτό και προστέθηκαν στη γραπτή πληροφορία που ήταν κατά το παρελθόν το κύριο μέσο πληροφόρησης. Χαρακτηριστικά αναφερόμαστε στις σημαντικές εξελίξεις που έγιναν στον τομέα των οπτικοακουστικών μέσων. Στην κινηματογραφική ταινία προστέθηκαν οι τακτικές εκπομπές της τηλεόρασης που επιτρέπουν τη συνεχή πληροφόρηση για τους νέους, η προβολή σταθερών εικόνων "SLIDES" που συνοδεύονται από κείμενα, η χρησιμοποίηση του "VIDEO" που ανοίγει νέους δρόμους στην πληροφόρηση τόσο για το Σύμβουλο που μπορεί μόνος του να προβάλλει τις ταινίες του, όσο και για τους μαθητές - ομάδες που επισκέπτονται τις επιχειρήσεις.

Οι καινοτομίες αυτές στο χώρο της πληροφόρησης έγιναν για να βοηθηθούν οι νέοι να ξεπεράσουν το άγχος που τους κυριεύει κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και τις δυσκολίες που συναντούν στην επαγγελματική τους ένταξη, δυσκολίες που δημιουργούνται από την απασχόληση και την ανεργία. (Αλλα αποτελέσματα αυτού ήταν να λάβει χώρα μια νέα τοποθέτηση των υπηρεσιών που ασχολούνται με τη σχολική και επαγγελματική πληροφόρηση, αφού η επέμβασή τους δεν περιορίζεται πλέον στις περιόδους όπου οι νέοι έχουν να κάνουν μια συγκεκριμένη επιλογή, αλλά αυτή είναι συνεχής και αποτελεσματικότερη έναντι των άλλων πηγών πληροφόρησης.

Ύστερα έρχεται η ευρεία εφαρμογή σε πολλές χώρες ποι- κίλων μεθόδων "πληροφορικής" (αλληλοεπικοινωνίας) στον τομέα της σχολικής και επαγγελματικής πληροφόρησης. Στην εφαρμογή προγραμμάτων πληροφορικής ο ηλεκτρονικός υπολογιστής υποδει- κνύει τα επαγγέλματα που παριιάζουν στην προσωπικότητα του ενδιαφερόμενου μετά τον προσδιορισμό του προφίλ της προσωπι- κότητας τους που γίνεται με την ανάλυση ορισμένων στοιχείων, όπως τα ενδιαφέροντα του, το μορφωτικό του επίπεδο, ο τύπος της απασχόλησης που θέλει, ο μισθός που επιδιώκει κλπ. (Κω- στάκος, 1981, σελ. 19).

Τα συστήματα πληροφορικής σε σχέση με τον κλασικό τρόπο πληροφόρησης (συνέντευξη με το Σύμβουλο κλπ.) έχουν σαν πλεο- νέκτημα την παροχή στον ενδιαφερόμενο σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα μεγάλου όγκου πληροφοριών που ο σύμβουλος δεν θα μπορούσε να δώσει ή αν τις έδινε θα χρειαζόταν πολύς χρόνος και θα απαιτούσε πολύ κόπο.

Ένα άλλο πλεονέκτημα της πληροφορικής που δεν έχει πά- ντοτε η συνέντευξη είναι η αυστηρά τυποποιημένη πορεία της, η ακρίβεια, η απόλυτα λογική τεχνική της. Αλλά θα πρέπει να τονίσουμε ότι με τις τεχνικές της πληροφορικής δεν είναι δυ- νατόν ποτέ να αποκαλυφθεί μια άλλη όψη του προβλήματος του ενδιαφερόμενου, όπως βέβαια αυτό μπορεί να γίνει στη συνέν- τευξη με το σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού. (Κωστά- κος, 1981, σελ. 19).

Γενικά, η ενημέρωση των ενδιαφερομένων για τα επαγγέλμα- τα και τους διάφορους τύπους εκπαίδευσης, πραγματοποιείται σή- μερα κυρίως με τα κλασικά μέσα πληροφόρησης, όπως είναι το έντυπο υλικό. Οι κινηματογραφικές και τηλεοπτικές ταινίες, οι ραδιοφωνικές εκπομπές και η απευθείας επαφή με τις αρμόδιες

υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού. Η επαγγελματική μονογραφία, σαν μέσο ενημέρωσης, έχει τη μορφή έντυπου επαγγελματικού ενημερωτικού υλικού και αποτελεί το περιγραφικό υλικό που είναι περισσότερο συγγενικό με την πραγματική εργασία αφού περιγράφει τα καθήκοντα, τα προσόντα και γενικά όλες τις φάσεις εκτέλεσης μιας εργασίας, σε μια επιχείρηση ή βιομηχανία που απασχολεί πολλά άτομα.

Μια επαγγελματική μονογραφία μπορεί να συνταχθεί κατά τρόπο αφηγηματικό, σε απλή γλώσσα και χωρίς τη χρήση ειδικής ορολογίας. Στην περίπτωση αυτή χρησιμεύει στο να δοθούν επαγγελματικές πληροφορίες στους νέους και τους γονείς. Αλλά η μορφή μιας επαγγελματικής μονογραφίας μπορεί να είναι πιο στεγνή, πιο συστηματική και μεθοδική. Να έχει μια ορισμένη κατάταξη της ύλης και να κάνει χρήση ειδικής ορολογίας. Μια τέτοια μονογραφία χρησιμεύει στον ίδιο το Σύμβουλο Επαγγελματικού προσανατολισμού, γιατί από τις απαιτήσεις που περιγράφονται μέσα σε αυτήν προβαίνει στη σύνταξη των αντίστοιχων tests με τα οποία μπορεί να ελέγχει, όταν χρειάζεται, αν ορισμένα άτομα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις αυτές (Κωστάκος, 1981 σελ. 20).

Ωστόσο, μας απασχολεί το πόσο, το πώς εφαρμόζεται και τί αποτελέσματα έχει ο Ε.Π. στους σημερινούς εφήβους.

B. Σκοπός της μελέτης

Ο γενικός σκοπός της μελέτης είναι να αξιολογήσουμε το θεσμό του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και πώς εφαρμόζεται μέσα στην εκπαίδευση και ειδικότερα στην Τεχνική εκπαίδευση της Πάτρας.

Επιμέρους στόχοι της μελέτης αυτής είναι:

- Να γνωρίσουμε τους λόγους που οι μαθητές επέλεξαν την Τεχνική Εκπαίδευση.
- Κατά πόσο το μάθημα του Σ.Ε.Π. βοηθάει τους μαθητές στις επιλογές τους
- Πώς εφαρμόζεται και από ποιούς;
- Διερευνάται η μέριμνα της Πολιτείας- Κράτους
- Κατά πόσο ο οικονομικός παράγοντας επηρεάζει τις επαγγελματικές επιλογές των μαθητών
- Κατά πόσο καλύπτονται οι ανάγκες των μαθητών για συμπάρταση και καθοδήγηση μέσω του Επαγγελματικού Προσανατολισμού.
- Κατά πόσο ο επαγγελματικός προσανατολισμός βοηθάει τους νέους να γνωρίσουν τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Κατά πόσο ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός βοηθάει το άτομο να γνωρίσει τον εαυτό του και τις ικανότητές του.

Γ. Ειδική Ορολογία

Ο θεσμός του προσανατολισμού είναι περιοχή στην οποία η ελληνική εκπαίδευση μόλις αγγίζει. Είναι συνεπώς, επόμενο να μην υπάρχει καθιερωμένη ορολογία στη γλώσσα μας. Αυτό σημαίνει ότι η θεώρηση του αντικειμένου στις πρώτες εργασίες στα Ελληνικά βασίζεται υποχρεωτικά τόσο στη βιβλιογραφία, όσο και στην ορολογία χωρών που έχουν ήδη κάποια παράδοση στο θεσμό.

Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμο να παρατεθεί σε αυτό το σημείο ένας σύντομος γενικός ορισμός του περιεχομένου των βασικών όρων που χρησιμοποιούνται σε αυτή την εργασία.

Απασχόληση: Δηλώνει κάθε δραστηριότητα του ατόμου, είτε είναι αμειβόμενη είτε όχι. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 21).

Αποκεντρωτικός προσανατολισμός: Ο σχολικός προσανατολισμός που δεν διεξάγεται αποκλειστικά σε ένα κεντρικό γραφείο από έναν κεντρικό λειτουργό, αλλά κατανέμεται σε πολλά ή ακόμα και σε όλα τα πρόσωπα του σχολικού περιβάλλοντος, στην περίπτωση μας και στους εκπαιδευτικούς (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 14).

Απόφαση: Κατά τους Thoresen και Mehrens (1967) είναι η διαδικασία επιλογής μιας κατεύθυνσης ανάμεσα σε έναν αριθμό εναλλακτικών λύσεων.

Δασκαλοκεντρικός προσανατολισμός: Σύμφωνα με το Δημητρόπουλο (1991), σελ. 14) ονομάζεται ο προσανατολισμός στον οποίο κεντρικοί λειτουργοί είναι οι εκπαιδευτικοί.

Εκλογή επαγγέλματος: Είναι η προτίμηση ενός μεταξύ πολλών επαγγελμάτων, που ταιριάζει περισσότερο στις ικανότητες και κλίσεις του ενδιαφερόμενου ατόμου (Κωστάκος, 1983, σελ. 150).

Εκπαιδευτική - Επαγγελματική μονογραφία: Είναι ένα κείμενο μερικών σελίδων, στη μορφή φυλλαδίου, που περιέχει όλες τις επαγγελματικές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές κλπ. πληροφορίες που αφορούν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, ή μια μικρή οικογένεια επαγγελμάτων (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 141).

Εκπαιδευτικός προσανατολισμός: Προσανατολισμός μαθητών πάνω σε εκπαιδευτικά θέματα (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Επάγγελμα: Θεωρείται οποιαδήποτε ενασχόληση που αποσκοπεί στην εξασφάλιση εσόδων (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 40).

Η έννοια "Επαγγελματική Εκπαίδευση" μπορεί να αποδοθεί, σύμφωνα με ποικίλους τρόπους, που να επιτρέπουν και τη διάκριση της από την έννοια των άλλων μορφών εκπαίδευσης (Κωστάκος, 1983, σελ. 52).

Με τον όρο "Εκπαίδευση" εννοούμε την παροχή γνώσεων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων αλλά και την άσκηση της αγωγής των νέων που προάγει τις εσωτερικές δυνάμεις του ατόμου και αποβλέπει στο να τελειοποιήσει την πνευματική του μορφή (Κωστάκος, 1983, σελ. 52).

Γενική εκπαίδευση: Με τον όρο αυτό εννοούμε την παροχή βοήθειας στο άτομο, ώστε να επιτύχει την κατάλληλη προπαρασκευή

του, που είναι η καλλιέργεια του σώματος με τη γυμναστική, η καλλιέργεια του πνεύματος με τη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων και η καλλιέργεια της ψυχής και των άλλων ικανοτήτων με τη μουσική και τα καλλιτεχνικά μαθήματα (Κωστάκος, 1983, σελ. 52).

Ειδικότερα, με τον όρο "Επαγγελματική εκπαίδευση" νοείται η βοήθεια που παρέχεται στο άτομο για να αποκτήσει τη δυνατότητα να εκπληρώσει μια στενότερη αποστολή, με την άσκηση ενός επαγγέλματος μέσα στην κοινωνία. Η διεθνής οργάνωση εργασίας με την σύσταση της αριθ./117 "περί επαγγελματικής εκπαίδευσης 1962" απέδωσε πολύ ικανοποιητικά την έννοια της επαγγελματικής εκπαίδευσης, όταν αυτή εξετάζεται στα πλαίσια της εκπαίδευσης στελεχών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με αυτή την έννοια η επαγγελματική εκπαίδευση δεν έχει ιδιαίτερο σκοπό, αλλά αποτελεί μέσο ανάπτυξης των επαγγελματικών δυνατοτήτων ενός ατόμου, που παρέχεται ανάλογα με τις ευκαιρίες απασχόλησης και κάνει αυτό ικανό να χρησιμοποιήσει τις ικανότητες και δεξιότητες του, για ένα μεγάλο όφελος του εαυτού του και της κοινωνίας (Κωστάκος, 1983, σελ. 52).

Επαγγελματικός προσανατολισμός: Προσανατολισμός μαθητών, πάνω σε επαγγελματικά θέματα (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Επαγγελματική ωρίμανση: Σύμφωνα με τον Super (1955) μπορεί να θεωρηθεί ως επαγγελματική ηλικία, σε αντιστοιχία με τη νοητική ηλικία.

Επιλογή: Είναι η προτίμηση ενός μεταξύ πολλών ενδιαφερομένων ατόμων, για την άσκηση μιας εργασίας σύμφωνα με τα κρι-

τήρια που ορίζονται από το άτομο που την προσφέρει (εργοδότηση) (Κωστάκος, 1983, σελ. 150).

Εργασία: Ο όρος περιλαμβάνει μόνο τις αμειβόμενες απασχολήσεις (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 22).

Εφηβεία: Σύμφωνα με τον Κοσμόπουλο, εφηβεία είναι μία σημαντική περίοδος ανάπτυξης του ατόμου που χαρακτηρίζεται από έντονες συγκρούσεις και μια ιδιαίτερη ανάγκη για κοινωνική αναγνώριση και ένταξη στην κοινωνία (Κοσμόπουλος, 1980, σελ. 40).

Εφηβεία: Η έννοια του όρου εφηβεία κατά τον Παρασκευόπουλο (1980, σελ. 12) αναφέρεται σε μια μακρότερη αναπτυξιακή περίοδο διάρκειας 7-8 ετών, και περιλαμβάνει όλες τις αλλαγές που συμβαίνουν και στους τέσσερις βασικούς τομείς της ανάπτυξης. Το βιολογικό, το γνωστικό, το συναισθηματικό, και το κοινωνικό τομέα.

Καθηγητής ή Εκπαιδευτικός Προσανατολισμού: Σύμφωνα με το Δημητρόπουλο είναι ο εκπαιδευτικός που διδάσκει το μάθημα του προσανατολισμού. Στα επίπεδα που δεν διδάσκεται αντίστοιχο μάθημα, ο κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να είναι λειτουργός προσανατολισμού. Ο όρος είναι λειτουργικός, δηλαδή αντιπροσωπεύει ενασχόληση με τη διδασκαλία του αντικειμένου και όχι τίτλο προετοιμασίας. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Καθοδήγηση: Τίτλος παράλληλος, που αναφέρεται στη διαδικασία εφαρμογής της συμβουλευτικής και του προσανατολισμού (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Η Πληροφορία: αναφέρεται στα δεδομένα που μπορούν να ελεγχθούν και είναι κατά το δυνατόν αντικειμενική και προσιτή στον καθηγητή και στον μαθητή. (Κωστάκος 1983, σελ. 53).

Προσανατολισμός: Ο όρος χρησιμοποιείται για να αποδώσει: (α) Το θεσμό που περιλαμβάνει διαδικασίες και μέτρα που στοχεύουν στο να βοηθήσουν το άτομο αφού γνωρίσει τον εαυτό του και το περιβάλλον του, να επιτύχει επιλογές τέτοιες, που θα εξασφαλίσουν την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του εαυτού του για το δικό του αλλά και για το γενικότερο όφελος.

(β) Τη διαδικασία και τη δραστηριότητα εφαρμογής,

(γ) Την υπηρεσία ή τον φορέα που προσφέρει προσανατολισμό

(Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 14).

Σταδιοδρομία: θεωρείται το σύνολο των ενασχολήσεων ενός ατόμου κατά τη διάρκεια της ενεργού ζωής του. Μ'αυτήν την έννοια σε μια σταδιοδρομία είναι δυνατόν να υπάρχουν περιόδοι μη αμειβόμενης απασχόλησης. Στην έννοια της σταδιοδρομίας εμπεριέχονται όλες οι συναφείς έννοιες, όπως δουλειά, εργασία, επάγγελμα, απασχόληση, ενασχόληση, κλπ. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 61).

Συμβουλή: Είναι η παρουσίαση των πληροφοριών μαζί με μια πρόταση για το τί πρέπει να αποφασίσει ο μαθητής σύμφωνα με τις πληροφορίες (Κωστάκος, 1983, σελ. 30).

Συμβουλευόμενος: Το άτομο το οποίο συνεργάζεται με το σύμβουλο προσανατολισμού για την πρόληψη ή τη λύση κάποιου προβλήματος. Επειδή ο όρος σε μερικές περιπτώσεις είναι δύσ-

χορηγός, χρησιμοποιείται κυρίως ο όρος μαθητής ή ο όρος άτομο (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Συμβουλευτική: Ο όρος προέρχεται από το ρήμα "συμβουλεύομαι", με την έννοια του "συνεξετάζω μαζί με κάποιον άλλον ένα πρόβλημα", και όχι με την έννοια του "παρέχω συμβουλές". Τίτλος της επιστημονικής περιοχής. Αντιστοιχεί στον ορισμό του προσανατολισμού, με τη μόνη διαφορά ότι υπονοεί υψηλότερο θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο. (Δημητρόπουλος, 1991 σελ. 15).

Συμβολοκεντρικός προσανατολισμός: Προσανατολισμός στον οποίον κύριος λειτουργός είναι ο σύμβουλος (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Σύμβουλος προσανατολισμού ή απλώς Σύμβουλος: Λειτουργός προσανατολισμού που έχει υποστεί τουλάχιστον μονοετή μεταπτυχιακή προετοιμασία στο θεσμό. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος χρησιμοποιείται τόσο ως τίτλος εκπαιδευτικής προετοιμασίας όσο και ως λειτουργικός τίτλος, που δείχνει δηλαδή ενασχόληση με το αντίκειμενο (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Σχολικός προσανατολισμός: Είναι ο προσανατολισμός όπως εφαρμόζεται στο σχολικό περιβάλλον ή προγραμματίζεται, κατευθύνεται και επιβλέπεται από το σχολείο. Είναι φυσικό ότι ο Σχολικός Προσανατολισμός περιέχει κάθε δραστηριότητα προσανατολισμού που μπορεί και πρέπει να εφαρμοστεί στο σχολείο (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

φορέας προσανατολισμού: Ο όρος αναφέρεται στον φορέα εποπτείας της υλοποίησης του προσανατολισμού (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 15).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ι .

**ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ**

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ†

**"ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ"**

Εισαγωγή

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα προβλήματα στη ζωή του ανθρώπου σύμφωνα με τον Κωστάκο (1983, σελ. 115) είναι η εκλογή του επαγγέλματος. Όλοι οι άνθρωποι δεν είναι ικανοί για όλες τις εργασίες. Ο καθένας μπορεί να προκόψει για να αναδειχθεί στο επάγγελμα που ταιριάζει στο χαρακτήρα του, στις ικανότητες και δεξιότητές του. Γι' αυτό προέχει να διερευνήσουμε τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου αν θέλουμε να βοηθήσουμε στην εκλογή του επαγγέλματος που μπορεί να ασκήσει με επιτυχία.

Η συστηματική και επιστημονική καθοδήγηση του ατόμου για την εκλογή τύπου σπουδών ή επαγγέλματος πραγματοποιείται για την ορθολογική εφαρμογή του επαγγελματικού προσανατολισμού. Αντικειμενικός σκοπός του θεσμού είναι γενικά να βοηθήσει τά άτομα να γνωρίσουν τον κόσμο των επαγγελμάτων, να καταστρώσουν το επαγγελματικό τους σχέδιο και το κυριότερο απ' όλα να γνωρίσουν τον εαυτό τους (η διερεύνηση του ατόμου είναι μια από τις δυσκολότερες αλλά ίσως η πιο ενδιαφέρουσα φάση του επαγγελματικού προσανατολισμού) (Κωστάκος, 1983, σελ. 15).

Το πρόβλημα του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι ένα πρόβλημα που έχει τεθεί σε όλες τις εποχές. Γνωστός ο θεσμός αυτός από τον Μεσαίωνα ακόμα στις συντεχνίες της Δυτικής Ευρώπης έλαβε σταδιακά ως τις ημέρες μας μια μεγάλη ανάπτυξη χάρη στις προόδους της επιστήμης, της τεχνικής και της μηχανοκρατίας.

Με τη βιομηχανική ανάπτυξη } προέκυψε η ανάγκη της ανα-

ζήτησης των ικανοτήτων του ατόμου, που αποτελεί μια αξιολογη-
 φάση του επαγγελματικού προσανατολισμού, όπως και η ανάγκη
 μιας διερεύνησης των ικανοτήτων, που αποτελεί τη θεμελιώδη
 προϋπόθεση στην εκλογή του καλύτερου για μια δέδομένη δρα-
 στηριότητα.

Εξάλλου, η συχνότητα των εργασιών ατυχημάτων στάθηκε
 αφορμή για τη μελέτη της ανθρώπινης δραστηριότητας, που απο-
 τελεί τον πρωταρχικό παράγοντα της οικονομικής ζωής. Έτσι,
 γεννήθηκε η "Εφαρμοσμένη Ψυχολογία", που αναπτύχθηκε ταυτό-
 χρονα σε πολλές χώρες της Δυτικής Ευρώπης, την Κίνα και τις
 Ηνωμένες Πολιτείες (Κωστάκος, 1983, σελ. 16).

Με το πέρασμα στον 20ο αιώνα η αρχή "ο κατάλληλος άν-
 θρωπος στην κατάλληλη θέση" έγινε μια αναγκαιότητα που οδή-
 γησε στην ορθολογική οργάνωση των Υπηρεσιών Επαγγελματικού
 Προσανατολισμού. Οι υπηρεσίες του οργανώθηκαν και λειτουργη-
 σαν κατά τρόπο που από το ένα μέρος να παρέχουν οδηγίες, συμ-
 βουλές και πληροφορίες στα άτομα για την επιλογή τύπου σπου-
 δών ή επαγγέλματος και από το άλλο να διευκολύνουν την ορθο-
 λογική κατανομή του εργατικού δυναμικού, βάσει των εξελίξεων
 και των απαιτήσεων της οικονομίας (Κωστάκος, 1983, σελ. 16).

Ουσιαστικά, οι ιδέες για τον επαγγελματικό προσανατολι-
 σμό άρχισαν να διαμορφώνονται από τα μέσα του 19ου αιώνα, ό-
 ταν για πρώτη φορά στο βιβλίο "Οδηγός για την εκλογή μιας κα-
 ταστάσεως", που εκδόθηκε στη Γαλλία, επιχειρείται μια ανάλυ-
 ση των επαγγελμάτων καθώς και των ικανοτήτων που είναι απα-
 ραίτητες για την εξάσκηση τους.

Χρειάστηκε όμως να περάσει πολύς καιρός δηλαδή ως τα
 τέλη του 19ου αιώνα, για να αναπτυχθεί ο επαγγελματικός προ-
 σανατολισμός παράλληλα προς ένα άλλο θεσμό, την επαγγελματι-

κή επιλογή που άρχισε να εφαρμόζεται πολύ νωρίτερα σε ορισμένες χώρες. (Κωστάκος, 1983 σελ. 15).

Οι ρίζες, όμως, του επαγγελματικού προσανατολισμού θεωρητικά είναι πολύ πιο παλιές και φτάνουν τουλάχιστον ως τον Πλάτωνα, ο οποίος ήταν ενθερμος υποστηρικτής της ιδέας της καθοδήγησης του ατόμου, της ενίσχυσης του σεβασμού της ατομικότητας, της παραδοχής της ισότητας αλλά και της διαφοροποίησης των κοινωνικών και επαγγελματικών ρόλων στα άτομα με βάση τις ικανότητες τους (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 27).

Η εξέλιξη του θεσμού

Από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα, σχεδόν παράλληλα στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε μερικές ευρωπαϊκές χώρες, αρχίζει η κίνηση εφαρμογής του θεσμού αυτού, στη μορφή του επαγγελματικού Προσανατολισμού (Sinior, 1986).

Από τις χώρες της Ευρώπης, η Γαλλία φαίνεται ότι προσπάθησε πρώτη να οργανώσει ένα σύστημα προσανατολισμού, αλλά σχεδόν μαζί και οι υπόλοιπες τότε γοργά αναπτυσσόμενες χώρες πήραν μέτρα που σήμερα θεωρούνται ως αρχή του θεσμού. Αυτά τα μέτρα ήταν συνήθως ιατροψυχοπαιδαγωγικά ή και καθαρά επαγγελματικά. Χώρες που διακρίθηκαν από την αρχή στον τομέα αυτόν, είναι πλην της Γαλλίας, το Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία και η Ελβετία (Δημητρόπουλος, 1991 σελ. 27).

Κατά τον Williamson (1965) τονίζεται ότι ενώ στις χώρες της Ευρώπης η έμφαση δόθηκε στην αρχή σε υπηρεσίες εκτός εκπαίδευσης, στις Η.Π.Α. ο θεσμός καθιερώθηκε και αναπτύχθηκε σύντομα μέσα στην εκπαίδευση.

Αν και πολλών το όνομα είναι συνδεδεμένο με την αρχή του προσανατολισμού, αυτός που γενικά θεωρείται ο θεμελιωτής του ως οργανωμένης προσπάθειας στις Η.Π.Α. είναι ο F. Parsons. Όταν το 1905 ο Parsons άνοιξε στη Βοστώνη το "επαγγελματικό γραφείο" του, είχε βάλει ένα ορόσημο για την εφαρμογή του επαγγελματικού προσανατολισμού. Κύριο μέλημα του Parsons ήταν η παροχή βοήθειας σε άτομα για τη σωστή εκλογή επαγγέλματος.

Με δυο λόγια, ο επαγγελματικός προσανατολισμός με τη στενή έννοια της λέξεως, όπως ορίζεται στα πλαίσια της απασχόλησεως, γεννήθηκε στο 19ο αιώνα, αλλά άρχισε να αναπτύσσεται με γοργό ρυθμό απ' τις αρχές του αιώνα μας, μέχρι σήμερα, χάρη στην άνοδο της εργατικής τάξης, της βιομηχανικής ανάπτυξης, της αύξησης της κρατικής δραστηριότητας και του πολυσύνθετου της επαγγελματικής και επιχειρηματικής δράσης. (Κωστάκος, 1983 σελ. 16).

Ο Δημητρόπουλος αναφερόμενος, στις πρώτες σύγχρονες προσπάθειες οργάνωσης υπηρεσιών προσανατολισμού της δεκαετίας του '50 τονίζει ότι έγιναν τόσο έξω από την εκπαίδευση (στις υπηρεσίες απασχόλησης - σημερινό Ο.Α.Ε.Δ.), όσο και μέσα σ' αυτήν κυρίως από την πίεση "συστάσεων" διεθνών οργανισμών.

Όμως, ενώ η προσπάθεια στον Ο.Α.Ε.Δ. συνεχίστηκε και οι υπηρεσίες Επαγγελματικού Προσανατολισμού αναπτύχθηκαν και πολλαπλασιάστηκαν, τα πράγματα στην εκπαίδευση δεν εξελίχθηκαν ανάλογα. Έτσι η προσπάθεια που άρχισε το 1953 σιγά-σιγά ατόνησε και χρειάστηκε να φτάσουμε στο 1976 με το Ν.309 για να νομοθετηθεί τελικά η εισαγωγή του θεσμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και στο 1986 για να εφαρμόζεται ο θεσμός σε όλα τα Γυμνάσια και Λύκεια της χώρας. (Δημητρόπουλος 1991 σελ. 28).

Η κατάσταση σήμερα

ΔΙΕΘΝΩΣ: Σ'όλες τις προηγμένες χώρες, Ανατολής και Δύσης, υπάρχει σήμερα κάποιο σύστημα παροχής υπηρεσιών Προσανατολισμού, ενώ καταβάλλεται έντονη προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή και από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Φυσικά, η σύγκριση άλλων χωρών με τη χώρα μας, είναι εκτός συζήτησης. Όμως οι χώρες από τις οποίες αντλεί η χώρα μας εμπειρίες και γνώσεις πάνω στο θέμα αυτό είναι κατά κύριο λόγο οι Η.Π.Α. το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (πρώην) (Δημητρόπουλος 1991 σελ 29).

Είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι με τις πρωτοβουλίες που έχουν παρθεί τα τελευταία χρόνια από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, και τις χρηματοδοτήσεις που έχουν γίνει, καταβάλλεται μια σοβαρή προσπάθεια γενίκευσης του θεσμού στις χώρες της ΕΟΚ, τόσο στις υπηρεσίες απασχόλησης όσο και στα εκπαιδευτικά συστήματα (Watts, 1986).

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ: Στην Ελλάδα σήμερα ο θεσμός του προσανατολισμού έχει ευρεία εφαρμογή, παρότι η εφαρμογή αυτή δεν γίνεται κατά ενιαίο τρόπο και από τον ίδιο φορέα εποπτείας.

1. Οι Υπηρεσίες Απασχόλησης, που ανήκουν στον Ο.Α.Ε.Δ. και εποπτεύονται από το Υπουργείο Εργασίας.

Στον Ο.Α.Ε.Δ. υπάρχει Διεύθυνση Επαγγελματικού Προσανατολισμού, η οποία προσφέρει υπηρεσίες περίπου σε 15 γραφεία του ανά την Ελλάδα, ενώ λειτουργούν 3 πρότυπα κέντρα Επαγγελματικού Προσανατολισμού, στις πόλεις Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Ηράκλειο.

2. Οι υπηρεσίες του Εκπαιδευτικού Συστήματος με φορέα εποπτείας το Υπουργείο Παιδείας. Εφαρμογή του θεσμού γίνεται σήμερα σ'όλες τις μονάδες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσια και Λύκεια) της χώρας με βάση τις προβλέψεις του Ν. 1566 185. Η εφαρμογή του θεσμού, που για τα σχολεία έχει τίτλο "Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός", συντονίζεται από ομάδα εργασίας στο παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Έχει προς το παρόν τη μορφή του "Μαθήματος ΣΕΠ" που "διδάσκεται" από εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που στη συντριχή τους πλειοψηφία είναι εντελώς ακατάρτιστοι στο θεσμό.

Σε κάθε Διεύθυνση και Γραφείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης υπάρχει και ένας "Υπεύθυνος ΣΕΠ" ο οποίος λειτουργεί συμβουλευτικά και συντονιστικά προς τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με το θεσμό στα σχολεία (Δημητρόπουλος, 1991 σελ 30).

Το Υπουργείο Παιδείας, μετά από μελέτη του θέματος της εφαρμογής του θεσμού στην εκπαίδευση και σε εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 309/1976 προχώρησε στη σταδιακή εφαρμογή του θεσμού σε επιλεγμένα Γυμνάσια, μετά από ολιγοήμερη ενημέρωση λίγων εκπαιδευτικών, ξεκινώντας από τη Γ' Γυμνασίου (Χαρίτου-Φατούρου 1979).

Σήμερα ο θεσμός εφαρμόζεται στη μορφή "Μαθήματος ΣΕΠ, σε όλα τα Γυμνάσια της χώρας στην Α' και Β' τάξη των Γενικών Λυκείων και στην Α' τάξη των ΤΕΛ και ΕΠΑ. Με χρηματοδότηση από την ΕΟΚ έχει οργανωθεί πεντάμηνη κατάρτιση 450 περίπου εκπαιδευτικών. Στο παιδαγωγικό Ινστιτούτο λειτουργεί η λέγόμενη "ομάδα ΣΕΠ" η οποία έχει και την ευθύνη εφαρμογής του θεσμού ενώ σε κάθε γραφείο και Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης υπάρχει τουλάχιστον ένας "Υπεύθυνος ΣΕΠ", ο οποίος βοηθάει στην καλύτερη εφαρμογή του ΣΕΠ στην περιοχή του (Δημητρόπου-

λος 1991, σελ 255).

Η "Ομάδα ΣΕΠ" έχει καταρτίσει αναλυτικό πρόγραμμα για την κάθε τάξη εφαρμογής του θεσμού και έχει εκδόσει μια σειρά βοηθημάτων για τους καθηγητές και μαθητές, ενώ είναι στην διάθεση των μαθητών, δύο οδηγοί Σπουδών (ένας για μετά το Γυμνάσιο και ένας για μετά το Λύκειο) και ένας οδηγός επαγγελματιών.

Λειτουργοί του θεσμού, που οι αρμοδιότητές του αρχίζουν και τελειώνουν στη διδασκαλία του μαθήματος ΣΕΠ, είναι οι (άμεσα ή έμμεσα ονομαζόμενοι) "καθηγητές ΣΕΠ", οι οποίοι φέρουν αυτόν τον τίτλο όσο διδάσκουν το αντικείμενο. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν ανατίθεται η διδασκαλία συνεχώς στους ίδιους εκπαιδευτικούς (Δημητρόπουλος 1991, σελ 255).

Ο ίδιος ο τίτλος "Σχολικός-Επαγγελματικός Προσανατολισμός" (ΣΕΠ) που θεσπίστηκε για την Ελληνική Εκπαίδευση, είναι πιστή μετάφραση του Γαλλικού και παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα. Η έννοια του "σχολικός" π.χ. είναι ασαφής: σημαίνει προσανατολισμός που γίνεται στο σχολείο ή προσανατολισμός γύρω από τα εκπαιδευτικά θέματα; Αν το πρώτο, τότε αποκλείεται εκείνο το οπωσδήποτε σημαντικό μέρος του προσανατολισμού που λαμβάνει χώρα εκτός σχολείου και το οποίο συνιστά και η ίδια η επιτροπή που πρότεινε τον τίτλο "ΣΕΠ". Ακόμα χειρότερα το "σχολικός" σ' αυτή την περίπτωση περιορίζει τον προσανατολισμό στο σχολείο σε επαγγελματικό.

Αν το δεύτερο, δεν αποδίδονται ουσιώδεις όψεις του προσανατολισμού, όπως ο προσωπικός Προσανατολισμός, ο κοινωνικός κ.τ.λ. (Δημητρόπουλος 1991, σελ 257).

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

A. Η Εκπαιδευτική κατάσταση στη χώρα μας

Για ν'αποφευχθεί ο οποιοσδήποτε χαρακτηρισμός από πριν του εκπαιδευτικού μας συστήματος, θα επιχειρήσουμε να κάνουμε μια περιγραφή του, μια παρουσίαση των μεγεθών και της ποιότητας του περιεχομένου του. Η βάση για τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος ανάγεται στο πρώτο μισό του περασμένου αιώνα. Η βασική διαίρεση σε κατώτερη (δημοτική ή στοιχειώση), μέση και ανώτατη εκπαίδευση θεμελιώνεται από τους Βαυαρούς.

Οποιαδήποτε αλλαγή κι αν έγινε δεν έθιξε το βασικό σχήμα, το οποίο έμεινε σταθερό και περιόρισε και όλες τις αλλαγές που κατά καιρούς επιχειρήθηκαν. Η επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προσώπων για την εκπαίδευση και για την τεχνολογική και επαγγελματική δραστηριότητα, δεν αναπτύχθηκε φυσιολογικά σαν τριτοβάθμια μορφή εκπαίδευσης αλλά σα "μια ενδιάμεση βαθμίδα" ανώτερη ανάμεσα στη μέση και την ανώτατη, πράγμα που είχε σα συνέπεια την υποβάθμιση της εκπαίδευσης αυτής της βαθμίδας ν'ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της κοινωνικής ζωής (Κοκκίνης 1977, σελ 10).

Η εκπαίδευση στη χώρα μας έχει ιστορικό κατά κύριο λόγο χαρακτήρα και στις τέσσερις βαθμίδες που έχει αυτή την ώρα. Στην τριτοβάθμια γιατί από τη μια μεριά είναι αναπτυγμένη η ομάδα των "φιλολογικό-νομικών" επιστημών σε βάρος των "τεχνολογικών-θετικών" και από την άλλη γιατί, όπου δεν υπάρχει έρευνα αυτόνομη, η παροχή παιδείας στηρίζεται σε εκπαιδευτικό υλικό που ανήκει σε γενιά που έχει ξεπεραστεί.

Γι'αυτό και η υψηλή τεχνολογία είναι για την ώρα μακριά από ανώτερη εκπαίδευση στη χώρα μας. Επείτα η μέση και η κατώτε-

ρη εκπαίδευση κυριαρχούνται από την παράδοση, δεν έχει πρακτικό χαρακτήρα, το πείραμα και η παρατήρηση, είναι ανύπαρκτα ουσιαστικά και η σύνδεση της διδασκαλίας και της ζωής δεν υπάρχει πουθενά στην εκπαίδευσή μας πραγματικότητα.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η εκπαίδευσή μας καθώς αναπτύσσεται αυτόνομα, ακολουθώντας κάποιες αρχές, χωρίς να βρίσκεται σε αδιάκοπη ανταπόκριση με την πραγματικότητα, βρίσκεται σε διάσταση μ'αυτή, μένει καθαρά "ιστορικοφιλολογική" αντιπαραγωγική ανεπίκαιρη, αντιεπιστημονική και ψευτοανθρωπιστική. Γι'αυτό και δε μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ζωής. (Κοκκίνης 1977, σελ 11).

Β. Προοπτικές και μέτρα για την εκπαίδευση

Βασική επίδιωξη για την εκπαίδευση αποτελεί σήμερα η συμπλήρωση των θεσμικών μέτρων και γενικά η μέριμνα για την εξύψωση της στάθμης του εκπαιδευτικού συστήματος και τη βελτίωση της λειτουργικότητάς του.

Στα πλαίσια αυτής της επίδιωξης κατά τον Κωστάκο (1981 σελ 41) πραγματοποιήθηκαν και οι πρόσφατες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και πάρθηκαν μέτρα που βοήθησαν ν'αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά πολλά από τα σοβαρά προβλήματα του τομέα αυτού.

Αλλά, παρά την πρόοδο που σημειώθηκε, πολλά από τα παλαιότερα προβλήματα του εκπαιδευτικού συστήματος εξακολουθούν να υπάρχουν, ενώ μερικά άλλα γίνονται με την πάροδο του χρόνου όλο και πιο αισθητά.

Ο Κωστάκος (1981, σελ 41) υποστηρίζει πως στο χώρο της προπανεπιστημιακής εκπαίδευσης παρουσιάζεται η ανάγκη να

δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη βελτίωση και διεύρυνση των προγραμμάτων της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και να ολοκληρωθεί από το άλλο μέρος η αναμόρφωση των προγραμμάτων γενικής εκπαίδευσης και η προσαρμογή τους στις σύγχρονες τεχνολογικές ή άλλες εξελίξεις.

Ένας άλλος στόχος στον τομέα της ανώτερης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, είναι η αύξηση του αριθμού των Τ.Ε.Ι. και η στέγαση των νέων αυτών εκπαιδευτικών μονάδων καθώς και των παλιών σε δικά τους κτίρια. Στο χώρο της μέσης εκπαίδευσης βασική επιδίωξη αποτελεί η αύξηση του αριθμού των τεχνικών και επαγγελματικών λυκείων και σχολών με βασικό παράλληλα στόχο να δημιουργηθούν περισσότερα κίνητρα για τη στροφή του ενδιαφέροντος των νέων προς την τεχνολογική-επαγγελματική εκπαίδευση. Στον ίδιο τομέα θεωρείται αναγκαία η λήψη των απαραίτητων μέτρων που θα επιτρέπουν την έγκαιρη διαπίστωση των προτιμήσεων των νέων για την συνέχιση ή μη των σπουδών τους μετά το λύκειο και την άσκηση δικαιότερου ελέγχου των ικανοτήτων τους για το μεταβατικό αυτό στάδιο σπουδών. Όσον αφορά το χώρο της δημοτικής εκπαίδευσης επιβάλλεται η στενότερη παρακολούθηση της εφαρμογής των διατάξεων που αφορούν την υποχρεωτική εκπαίδευση όπως και η λήψη μέτρων για την οργάνωση και λειτουργία ειδικών σχολείων για τα παιδιά που παρουσιάζουν προβλήματα και τη βελτίωση των αναλογιών μαθητών ανά δάσκαλο στα μεγάλα αστικά κέντρα. Ο Κωστάκος (1981,σελ 42) συνεχίζει αναφερόμενος στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης και κροτείνει, ότι από τις βασικότερες μελλοντικές επιδιώξεις πρέπει να είναι και η διεύρυνση των προπτυχιακών προγραμμάτων η ευρεία καθιέρωση προπαραγράμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών, καθώς και η εξεύρεση του τρόπου αύξη-

σης των πόρων που διατίθενται για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Οι στόχοι που τοποθετούνται στα πλαίσια αυτών των επιδιώξεων είναι η άρτια οργάνωση των ανωτάτων σχολών που θέτει, μεταξύ των άλλων, σε υγιέστερες βάσεις τις μεταπτυχιακές σπουδές, όπως και η δημιουργία μιας υποδομής που θα επιτρέψει τη σημαντική αύξηση του αριθμού των σπουδαστών στο Α' έτος σπουδών, αύξηση που θ' ανταποκρίνεται όμως προς τις υπάρχουσες, κάθε φορά, κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες της εθνικής οικονομίας.

Μεταξύ των μέτρων που θα παίξουν σημαντικό ρόλο στη σταδιακή υλοποίηση των πιο πάνω επιδιώξεων και στόχων είναι:

- α) η κρατική μέριμνα να εξευρεθούν οι απαραίτητοι πόροι για την αγορά οικοπέδων και ανέγερση σύγχρονων κτηρίων στο κέντρο και στην περιφέρεια, για τη στέγαση των εκπαιδευτικών μονάδων.
- β) η ολοκλήρωση της αναμόρφωσης όλων των αναλυτικών προγραμμάτων και η πλήρης εναρμόνιση προς αυτά των αναλυτικών προγραμμάτων των άλλων εκπαιδευτικών φορέων
- γ) η εξασφάλιση της δυνατότητας για εκπαίδευση, μετεκπαίδευση και επαγγελματική ενημέρωση, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, ικανού αριθμού εκπαιδευτικών λειτουργιών όλων των βαθμίδων και κατηγοριών
- δ) η ανάπτυξη εντατικής δραστηριότητας στον τομέα πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων στις σχολικές μονάδες όλων των βαθμίδων και κατηγοριών της εκπαίδευσης
- ε) συστηματική στατιστική παρακολούθηση και έρευνα των ποσοτικών και ποιοτικών αναγκών της εθνικής οικονομίας σε ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό
- στ) ο καθορισμός του αριθμού των σχολικών μονάδων που πρέπει

να λειτουργήσουν στους επιμέρους χώρους της μέσης γενικής και της μέσης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, όπως και ο καθορισμός των περιοχών που θα πρέπει να λειτουργήσουν και των όρων που πρέπει να πληρούνται κάθε φορά, για να δικαιολογείται η ανεξάρτητη λειτουργία τους ή η ανάγκη συγχώνευσής τους ή ακόμη και η κατάργησή τους

ζ) η τήρηση και η μελέτη στατιστικών στοιχείων που θα αναφέρονται στον αριθμό των μαθητών που μεταβαίνουν στο εξωτερικό για συνέχιση των σπουδών τους και τέλος,

η) η κρατική μέριμνα για την απορρόφηση από τις δημόσιες υπηρεσίες, τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, τα Ν.Π.Δ.Δ. κ.τ.λ., ικανού αριθμού πτυχιούχων ανώτερης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης (Κωστακός, 1981, σελ 43).

Ακόμη, η επιστημονική έρευνα θα αποτελέσει κατά τα προσεχή έτη θέμα ιδιαίτερης κρατικής εκπαίδευσης. Η προσαρμογή της έρευνας και διδασκαλίας, προς τα προβλήματα που δημιουργούνται στο χώρο της εργασίας, γίνεται όλο και περισσότερο επιτακτική. Η αντιμετώπιση, εξάλλου, των προβλημάτων της κοινωνίας προϋποθέτει τη στενή συνεργασία μεταξύ, ανώτατης εκπαίδευσης και επιστημονικής έρευνας (Κωστακός, 1983, σελ 85).

Μέσα στα πλαίσια αυτά ο Οργανισμός Οικονομικής Αναπτύξεως και Συνεργασίας έχει εκπονήσει ειδικές μελέτες, σε μια από τις οποίες αναφέρονται τα ακόλουθα:

(1) Η επιστημονική έρευνα αποτελεί ένα βασικό μέσο προόδου για την κοινωνία.

(2) Έρευνα και παιδεία αποτελούν το αλληλοσυμπληρούμενο δίδυμο που βοηθά το ένα το άλλο. Για το λόγο αυτό οφείλουν να αναπτύσσονται παράλληλα.

Το πανεπιστήμιο αποτελεί τον ιδανικό

χώρο για τη δημιουργική έρευνα.

(3) Υπάρχει ανάγκη επικοινωνίας μεταξύ θεωρητικής διδασκαλίας και εφαρμογής των εισηγημονιών πορισμάτων. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δίνεται στη συνεργασία και στην κοινή πορεία των φυσικών των κοινωνικών και των ανθρωπιστικών επιστημών και σπουδών.

(4) Η μέση εκπαίδευση πρέπει να βοηθήσει την ανώτερη-ανώτατη ν'αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις ανάγκες της κοινωνίας της εποχής της.

(5) Η διαδασακαλία και η έρευνα οφείλουν να συνεργάζονται και να ταυτίζονται και έξω από τα πανεπιστήμια, οφείλουν να συναντιούνται στη βιομηχανία, στα γραφεία και στους ανεξάρτητους οργανισμούς. Για να επιτευχθεί αυτή η συνεργασία είναι απαραίτητη η συνεργασία όλων των αρμόδιων φορέων, στην εκπόνηση και την εκτέλεση σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Στη χώρα μας, η ερευνητική δραστηριότητα παρουσιάζει σήμερα ποσοτική ανεπάρκεια, οιοτικές αδυναμίες, ελλιπή οργάνωση και μη αξιοποίηση των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται. Οι φορείς διεξαγωγής ερευνών είναι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα ερευνητικά ινστιτούτα και οι φδιωτικές επιχειρήσεις (Κωστάκος 1983, σελ 86).

Γ. Δυνάμεις που επηρεάζουν την Ελληνική Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τον Παπανούτσο (1976, σελ 76-84) οι δυνάμεις που επηρεάζουν την ελληνική εκπαίδευση είναι:

1. Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Η πολιτεία υπήρξε ο καθοδηγητής και ο συντονιστής των δυνάμεων που διαμορφώνουν το περιεχόμενο της εκπαίδευσης.

Υπήρξε πάντοτε ο εμψυχωτής της ελληνοχριστιανικής παράδοσης, που για τέσσερις αιώνες έμεινε καταπιεσμένη και αναζωπυρώθηκε με την πτώση της τουρκικής αυτοκρατορίας.

Η πολιτεία, λόγω των ιστορικών περιστάσεων υπήρξε ο κύριος τροφοδότης του εκπαιδευτικού συστήματος. Έτσι, κατείχε μοναδική εξουσία στο σύστημα, μια εξουσία που και σήμερα εξακολουθεί να είναι συνεχιστής της ελληνοχριστιανικής παράδοσης.

Πάντως, η επίδραση της Ελληνικής Πολιτείας υπήρξε βαθιά επειδή το εκπαιδευτικό σύστημα είναι συγκεντρωτικό και η πολιτεία εξασκεί κατευθείαν έλεγχο σε όλα τα θέματα που αφορούν την εκπαιδευτική πολιτική.

Η πολιτεία ανέλαβε την υπευθυνότητα να διατηρήσει ζωντανό τον ελληνοχριστιανικό πολιτισμό αφού τα διαδοχικά ελληνικά συντάγματα φρόντιζαν να προσανατολίζουν την ελληνική εκπαίδευση προς αυτή την κατεύθυνση. Παραδείγματος χάριν, το σύνταγμα του 1952 με το άρθρο 16 όριζε: "Σε όλα τα σχολεία της μέσης και δημοτικής εκπαίδευσης, η διδασκαλία αποβλέπει στην ηθική και πνευματική ανάπτυξη των νέων επί τη βάση της ιδεολογίας του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού".

Έτσι, γίνεται φανερό γιατί το περιεχόμενο της ελληνικής εκπαίδευσης παρέμεινε σχετικά αμετάβλητο προσανατολισμένο α-

πόλυτα στον κλασικισμό. Η επιθυμία της πολιτείας για τον προσανατολισμό της εκπαίδευσης προς τον ελληνοχριστιανικό πολιτισμό επηρεάστηκε από τις εξής αιτίες: (1) Τον αυξανόμενο εθνικισμό που ενεθάρρυνε τη διάδοση της αρχαίας ελληνικής κουλτούρας και των αρχαίων κλασικών σαν πηγή πατριωτικής υπερηφάνειας και δύναμης. Έτσι γίνεται κατανοητό, γιατί η αρχαία ελληνική λογοτεχνία και ιστορία διδάσκονται με κάθε λεπτομέρεια στη δημοτική και τη μέση εκπαίδευση. (2) Η χρήση της καθαρεύουσας σαν επίσημης γλώσσας, η οποία ήταν πιο κοινά στην αρχαία ελληνική γλώσσα επέδρασε φανερά στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης και έδωσε κύρος στη χρήση της. (3) Ο χρόνος της κανονικής ίδρυσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος συνέπεσε με την εποχή του νεανθρωπισμού και ιδεαλισμού στη Γερμανία και Γαλλία "... στη Γερμανία φημισμένοι διανοούμενοι πρόβαλαν φιλοσοφικές θεωρήσεις για την διαπλαστική αξία των κλασικών σπουδών στην πνευματική ηθική και αισθητική ανάπτυξη του ατόμου (Παπανούτσος, 1976, σελ. 76).

Είναι γεγονός ότι η ελληνική εκπαίδευση βασίστηκε στη γαλλική για την δημοτική και στη γερμανική για τη μέση εκπαίδευση.

Η πολιτεία δημιούργησε κατά καιρούς μηχανισμούς που απέβλεπαν να διαφυλάξουν τις παραπάνω αρχές στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Π.χ. το 19ο αιώνα και νωρίς τον 20ο, οι γυμνασιάρχες στα σχολεία της μέσης εκπαίδευσης ήταν κατά κανόνα φιλόλογοι. Επιπλέον, μέχρι το 1970 οι φιλόλογοι επιθεωρητές στη μέση εκπαίδευση είχαν διοικητικές αρμοδιότητες.

Λόγω του προσανατολισμού του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος προς το γαλλικό και το γερμανικό νεοκλασικισμό πολλοί από τους Έλληνες διανοούμενους που ήταν υπεύθυνοι για

τη δομή και την πρόοδο του εκπαιδευτικού συστήματος είχαν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στις δύο αυτές χώρες. Πχ., οι εισηγητές των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων για τη Δημοτική εκπαίδευση το 1989 (Παπαμάρκος), το 1899 (Ζαγγογιάννης), το 1908 (Εξαρχόπουλος), το 1913 (Γληνός) ήταν φιλόλογοι με μεταπτυχιακές σπουδές στη Γερμανία. Στην αποκαλούμενη επιτροπή παιδείας (1957) που μελέτησε το εκπαιδευτικό πρόβλημα της χώρας, 10 από τα 11 μέλη της είχαν κάνει σπουδές και στη Γερμανία. Έτσι, ο προσανατολισμός της ελληνικής εκπαίδευσης προς τον κλασικισμό διαιωνίστηκε. Καθώς το σύστημα ήταν ευκολότερο για τους διοικητικούς παράγοντες να το ελέγχουν από το Υπουργείο Παιδείας.

Σπάνια (ή ποτέ), Φυσικοί ή Μαθηματικοί κατείχαν τόσο υπεύθυνες θέσεις στο Υπουργείο Παιδείας ώστε να παίρνουν πρωτοβουλίες στην αλλαγή του προσανατολισμού της ελληνικής εκπαίδευσης.

Ακόμα και σήμερα τις θέσεις-κλειδιά στο Υπουργείο Παιδείας τις κατέχουν οι φιλόλογοι και οι θεολόγοι. Πχ. το πρόσφατα ιδρυμένο Κ.Ε.Μ.Ε. (Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως) στο Υπουργείο Παιδείας κυριαρχείται από φιλόλογους και θεολόγους. Από τα 15 μέλη του (Σύμβουλοι Β' και Εισηγητές) που είναι υπεύθυνα για την μέση εκπαίδευση οι 7 είναι φιλόλογοι και οι 2 θεολόγοι.

Η απόφαση της πολιτείας να καταργήσει, στα 1852 τη συνεκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών μπορεί να θεωρηθεί σαν βασική αιτία αναλφαβητισμού μεταξύ των γυναικών. Ο πίνακας 1 σελ. 319 είναι χαρακτηριστικός.

Η πολιτεία στο χώρο της προσχολικής εκπαίδευσης δεν έδειξε ιδιαίτερη φροντίδα. Η φύση της αγροτικής οικογένειας,

όπου οι μικροί μεγαλώνουν με την επίβλεψη των υπερηλίκων, δεν την υποχρέωσε να λάβει πρόνοια γι' αυτού του είδους την εκπαίδευση που εξακολουθούσε να προσφέρεται σε εκείνους που μπορούσαν να πληρώσουν. Η προσχολική εκπαίδευση δεν προσφέρονταν από την πολιτεία για να ξαλαφρώσει τις κατώτερες τάξεις από την κοινωνική υστέρηση.

Το ίδιο μπορεί να υποστηριχθεί για την Τεχνική και Επαγγελματική εκπαίδευση. Επειδή η πολιτεία δεν έλαβε αρκετή πρόνοια γι' αυτήν, η πλειονότητα των τεχνικών και επαγγελματικών σχολείων ανήκει σε ιδιώτες και λειτουργεί σε κερδοσκοπική βάση. Μόλις το 1959 η πολιτεία άρχισε να αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα αυτού του τύπου εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και κάπως ενδιαφέρθηκε γι' αυτήν. Πάντως, οι φροντίδες της πολιτείας για τεχνική εκπαίδευση ανωτάτου επιπέδου ήταν μεγαλύτερες από εκείνες για το κατώτερο επίπεδο. Το Μετσόβιο Πολυτεχνείο κέρδισε πολύ νωρίς υψηλό γόητρο λόγω του ότι οι πτυχιούχοι του ήταν βασικοί παράγοντες στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

2. ΟΙ ΕΠΙΘΥΜΙΕΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Έχει υποστηριχθεί ότι η αγάπη του ελληνικού έθνους για την εκπαίδευση είναι κάτι το μοναδικό που κάνει το έθνος αυτό να ξεχωρίζει. Η επιθυμία για μόρφωση παρέμεινε αμετάβλητη ακόμα και κάτω από την τουρκική διοίκηση. Η εκπαίδευση ήταν ίσως, το μόνο αποτελεσματικό μέσο για να κερδίσουν οι σκλαβωμένοι Έλληνες τη λευτεριά τους.

Η επιθυμία των γονέων για εκπαίδευση συνεχίζεται με τον ίδιο ζήλο μέχρι σήμερα.

Το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας ήταν υπεύθυνο και

για τον υψηλο βαθμό αναλφαβητισμού μεταξύ των Ελλήνων και για την ανάπτυξη μιας τέτοιας συμπεριφοράς μεταξύ των μορφωμένων Ελλήνων ώστε να μην συμπαθούν τη χειρονακτική εργασία. Η έλλειψη σχέσης του αναλυτικού προγράμματος με την καθημερινή ζωή ανάγκαζε πολλούς μαθητές να εγκαταλείπουν το σχολείο. Εκείνοι που συνέχιζαν ανέπτυξαν μια αντιπάθεια για την πρακτική εργασία, αφού το αναλυτικό πρόγραμμά τους έτρεφε μόνον με τις κλασικές σπουδές. Πράγματι, πολλοί ξένοι επισκέπτες σημείωσαν αυτή την περίεργη συμπεριφορά των Ελλήνων για την εργασία. Ο Edmund Spenser (1850) παρατήρησε ότι οι Έλληνες θεωρούσαν την εργασία του καλλιεργητή ως κατώτερη και ότι ήθελαν να γίνουν έμποροι και καταστηματάρχες. Κατά τον Spenser, η μεγάλη φιλοδοξία για τους περισσότερους Έλληνες, ήταν "... μια θέση στο δημόσιο με κάποια εξουσία και λίγο μισθό που θα βοηθούσε να ζήσουν τεμπέλικα". Τα αγροτικά σχολεία, καθώς επίσης ορισμένα τεχνικά σχολεία ξυλουργικής, πλινθοποιίας και τα παρόμοια, θεωρούνται από τους Έλληνες ως σχολεία πρακτικής εξάσκησης μόνον παρά σαν δρόμος για να γίνει κανείς μορφωμένος άνθρωπος. Με άλλα λόγια η εκπαίδευση στην Ελλάδα θεωρείται ωφελιμιστική, όταν η επιδίωξη της βοηθάει κάποιον να πετύχει στους σκοπούς της ζωής του που είναι η εξασφάλιση μιας θέσης στο δημόσιο και μιας θέσης στην ανώτερη κοινωνική τάξη. Δεν θεωρείται ωφελιμιστική με την έννοια ότι προπαρασκευάζει κάποιον για επαγγελματικά θέματα, ενώ κατά τον ίδιο χρόνο θα μπορούσε να πάρει γενική μόρφωση από τη σπουδή ξένων γλωσσών, ιστορίας κλπ. Η Ελλάδα σε αυτό τον τομέα ακολουθεί το παραδοσιακό ευρωπαϊκό πρότυπο του 18ου αιώνα.

Πάντως, η επιθυμία των γονέων για πανεπιστημιακή μόρφω-

ση των παιδιών τους, όπως αναφέρθηκε ήδη, είναι μεγάλη. Τούτο φαίνεται χαρακτηριστικό από τον Πίνακα ΙΙ, σελ. 320, όπου γίνεται σύγκριση με τη Μ. Βρεταννία (Παπανούτσος, 1976, σελ. 84).

Δ. Προοπτικές εξέλιξης για τον απόφοιτο Γυμνασίου ή Λυκείου

Με την πρόσφατη, αναδιάρθρωση των συστημάτων της γενικής εκπαίδευσης και της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, παρέχεται η ευχέρεια επιλογής στο μαθητή που θέλει να ακολουθήσει ευρύτερες σπουδές ή ειδικότερα έναν κλάδο. Σήμερα, προσφέρονται ευκαιρίες στους μαθητές να παρακολουθήσουν κύκλους τεχνικών σπουδών μεγάλης ποικιλίας, ενώ δεν υπάρχουν φραγμοί στην όλη επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Αντίθετα ενθαρρύνονται οι μαθητές στην προσπάθειά τους να προωθηθούν σε εκπαιδευτικά ιδρύματα ανώτερης κατηγορίας για την απόκτηση προσόντων υψηλότερης στάθμης (Κωστάκος, 1981, σελ. 51).

Επίσης, με τη νέα δομή της εκπαίδευσης και την προαιρετική φοίτηση των νέων στο Λύκειο, προέκυψε η δυνατότητα ανοίγματος και άλλων κατευθύνσεων για την σπουδάζουσα νεολαία (Τεχνική παιδεία) πράγμα που διευκολύνει μέσω εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από τις σχολές ανώτερης βαθμίδας τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό δίνει τη δυνατότητα για τη δημιουργία τεχνικών στελεχών ανώτερης μορφωτικής στάθμης και τη διοχέτευσή τους στους συνεχώς αυξα-

νόμενους νέους τεχνικούς τομείς.

Εξάλλου, σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, με την επιμήκυνση του χρόνου της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, προέκυψε ένα θετικό αποτέλεσμα αφού διευκολύνεται πλέον η πληρέστερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των νέων και κατά συνέπεια η αποτελεσματικότερη εφαρμογή των αρχών και μεθόδων του επαγγελματικού προσανατολισμού, κυρίως δε κατά το κρίσιμο στάδιο της εισόδου των νέων στο χώρο της απασχόλησης ή της προώθησης αυτών σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα για ανώτερες σπουδές.

Στην προκειμένη περίπτωση αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές Γυμνασίου, οι οποίοι, μετά την αποφοίτησή τους καλούνται ν' αποφασίσουν για την εκλογή της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας (Κωστάκος, 1981, σελ 52).

Αν και όλα τα επαγγέλματα συντελούν στην ανάπτυξη της οικονομίας και την εξέλιξη της κοινωνίας, όμως το καθένα από αυτά απαιτεί και έναν ιδιαίτερο βαθμό πνευματικών ικανοτήτων και σωματικών δεξιοτήτων. Έτσι, τα επαγγέλματα που απαιτούν κυρίως σωματικές δεξιότητες και λιγότερο πνευματικές ικανότητες, διακρίνονται σε επαγγέλματα ημιδεξιοτήτων και σε επαγγέλματα δεξιοτήτων, ενώ εκείνα που απαιτούν κυρίως πνευματικές ικανότητες και λιγότερο σωματικές δεξιότητες, διακρίνονται σε επαγγέλματα ημιεπιστημονικά και σε επαγγέλματα επιστημονικά.

Αλλά υπάρχουν και επαγγέλματα που δεν απαιτούν ιδιαίτερες πνευματικές ικανότητες, ούτε σωματικές δεξιότητες, τα οποία αποτελούν την κατηγορία των επαγγελμάτων "χωρίς δεξιό-

νόμενους νέους τεχνικούς τομείς.

Εξάλλου, σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, με την επιμήκυνση του χρόνου της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, προέκυψε ένα θετικό αποτέλεσμα αφού διευκολύνεται πλέον η πληρέστερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των νέων και κατά συνέπεια η αποτελεσματικότερη εφαρμογή των αρχών και μεθόδων του επαγγελματικού προσανατολισμού, κυρίως δε κατά το κρίσιμο στάδιο της εισόδου των νέων στο χώρο της απασχόλησης ή της πρόωξης αυτών σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα για ανώτερες σπουδές.

Στην προκειμένη περίπτωση αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές Γυμνασίου, οι οποίοι, μετά την αποφοίτησή τους καλούνται ν' αποφασίσουν για την εκλογή της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας (Κωστάκος, 1981, σελ 52).

Αν και όλα τα επαγγέλματα συντελούν στην ανάπτυξη της οικονομίας και την εξέλιξη της κοινωνίας, όμως το καθένα από αυτά απαιτεί και έναν ιδιαίτερο βαθμό πνευματικών ικανοτήτων και σωματικών δεξιοτήτων. Έτσι, τα επαγγέλματα που απαιτούν κυρίως σωματικές δεξιότητες και λιγότερο πνευματικές ικανότητες, διακρίνονται σε επαγγέλματα ημιδεξιοτήτων και σε επαγγέλματα δεξιοτήτων, ενώ εκείνα που απαιτούν κυρίως πνευματικές ικανότητες και λιγότερο σωματικές δεξιότητες, διακρίνονται σε επαγγέλματα ημιεπιστημονικά και σε επαγγέλματα επιστημονικά.

Αλλά υπάρχουν και επαγγέλματα που δεν απαιτούν ιδιαίτερες πνευματικές ικανότητες, ούτε σωματικές δεξιότητες, τα οποία αποτελούν την κατηγορία των επαγγελμάτων "χωρίς δεξιό-

τητες" (Κωστάκος, 1981, σελ. 52).

Η πρόσφατη αναδιάρθρωση του μηχανισμού του όλου εκπαιδευτικού συστήματος έγινε κατά τρόπο που ν' ανταποκρίνεται πληρέστερα στις απαιτήσεις των πιο πάνω κατηγοριών επαγγελματιών της αγοράς εργασίας, έτσι ώστε:

α) Ο απόφοιτος του γυμνασίου μπορεί:

1) να μη συνεχίσει σπουδές στο Λύκειο και να ακολουθήσει ένα επάγγελμα που δεν απαιτεί ειδική περαιτέρω κατάρτιση, δηλ. να ασκήσει ένα επάγγελμα που ανήκει στην κατηγορία των "επαγγελματιών χωρίς δεξιότητες".

2) να συνεχίσει τις σπουδές του στο Γενικό Λύκειο ή στο Τεχνικό και Επαγγελματικό Λύκειο χωρίς εξετάσεις.

3) να εγγραφεί απευθείας, χωρίς εξετάσεις σε μια από τις τεχνικές ή επαγγελματικές σχολές, όπου η φοίτηση διαρκεί ένα ως δύο χρόνια, ανάλογα με την ειδικότητα που θα διαλέξει.

Στην περίπτωση αυτή, μετά την αποφοίτηση του, ανοίγονται γι' αυτόν δύο δρόμοι: ή ν' ακολουθήσει ένα επάγγελμα που θα ανήκει στην κατηγορία των "επαγγελματιών ημιδεξιοτήτων" ή να εγγραφεί ύστερα από εξετάσεις στο Β' έτος Τεχνικού ή Επαγγελματικού Λυκείου (Κωστάκος, 1981, σελ. 53).

β) Ο απόφοιτος του γενικού λυκείου μπορεί:

1) ν' ακολουθήσει ένα επάγγελμα που θα ανήκει στην κατηγορία των "επαγγελματιών δεξιοτήτων" όπως είναι το επάγγελμα του δημοσίου υπαλλήλου κατηγορίας Μ.Ε., του υπαλλήλου γραφείου ιδιωτικής επιχείρησης ή τράπεζας ή δημοσίου οργανισμού κ.λ.π.

2) να συνεχίσει τις σπουδές του, μετά από παρακολούθηση στη Γ' τάξη Λυκείου δέσμης προπαρασκευαστικών μαθημάτων, σε μια ανώτερη επαγγελματική σχολή, και αφού αποφοιτήσει να ασκήσει ένα επάγγελμα που ανήκει στην κατηγορία των "ημιεπιστημο-

νικών επαγγελμάτων".

3) να συνεχίσει τις σπουδές του, ύστερα απο παρακολούθηση δέσμης προπαρασκευαστικών μαθημάτων στην Γ' Λυκείου σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και ν' ασκήσει μετά ένα επάγγελμα που θα ανήκει στην κατηγορία των "επιστημονικών επαγγελμάτων". (Κωστάκος, 1981, σελ. 53).

γ) Ο απόφοιτος του τεχνικού ή επαγγελματικού λυκείου μπορεί:

1) να παρακολουθήσει ένα απο τα παραγωγικά επαγγέλματα, όπως είναι του τεχνίτη ή μέσου στελέχους βιομηχανίας (εργοδηγός, ηλεκτρονικός κ.τ.λ) του βοηθού εργαστηρίου, του δημοσίου υπαλλήλου κατηγορίας Μ.Ε., του τεχνικού υπαλλήλου δημοσίου οργανισμού κ.λ.π.

2) να συνεχίσει τις σπουδές του σε μια απο τις ανώτερες σχολές με την προϋπόθεση να έχει παρακολουθήσει την αντίστοιχη δέση προπαρασκευαστικών μαθημάτων στη Γ' Λυκείου και

3) να συνεχίσει τις σπουδές του σε ένα απο τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, με τις παραπάνω προϋποθέσεις (Κωστάκος, 1981, σελ. 53).

Ε. Γενική Εκπαίδευση και βαθμίδες αυτής

Ο Κωστάκος (1983, σελ. 45) αναφέρει ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες τα διάφορα εκπαιδευτικά ζητήματα ήρθαν πολλές φορές στο προσκήνιο του γενικού ενδιαφέροντος και αποτέλεσαν μια από τις βασικότερες ανησυχίες της πολιτείας που αντιλαμβανόταν και διαπισθάνοταν ότι η σχεδιαζόμενη ένταξη μας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα επέβαλε τη δημιουργία ικανών στελεχών, που θα ήταν δυνατόν να αποκτηθούν μόνον με την εφαρμογή ενός άρτιου εκπαιδευτικού συστήματος. 'Όλ' αυτά συνέδεαν το πρόβλημα της εκπαίδευσης γενικά με την εθνική οικονομική πολιτική και κυρίως με το κρατικό πρόγραμμα επενδύσεων, που ο συσχετισμός του με εκείνων των ευρωπαϊκών χωρών έδινε μια σύγκριση συντριπτική για την ελληνική πραγματικότητα. Οι δαπάνες για την παιδεία απορροφούσαν ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που δεν έφτανε το 3% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για πολλές άλλες χώρες άρχιζε από 5%.

Ακολούθησαν μακροχρόνιες απεργίες διδακτικού προσωπικού και σπουδαστών, επίμονοι και έντονοι δημοσιογραφικοί αγώνες, με τη γενική απαίτηση για μια ριζική αλλαγή και αναμόρφωση της εκπαίδευσης γενικά, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια, ωστόσο γίνεται τελικά κοινή συνείδηση ότι, για την αύξηση της παραγωγικότητας και την έναρξη έργων για την παραπέρα μηχανική επέκταση είναι απαραίτητη η σε μεγάλη κλίμακα δημιουργία νέων ειδικευμένων στελεχών τα οποία βέβαια δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν χωρίς την κατάλληλη και επαρκή εκπαίδευσή τους.

Χρειάστηκε πολύς χρόνος ωστόσο συνειδητοποιηθεί και υιοθετηθεί η σωστή άποψη που διατύπωσε σε έκθεσή του ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως (ΟΟΣΑ), ότι δηλαδή, οι μεγάλες επενδύσεις στην παιδεία έχουν μακροπρόθεσμα μεγαλύτερη οικονομική απόδοση από την υψηλή επένδυση στην βιομηχανία.

Ο νόμος 309/1976 "Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως" χαράζει τις βασικές αρχές και κατευθύνσεις της παιδείας. Έτσι η γενική εκπαίδευση, δημόσια και ιδιωτική, παρέχεται στα νηπιαγωγεία, δημοτικά σχολεία, γυμνάσια και λύκεια. Η υποχρεωτική εκπαίδευση γίνεται εννιάχρονη και περιλαμβάνει την εξαετή φοίτηση στο δημοτικό σχολείο και την τριετή υποχρεωτική φοίτηση στο γυμνάσιο.

Επίσης, ο νόμος αυτός ορίζει ότι "η εκπαίδευσις παρέχεται δωρεάν, απαγορευομένης πάσης οικονομικής επιβαρύνσεως των μαθητών, των γονέων ή κηδεμόνων αυτών".

Η δημοτική εκπαίδευση είναι η πρώτη βαθμίδα της Γενικής Εκπαιδεύσεως και αποτελεί τη βάση για να συνεχίσει το παιδί τη μόρφωσή του στη μέση εκπαίδευση.

Το γυμνάσιο και το λύκειο είναι αυτοτελή με χωριστή διοίκηση και εκπαιδευτικό προσωπικό και αποτελούν τη δεύτερη βαθμίδα της Γενικής Εκπαιδεύσεως.

Το γυμνάσιο έχει σκοπό να συμπληρώσει και να εμπεδώσει τη μόρφωση των εφήβων και ακόμα να βοηθήσει στη διερεύνηση της προσωπικότητάς αυτών, ενώ το λύκειο έχει σκοπό να προσφέρει πλουσιότερη και ευρύτερη της γυμνασιακής μόρφωσης σ' όσους νέους προορίζονται για εκπαίδευση ανωτέρου επιπέδου ή για επαγγέλματα μεγαλύτερων απαιτήσεων.

Τα λύκεια, στα οποία η φοίτηση είναι τριετής, χωρίζονται

σε λύκεια γενικά και λύκεια τεχνικά και επαγγελματικά. (Κωστάκος, 1983, σελ. 46).

Τα Γενικά Λύκεια δίνουν γενική παιδεία, χωρίς να προσφέρουν επαγγελματική κατάρτιση στους μαθητές.

Τα Τεχνικά και Επαγγελματικά Λύκεια δίνουν και γενική μόρφωση και επαγγελματική ή τεχνική κατάρτιση, ενώ το πτυχίο τους εξασφαλίζει και επαγγελματική αποκατάσταση.

Γενικά όλοι οι τύποι των λυκείων είναι ισοτίμοι μεταξύ τους και διαφέρουν μόνο στα προγράμματα σπουδών και τον προορισμό τους. Εξάλλου με το απολυτήριο όλων των τύπων λυκείου επιτρέπεται οι απόφοιτοι να συνεχίσουν σπουδές σε ανώτερες και ανώτατες σχολές.

Ο Κωστάκος (1983, σελ. 48) αναφερόμενος στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση υποστηρίζει πως αυτή ολοκληρώθηκε στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης με την εισαγωγή στα λύκεια ενός νέου θεσμού, του θεσμού των μαθημάτων επιλογής στα γενικά λύκεια και των πρόσθετων μαθημάτων στα τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια.

Ο θεσμός αυτός εφαρμοζόμενος σταδιακά (κατά το σχολικό έτος 1978-1980 στη Γ' τάξη) οδήγησε στην κατάργηση των εισιτηρίων εξετάσεων για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) τις ανώτερες σχολές και τα Τ.Ε.Ι. από το ακαδημαϊκό έτος 1980-1981.

Σύμφωνα με τον παραπάνω θεσμό τα μαθήματα της Β' και Γ' τάξεως των λυκείων διακρίνονται σε μαθήματα κορμού και μαθήματα επιλογής για τα γενικά λύκεια, και σε μαθήματα κορμού και πρόσθετα για τα τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια.

Έτσι, κάθε μαθητής των γενικών λυκείων είναι υποχρεωμένος να παρακολουθήσει όλα τα μαθήματα κορμού που διδάσκονται

στο κοινό πρόγραμμα και όλα τα μαθήματα της ομάδας επιλογής που θα δηλώσει. Στο πρόγραμμα των μαθημάτων επιλογής η τάξη ή το τμήμα χωρίζεται και οι μαθητές, ανάλογα με την ομάδα που προτίμησαν παρακολουθούν και τα αντίστοιχα μαθήματα.

Επίσης, οι μαθητές των τεχνικών και επαγγελματικών λυκείων που επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στις ανώτατες σχολές καταθέτουν σχετική δήλωση και παρακολουθούν εκτός από τα μαθήματα κορμού και τα πρόσθετα μαθήματα. Αντίθετα, οι μαθητές των λυκείων αυτών που επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στις ανώτερες σχολές και τα ΤΕΙ, ή που δεν συνεχίζουν τις σπουδές τους παρακολουθούν μόνο τα μαθήματα κορμού (βλ. σχεδιάγραμμα I, σελ. 324) (Κωστάκος, 1983, σελ. 50).

Τόσο για τα μαθήματα κορμού όσο και για τα μαθήματα επιλογής και τα πρόσθετα μαθήματα έχουν εκδοθεί κατάλληλα διδακτικά βιβλία.

Οι γραπτές ποραγωγικές ή απολυτήριες εξετάσεις στα λύκεια όλων των τύπων γίνονται κατά την εξεταστική περίοδο του Ιουνίου σε δύο φάσεις. Δηλαδή έχουμε τις εξετάσεις στο σχολείο και τις πανελλήνιες εξετάσεις. Βάσει των εξετάσεων αυτών γίνεται και η επιλογή των υποψηφίων για τις ανώτατες και ανώτερες σχολές (Κωστάκος 1983, σελ. 48).

Από τα παραπάνω φαίνεται καθαρά ότι δεν υπάρχει περιορισμός στην επαγγελματική εξέλιξη των σπουδαστών, αλλά αυτή εξαρτάται από την μόρφωση, την ενεργητικότητα και γενικά την απόδοση τους. Στην προκειμένη περίπτωση θα πρέπει να αποφεύγονται αδεξιότητες στην μεταχείριση αυτών των νέων στις τόσο λεπτές στιγμές της ζωής τους, όπου έχουν να επιλέξουν

σπουδές ή να ακολουθήσουν συγκεκριμένα επαγγέλματα. Το γεγονός αυτό έχει μεγάλη σημασία για το άτομο και την οικονομία γενικότερα, γι' αυτό και ο σωστός επαγγελματικός προσανατολισμός δεν θεωρείται πλέον σαν ένα απλό "μάθημα επαγγελματολογία", που περιλαμβάνει δηλαδή τις προϋποθέσεις και τις διεξόδους που παρέχει ένα επάγγελμα, αλλά είναι ένας κοινωνικός θεσμός που κυρίως αποσκοπεί στην εξακρίβωση των ικανοτήτων, του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του υποψηφίου για το συγκεκριμένο επάγγελμα.

Στη συνέχεια αναφερόμαστε στους τύπους των απολυτηρίων, που χορηγούν τα λύκεια καθώς και στις σχολές, στις οποίες έχουν το δικαίωμα να εισαχθούν οι απόφοιτοι των λυκείων.

Τα απολυτήρια των λυκείων διακρίνονται σε δύο τύπους, τον τύπο I και τον τύπο II. Ο τύπος I χορηγείται στους μαθητές των Γενικών Λυκείων, που παρακολούθησαν τα μαθήματα επιλογής της Α' ομάδας και στους μαθητές των Εκκλησιαστικών Λυκείων. Ο Τύπος II χορηγείται στους μαθητές των Γενικών Λυκείων, που παρακολούθησαν τα μαθήματα επιλογής της Β' ομάδας καθώς και στους μαθητές των Τεχνικών, Επαγγελματικών και Ναυτικών Λυκείων που παρακολούθησαν τα πρόσθετα μαθήματα.

Ύστερα από αυτή τη διάκριση των απολυτηρίων των λυκείων, έχουμε τις εξής περιπτώσεις εισαγωγής των αποφοίτων στις Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές.

1. Οι κάτοχοι του απολυτηρίου τύπου I έχουν δικαίωμα υποβολής αιτήσεως για εισαγωγή τους στις Θεολογικές, Φιλοσοφικές, Νομικές Σχολές και στην Πάντειο.
2. Οι κάτοχοι του απολυτηρίου τύπου II (Γενικών και Τεχνικών και Επαγγελματικών Λυκείων) έχουν δικαίωμα υποβολής αιτήσεως για εισαγωγή τους στις Πολυτεχνικές, Φυσικομα-

θηματικές, Ιατρικές Οδοντιατρικές, Κτηνιατρικές και Γεωπονοδασολογικές Σχολές.

3. Στα οικονομικά τμήματα των Νομικών Σχολών, την ΑΣΟΒΕ, τις Ανώτατες Βιομηχανικές και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν αίτηση για επιλογή οι κάτοχοι απολυτηρίων και των δύο τύπων (I και II).
4. Στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, Σχολές Νηπιαγωγών, Σχολές Οικιακής Οικονομίας, Γυμναστικής Ακαδημίας, Τ.Ε.Ι. και Ανώτερες Ιδιωτικές Σχολές έχουν δικαίωμα υποβολής αιτήσεως για επιλογή οι κάτοχοι και των δύο τύπων απολυτηρίων Γενικών Λυκείων, ανεξάρτητα αν παρακολούθησαν ή όχι πρόσθετα μαθήματα, και
5. Για όσες σχολές ή τμήματα σχολών απαιτείται εξέταση ειδικών μαθημάτων (σχέδιο, ξένες γλώσσες), η ιδιαίτερη πρακτική δοκιμασία (αγωνίσματα κλπ.) οι υποψήφιοι υφίστανται τη δοκιμασία μετά τις πανελλήνιες εξετάσεις της Γ' τάξεως του Λυκείου (Κωστάκος, 1983, σελ. 82).

ΣΤ. Επιλογή υποψηφίων για τις Ανώτερες και Ανώτατες

Σχολές

Ο θεσμός των πανελλήνιων εξετάσεων αντικαταστάθηκε από ένα νέο σύστημα αξιολόγησης και επιλογής των υποψηφίων για τις ανώτερες και ανώτατες σχολές, που εφαρμόστηκε από το σχολικό έτος 1982-1983.

Τα βασικότερα στοιχεία που διαφοροποίησαν το νέο από το παλιό σύστημα επιλογής κατά τον Κωστάκο (1981, σελ. 45) είναι:

- α) Η καθιέρωση του επαγγελματικού προσανατολισμού από την Α' Γυμνασίου
- β) Η καθιέρωση παροχής πρόσθετης εκπαιδευτικής βοήθειας στο σχολείο (παρακολούθηση προπαρασκευαστικών μαθημάτων), για όσους μαθητές το έχουν ανάγκη ή το επιθυμούν. Τα προπαρασκευαστικά μαθήματα έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα της Γ' Λυκείου και διδάσκονται 16 ώρες την εβδομάδα και μαζί με το μάθημα των Νέων Ελληνικών - Έκθεσης που διδάσκεται 4 ώρες την εβδομάδα προπαρασκευάζουν τον τελειόφοιτο του Λυκείου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- γ) Η σύνδεση του Λυκείου με την παραγωγή που εξασφαλίζει σ' όσους μαθητές δεν θέλουν να φοιτήσουν στις Ανώτερες ή Ανώτατες σχολές τη δυνατότητα να επιλέξουν στη γ' Λυκείου μαθήματα ειδικότητας για την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών που είναι απαραίτητες για την άσκηση επαγγέλματος.
- δ) Η λειτουργία μεταλυκειακού προπαρασκευαστικού κέντρου στις πρωτεύουσες των νομών και σε όσα άλλα επαρχιακά κέντρα κρίνεται απαραίτητο για όσους δεν πετυχαίνουν α-

μέσως την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο προαπαρασκευαστικό αυτό κέντρο επαναλαμβάνεται η διδασκαλία της ύλης των προπαρασκευαστικών μαθημάτων και δίνεται έτσι η δυνατότητα σε όσους το επιθυμούν να παρακολουθούν δωρεάν όποια δέσμη προπαρασκευαστικών μαθημάτων προτιμούν και να επαναλαμβάνουν, όπως έχουν δικαίωμα, απεριόριστες φορές την προσπάθειά τους να εισαχθούν στις τριτοβάθμιες σχολές.

- ε) Η κατάργηση της στεγανοποίησης ανάμεσα σε κάθε τύπο και βαθμίδα σχολείου, μέσα στα πλαίσια του γενικότερου προβλήματος που είναι η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση.
- στ) Η αναμόρφωση των προγραμμάτων του Γυμνασίου και του Λυκείου και η εκκαθάριση της διδακτέας ύλης από τις επαναλήψεις, τα άχρηστα και ξεπερασμένα στοιχεία, με σκοπό στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου και στις δύο πρώτες τάξεις του Λυκείου να εξαντλείται η βασική ύλη της γενικής παιδείας. Έτσι, στην τελευταία τάξη του Λυκείου οι μαθητές ασχολούνται κυρίως με την παρακολούθηση των προπαρασκευαστικών μαθημάτων, στα οποία η επίδοσή τους αξιολογείται για την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- ζ) Η παροχή δυνατότητας σε κάθε νέο για την επιλογή σπουδών σύμφωνα με τις ιδιαίτερες κλίσεις, τις επιθυμίες, τις δυνατότητες και δεξιότητες του.
- η) Η αύξηση του αριθμού των εισαγωγόμενων φοιτητών σε σχέση με το παρελθόν.

Ιδιαίτερα, θα πρέπει να τονιστεί, ότι με την εισαγωγή στην Ε' τάξη του Λυκείου των μαθημάτων γενικής ωφελιμότητας, η παρακολούθηση προπαρασκευαστικών μαθημάτων είναι προαιρε-

τική για τους μαθητές που δεν επιθυμούν συνέχιση σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, οι απολυτήριες εξετάσεις έχουν αποσυνδεθεί από τη διαδικασία επιλογής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Απολυτήριες εξετάσεις δίνουν όσοι μαθητές δεν επιθυμούν να συνεχίσουν σπουδές σε Ανώτερες ή Ανώτατες σχολές, χωρίς αυτό να τους δεσμεύσει αν αλλάξουν αργότερα γνώμη και αφού προετοιμασθούν κατάλληλα, με δυνατότητα φοίτησης στο Μεταλυκειακό Προπαρασκευαστικό Κέντρο, να λάβουν μέρος σε επόμενη επιλογή υποψηφίων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Επίσης, για την εισαγωγή στις Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές ο κάθε υποψήφιος έχει δικαίωμα να επιλέξει δύο από 16 συνολικά κατευθύνσεις - ομάδες σχολών. Ένας υποψήφιος λόγω χάρη, δεν μπορεί να επιλέξει όλες τις σχολές του Πολυτεχνικού Κύκλου, παρόλο που έχουν την ίδια δέσμη προπαρασκευαστικών μαθημάτων. Κάθε κατεύθυνση-ομάδα σχολών αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη δέσμη μαθημάτων, στα οποία έχει προπαρασκευαστεί ο υποψήφιος κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στη Γ' Λυκείου ή και στη συνέχεια στο Μεταλυκειακό Προπαρασκευαστικό Κέντρο.

Η αντίληψη που επικρατεί στον κόσμο για τα συστήματα επιλογής που ίσχυαν κατά το παρελθόν είναι ότι το νέο σύστημα αξιολόγησης και επιλογής των υποψηφίων για τις Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές εμφανίζεται πιο ορθολογικό και δίκαιο, και έχει να παρουσιάσει πολλά και σημαντικά πλεονεκτήματα, μερικά από τα οποία είναι:

- α) Η δυνατότητα που παρέχεται στους μαθητές όλης της χώρας να παρακολουθούν το τμήμα της προτίμησής τους,
- β) Η δυνατότητα που παρέχεται στους μαθητές της Γ' Λυκείου

που δεν σκόπευαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στα Ανώτερα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, να παρακολουθούν παράλληλα τα μαθήματα γενικής παιδείας, και άλλα μαθήματα "γενικής ωφελιμότητας" που εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους ανεβάζοντας το μορφωτικό επίπεδο και τους εφοδιάζουν με χρήσιμες για τη ζωή πρακτικές γνώσεις,

- γ) Η απαλλαγή των μαθητών από την υποχρέωση να παρακολουθούν μαθήματα που δεν τους ενδιαφέρουν,
- δ) Η απαλλαγή των μαθητών της Γ' Λυκείου που προορίζονται για τις Ανώτατες και Ανώτερες σχολές από την υποχρέωση να παρακολουθούν τα μαθήματα του κοινού προγράμματος - βασική ύλη (ολοκληρώνεται γι' αυτούς μέσα στο Α' τρίμηνο) και η αφιέρωση όλης της προσπάθειας τους μόνο στα προπαρασκευαστικά μαθήματα που επιλέγουν για την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- ε) Η απαλλαγή των υποψηφίων από το άγχος της εντατικής προετοιμασίας τους κατά τους θερινούς μήνες,
- στ) Η μείωση της επίδρασης του παράγοντα τύχη, ενώ κλιμακώνεται η προσπάθεια των μαθητών σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα,
- ζ) Η κατάργηση των εισιτηρίων εξετάσεων (η εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση γίνεται με βάση τη βαθμολογία από την εξέταση στα προπαρασκευαστικά μαθήματα), και
- η) Η συγκρότηση σώματος βαθμολογητών κατά μάθημα για τη βαθμολόγηση των γραπτών των προπαρασκευαστικών μαθημάτων. Το σώμα αυτό αποτελείται από καθηγητές που έχουν διδάξει το αντικείμενο, το οποίο καλούνται να βαθμολογήσουν και έχουν παρακολουθήσει ειδικό σεμινάριο για την αξιολόγηση και την αντικειμενικότερη δυνατή βαθμο-

λόγηση (Κωστάκος 1981, σελ. 46).

Ζ. Ο θεσμός του επαγγελματικού προσανατολισμού στο σχολείο

Μια πρόταση του Δημητρόπουλου (1991, σελ. 33) για εφαρμογή στο εκπαιδευτικό σύστημα όλων των βαθμίδων είναι ένα σύστημα με τον τίτλο **Σύστημα Εξελικτικού Σχολικού Προσανατολισμού και Συμβουλευτικής (ΣΕΣΤΕΣ)**. Στοιχεία αυτού του συστήματος ήδη αξιοποιούνται στη μέχρι τώρα εφαρμογή του θεσμού στο σχολείο.

Με τον όρο "Σύστημα" νοείται "ένα οργανωμένο σύνολο αρχών και διαδικασιών που απορρέουν από κάποια φιλοσοφική θεώρηση, κάποια ιδεολογική θέση, και βασίζονται σε κάποιο θεωρητικό υπόβαθρο". (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 33).

Προτείνεται από το συγγραφέα ένα "σύστημα" κι όχι μια θεωρία, όπως θα ήταν προτιμότερο, πάνω στην οποία να στηριχθεί η εφαρμογή του θεσμού στο σχολείο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος για τρεις κυρίως λόγους:

1) Γιατί για να προταθεί μια θεωρία, προϋποθέτεται η ύπαρξη πολλών εμπειρικών δεδομένων, τόσο για να στηριχθεί, αρχικά η εισήγηση της θεωρίας όσο και για να δοκιμαστεί η θεωρία και να διορθωθεί, αν αποδειχθεί αναγκαίο. Τα εμπειρικά αυτά δεδομένα, αφενός λείπουν αυτή τη στιγμή στην ελληνική εκπαίδευση λόγω του τρόπου με τον οποίο έγινε η αρχή της εφαρμογής του θεσμού στα σχολεία και αφετέρου δεν φαίνεται πιθανό ότι θα υπάρξουν τουλάχιστον στο εγγύς μέλλον, για τον ίδιο λόγο.

2) Γιατί καμιά θεωρία προσανατολισμού συμβουλευτικής,

δεν θα μπορούσε να στηριχθεί στα ρεαλιστικά εκπαιδευτικά δεδομένα που ισχύουν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα. Συνοπτικά, ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόστηκε αρχικά, και όπως φαίνεται θα εξελιχθεί στη συνέχεια ο προσανατολισμός στα σχολεία, οριοθετείται από την πραγματικότητα δομής του εκπαιδευτικού μας συστήματος, και αφήνονται λίγα περιθώρια θεωρητικής και εμπειρικής μελέτης της ουσίας του θέματος.

3) Εξάλλου, σε ένα σύστημα στο οποίο οι περισσότερες δραστηριότητες καθορίζονται από ένα απόλυτα συγκεντρωτικό νομοθετικό πλέγμα δεν είναι δυνατόν να έχει θεωρητική ή ακόμη και πρακτική εφαρμογή μια "θεωρία", η οποία να προϋποθέτει ελευθερία επιλογών.

Το είδος του προσανατολισμού και συμβουλευτικής που υποστηρίζεται από τον συγγραφέα σκιαγραφείται ως εξής:

α) Ο θεσμός αυτός θεωρείται από δύο όψεις, δηλαδή τόσο ως διαδικασία όσο και ως υπηρεσία. "Διαδικασία" είναι τα στάδια ή οι αλληλοχίες συμπεριφοράς που ακολουθούνται κατά τη διεργασία παροχής βοήθειας σε σχολικό πλαίσιο. Είναι επίσης οι μορφές στις οποίες προσφέρεται αυτή η βοήθεια ή οι τεχνικές και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται σε αυτή τη διεργασία. Είναι, τέλος, βασικές λειτουργικές αρχές που εφαρμόζονται στην προσπάθεια καθοδήγησης του ατόμου.

Όταν αναφέρεται ο συγγραφέας στο θεσμό ως "υπηρεσία", εννοεί τον φορέα που είναι επιφορτισμένος με την ευθύνη εφαρμογής του θεσμού. Φορέας, συνεπώς, μπορεί να είναι το άτομο, οργανωμένο γραφείο ή επίσημη υπηρεσία.

β) Χωρίς να γίνει προσπάθεια υποβιβασμού της σπουδαιότητας εφαρμογής του θεσμού σε άλλες υπηρεσίες και από άλλους φορείς, τονίζεται η κεντρικότητα της σημασίας του προ-

σανατολισμού στο σχολείο. Κι αυτό για δύο κυρίως λόγους:

α.1) Γιατί, σύμφωνα πάντα με τον συγγραφέα, είναι ανυπολόγιστη η σημασία του σχολικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη του ατόμου, η σημασία της μάθησης γενικότερα στην εξέλιξη των ατόμων και οι δυνατότητες για προσανατολισμό στο σχολικό περιβάλλον.

α.2) Γιατί το σύστημα αυτό είναι εξελικτικό και στη φύση του και στη δομή του, και το σχολείο είναι αναμφισβήτητα ο κύριος φορέας της εξελικτικής παιδείας στη χώρα μας.

3) Το Σύστημα που προτείνεται δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη του ατόμου γενικά και στη διαμόρφωση και εξέλιξη όλων των πλευρών της προσωπικότητας του σαν βάση της επαγγελματικής ανάπτυξης, χωρίς όμως να υποβιβάζει τη σημασία της επαγγελματικής εκλογής είτε αυτή θεωρείται ως στιγμιαία απόφαση είτε ως διαδικασία. Όσο κι αν δεν αρέσει η ιδέα του "σημείου" εκλογής στους θεωρητικούς της επαγγελματικής ανάπτυξης, μερικές όψεις της είναι μια πραγματικότητα που δεν μπορούμε παρά τη δεχθούμε.

Ο Δημητρόπουλος (1991, σελ. 35) τονίζει ακόμα τη σπουδαιότητα της διδασκαλίας ως μέσου διευκόλυνσης της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου, όπως και τη σπουδαιότητα του ρόλου του σχολικού περιβάλλοντος στην ολική διαμόρφωση της προσωπικότητας του. Ο θεσμός, δηλαδή στο σχολείο, είναι κατά κύριο λόγο ψυχοπαιδαγωγική λειτουργία, η οποία είναι αδύνατον να διαχωριστεί φιλοσοφικά και πρακτικά από το υπόλοιπο σύνολο των σχολικών ή εξωσχολικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

4) Υποστηρίζει ότι οι σκοποί του θεσμού δεν είναι διάφοροι από τους σκοπούς του σχολείου. Η υπηρεσία προσανατολι-

σμού-συμβουλευτικής συμπληρώνει την όψη εκείνη του σχολικού έργου η οποία είχε μέχρι τώρα παραμεληθεί είτε για λόγους έλλειψης κατάλληλου προσωπικού είτε για λόγους έλλειψης χώρου στο αναλυτικό πρόγραμμα, είτε για λόγους παρερμηνείας, των σκοπών του θεσμού και έλλειψης πίστης ως προς την αναγκαιότητα του είτε, τέλος, για λόγους έλλειψης ενθαρρυντικών ενεργειών από μέρους της πολιτείας.

Ο συγγραφέας αναφέρει ότι το σύστημα αυτό μπορεί να εξυπηρετήσει ευρύ φάσμα του πληθυσμού, όπως οι μαθητές, οι πρώην μαθητές (που για οποιονδήποτε λόγο άφησαν το σχολείο), άτομα του εξωσχολικού περιβάλλοντος (συγγενικά πρόσωπα ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ομάδες ομοίων, φίλων κλπ.), οι εκπαιδευτικοί, καθώς και οι ενήλικες που επιστρέφουν στο σχολείο (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 35-36).

E N O T H T A T P I T H

A. Εφηβική ηλικία

Η εφηβική ηλικία είναι η τελευταία φάση της ανάπτυξης, το τελευταίο στάδιο στην πορεία του ατόμου προς την ωριμότητα.

Καλύπτει τη χρονική περίοδο ανάμεσα στην παιδική και στην ώριμη ηλικία και αποτελεί τη φάση της ζωής κατά την οποία πραγματοποιείται το πέρασμα του ατόμου από τον κόσμο του παιδιού, με την ανεμελιά και την εξάρτηση στον κόσμο του ενήλικου, με την υπευθυνότητα και την αυτοδιαχείριση. Το πέρασμα αυτό βέβαια δεν γίνεται γρήγορα αλλά βαθμιαία σε ένα διάστημα 7-8 ετών. Στο διάστημα αυτό το αναπτυσσόμενο άτομο, ο έφηβος, δεν είναι πια παιδί ούτε όμως ακόμη ενήλικος. Παρουσιάζει χαρακτηριστικά που ορισμένα θυμίζουν την παιδική ηλικία και άλλα που θυμίζουν την ώριμη ηλικία. Γι' αυτό, η εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται ως περίοδος μεταβατική (Παρασκευόπουλος, 1982, σελ. 11).

Κατά τον Ιωάννη Ν. Παρασκευόπουλο, παρά το μεταβατικό της χαρακτήρα η εφηβική ηλικία αποτελεί μια ξεχωριστή αναπτυξιακή περίοδο με ειδικά αναπτυξιακά γνωρίσματα και ειδικούς αναπτυξιακούς στόχους που την διαφοροποιούν από τις άλλες εξελικτικές περιόδους (Παρασκευόπουλος, 1982, σελ. 11).

B. Χρονολογική οριοθέτηση της εφηβείας

Ένα θέμα που απαιτεί διευκρίνιση είναι η χρονική οριοθέτηση της εφηβικής ηλικίας. Ο ακριβής καθορισμός των χρονικών ορίων - έναρξη και λήξη, της εφηβικής ηλικίας παρουσιάζει σημαντικές δυσχέρειες.

Κατά τον Παρασκευόπουλο (1982, σελ. 13) ως αφετηρία της περιόδου λαμβάνεται το χρονικό σημείο στο οποίο το άτομο γίνεται ικανό για αναπαραγωγή και ως πέρας το χρονικό σημείο στο οποίο το άτομο θεωρείται έτοιμο να αναλάβει το ρόλο του ενήλικα.

Και τα δύο αυτά χρονολογικά σημεία, είναι δύσκολο να προσδιοριστούν επακριβώς. Είναι δύσκολο πχ. να καθορίσουμε πότε ακριβώς το άτομο γίνεται ικανό για αναπαραγωγή, γιατί η ικανότητα αυτής σχετίζεται με την ωρίμανση εσωτερικών οργάνων και λειτουργιών. Τα εξωτερικά γεγονότα που χρησιμοποιούνται ως κριτήριο σεξουαλικής ωριμότητας, όπως είναι η πρώτη έμμηνη ρύση στα κορίτσια η πρώτη εκσπερμάτωση στα αγόρια, η εμφάνιση της ηβικής κόμης, δεν είναι ασφαλή γιατί δεν βρίσκονται σε απόλυτη συνάφεια με τις εσωτερικές βιολογικές μεταβολές. Έχει διαπιστωθεί πχ. ότι συχνά τα κορίτσια δεν παράγουν ώριμα γονιμοποιήσιμα ωάρια για 1 έως 2 χρόνια μετά την πρώτη έμμηνη ρύση (εφηβική στειρότητα). Άλλωστε, υπάρχουν τεράστιες ατομικές και διομαδικές διαφορές στο χρόνο εμφάνισης των εξωτερικών αυτών φαινομένων. Έχει διαπιστωθεί πχ. ότι η πρώτη έμμηνη ρύση στο μέσο κορίτσι συμβαίνει στο 12ο έως 13ο έτος, ενώ η πρώτη εκσπερμάτωση στο μέσο αγόρι συμβαίνει στα 13½ ως 14½ χρόνια δηλαδή σε μια χρονική απόσταση 1 έως 2 ετών. Τεράστιες διαφορές επίσης πα-

ρουσιάζονται τόσο μεταξύ κοριτσιών όσο και μεταξύ αγοριών. Ό,τι συμβαίνει σε έναν έφηβο στην ηλικία των 11-12 ετών, πχ. μπορεί να συμβεί σε έναν άλλον έφηβο στην ηλικία των 15 έως 16 ετών (πρώιμη ήβη, όψιμη ήβη) (Παρασκευόπουλος, 1982, σελ. 13).

Ακόμη μεγαλύτερες δυσχέρειες παρουσιάζει ο χρόνικος προσδιορισμός του τέλους της εφηβικής ηλικίας γιατί το περιεχόμενο της έννοιας της ωριμότητας καθορίζεται κατά ένα μεγάλο βαθμό από το είδος της κοινωνίας στην οποία ζει το άτομο, και είναι επομένως θέμα περισσότερο τόπου και χρόνου. Όσο πιο πολύπλοκη είναι μια κοινωνία (αστική, βιομηχανική, ταχέως αναπτυσσόμενη) τόσο πιο ποικίλοι, απαιτητικοί και ασαφείς είναι οι ρόλοι των ενηλίκων. Συχνά η προετοιμασία και η εκμάθηση των ρόλων αυτών απαιτεί μακρά άσκηση, πολύπλευρη εμπειρία και, σε πολλές περιπτώσεις πολυετή εκπαίδευση. Στις κοινωνίες αυτές, η διάρκεια της μεταβατικής περιόδου είναι μακρύτερη από ό,τι είναι σε απλούστερες κοινωνίες (γεωργικές, αποκεντρωμένες) όπου οι ρόλοι των ενηλίκων είναι λιγότερο απαιτητικοί και σαφέστερα καθορισμένοι. Ασφαλώς, τόσο η βιολογική ωρίμανση όσο και η νοητική ανάπτυξη έχουν στις βασικές τους δομές ολοκληρωθεί ήδη στο 16ο ή το αργότερο στο 18ο έτος. Θα μπορούσε λοιπόν να υποστηριχθεί ότι βιολογικά και ψυχοπνευματικά το άτομο είναι ώριμο ήδη από το 18ο έτος της ηλικίας του. Η απόκτηση όμως της ψυχοκοινωνικής ωριμότητας δημιουργεί την ασάφεια και τη σύγχυση, γιατί συνάπτεται άμεσα προς τα εκάστοτε κοινωνικά δεδομένα (Παρασκευόπουλος, 1982, σελ. 14).

Κατά τον ίδιο συγγραφέα σπάλι η ασάφεια και η αγκύρωση που καλύπτουν το όριο ανάμεσα στην εφηβεία και στην ενηλικίωση,

καθώς επίσης και η χωρο-χρονική εξάρτηση του ορίου αυτού από τα κοινωνικά δεδομένα, φαίνονται καθαρά και στους ρυθμίσεις, που προβλέπονται στις διάφορες νομοθεσίες, για θέματα δικαιοπραξίας και αδικοπραξίας των νέων. Στην ελληνική νομοθεσία π.χ. ενώ έχει καθιερωθεί ως όριο ενηλικίωσης το το 21ο έτος, παράλληλα έχουν οριστεί πολλά άλλα χρονικά σημεία άνω και κάτω του γενικού αυτού ορίου, πέρα από τα οποία η κοινωνία μας αναγνωρίζει ορισμένα δικαιώματα στους νέους: στο 25ο έτος το δικαίωμα του εκλέγεσθαι για την εθνική αντιπροσωπεία, στο 23ο το δικαίωμα του εκλέγεσθαι για την τοπική αυτοδιοίκηση, στο 18ο το δικαίωμα του εκλέγειν, στο 17ο το δικαίωμα για έγκληση, στο 18ο το δικαίωμα κατοχής διπλώματος οδηγού αυτοκινήτου, στο 18ο το δικαίωμα κατοχής διαβατηρίου και μετάβασης στο εξωτερικό κ.ά. Για άλλα θέματα, παρέχεται στους νέους περιορισμένη μόνον δικαιοπρακτική ικανότητα (για να ασκήσει τα δικαιώματα αυτά ο νέος πρέπει να έχει τη συγκατάθεση του κηδεμόνα γονέα), όπως: στο 14ο το δικαίωμα για εργασία και υπογραφή εργασιακής σύμβασης, στο 14ο το δικαίωμα αστηνεία για γάμο - ο νέος πρέπει να αναμείνει ως το 18ο έτος, στο 16ο το δικαίωμα κατοχής διπλώματος μοτοποδηλάτου, κ.ά. Τα όρια αυτά διαφέρουν από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή. Τα τελευταία μάλιστα χρόνια τα όρια αυτά γίνονται, κάτω από τις πιέσεις των νέων όλο και χαμηλότερα. Εδώ πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι υπάρχει κάποια "πάλη δύναμης", μεταξύ των γενεών. Ασφαλώς, οι μεγαλύτεροι για να αναγνωρίσουν στους νέους πλήρη δικαιώματα και υποχρεώσεις, επιμένουν στην διατήρηση υψηλότερων ορίων ηλικίας, επικαλούμενοι κυρίως λόγους ανθρωπιστικούς: την προστασία των νέων από κινδύνους που απειλούν τόσο τη σωματική

όσο και την ψυχική τους υγεία και υπόσταση.

Τους κινδύνους αυτούς υποτίθεται, οι νέοι δεν έχουν ακόμα την ωριμότητα και την εμπειρία να συνειδητοποιήσουν και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά. Στην πραγματικότητα όμως, πίσω από την επιμονή αυτή κρύβεται μια υπεροπροστατευτική διάθεση των γονέων, οι οποίοι θέλουν να διατηρήσουν τον έλεγχο που έχουν επάνω στο πρόγραμμα ζωής και στην συμπεριφορά των παιδιών τους, καθώς πείσης και μια γενικότερη απρόθυμία των μεγαλύτερων να απαλλοτριώνουν δικαιώματα και προνόμια που αυτοί κατέχουν, εκχωρώντας τα στους νεότερους. Η "αντιδικία" αυτή θα πρέπει να υπήρχε σε όλες τις εποχές, αλλά παρέμενε σιωπηρή και συγκαλυμμένη. Τα τελευταία όμως, χρόνια με την μαζικότερη συμμετοχή των νέων στα κοινά, η διαμάχη αυτή γίνεται πιο ανοικτή και πιο έντονη.

Απ' όλα αυτά γίνεται φανερό ότι μια ακριβής χρονική οριοθέτηση της εφηβικής ηλικίας είναι συνάρτηση όχι μόνο βιολογικών, αλλά και τοποχρονικά καθορισμένων κοινωνικά δεδομένων.

Ο Παρασκευόπουλος (1982, σελ. 15) θεωρεί ότι η εφηβική ηλικία καλύπτει αναπτυξιακά φαινόμενα που συμβαίνουν στη δεύτερη δεκαετία της ζωής του ατόμου, σε ένα διάστημα διάρκειας 7 έως 8 ετών, το οποίο αρχίζει περί το 11ο έτος στα κορίτσια και περί το 13ο έτος στα αγόρια, χωρίς ασφαλώς να παραγνωρίζουμε το γεγονός ότι τα φαινόμενα αυτά είναι δυνατόν να αρχίζουν να εκτυλίσσονται ενωρίτερα ή να συνεχίζουν να υπάρχουν και πέρα από τα χρονικά αυτά όρια. Τα αναπτυξιακά αυτά φαινόμενα της εφηβείας πραγματοποιούνται σε δύο επιμέρους φάσεις:

1) Στην κυρίως εφηβεία: (από το 11ο έως το 16ο έτος περίπου), όπου εμφανίζονται και διαμορφώνονται όλες οι νέες βασικές βιολογικές αλλαγές της ήβης και οι νέες γνωστικές δομές που μετασχηματίζουν το παιδί σε ενήλικο.

2) Στην εφηβική νεότητα: (από το 16ο έως το 20 έτος περίπου) όπου το άτομο προσπαθεί να προσαρμοστεί στο νέο του βιολογικό και γνωστικό εαυτό του και στη νέα κοινωνική πραγματικότητα της εφηβικής ζωής και βαθμιαία να ενταχθεί στην κοινωνία των ενηλίκων.

Γ. Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της εφηβείας

"Η εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται ως η περίοδος της ταχύτερης σωματικής αύξησης και της βαθιάς βιολογικής μεταλλαγής, της έντονης συναισθηματικότητας και των ετερόφυλων ενδιαφερόντων, της αφηρημένης σκέψης και του ιδεαλισμού των προσωπικών αξιών και της κρίσης της ταυτότητας". (Παρασκευόπουλος, 1982, σελ. 16).

Κατά τον Παρασκευόπουλο (1982, σελ. 16) βασικοί τομείς ανάπτυξης της εφηβείας είναι:

Στο βιολογικό τομέα, οι μεταλλαγές της ήβης είναι τόσο απότομες και καθολικές που δίνουν την εντύπωση ότι η εφηβεία είναι όπως την αποκαλεί ο J.J. Rousseau, "η δεύτερη γέννηση". Αν και ο χαρακτηρισμός αυτός θεωρείται σήμερα υπερβολικός, εντούτοις είναι αναμφισβήτητο ότι η εφηβεία είναι το μεγαλύτερο βιολογικό γεγονός μετά τη γέννηση. Στη φάση αυτή επισυμβαίνουν ραγδαίες αλλαγές σε όλες τις παραμέ-

τρος του σώματος: ύψος, βάρος, αναλογίες, περίγραμμα, θέση και λειτουργία οργάνων και οργανικών συστημάτων με κορυφαία βιοσωματική μεταβολή την ωρίμανση της γενετήσιας λειτουργίας.

Στο νοητικό τομέα η εμφάνιση των αφαιρετικών (ή τυπικών) νοητικών πράξεων δίνει μια άλλη προοπτική στην αντίληψη και κατανόηση του κόσμου. Η σκέψη μπορεί να κινείται στο χώρο, όχι μόνο του συγκεκριμένου και του υπαρκτού, όπως συμβαίνει κατά την παιδική ηλικία, αλλά και στο χώρο του πιθανού, των υποθέσεων και των θεωριών. Μπορεί να συλλαμβάνει και να επεξεργάζεται όχι μόνον ότι υπάρχει ή ότι έχει υπάρξει στην πραγματικότητα, αλλά και ότι θα μπορούσε να υπάρξει στο μέλλον ή που να είναι ακόμη και αντίθετο προς την πραγματικότητα.

Εξοπλισμένος λοιπόν ο έφηβος με την αφαιρετική σκέψη, μπορεί να συλλαμβάνει για κάθε θέμα εναλλακτικές λύσεις, πέρα από αυτές που εφαρμόζονται στην πραγματικότητα, να εκπονεύει και να προτείνει θεωρητικά πρότυπα για την επίλυση των κοινωνικών και ατομικών μας προβλημάτων, να διαμορφώνει ένα προσωπικό σύστημα αξιολόγησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς κ.τ.λ. Με την ανακάλυψη των πολλαπλών εναλλακτικών λύσεων, και των θεωρητικών προτύπων, η πραγματικότητα στη σκέψη εφήβου αποτελεί μια επιμέρους περίπτωση σε μια ολόκληρη δέσμη ποικίλων εναλλακτικών λύσεων. Οι νέες αυτές γνωστικές ικανότητες του εφήβου τροφοδοτούν την ανακαινιστική διάθεση και οδηγούν στην αμφισβήτηση και στην κρίση της εφηβικής πρωτοτυπίας όπως την αποκαλεί ο Debesse (Debesse, 1974).

Στο συναισθηματικό τομέα, εύριο αναπτυξιακό χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη ένταση και αστάθεια } της ψυχικής διά-

θεσης. Ο διάσημος Αμερικανός Ψυχολόγος G. Stanley Hall (1904) ο ιδρυτής της ψυχολογίας του εφήβου, περιγράφει την εφηβεία ως περίοδο εσωτερικού αναβρασμού και θυμικής αναστάτωσης ως την περίοδο "των καταιγίδων και των έντονων εσωτερικών συγκρούσεων" (Storm and Stress). Η συναισθηματική ζωή του εφήβου περιγράφεται γεμάτη μεταπτώσεις και ταλαντεύσεις ανάμεσα σε αντιφατικές και συγκρουόμενες διαθέσεις, όπως μεταξύ υπερδιέγερσης και λήθαργου, πάθους και αδιαφορίας, χαράς και κατήφειας, φιλίας και εχθρότητας, ευφορίας και μελαγχολίας κλπ. Μάλιστα ο έντονος αυτός ψυχικός αναβρασμός της εφηβικής ηλικίας θεωρείται ότι είναι αποτέλεσμα των βιολογικών αλλαγών της ήβης και κυρίως του ορμονικού συστήματος του εφήβου. Ο Freud έχει διευρύνει τη βιολογική αυτή ερμηνεία για να συμπεριλάβει στους αιτιολογικούς παράγοντες την αφύπνιση της σεξουαλικότητας και τις συγκρούσεις που δημιουργούνται από την αδιάκοπη πάλη ανάμεσα στις βιολογικές-ενστικτώδεις απαιτήσεις του "Εκείνο" και στους κοινωνικούς περιορισμούς του "Υπερεγώ".

Άλλοι όμως ερευνητές δεν συμμερίζονται την άποψη ότι η εφηβεία είναι περίοδος έντονης ψυχικής αναστάτωσης, η οποία μάλιστα έχει βιολογική προέλευση. Έρευνες της ανθρωπολόγου Margaret Mead σε διάφορες πρωτόγονες φυλές έδειξαν ότι σε άλλες κοινωνίες η εφηβεία δεν είναι πάντοτε περίοδος κρίσης και ψυχικών εντάσεων, αλλά μια πειθαρχημένη και ομαλή αναπτυξιακή πορεία, κατά την οποία εμφανίζονται, ωριμάζουν και διαμορφώνονται βαθμιαία τα νέα εφηβικά ενδιαφέροντα, λειτουργίες και ενασχολήσεις.

Κατά τον Ι.Ν. Παρασκευόπουλο (1982, σελ. 18) κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο ζει ο έφηβος αποτελεί καθοριστικό παράγο-

να στη μορφή και στην έκταση που παίρνει η θυμική αναστάτωση της εφηβικής ηλικίας. Ασφαλώς, ο έφηβος βιώνει ποικίλλες ψυχικές εντάσεις και παρουσιάζει σημαντικές αλλαγές στην συμπεριφορά του, οι οποίες είναι εμφανείς ακόμη και στον απλό παρατηρητή. Οι εκδηλώσεις αυτές εμφανίζονται κυρίως στα πρώτα χρόνια της εφηβικής ηλικίας και συμπίπτουν χρονικά με τις μεγάλες βιοσωματικές αλλαγές της ήβης. Η ένταση όμως, αυτών των αντιδράσεων, καθώς και η διάρκειά τους, δεν είναι μόνον θέμα ιδιοσυγκρασίας του κάθε εφήβου, αλλά και της γενικής στάσης του ενηλίκου εναντίον των νέων. Στις κοινωνίες όπου υπάρχει ασάφεια και σύγχυση γύρω από το όριο ενηλικίωσης, όπου οι υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των νέων δεν είναι σαφώς καθορισμένα, όπου υπάρχει αμφιθυμία και παλινδρομήσεις εκ μέρους των ενηλίκων στα θέματα της χειραφέτησης των νέων, όπου η μεταβατική περίοδος προπαρασκευής για το ρόλο του ενηλίκου συνεχώς επιμηκύνεται κλπ. οι νέοι δεν μπορεί παρά να βιώνουν πολλές και ισχυρές εντάσεις και καταστάσεις άγχους. Στις κοινωνίες αυτές οι πρώτες ανησυχίες των εφήβων για την "μεταμόρφωση" που υφίσταται το σώμα τους και οι πρώτες συναισθηματικές διαφοροποιήσεις που προκαλεί η ορμονική τους μεταλλαγή περιπλέκονται με τα ψυχοκοινωνικά αυτά προβλήματα και δημιουργούν τον εσωτερικό αναβρασμό και τις έντονες, και συχνά αντιφατικές, αντιδράσεις των εφήβων. Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο μεταβατικός χαρακτήρας, της εφηβικής ηλικίας καθιστά τον έφηβο "οριακό πολίτη" (marginal man), όπως τον αποκαλεί ο Kurt Lewin, με όλα τα επιβαρυντικά για την ψυχική ζωή στοιχεία: την ανασφάλεια, την αβεβαιότητα και την έντονη πάλη για την απόκτηση ταυτότητας

Στον κοινωνικό τομέα, η τάση για ανεξάρτητοποίηση από τους ενηλίκους και για συμμόρφωση προς την ομάδα των συνομηλίκων φθάνει στο αποκορύφωμα της. Ο έφηβος νοιώθει έντονη την επιθυμία να κόψει τον ψυχολογικό "ομφάλιο λώρο" και να ανεξαρτητοποιηθεί από την οικογένεια. Η έντονη αυτή τάση του εφήβου για αυτονομία και αυτοδιαχείριση συχνά γίνεται η αιτία προστριβών και διακοπής της επικοινωνίας μεταξύ γονέων και παιδιού, ιδίως στις αυταρχικές οικογένειες. Παράλληλα, η επιθυμία του εφήβου για κοινωνική αποδοχή οδηγεί στη δουλική συμμόρφωση και υποταγή του στην ομάδα των συνομηλίκων. Οι εφηβικές ομάδες αποτελούν είδος "κλειστής κοινωνίας" με δικό τους κώδικα επικοινωνίας, και με εξειδικευμένες μορφές συμπεριφοράς για τα μέλη τους (εφηβική κουλτούρα). Ο έφηβος υιοθετεί τα πρότυπα αυτά συμπεριφοράς ακόμη και τις ιδιορρυθμίες και τις συμβατικότητες της ομάδας, (ενδυμασία, αργότγλώσσα). Σημαντική διαφοροποίηση υφίστανται οι διαπροσωπικές σχέσεις του εφήβου όχι μόνο προς τους ενηλίκους, αλλά και προς τους συνομηλίκους, με κορυφαία εκδήλωση την ετερόφυλη σεξουαλική συμπεριφορά.

Οι αναπτυξιακοί στόχοι κατά τον Παρασκευόπουλο, τους οποίους πρέπει να επιδιώξει ο έφηβος και να κατακτήσει, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- α) Να αποδεχθεί τη νέα μορφή που παίρνει τελικά το σώμα του και να χρησιμοποιεί τις νέες σωματικές και ψυχοκινητικές του δυνατότητες αποτελεσματικά.
- β) Να διαμορφώσει μια ώριμη ετερόφυλη σχέση και να αποδεχθεί τον κοινωνικό ρόλο του φύλου του
- γ) Να εξασφαλίσει μια βέβαια προοπτική για οικονομική ανεξαρτησία με την εκλογή επαγγέλματος και τη συστηματική

προετοιμασία για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού.

- δ) Να αποκτήσει συναισθηματική αυτονομία από τους γονείς , και τους άλλους ενήλικες.
- ε) Να διαμορφώσει νέες σχέσεις αμοιβαιότητας με τους συνομιλήκους του και των δύο φύλων
- στ) Να αποκτήσει τις γνωστικές δεξιότητες και τις έννοιες που είναι αναγκαίες για την ενεργό συμμετοχή του στην κοινωνική και πολιτική ζωή.
- ζ) Να διαμορφώσει ένα αξιολογικό σύστημα, μια φιλοσοφία της ζωής.
- η) Να δώσει ικανοποιητική απάντηση στα ερωτήματα: " Ποιός είμαι", "Από πού έρχομαι", "Πού πηγαίνω", να απαντήσει δηλαδή αυτό που ο Erikson αποκαλεί "Ταυτότητα του εγώ". (Παρασκευόπουλος, 1982, σελ. 20).

Απ' όσα είπαμε παραπάνω γίνεται φανερό ότι η εφηβική ηλικία αποτελεί ένα είδος "ανακεφαλαίωσης" όλων των αναπτυξιακών ορόσημων των προηγούμενων ηλικιών. Τα πρώτα εφηβικά χρόνια (11ο έως 14ο έτος περίπου) είναι, όπως και η βρεφική ηλικία, περίοδος ταχύτητας σωματικής ανάπτυξης και βασικών αλλαγών στη σωματική εμφάνιση. Τα επόμενα 2-3 χρόνια (14ο έως 16ο έτος περίπου) είναι, όπως και η προσχολική ηλικία, περίοδος διεύρυνσης των κοινωνικών σχέσεων και της τάσης για αυτονομία, περίοδος αυξανόμενης απελευθέρωσης από την οικογένεια και συμμόρφωσης προς τους κανόνες της ομάδας των συνομηλίκων. Τα τελευταία εφηβικά χρόνια (17ο ως 20ο έτος περίπου) είναι, όπως και η σχολική ηλικία περίοδος παραγωγικότητας και εκμάθησης κοινωνικών και επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων, περίοδος άμεσης προετοιμασίας για το ρόλο του ενήλικα. (Παρασκευόπουλος, 1982, σελ. 20).

Δ. Κρατική πρόνοια για τον έφηβο

Ο πραγματισμός της πρόνοιας στις σύγχρονες κοινωνίες ειδικώνει την πληρέστερη κατά το δυνατό, ικανοποίηση του συνόλου των αναγκών του ανθρώπου σε όλα τα στάδια της ζωής του, από τη γέννηση ως τα γηρατειά:

Η πραγματοποίηση του σκοπού αυτού, που αποβλέπει στην κατά το δυνατό πλήρη ικανοποίηση των φυσικών, πνευματικών και ψυχικών αναγκών του ατόμου ανάλογα βέβαια με το βαθμό πολιτισμού και το βιοτικό επίπεδο της κάθε κοινωνίας, επιτυγχάνεται με την εξασφάλιση ευνοϊκών όρων για την ανάπτυξη του και με την εξουδετέρωση των μειονεξιών του ατόμου και του περιβάλλοντός του.

Κατά τον Κοσμόπουλο, (1980, σελ 40) η εφηβεία είναι μια σημαντική περίοδος ανάπτυξης του ατόμου που χαρακτηρίζεται από έντονες συγκρούσεις και μια ιδιαίτερη ανάγκη για κοινωνική αναγνώριση και ένταξη στην κοινωνία.

Οι δυνατότητες που υπάρχουν από την πλευρά του Κράτους για την κάλυψη των αναγκών των εφήβων στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια είναι ότι στην παροχή ευκαιριών για την κάλυψη των αναγκών των εφήβων απ'ότι παλιότερα.

Αρκετοί ερευνητές, κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειψουργοί, παιδαγωγικοί, βλέπουν με περισσότερη κατανόηση αυτή την ηλικία και τα προβλήματά της και προσπαθούν να βοηθήσουν τους εφήβους με θετικότερους τρόπους.

Κύριος φορέας για την κάλυψη των αναγκών της εκπαίδευσης και επαγγελματικού προσανατολισμού των εφήβων, είναι το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων που καλύπτει αυτές τις ανάγκες μέσω των σχολείων και των διαφόρων σχολών.

Το παιδί από την ηλικία των έξι ετών περίπου κινείται στο χώρο του σχολείου και έχει τον ρόλο του μαθητή μέσα στην κοινωνία. Το σχολείο αναμφισβήτητα, έχει μεγάλη σπουδαιότητα για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και για την προετοιμασία του για το μέλλον του ως ενήλικα. (Κοσμόπουλος 1980, σελ 41).

Η φοίτηση στο Δημοτικό όπως και το Γυμνάσιο είναι υποχρεωτική σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 3 του Νόμου 1566/85.

Φτάνοντας στην ηλικία των 13 ετών, το παιδί είναι πλέον μαθητής Γυμνασίου. Μετά την υποχρεωτική τριετή φοίτηση στο Γυμνάσιο, ο έφηβος καλείται να αποφασίσει, αν θα συνεχίσει την φοίτησή του στο σχολείο ή αν θα ακολουθήσει κάποιο επάγγελμα.

Σ' αυτό το σημείο, λοιπόν, ο έφηβος αρχίζει να αποφασίζει και επομένως μπορεί να εκφράσει και τη δική του γνώμη και βούληση σχετικά με τη σχολική του εκπαίδευση και το μέλλον του. Έτσι αναλαμβάνει και ο ίδιος την ευθύνη να πάρει μια καθοριστική για το μέλλον του απόφαση.

Αυτή είναι βέβαια μια σημαντική απόφαση για τον έφηβο στην οποία μερικά στοιχεία θα παίξουν καθοριστικό ρόλο, όπως: η μέχρι τώρα επίδοσή του στα μαθήματα, το προσωπικό ενδιαφέρον του για σπουδές ή όχι, η επίδραση της οικογένειάς του, των συνομηλίκων, οι συνθήκες διαβίωσής του, ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός και η κοινωνία στην οποία ζει.

Στην περίπτωση που θα αποφασίσει να συνεχίσει την φοίτησή του, μπορεί να επιλέξει μεταξύ του Γενικού Λυκείου ή του Τεχνικού-Επαγγελματικού Λυκείου.

Η φοίτησή του στο Λύκειο είναι τριετής. Ο έφηβος που θα φοιτήσει στο Γενικό Λύκειο θα απαιτήσει γενική μόρφωση και ένα απολυτήριο που θα του δίνει τη δυνατότητα, σε περίπτωση που θέλει, να συνεχίσει τις σπουδές του στη τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο έφηβος που θα φοιτήσει στο Εθνικό και Επαγγελματικό Λύκειο, θα πάρει τη γενική μόρφωση με την επαγγελματική κατάρτιση και του δίνεται η δυνατότητα για την απόκτηση ενός πτυχίου που οδηγεί άμεσα σε επαγγελματική σταδιοδρομία ή για την απαίτηση ενός απολυτηρίου, καθ'όλα ισότιμου με αυτό του Γενικού Λυκείου, που οδηγεί σε συνέχιση των σπουδών του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. (Κοσμόπουλος Α, 1980, σελ 42).

Γενικά και Τεχνικά-Επαγγελματικά Λύκεια υπάρχουν στους περισσότερους νομούς της χώρας μας.

Επίσης δεν θα πρέπει να παραλείψουμε τα νυκτερινά, Γυμνάσια και Λύκεια στα οποία φοιτούν μερικοί έφηβοι, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της μέρας ασκούν κάποιο βιοποριστικό επάγγελμα. Αυτά λειτουργούν κυρίως στις μεγάλες πόλεις.

Υπάρχουν και άλλοι τύποι Λυκείου όπως το Ενιαίο Πολυ-Κλαδικό Λύκειο το οποίο προτολειτούργησε το 1985, το Κλασικό Λύκειο και Ναυτικό.

Στον έφηβο που τελειώνει την Γ' Λυκείου ανάγονται μπροστά του δυο δυνατότητες:

α. Να συνεχίσει τις σπουδές του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, επιλέγοντας μια από τις τέσσερις δέσμες οι οποίες είναι:

1η δέσμη, που περιλαμβάνει Εκθεση, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία.

2η δέσμη, που περιλαμβάνει Εκθεση, Φυσική, Χημεία, Βιολογία.

3η δέσμη με τα μαθήματα Εκθεση, Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Λατινικά και

4η δέσμη με τα μαθήματα Εκθεση, Μαθηματικά Ιστορία, Κοινωνιολογία.

Β. Να αναζητήσει δουλειά μπαίνοντας στην αγορά εργασίας. προκειμένου να ενισχυθεί ο μαθητής που έχει χαμηλή επίδοση στα μαθήματά του, έχουν αρχίσει να παρέχονται δωρεάν μαθήματα υπο μορφή φροντιστηρίου στα ίδια τα Λύκεια, τα οποία φοιτούν οι μαθητές και από τους καθηγητές που διδασκούν σ'αυτά.

Ετσι, προετοιμάζεται ο μαθητής για τις εξετάσεις του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Αν ο μαθητής δεν πετύχει σ'αυτές τις εισαγωγικές εξετάσεις, μπορεί να εγγραφεί και να φοιτήσει δωρεάν, όπως και όλοι οι απόφοιτοι κάθε τύπου Λυκείου ανεξάρτητα από τη χρονιά αποφοίτησής τους, στα μεταλυκειακά προπαρασκευαστικά κέντρα (Μ.Λ.Κ.). Αυτά λειτουργούν στις μεγάλες πόλεις, αλλά ακόμα και σε κωμοπόλεις ολόκληρης της χώρας. Στα Μ.Λ.Κ. διδάσκεται η ύλη η καθορισμένη για τα προπαρασκευαστικά μαθήματα και των τεσσάρων δεσμών.

Ο έφηβος που δεν θέλει να συνεχίσει σπουδές μετά το Λύκειο, ή αν δεν πετύχει στις Γενικές ή άλλες εισαγωγικές εξετάσεις, τότε μπορεί να ζητήσει δουλειά και να εργασθεί:

α. στο δημόσιο τομέα ως υπάλληλος.

β. στον ιδιωτικό τομέα ως υπάλληλος ή ελεύθερος επαγγελματίας.

Όμως η εκπαίδευση δεν είναι το μοναδικό πράγμα που πρέπει να προσφέρει ένα σχολείο. Στο σχολείο, το παιδί και αργότερα έφηβος εκτός από την μάθηση, την απόκτηση της αίσθη-

σης του συνόλου και της ομαδικής συνεργασίας θα πρέπει να κοινωνικοποιείται και να δραστηριοποιείται.

Οξύνεται το πνεύμα του, αλλά, θα πρέπει να του δοθεί η δυνατότητα να αναπτύξει και τις ικανότητές του, να θέσει στόχους και να προγραμματίσει το μέλλον του, (Κοσμόπουλος 1980,,σελ 44).

Το παιδί που φοιτά στην Γ'τάξη του Γυμνασίου και αφ'ε- νός βρίσκεται στην κρύσιμη φάση της εφηβικής ηλικίας, αφ'ε- τέρου κάτω από την πίεση της ανάγκης για κάποιες σοβαρές α- ποφάσεις χρειάζεται περισσότερη στήριξη όχι μόνο από την οικογένειά του αλλά και από το σχολείο.

Οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και η πολιτεία έχουν καταλάβει τις δυσκολίες, που αντιμετωπίζει ο έφηβος μπροστά στις στοβαρές αποφάσεις για συνέχιση σπουδών και εκλογή επαγγέλ- ματος.

Ετσι, εκτός από την συνεργασία που υπάρχει μεταξύ τους, για να βοηθηθεί αποτελεσματικότερα ο έφηβος, η πολιτεία θέ- σπισε το μάθημα του Επαγγελματικού Προσανατολισμού, που διδάσκεται στα Γυμνάσια και στα Λύκεια.

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμος (Σ.Ε.Π.), επι- διώκει να καταστήσει τα νέα άτομα ικανά να χαράξουν το εκ- παιδευτικό επαγγελματικό και κοινωνικό μέλλον τους, όσο εί- ναι δυνατό πιο αυτόβουλα, σωστά και αποτελεσματικά, ανάλογα με τις δεξιότητες, τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους στη ζωή. (Κοσμόπουλος 1980, σελ 45).

Για να γίνει πραγματικότητα αυτή η επιδίωξη είναι απα- ραίτητο, πριν από όλα, να προσφέρει στον έφηβο σωστή και πλήρη ενημέρωση για τις σπουδές και τα επαγγέλματα, ώστε να μπορεί αυτόν να κάνει τις επιλογές του με την βοήθεια του

σχολείου και την οικογένειά του.

Το περιεχόμενο του μαθήματος είναι συζητήσεις για τα διάφορα επαγγέλματα, μερικές φορές με την παρουσία και τη συμμετοχή εκπροσώπων επαγγελματιών. (Κοσμόπουλος Α.1980,σελ 45).

Για την υλοποίηση όμως όλων των παραπάνω στόχων απαιτείται η συχνή επικοινωνία των γονέων με τους καθηγητές, που θα βοηθήσει να συμπληρώσουν, και οι μεν και οι δε την εικόνα που έχουν σχηματίσει για το συγκεκριμένο παιδί, την προσωπικότητά του και την συμπεριφορά του, ώστε να μπορέσουν να το βοηθήσουν να κάνει τις επιλογές του συντονίζοντας τις προσπάθειές τους. (Κωστάκος 81).

Επίσης η συνεργασία ανάμεσα στους γονείς και το σχολείο μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά αφ'ενός στην οργάνωση της σχολικής ζωής, αφ'ετέρου στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών.

Κατά τον Κοσμόπουλο, (1980, σελ 45) είναι καλό ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων να συνεργάζεται με τον Διευθυντή του Σχολείου, το Σχολικό Συμβούλιο, τους καθηγητές Σ.Ε.Π., τον Σύλλογο Καθηγητών και τις Μαθητικές Κοινότητες.

Οι Μαθητικές Κοινότητες δίνουν την ευκαιρία για ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη σχολική ζωή, έτσι ώστε το σχολείο να συνδεθεί των μαθητών, να βοηθηθούν να καταλάβουν και να αναπτύξουν αυτοί τις ικανότητές τους, καθώς και να αρχίσουν να διαμορφώνουν τη δική τους αντίληψη για τη ζωή.

Εδώ θα πρέπει να αναφερθούν και τα προγράμματα του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) για τους νέους.

Ένα από τα κυριότερα αντικείμενα του Ο.Α.Ε.Δ. είναι ο

επαγγελματικός προσανατολισμός. Γραφεία επαγγελματικού προσανατολισμού του Ο.Α.Ε.Δ. υπάρχουν σε πολλές πρωτεύουσες νομών. Σ'αυτά μπορεί να απευθυνθεί κάθε νέος που θέλει να βοηθηθεί να ανακαλύψει τις κλίσεις του και να διαλέξει ανάλογα επάγγελμα.

Ομάδα ειδικών (ψυχολόγος, επαγγελματικός σύμβουλος, κοινωνικός λειτουργός), συνεργάζονται σ'αυτή την προσπάθεια χρησιμοποιώντας ειδικά μελετημένα TESTS (στα οποία το άτομο χρειάζεται να απαντήσει) και κάνοντας αρκετές συνεντεύξεις μαζί του. Το αποτέλεσμα αυτών δίνεται σαν συμβουλή ή κατευθύνονται στον ενδιαφερόμενο, ο οποίος μπορεί να τη δεχθεί ή όχι (Κοσμόπουλος Α, 1980, σελ 46).

Είναι γεγονός όμως ότι η υπηρεσία αυτή του Ο.Α.Ε.Δ. δεν χρησιμοποιείται σε ευρεία κλίμακα. Κατά τον ίδιο συγγραφέα ο κύριος λόγος είναι η άγνοια σαν αποτέλεσμα ελλειπούς πληροφόρησης. Κυρίως χρησιμοποιείται από απόφοιτους δημοτικού σχολείου ή γυμνασίου οι οποίοι ενδιαφέρονται να ενταχθούν σε κάποιο τμήμα των σχολών μαθητείας, που διαθέτει ο ίδιος ο οργανισμός (Ο.Α.Ε.Δ.) ποικίλων ειδικοτήτων.

Μερικές από τις ειδικότητες που μπορεί κανείς να αποκτήσει είναι τεχνικός λιθογραφικών εργασιών (φωτολιθογράφος), "ρετουσέρ" (χρωμολιθογράφος) "μοντέρ" (συναρμολογητές), φωτομεταφορέας, αγγειοπλάστης, οδοντοτεχνίτης, ηλεκτρολόγος, μηχανολόγος αυτοκινήτων, αργυροχόος, κεραμοποιός, ηλεκτροτεχνίτης, συγκολιτής, ξυλουργός-επιπλαποιός, κ.α.

Η φοίτηση διαρκεί 3 χρόνια.

Στις περισσότερες σχολές μαθητείας οι υποψήφιοι πρέπει να είναι απόδοιτοι Γ' Γυμνασίου, ηλικίας μέχρι 18 ετών.

(Κοσμόπουλος Α, 1980, σελ 47).

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

A. Διδασκαλείο Τεχνικής Εκπαίδευσης

Για τη μόρφωση του διδακτικού προσωπικού των τεχνικών μαθημάτων με το νόμο 572/1914 (που τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το νόμο 940/1917) ιδρύθηκε στην Αθήνα Διδασκαλείο της τεχνικής Εκπαίδευσης.

Στο Διδασκαλείο αυτό που αποτελούνταν ενιαύσιες τάξεις, εγγράφονταν ύστερα από εξετάσεις κάτοχοι καπολυτηρίου Γυμνασίου ή πτυχίου Διδασκαλείου δημοτικής εκπαίδευσης, ηλικίας 16-30 ετών, ενώ οι πτυχιούχοι του απαιτούσαν το δικαίωμα να διορίζονται ως διδασκαλοί των τεχνικών μαθημάτων στα σχολεία της Μ.Ε. και στα σχολεία της δημοτικής εκπαίδευσης (Παπανούτσος 1976, σελ 38).

Παράλληλα μπορούσε να λειτουργήσει και ιδιαίτερη τάξη προσαρτισμένη, στην οποία θα διδάσκονταν επί ένα έτος τεχνικά μαθήματα οι ήδη διορισμένοι καθηγητές των τεχνικών μαθημάτων.

Το σχολείο όμως αυτό άρχισε να φθίνει από τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας του, με αποτέλεσμα κατά το σχολικό έτος 1918-1919 στην Α' τάξη του να μη φοιτήσει κανείς, ενώ στη Β' τάξη γράφτηκαν 2 μαθητές. Κατά την Αιτιολογική Έκθεση, του νομοσχεδίου της κατάστασης αυτής (ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ του σχεδίου νόμου "περί μεταρρυθμίσεως του οργανισμού του για τον νόμο 572 ιδρυθέντες διδασκαλείο της Τεχνικής Εκπαίδευσης" Αρχείο της Βουλής (Ανέκδοτο του έτους 1919)) η κυριότερη αιτία οφείλεται στην απροθυμία των αποφοίτων του γυμνασίου να φοιτήσουν στο σχολείο αυτό για να διορισθούν καθηγητές τεχνικών μαθημάτων με το χαμηλό μισθό - για τα σημερινά δεδομένα. Προτιμούσαν μια ολιγόχρονη εκπαίδευση

για να καταλάβουν άλλες θέσεις περισσότερο υποσχόμενες και με μεγαλύτερες απολαβές (Παπανούτσος, 1976, σελ 38).

Το 1920 με το νόμο 2242 το Διδασκαλείο της Τεχνικής Εκπαίδευσης μετασχηματίστηκε σε τετρατάξιο και το 1923 με το νομοθετικά διάταγμα της 2 Ιουνίου 1923 σε εξατάξιο "Τεχνικό Διδασκαλείο" στο οποίο εγγράφονταν κάτοχοι απολυτηρίου εξαετούς δημοτικού σχολείου ή β' τάξεως ελληνικού σχολείου. Παράλληλα προβλέπονταν και η λειτουργία δυο ιδιαίτερων τμημάτων για τη μετεκπαίδευση των καθηγητών των τεχνικών μαθημάτων και τη συμπλήρωση της τεχνικής μόρφωσης των πτυχιούχων καθηγητών (Παπανούτσος, 1976 σελ 39).

Το σχολείο αυτό δεν είχε ομαλή πορεία και όπως παρατηρεί ο παιδαγωγός Δημήτριος Μωραΐτης 1953 σελ. 307 "Δυστυχώς το μεν τριτάξιο διδασκαλείο διέκοψε το 1921 τη λειτουργία η δε τάξη των μετεκπαιδευομένων εξακολουθεί να λειτουργεί με ικανοποιητικά αποτελέσματα." Αλλά το 1926 η κυβέρνηση Πάγκαλου για λόγους οικονομικούς κατήργησε το Διδασκαλείο της τεχνικής εκπαίδευσης και έτσι σταμάτησε κάθε κίνηση για τη μόρφωση των δασκάλων τεχνικών μαθημάτων σε εποχή, κατά την οποία τα μαθήματα αυτά, επέκτησαν τέτοια υπόληψη, ώστε τα τεχνικά σχολεία των προηγμένων χωρών ανομάστηκαν "σχολεία εργασίας" (Μωραΐτης 1953).

Β. Ιστορική και πρόσφατη ανάπτυξη της δευτεροβάθμιας
τεχνολογικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης
στην Ελλάδα

Το 1949 ιδρύθηκε το υπουργείο Βιομηχανίας και το 1953 σύμφωνα με το νόμο (2.687/53) για την "επένδυση και προστασία ξένου κεφαλαίου", έγιναν επενδύσεις στη βιομηχανία, καθώς και στις δευτερογενής και τριτογενής οικονομικούς τομείς από ξένους. Εξαιτίας των παραπάνω εξελίξεων υπήρχε έντονη η ανάγκη για να αναπτυχθούν εργασίες υποδομής, όπως και της ανάπτυξης της βιομηχανίας και του τριτογενή τομέα της οικονομίας, η ανάγκη για τα ανάλογα προσόντα σε μια εργασία στη σύγχρονη τεχνολογία έγινε έντονη. Κατά συνέπεια, η ευθύνη για την εξασφάλιση της ροής επαρκών αριθμών από ειδικευμένους νέους στην αγορά εργασίας αναλύφθηκε από το κράτος (Παναγιωτόπουλου, 1990, σελ 4).

Η Παναγιωτοπούλου (1990, σελ 4) είπε ότι μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '50 το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είχε κάνει πολύ λίγες μεταρρυθμίσεις κυρίως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο για να αντιμετωπίσει τις ανάγκες για την εκπαιδευτική ανάπτυξη.

Η περίοδος '57-'63 χαρακτηρίστηκε από μια συνεχώς ανερχόμενη ποσοτική αύξηση της ανάγκης για μόρφωση και φροντίδας γι' αυτήν. Υπήρξαν επίσημες συζητήσεις για την ανάγκη δομικής και ποσοτικής μεταρρύθμισης που οδήγησε στη θέσπιση του νόμου 3.971/59. Αυτή είναι και η πρώτη συστηματική απόπειρα για μόρφωση και εξάσκηση ειδικευμένων τεχνικών και εργοδηγών.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της μεταρρύθμισης σύμφωνα με

την ίδια συγγραφέα ήταν:

- Η εγκαθίδρυση κάτω από την επίβλεψη του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ενός μεγάλου αριθμού ιδρυμάτων, όπως τις Ιδιωτικές Τεχνικές Σχολές.

- Η οργάνωση της τεχνικής εκπαίδευσης και ο χωρισμός της σε τρεις περιοχές: την κατώτερη, τη μέση και την ανώτερη. Καθεμιά απ'αυτές περιλάμβανε μια ποικιλία ειδικοτήτων.

Οι νέοι θα μπορούσαν να εισέλθουν στα παραπάνω επίπεδα Τεχνικής Εκπαίδευσης μετά από την επιτυχία τους στις εισαγωγικές εξετάσεις.

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, που χαρακτηριζόταν από τον κλασικό προσανατολισμό του, η Τεχνική-Επαγγελματική Εκπαίδευση δεν μπορούσε να αναπτυχθεί. Γι'αυτό οι θεσπίσεις του 1959 δε βοήθησαν ουσιαστικά την Τεχνική Εκπαίδευση που ήταν το θέμα για αμφισβήτηση και διοικητικές ανακατατάξεις (ΠΑΝΑΓΙΟΤΟΠΟΥΛΟΥ, 1990, σελ 5).

Στην περίοδο '64-'65 το αρχικό νομοσχέδιο για επιδότηση της Τ.Ε. ώστε να υποστηριχθούν οι μεταρρυθμίσεις του 1964, ποτέ δεν έφτασε στη Βουλή. Αυτό ήταν ένα πλήρες σχέδιο για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, που έφερε ενθουσιασμό στους μαθητές και καθηγητές. Ζητούσε επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από 6 σε 9 χρόνια. Η εφαρμογή του σχεδίου διακόπηκε από την άνοδο της δικτατορίας στην κυβέρνηση το 1965. Η περίοδος της δικτατορίας κατέληξε στο να μην υπάρξει συζήτηση για αλλαγή στο εκπαιδευτικό σύστημα. Κατά την περίοδο της δικτατορίας, σημαντική ήταν η εγκαθίδρυση των ΚΑΤΕΕ (Κέντρων Τεχνικής-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης σε τριτογενή-πανεπιστημικό επίπεδο). Ήταν εφαρμογή μιας πρότασης που είχε γίνει πρωτύτερα, το 1967.

Η Παναγιωτοπούλου αναφερόμενη στην Τεχνική-Επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα τονίζει ότι άρχισε διαμέσου της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η οποία, μέχρι τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις φρόντισε αυτόν τον τύπο της εκπαίδευσης. Ακόμη και στο δημόσιο τομέα, η Τεχνική-Επαγγελματική εκπαίδευση ήταν, στο μεγαλύτερο μέρος της υπ'ευθύνη άλλων Υπουργείων εκτός του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Το σύνολο της ιδιωτικής προσπάθειας προμήθευσε περίπου 55% των σπουδαστών στις κατώτερες και μέσες δευτεροβάθμιες τεχνικές-επαγγελματικές σχολές το 1973-74.

Η δικτατορία έπεσε το 1974 και η νέα κυβέρνηση ήταν αποφασισμένη να δράσει γρήγορα, να παρουσιάσει πλήρη εκπαίδευτική μεταρρύθμιση που ήταν βασική για χάρη της οικονομίας και της γενικής βιωσιμότητας της κοινωνίας. Στην Ελλάδα η εκπαίδευση είναι ένα τόσο ευαίσθητο δημόσιο θέμα που καμία δημοκρατική κυβέρνηση δεν μπορεί να αγνοήσει την πολιτική του σημασία. Είναι το όνειρο του κάθε γονέα να δει το παιδί του στο Πανεπιστήμιο.

Η μεταρρύθμιση του 1976-77 (νομικά διατάγματα 309/76 και 576/77) επηρέασε τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση περισσότερο από κάθε άλλο τομέα του συστήματος, αυξάνοντας τα θέματα που σχετίζονταν με πόρους, ισότητα και δικαιοσύνη, (Παναγιωτοπούλου, 1990, σελ 6).

Πριν τη μεταρρύθμιση η δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίστηκε σε δυο κλάδους: γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (τα 6 χρόνια του Γυμνασίου) κατώτερη και μέση Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση. Οι απόφοιτοι των μέσων Τεχνικών-Επαγγελματικών σχολείων, δεν ήταν κατάλληλοι για την είσοδο σε Πανεπιστήμια.

Ως αποτέλεσμα αυτής της μεταρρύθμισης, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση παραμένει χωρισμένη σε δυο περιόδους από τρία χρόνια η καθεμιά, η πρώτη από τις οποίες έγινε υποχρεωτική για όλους τους μαθητές. Με άλλα λόγια η έκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έχει επεκταθεί από έξι σε εννιά χρόνια. Το τέλος του Γυμνασίου προσαρμόστηκε τώρα σ' αυτόν τον κύκλο των 3 χρόνων. Στο τέλος του Γυμνασίου οι μαθητές μπορούν:

- να ψάξουν για δουλειά
- να φοιτήσουν σε Τεχνικές-Επαγγελματικές σχολές χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις

- να φοιτήσουν σε Γενικό ή Τεχνικό-Επαγγελματικό Λύκειο

Έτσι, ο δεύτερος κύκλος χωρίστηκε σε δυο τύπους σχολείων, το Γενικό Λύκειο (Γ.Λ.), που επιτρέπει την επιλογή μεταξύ ανθρωπιστικών ή άλλων επιστημών και στο Τεχνικό-Επαγγελματικό Λύκειο (Τ.Ε.Λ.), που διατηρεί γενικά θέματα, αλλά προσφέρει και θέματα που προετοιμάζουν τομαθητή για μελλοντική εργασία.

Ένας κύριος σκοπός της μεταρρύθμισης το 1976-77 ήταν να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας. Η στρατηγική που προτάθηκε ήταν τρίπλευρη: πρώτου, προσπάθησε να ταιριάσει την προσφορά των ποικίλων επιπέδων και κλάδων της εκπαίδευσης και της προσδοκώμενης ζήτησης της αγοράς· δεύτερον, προσπάθησε να προετοιμάσει όσο περισσότερους νέους ήταν δυνατόν για την κατευθείαν μετάμετάβασή τους στην εργασία τρίτου, προσπαθήσε να αποθαρρύνει την επιμονή για είσοδο σε πανεπιστήμιο με ανάλογη αύξηση του επιπέδου της Τεχνικής-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στη δημόσια υπόληψη. Για να εκπληρωθεί αυτή η στρατηγική η μεταρρύθμιση ενσωμάτωσε λίγη επαγγελματική εκπαίδευση στον κύκλο σπουδών

του Γυμνασίου και εγκαθίδρυσε τις διετείς Τεχνικές-Επαγγελματικές Σχολές και το Τεχνικό-Επαγγελματικό Λύκειο.

Η ίδρυση του Τ.Ε.Α. σύμφωνα με την ΠΑΝΑΓΙΟΤΟΠΟΥΙΟΥ (1990,σελ 8) ήταν η πιο σημαντική καινοτομία μέσα στις μεταρρυθμίσεις του 1977.

Οι αρχές είχαν βλέψεις για 2 στόχους:

- να φέρει την ισοτιμία μεταξύ της γενικής και Τεχνικό-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης εγκαθιδρύοντας ένα παράλληλο τεχνικό-επαγγελματικό ίδρυμα (Τ.Ε.Α.) σε υποχρεωτικό επίπεδο.

- να προσελκύσουν νέους σε πρωταρχικούς τομείς εργασίας ανεβάζοντας την ποιότητα και να ανυψώσουν το κύρος της Τ.Ε. εκπαίδευσης.

Το Τ.Ε.Α. προοριζόταν να γίνει το κλειδί για την καλύτερη τεύξη αυτών των σκοπών, προσφέροντας μια δυνατή γενική εκπαίδευση αλλά όχι εκπαίδευση πάνω στα αντικείμενα εργασίας. Ο κύκλος σπουδών τυ Γενικού Λυκείου ασχολείται με μια μειοψηφία νέων που προρίζονται κυρίως για το πανεπιστήμιο.

Για να μπορέσουν να φτάσουν στην ανώτατη εκπαίδευση -το πανεπιστήμιο- οι έφηβοι του Τ.Ε.Α. έπρεπε να αφομιώσουν επιπρόθεσμα θέματα από αυτά που είχαν ήδη διδαχθεί, που ήταν παρόμοια με τη σειρά μαθημάτων στο γενικό Λύκειο. Αυτό περιλαμβάνει 40 ώρες προγράμματος την εβδομάδα. Οι μαθητές του Τ.Ε.Α. δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένοι για να μπουν σε πανεπιστήμια όπως της Νομικής, της Φιλολογίας και της Θεολογίας.

Τα πολιτικά κόμματα της αριστεράς δεν δέχτηκαν όλους τους όρους του νομοσχεδίου, αφού γενικότερα δεν έβρισκαν τα νέα μέτρα επαρκώς δημοκρατικά, σύγχρονα και ισότιμα.

Γι' αυτούς ο χωρισμός της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε Γυμνάσιο και Λύκειο και η διαφαινόμενη πρόθεση να αυξηθεί η ροή των μαθητών μετά το υποχρεωτικό στάδιο έτσι ώστε ένα μεγάλο ποσοστό να αποβλέπει στις τεχνικές-επαγγελματικές σειρές μαθημάτων, δημιούργησε φράγματα στις ευκαιρίες για μόρφωση.

Μετά τις εκλογές του Οκτωβρίου του 1981, το Σοσιαλιστικό κόμμα κατέλαβε την εξουσία και σχημάτισε τη δική του κυβέρνηση. Αυτή ήταν η αρχή της τέταρτης περιόδου της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης που μπορεί να μελετηθεί από την άποψη της σοσιαλιστικής μεταρρύθμισης. (Παναγιωτοπούλου, 1990, σελ 9).

Σύμφωνα με το πενταετές πρόγραμμα της κυβέρνησης για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, οκτώ κύριοι στόχοι ήταν οι παρακάτω: (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, 1984).

- Η συνεισφορά της εκπαίδευσης στην ανεξαρτητοποίηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

- Η κοινωνική αναγνώριση της αξίας της εργασίας.

- Η αναθεώρηση του κύκλου σπουδών διαμεσου του όλου εκπαιδευτικού συστήματος.

- Η μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος και η αλλαγή του από κάθετη σε οριζόντια δομή.

Γ. Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση

α. Έννοια-σκοπός.

Η έννοια του όρου "επαγγελματική εκπαίδευση" μπορεί να αποδοθεί σύμφωνα με ποικίλους τρόπους που να επιτρέπουν και τη διάκρισή της από την έννοια των άλλων μορφών εκπαίδευσης.

Γενικά, με τον όρο "εκπαίδευση" εννοούμε την προσφορά γνώσεων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων αλλά και την άσκηση της αγωγής των νέων, που προάγει τις εσωτερικές δυνάμεις του ατόμου και αποβλέπει στο να τελειοποιήσει την πνευματική του μορφή. Με τον όρο "γενική εκπαίδευση" εννοούμε την παροχή βοήθειας στο άτομο να επιτύχει την κατάλληλη προπαρασκευή του, που είναι η καλλιέργεια του σώματος με τη γυμναστική, η καλλιέργεια του πνεύματος με τη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων και η καλλιέργεια της ψυχής και των άλλων ικανοτήτων με τη μουσική και τα καλλιτεχνικά μαθήματα. (Κωστάκος 1981, σελ 54).

Ειδικότερα με τον όρο "επαγγελματική εκπαίδευση" νοείται η βοήθεια που παρέχεται να εκπληρώσει μια στενότερη αποστολή, με την άσκηση ενός επαγγέλματος μέσα στην κοινωνία. Η διεθνής οργάνωση εργασίας, με τη σύσταση της αριθ. 117 "περί επαγγελματικής εκπαίδευσης 1962" απέδωσε πολύ ικανοποιητικά την έννοια της επαγγελματικής εκπαίδευσης, όταν αυτή εξετάζεται στα πλαίσια της εκπαίδευσης στελεχών επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με την έννοια αυτή η επαγγελματική εκπαίδευση αποτελεί μέσο ανάπτυξης των επαγγελματικών δυνατοτήτων ενός ατόμου, που παρέχεται ανάλογα με τις ευκαιρίες απασχόλησης και κάνει αυτό ικανό να χρησιμοποιήσει τις ικανότητες και

δεξιότητες για ένα μεγαλύτερο όφελος του εαυτού του και της κοινωνίας γενικότερα. (Κωστάκος, 1981, σελ 55).

Η συστηματική οργάνωση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης των νέων και η επαγγελματική κατάρτιση και αναπροσαρμογή των εργαζομένων ενηλίκων ανήκουν στα βασικά εκείνα μέτρα που λαμβάνονται από όλες τις προηγμένες χώρες για την αντιμετώπιση και πρόληψη της ανεργίας και την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής, με σκοπό την οικονομική επέκταση και τη βελτίωση γενικά του βιοτικού επιπέδου. Εξάλλου έχει διαπιστωθεί ότι στις χώρες, όπου τα συστήματα του επαγγελματικού προσανατολισμού και της τεχνικό-επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν οργανώθηκαν συστηματικά, οι υπηρεσίες απασχόλησης δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της βιομηχανίας και των επιχειρήσεων σε ειδικευμένο προσωπικό ενώ ταυτόχρονα ένα πλήθος από ανειδίκευτα άτομα δυσκολεύεται να αποκτήσει και να διατηρήσει μια απασχόληση. Η επαγγελματική εκπαίδευση επιδιώκει να βοηθήσει τα άτομα αυτά να αποκτήσουν τις απαραίτητες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις που θα τους επιτρέψουν να ασκήσουν με επιτυχία ένα βιοποριστικό επάγγελμα (Κωστάκος, 1981, σελ 55).

Ο Κωστάκος (1981 σελ. 55) αναφέρει ότι ο αντικειμενικός σκοπός της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης έχει κοινωνικοοικονομικό χαρακτήρα δηλαδή:

(1) Είναι οικονομικός ο σκοπός της, αφού επιδιώκει την επαγγελματική κατανομή του εργατικού δυναμικού και την ορθολογική χρήση όλων των πηγών αυτού, ανάλογα με τις ανάγκες της οικονομίας.

(2) Είναι και κοινωνικός ο σκοπός της επαγγελματικής

και τεχνικής εκπαίδευσης, αφού διευκολύνει την ανακατάταξη των εργαζομένων σε επαγγέλματα που παρουσιάζουν μεγαλύτερη σταθερότητα και επιτρέπουν την πλήρη ανάπτυξη των ικανοτήτων και δεξιοτήτων του εργαζόμενου, όπως και τον περιορισμό των περιπτώσεων μακροχρόνιας ανεργίας.

β. Αρχές, μέθοδοι και μέσα εφαρμογής του Ε.Π.

Η Επαγγελματική εκπαίδευση, με οποιαδήποτε μορφή και αν παρέχεται, έχει σα σκοπό την προπαρασκευή ή μετεκπαίδευση ατόμων, για την έμεση ή μελλοντική τους απασχόληση, ή την εξέλιξη τους σε έναν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Ιδιαίτερα αυτή συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των εκπαιδευομένων που συμβάίνει να είναι τις περισσότερες φορές άτομα νεαρής ηλικίας (Κωστάκος, 1981 σελ 56).

Η οργάνωση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης διαφέρει από χώρα σε χώρα και επιρρεάζεται από τον επιδιωκόμενο σκοπό και την ακολουθούμενη κοινωνική και οικονομική πολιτική. Κάθε χώρα προσπαθεί να εφσρμόσει τα σχέδια και τα προγράμματά της σύμφωνα με τις ποικίλες οικονομικές δραστηριότητες, την ανάπτυξη των τεχνικών μέσων παραγωγής και τη γενική διάρθρωση της αγοράς εργασίας. (Σακελλάρης Ν. Τρικάλης, 1987).

Η επιτυχία του θεσμού της επαγγελματικής εκπαίδευσης εξαρτάται από τις χρησιμοποιούμενες μεθόδους και την εφαρμογή ορισμένων γενικών αρχών

Αρχικά, απαραίτητο σποικείο για την επιτυχή εφαρμογή κάθε προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι η ύπαρξη μεθόδου επιλογής των υποψηφίων για εκπαίδευση. Η επιλογή

αυτή εξασφαλίζεται με τα μέσα που διαθέτει ο επαγγελματικός προσανατολισμός και αποσκοπούν στην εκτίμηση της διξιοτεχνίας ικανότητας, νοημοσύνης, σωματικής κατάστασης και στη δια-
 φίλτωση των επιθυμιών και κλίσεων του υποψηφίου.

Βασικές αρχές ακόμη, που συντελούν στην επιτυχία τούτου σκοπού της επαγγελματικής εκπαίδευσης, είναι η συστηματική και λεπτομερής ανάλυση των μαθημάτων που διδάσκονται, ο καθορισμός της χρονικής διάρκειας της εκπαίδευσης, η παρακολούθηση και ο έλεγχος της επίδοσης του εκπαιδευομένου, η κατάρτιση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η παρακολούθηση της εφαρμογής τους, η τεχνικο-οικονομική βοήθεια του κράτους προς τους εργοδότες ή τους εκπαιδευομένους κ.λ.π. (Κωστάκος 1981, σελ.56).

Ο Κωστάκος αναφέρει ότι η σύσταση αριθμ. 117 "περί επαγγελματικής εκπαίδευσης, 1962" της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας ορίζει ότι η επαγγελματική εκπαίδευση:

(1) Αποτελεί διαδικασία που συνεχίζει σε όλα τα έτη απασχόλησης του εργαζομένου, ανάλογα με τις ανάγκες του ως ατόμου και ως μέλους της κοινωνίας.

(2) Δεν πρέπει να πειραάζεται από διακρίσεις φυλετικές, χρώματος, φύλου, θρησκείματος, πολιτικών πεποιθήσεων, εθνικής προέλευσης ή κοινωνικής καταγωγής, και

(3) Απαιτείται σύνεργασία όλων των συλλογικών οργάνων και ατόμων που ασχολούνται με θέματα που αφορούν στην οργάνωσή της, για την ανάπτυξη και τον πλήρη συντονισμό των μέσων εκπαίδευσης είτε βάση ενός γενικού κεντρικού προγράμματος, είτε βάση προγραμμάτων που εφαρμόζονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς.

Ιδιαίτερα, θα θέλαμε να σταθούμε στην τελευταία περί-

πτωση και να τονίσουμε ότι η στενή συνεργασία και ο συντονισμός των αρμοδίων υπηρεσιών πάνω στο θέμα της αποτελεσματικότερης εφαρμογής της επαγγελματικής εκπαίδευσης, διευκολύνει σημαντικά την αμοιβαία βοήθεια και ανταλλαγή απόψεων, για την εκπόνηση, ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς και την από κοινού αντιμετώπιση βασικών προβλημάτων όπως είναι:

(1) Ο προσδιορισμός των επαγγελματων, για τα οποία είναι απαραίτητη η κατάρτιση μονογραφιών και προγραμμάτων εκπαίδευσης.

(2) Η διεξαγωγή των εισαγωγικών και αποφοιτήριων εξετάσεων στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ο καθορισμός της φύσης και του βαθμού των προσόντων που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι.

(3) Η μελέτη των τάσεων της αγοράς εργασίας από πλευρά απασχόλησης.

(4) Η εκτίμηση των τρεχουσών και μελλοντικών αναγκών σε ειδικευμένο προσωπικό και

(5) Η τοποθέτηση σε απασχόληση των αποφοίτων.

Κατά τον Κωστάκο (1981 σελ 57) μεγάλη σπουδαιότητα έχει η όσο το δυνατό πληρέστερη συνεργασία μεταξύ των φορέων που οργανώνουν και εποπτεύουν την εφαρμογή προγραμμάτων τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στην κοινή προσπάθεια για τη συγκέντρωση πληροφοριών περί των ευκαιριών επαγγελματικής εκπαίδευσης, για κάθε επάγγελμα και τη διάθεση αυτών στα ενδιαφερόμενα άτομα και υπηρεσίες. Οι πληροφορίες αυτές αφορούν κυρίως:

(1) Τα διαφορα είδη τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης.

(2) Τη διάρκεια εκπαίδευσης σε όλους τους τύπους επαγ-

γελματικής εκπαίδευσης.

(3) Τις προϋποθέσεις εισαγωγής στα διάφορα είδη εκπαίδευσεων.

(4) Τα χαρακτηριστικά κάθε τύπου επαγγελματικής εκπαίδευσης σχετικά με την προοπτική απασχόλησης και τη δυνατότητα εξέλιξης.

(5) Την οικονομική βοήθεια και τις άλλες διευκολύνσεις, που μπορούν να δοθούν στους εκπαιδευόμενους κατά το χρόνο της εκπαίδευσής τους και

(6) Τις εξετάσεις μετά το πέρας της εκπαίδευσης και τα προσόντα που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι. Η παροχή των πιο πάνω πληροφοριών στους ενδιαφερομένους γίνεται με τις συνευτεύξεις, τις διαλέξεις, τα διαφωτιστικά φυλλάδια, τα άρθρα, την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, τις επισκέψεις στους χώρους απασχόλησης κ.λ.π.

Οι εφαρμοζόμενες μέθοδοι επαγγελματικής εκπαίδευσης, πρέπει να προσαρμόζονται σύμφωνα με τη φύση των μαθημάτων, το μορφωτικό επίπεδο, την ηλικία και την προγενέστερη πείρα των εκπαιδευομένων. Αν και αυτές οι μέθοδοι ποικίλουν αισθητά από χώρα σε χώρα και ακόμα κατα βιομηχανία ή επάγγελμα, μπορούμε να πούμε ότι οι κυριότεροι τύποι τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι η μαθητεία, η εκπαίδευση που παρέχεται σε τεχνικές και επαγγελματικές σχολές και η ταχύρρυθμη εκπαίδευση που παρέχεται σε ειδικά κρατικά κέντρα εκπαίδευσης ή μέσα στις επιχειρήσεις και τα εργοστάσια (ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση) (Κωστάκος, 1981 σελ 58).

Δ. Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση
και τα στάδια ανάπτυξης.

α. Πρώτο στάδιο

Κατά τον Κόκκοτα (σελ 213) η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση είχε παραμεληθεί για πολλά χρόνια. Μόλις το 1959 η πολιτεία πήρε τα πρώτα αποφασιστικά μέτρα για τη βελτίωσή της. Επομένως μπορεί να υποστηριχτεί ότι από το 1830 μέχρι το 1959 βρισκόταν στο πρώτο στάδιο. Κατα την περίοδο αυτή είχε τα εξής χαρακτηριστικά: 1) Βρισκόταν στα χέρια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας 2) ήταν κάτω από την επίβλεψη διαφόρων Υπουργείων 3) ήταν περισσότερο απασχόληση παρά εκπαιδευτική δραστηριότητα 4) δεν υπήρχε ειδική σχολή για την κατάρτιση εκείνων που έπρεπε να διδάξουν στον τομέα αυτό 5) δεν είχαν διοριστεί ακόμη επιθεωρητές για τα σχολεία της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης.

β. Δεύτερο στάδιο - Τεχνική και Επαγγελματική κατάσταση σήμερα.

Μετά το 1959 η εκπαίδευση μπήκε στο δεύτερο στάδιο, αφού η πολιτεία ανέλαβε την ευθύνη της λειτουργίας της. Ο μεγαλύτερος αριθμός σχολείων βρίσκεται κάτω από την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, παρ'όλο που βρίσκεται στα χέρια δδωτών σε μεγάλη κλίμακα. Ο διορισμός επιθεωρητών, το 1964, η ίδρυση της Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. για την εκπαίδευση και τη μετεκπαίδευση των διδασκόντων είναι χαρακτηριστικά του δεύτερου σταδίου. Η ταχύτητα με την οποία αναπτύσσεται η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση καθορίζεται από τους οικονομικούς πόρους που διαθέτουμε γι'αυτή και την κατάρτιση του διδακτι-

κού της προσωπικού.

Έτσι το μικρό της μερίδιο στις δημόσιες δαπάνες ο φτωχός υλικός εξοπλισμός και η προσέλευση νέων μόνο από την κατώτερη κοινωνική τάξη δεν επιτρέπουν την αλματώση γάνοδο του τομέα αυτού, τον οποίο τόσο χρειάζεται η οικονομία της χώρας. (Κόκκοτας, σελ 214).

Ε. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ Τ.Ε. ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ.

Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τον επαγγελματικό προσανατολισμό και αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα αυτού. Υστερα από τον ορθό επαγγελματικό προσανατολισμό του ατόμου που επιδιώκει μια επιτυχή επαγγελματική σταδιοδρομία παρέχεται σ' αυτό η κατάλληλη επαγγελματική εκπαίδευση, που του δίνει τη δυνατότητα να αναπτύξει τη δεξιότητά και τις άλλες ικανότητές του και να προσαρμοστεί στην πρακτική άσκηση ενός επαγγέλματος. (Κωστάκος 1983 σελ 55).

Η οργάνωση της εκπαίδευσης σε μια χώρα βρίσκεται σε σύ-
 άρτηση με το γενικό οικονομικό της πρόγραμμα, αφού έχει
 σαν στόχο να εξασφαλίσει την άρτια κατάρτιση μεγάλου αριθμού
 ειδικευμένων εργατών, τεχνικών και διοικητικών στελεχών, υ-
 ψηλής στάθμης, που είναι απαραίτητα για την επανδρωση των
 τομέων βιομηχανικής, γεωργικής και εμπορικής δραστηριότητας
 της σύγχρονης οικονομίας.

Και με την αύξηση γενικά της ποιοτικής στάθμης των εερ-
 φαζομένων αυξάνεται και η ατομική τους παραγωγικότητα πρά-
 γμα που κάνει την οικονομία ικανή να προχωρήσει ακόμη περισ-
 σότερο στο δρόμο της προόδου και να συντελέσει έτσι στην

αύξηση του εθνικού εισοδήματος και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του κοινωνικού συνόλου. (Κωστάκος, 1983, σελ 55).

Η επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση των εργαζομένων γινόταν άλλοτε, χωρίς να σπανίζει και σήμερα, με τη μέθοδο της μαθήτευσης στο εργαστήριο αρχιτεχνίτη και υπο την ευθύνη και καθοδήγηση αυτού. Ο τρόπος αυτός της μαθήτευσης σε ένα επάγγελμα ή τέχνη που ουσιαστικά έχει την καταγωγή του στο Μεσαίωνα, περιορίστηκε βαθμιαία και έδωσε τη θέση του στη μέθοδο κατάρτισης των απασχολούμενων σε ειδικά εκπαιδευτήρια υπό την άμεση ευθύνη των κρατών. Δηλαδή κάθε χώρα από την ανάγκη απορόφησης μεγάλου αριθμού ειδικευμένων ατόμων στο χώρο της τεχνικής γενικά δραστηριότητας, προβαίνει στην ίδρυση καταλλήλων και επαρκών σε αριθμό τεχνικών και επαγγελματικών σχολών, ενώ παράλληλα αναλαμβάνει εξολοκλήρου τις απαιτούμενες δαπάνες δραστηριοποίησης του όλου συστήματος της επαγγελματικής εκπαίδευσης μέσω του κρατικού προϋπολογισμού. Καθιερώνει για το σκοπό αυτό εμπειριστωμένο πρόγραμμα προβολής των τομέων επαγγελματικής δραστηριότητας και δημιουργίας καταλλήλων προϋποθέσεων και κινήτρων για τους νέους, όπως υποτροφίες, δωρεάν εκπαίδευση, χρηματικές ενισχύσεις και άλλες σχετικές διευκολύνσεις. (Κωστάκος 1983,σελ 56).

Κατά του Κωστάκο (1983) ανάλογη δραστηριότητα προς την κατεύθυνση της συστηματικής εκπαίδευσης των εργαζομένων εκδηλώθηκε στη χώρα μας μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και ουσιαστικά από το 1950 και μετά, όταν χρειάστηκε να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα για την αποκατάσταση των αγροτών που είχαν συγκεντρωθεί στα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά και από την ανάγκη να επανδρωθεί η βιομηχανία που άρχισε

να αναπτύσσεται με γοργό ρυθμό.

Κατά την αρχική εφαρμογή του συστήματος της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η πρακτική δραστηριότητα στράφηκε κυρίως στην ανάπτυξη της εμπορικής εκπαίδευσης με πρόγραμμα κλασικού περιεχομένου, ενώ η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση αφέθηκε στην ιδιωτική πρωτοβουλία χωρίς την ανάλογη ηθική ή υλική κρατική ενίσχυση και επίβλεψη, (Κωστάκος 1983, σελ 57).

Σταθμό για την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση αποτελεί η θέσπιση του θεσμού Μαθητείας με το νόμο 1654/1951 και η πρώτη εφαρμογή του στα μεγάλα εργαστήρια Σ.Ε.Κ., Σ.Π.Α.Π. και αεροπλάνων. Ακολούθησε η συστηματοποίηση και επέκταση του θεσμού αυτού με την ψήφιση του νόμου 2656/1953 "περί οργανώσεως και ελέγχου της αγοράς εργασίας". Βάση του νόμου αυτού ιδρύθηκαν και λειτούργησαν, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας, υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού και σχολές επαγγελματικής εκπαίδευσης ενώ άρχισα τα επόμενα χρόνια εντατική κατάρτιση προγραμμάτων που είχαν ως στόχο την επέκταση των συστημάτων Μαθητείας, επαγγελματικής Καταρτίσεως ενηλικων και Μετεκπαιδεύσεως εργαζομένων. Στην επιτυχία αυτού του στόχου βοήγησε σημαντικά το Διεθνές Γραφείο Εργασίας που έδωσε στη χώρα μας τεχνική βοήθεια, αποστέλοντας κατά καιρούς ειδικούς εμπειρογνώμονες. Οι εμπειρογνώμονες αυτοί βοήθησαν στην κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων Μαθητείας και ταχύρυθμης εκπαιδεύσεως του εργατικού δυναμικού και υπέδειξαν σειρά μέτρων που ανταποκρίνονταν στις ανάγκες της εθνικής οικονομίας και στις Ελληνικές συνθήκες.

Τα ποικίλα θέματα που παρουσιάστηκαν από την εφαρμογή

των πιο ^{παιδιά}θεσμών ρυθμίστηκαν προοδευτικά με μεταγενέστερες διατάξεις (Ν.Δ. 2656/53, Ν.Δ. 29/61/54, Ν.Δ. 3665/57, Β.Δ. 868/60μ Ν.Δ. 212/69 κ.λ.π.).

ΣΤ. Ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση

Οι ανώτερες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές επιδιώκουν να δώσουν στους σπουδαστές τους τις απαιτούμενες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις, ώστε να γίνουν στελέχη ανωτερου μορφωτικού επιπέδου και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη ορισμένου τομέα της εθνικής οικονομίας, με την εφαρμογή των επιστημονικών πορισμάτων και μελετών. Η φοίτηση σ'αυτές είναι ημερήσια υποχρεωτική και έχει διάρκεια τέσσερα ως έξι εξάμηνα, ανάλογα με την ειδικότητα. Στο πρώτο εξάμηνο εγγράφονται όσα έχουν απολυτήριο λυκείου του Ν. 309/1976 ή απολυτήριο εξατάξιου γυμνασίου ή πτυχίο τεχνικού και επαγγελματικού λυκείου.

Οι πτυχιούχοι των ανωτέρων τεχνικών και επαγγελματικών σχολών μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές στις σχολές ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και συγκεκριμένα πτυχιούχοι διετούς κύκλου φοιτήσεων εγγράφονται στο πρώτο έτος σπουδών, ενώ πτυχιούχοι υπερδιετούς κύκλου φοιτήσεων εγγράφονται στο δεύτερο έτος. Και στις δυο αυτές περιπτώσεις οι δυο πρώτοι μαθητές στη βαθμολογία, κάθε τμήματος εγγράφονται χωρίς εξετάσεις, ενώ οι υπόλοιποι σε ποσοστό 10% του αριθμού των εισαγομενων ετησίως σε κάθε σχολή. (Κωστάκος 1983, σελ 65).

2. Τα προβλήματα της Τεχνικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Μέχρι την περίοδο των τελευταίων μεταρρυθμίσεων, η Τ.Ε. εκπαίδευση δεν είχε το κύρος της Γενικής Εκπαίδευσης. Έτσι, ο κόσμος δεν εμπιστεύεται το δίπλευρο εκπαιδευτικό σύστημα που μεταμορφώθηκε σε τρίπλευρο, ενώ ο μονομερής έλεγχος της εισαγωγής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συνεχίζει να ανήκει στο Γενικό Λύκειο, παρ' ότι τα προνομιακά μέτρα πάρθηκαν για τους μαθητές του Τ.Ε.Λ.

Η μεταρρύθμιση του 1977 όρισε ένα εντελώς νέο σχέδιο σπουδών, που με τη σειρά του χρειάστηκε εντελώς νέα σχολικά βιβλία και προτάθηκε ότι μέσα σε 3-5 χρόνια όλα τα Τ.Ε.Λ. θα στεγάζονταν στα δικά τους κτίρια. Και οι δύο μεταρρυθμίσεις, απέτυχαν σε αυτήν την προσπάθεια καθώς και στο να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του κοινού γιατί περιορίστηκαν μάλλον στα εξωτερικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης (αναδιοργάνωση και διοίκηση) απ' ότι στα εσωτερικά (μέθοδοι διδασκαλίας, εκπαίδευσης καθηγητών, σχέδιο σπουδών, σχολικά βιβλία) (Ηλίου Μ. 1984).

Η Παναγιωτοπούλου (1991, σελ. 20) υποστηρίζει ότι καμιά εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν μπορεί να επιτύχει αν δεν συνοδεύεται από ανάλογη ανύψωση του επιπέδου των καθηγητών. Κι όμως, αυτή η προϋπόθεση δεν πραγματοποιήθηκε στη μεταρρύθμιση 1976-1977. Είναι σημαντικό να παρατηρηθεί ότι το νομοσχέδιο 1566/85 στα πιο ουσιαστικά σημεία του, ιδιαίτερα αυτά που αναφέρονται στην εκπαίδευση των καθηγητών, δεν εκπληρώθηκε. Οι περισσότεροι καθηγητές των Τ.Ε.Λ. δεν έχουν καμία τεχνολογική κατάρτιση ή πείρα, στην παραγωγή. Πραγματικά, αφού από το 1977 οι καθηγητές των Τ.Ε.Λ. ούτε έχουν εκπαιδευτεί ,

ούτε έχουν ενημερωθεί πάνω στη "φιλοσοφία" που κρύβεται πίσω από την μεταρύθμιση.

Η Παναγιωτοπούλου (1990, σελ. 20) αναφέρει πως σε μελέτες που έγιναν για τα πρώτα Τ.Ε.Λ, αυτά εγκαθιδρύθηκαν με το νομοσχέδιο 576/77 και με την σύγχρονη μετατροπή των παλιών μέσων τεχνικών σχολών. Διατηρήθηκαν τα ίδια κτίρια με τα ίδια παλιά εργαστήρια, με περιορισμένο εξοπλισμό και με τους ίδιους καθηγητές που έχουν ανεπαρκή κατάρτιση. Τα Τ.Ε.Λ. ακόμη μέχρι πρόσφατα συνεχίζουν να λειτουργούν στα ίδια κτίρια που πριν ήταν σχολές για εργοδηγούς.

Όσο για τα βιβλία είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε ότι για τα τεχνολογικά θέματα είναι είτε βιβλία των παλιών μέσων τεχνικών σχολών είτε έχουν γραφεί πρόσφατα. Υπάρχει όμως, ακόμη έλλειψη βιβλίων σε μερικούς κλάδους (όπως αυτός των Η/Υ). Το πρόγραμμα λειτουργεί περισσότερο από 5 χρόνια και ούτε το πρόγραμμα σπουδών, ούτε τα βιβλία έχουν αλλάξει σύμφωνα με την μεταρρύθμιση του 1983-1985 (Παναγιωτοπούλου, 1991, σελ. 20).

Άλλο σοβαρό πρόβλημα είναι ότι το σύνολο των ποικίλων κλάδων δεν αντιστοιχεί στις ανάγκες της αγοράς. Ο Πίνακας ΙΙΙ (σελ. 321) παρουσιάζει τους κλάδους - τμήματα που λειτουργούν σε όλη την χώρα. Είναι φανερό ότι ορισμένοι κλάδοι της σύγχρονης τεχνολογίας λείπουν ενώ υπάρχει ανεπαρκής φροντίδα σε ορισμένες πειροχές, όπως οι κοινωνικές υπηρεσίες, υφαντουργεί, Η/Υ κλπ. Υπάρχει έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής πληροφόρησης η κάθε είδους προετοιμασίας στο Γυμνάσιο αφού η πλειοψηφία των καθηγητών έχει αρνητική στάση απέναντι στο Τ.Ε.Λ. στο οποίο συνήθως κατευθύνουν τους μαθητές με χαμηλές επιδόσεις.

(Κασσιμάνης Κ. κ.ά. "Κέντρα Εξάσκησης Μαθητευομένων" 1984 Αθήνα ΕΚΚΕ, σελ. 33). Έχει γίνει γενικά παραδεκτό ότι η ΤΕ εκπαίδευση έχει μεγάλη σημασία για την αύξηση της παραγωγικότητας της χώρας και την αυτονομία της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας. Έτσι, είναι σημαντικό για τα Τ.Ε.Λ. να αναπτυχθούν ποιοτικά όσο και ποσοτικά.

Κατά την Παναγιωτοπούλου ο Υπουργός Παιδείας ^{πρέπει} να σταματήσει την επικράτηση της άποψης ότι το Τ.Ε.Λ. δεν είναι ίσο με το Γ.Λ. ενώ οι επικριτές του υποστηρίζουν ότι είναι, στην πραγματικότητα, ένα σχολείο του οποίου ο κύριος σκοπός είναι να εμποδίσει τους μαθητές να περάσουν στα πανεπιστήμια. Η πλειονότητα των μαθητών Γυμνασίου και των γονιών τους χρειάζεται ακόμη να πεισθεί ότι το Τ.Ε.Λ. δεν έχει σχεδιαστεί για να τους αποθαρρύνει να ακολουθήσουν το δρόμο του Πανεπιστημίου σε μια εκπαίδευση όπου δεν υπάρχει επαγγελματική εξασφάλιση. Η δημόσια στάση απέναντι στην Τεχνική ή Επαγγελματική εκπαίδευση είναι κατά παράδοση επιφυλακτική και πιστεύει ότι έχει φτωχά καταρτισμένους καθηγητές, χαμηλού επιπέδου θέματα σε ανεπαρκή κτίρια. Οι εισαγόμενοι στα Τ.Ε.Λ. συχνά εξαιρούνται από τη Γενική εκπαίδευση από την οποία θα μπορούσαν είτε να κερδίσουν την εισαγωγή σε πανεπιστήμιο ή και να βρουν εργασία. Μέχρι τώρα, το Τ.Ε.Λ. παλεύει για να κερδίσει την αξιοπιστία του. Ο αριθμός των μαθημάτων του είναι ένα μικρό τμήμα από αυτούς που είναι στο Γενικό Λύκειο. Όπως σε κάθε κοινωνία, έτσι και στην Ελλάδα η εκπαίδευση αντιμετωπίζεται από το κοινό ως ένα ισχυρό μέσο για την κοινωνική μετακίνηση προς τα πάνω (Παναγιωτοπούλου, 1990, σελ. 23).

Η. Στροφή του ενδιαφέροντος των νέων προς την Τεχνικο-Επαγγελματική κατάρτιση

Σε κάθε χώρα που βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης και η οικονομία της χαρακτηρίζεται από έντονη τάση εκβιομηχάνησης είναι απαραίτητη η δημιουργία κατάλληλων και επαρκών σε αριθμό εκπαιδευτικών μονάδων, για την κατάρτιση μέσω και ανώτερων τεχνικών στελεχών και τη διοχέτευσή τους στους συνεχώς αυξανόμενους τεχνικούς τομείς. Η χώρα που επιδιώκει την επιτάχυνση της βιομηχανικής της ανάπτυξης είναι απαραίτητο, σήμερα, να στηρίζεται σε ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα μέσης και ανώτερης τεχνικής εκπαίδευσης. Ακόμη είναι απαραίτητο να διευκολύνεται η προσέλκυση για επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση μεγάλου ποσοστού νέων που αποφοιτούν από το γυμνάσιο ή το λύκειο και δεν απορροφούνται από τις ανώτατες σχολές.

Αλλά η διάρθρωση των τεχνικών και επαγγελματικών σχολών όλων των βαθμίδων πρέπει να είναι τέτοια, ώστε η επαγγελματική εξέλιξη των σπουδαστών να μην περιορίζεται αλλά να εξαρτάται από την προσωπική τους αξία, την οποία συνθέτει η μόρφωση, η ενεργητικότητα και γενικά η απόδοση τους. Η μη ύπαρξη φραγμού στην επαγγελματική εξέλιξη των μαθητευόμενων υποβοηθεί άλλωστε και στη λύση του οξύτατου προβλήματος που αντιμετωπίζουν οι χώρες σε όλα τα στάδια της ανάπτυξης τους, δηλαδή της δυνατότητας προσαρμογής και ευελιξίας στο θέμα εξυπηρέτησης των νέων αναγκών που παρουσιάζονται στην εξελισσόμενη βιομηχανία τους.

Στις προηγμένες χώρες, που διαθέτουν άρτιο εκπαιδευτικό σύστημα, γίνεται συστηματική παρακολούθηση και των αναγκών

τους σε απόφοιτους μέσω των και ανώτερων επαγγελματικών σχολών και οι σχετικοί πίνακες που συντάσσονται κάθε χρόνο αποτελούν τα βασικότερα κριτήρια της βιομηχανικής και της οικονομικής τους ανάπτυξης (Κωστάκος 1983, σελ. 87).

Γενικά, οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι διαρθρωτικές μεταβολές, που συνεχώς σημειώνονται στους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, συντελούν στην διαμόρφωση νέων κλάδων εργασίας και νέων συνθηκών απασχολήσεως. Το γεγονός αυτό επιβάλλει τη σταδιακή και σε όση έκταση επιτρέπουν οι σχετικές ανάγκες, στροφή του ενδιαφέροντος του νέου και προς τις νέες επαγγελματικές κατευθύνσεις. Γενικά, είναι απαραίτητο να στραφεί περισσότερο η παιδεία προς την τεχνικο-επαγγελματική κατάρτιση των νέων, προς όφελος αυτών των ίδιων, αλλά και της οικονομίας γενικότερα. Και, συνεχίζει ο συγγραφέας, όταν μιλάμε για στροφή της παιδείας προς την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, δεν εννοούμε την εγκατάλειψη της γενικής ανθρωπιστικής παιδείας. Αυτή είναι και παραμένει η βάση και η αφετηρία όλων των μορφών εκπαίδευσης. Αντίθετα, εννοούμε την προσθήκη στη γενική παιδεία νέων μορφωτικών στοιχείων τα οποία θεωρούνται απαραίτητα στην εποχή μας για την έγκαιρη και βασική τεχνικοοικονομική μόρφωση των μαθητών που αφήνοντας τα σχολεία εισέρχονται στο χώρο της απασχόλησης για να αποτελέσουν το νέο αίμα του εργατο-τεχνικού δυναμικού. (Κωστάκος, 1983, σελ. 88).

Σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα ένα σημαντικό ποσοστό των νεαρών ατόμων αντιμετωπίζει από το 14ο έτος της ηλικίας, ή και νωρίτερα τα προβλήματα της εργασίας, χωρίς καμιά ουσιαστικά επαγγελματική ή μορφωτική βοήθεια. Εξάλλου, από τους μαθητές, που αποφοιτούν κάθε χρόνο από τα δημοτικά scho-

λεία και τα γυμνάσια, ένα μικρό ποσοστό μόνο επωφελείται από τις υπηρεσίες του επαγγελματικού προανατολισμού, ενώ είναι γνωστό πόσο απαραίτητη είναι η ορθή επαγγελματική κατεύθυνση στο κρίσιμο αυτό στάδιο της ζωής τους, όπου έχουν να διαλέξουν ευρύτερες σπουδές ή να εισέλθουν στην αγορά εργασίας ρησσε εξασφάλιση μιας απασχόλησης στη βιομηχανία, τις επιχειρήσεις, τα εργοστάσια ή γραφεία κλπ.

Μια άλλη διαπίστωση του συγγραφέα, για τους μαθητές που τελειώνουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση και συνεχίζουν τις σπουδές τους είναι ^{ότι} ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς στρέφεται προς τη γενική εκπαίδευση, ενώ μια μικρή αναλογία από αυτούς ακολουθεί την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση. Ο πίνακας

Δείχνει ότι σε κάθε 1000 μαθητές, οι οποίοι συνέχιζαν, κατά το 1974, τις σπουδές τους μετά την δημοτική εκπαίδευση, 78 φοιτούσαν σε εξατάξια γυμνάσια, ενώ μόνον 22 ακολούθησαν επαγγελματικές και τεχνικές σχολές. Αντίθετα, σε άλλες χώρες η πλειονότητα των μαθητών ακολουθούσε την επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση.

Ο Κωστάκος, υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη της χώρας εξαρτάται άμεσα από την επιτυχία του οικονομικού προγράμματος που εφαρμόζεται από το κράτος και ακόμα από την προοπτική ότι η οικονομική δραστηριότητα θα είναι πιο έντονη στο μέλλον.

Αλλά είναι γνωστό ότι η εξασφάλιση ταχείας οικονομικής ανάπτυξεως εξαρτάται σημαντικά από τη βελτίωση και ανύψωση της μορφωτικής στάθμης του εργατικού δυναμικού. Βελτιωμένο ποιοτικά το εργατικό δυναμικό γίνεται ικανό να καλύψει πλήρως τις ανάγκες της βιομηχανίας και της οικονομίας γενικότερα με αποτέλεσμα την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, την αύξηση της παραγωγικότητας και περαιτέρω την αύξηση του εθνικού εισοδή-

ματος και του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων.

Ευνεπώς, εκείνο που προέχει είναι η λήψη μέτρων για την μετάπτωση από τις απλούστερες σε τεχνικότερες και πιο σύνθετες μορφές παραγωγικής δραστηριότητας, ενώ παράλληλα το ενδιαφέρον πρέπει να στραφεί στη δημιουργία ανωτέρου επιστημονικού προσωπικού των θετικών κλάδων και ιδιαίτερα τεχνικών στελεχών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσεως, πράγμα που αποτελεί και το αναγκαίο μέσο προσαρμογής στη σύγχρονη τεχνολογική πρόοδο.

Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων είναι απαραίτητο ο προγραμματισμός και ο ρυθμός αναπτύξεως της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης να διέπονται από την προσεκτική εκτίμηση ορισμένων βασικής σημασίας στατιστικών δεδομένων για ένα χρονικό διάστημα πέντε ή δέκα ετών.

Τέτοια στοιχεία που είναι δυνατόν να εκτιμηθούν σύμφωνα με τον Κωστάκο, είναι:

- α) Ο αριθμός των σπουδαστών που αποφοιτούν κάθε χρόνο από τις τεχνικές και επαγγελματικές σχολές όλων των βαθμίδων.
- β) Ο αριθμός των εισερχομένων κάθε χρόνο νέων ειδικευμένων εργατοτεχνιτών και τεχνικών στους ποικίλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας.
- γ) Οι παρουσιαζόμενες κάθε χρόνο ανάγκες σε ειδικευμένο εργατοτεχνικό προσωπικό ποικίλης εκπαιδευτικής στάθμης.

Αλλά για τον προσδιορισμό ιδιαίτερα των αναγκών της εθνικής οικονομίας σε ειδικευμένο προσωπικό είναι απαραίτητο να πραγματοποιείται:

- α) Η συγκεντρώνση στατιστικών στοιχείων σχετικά με τη κατανομή του εργατικού δυναμικού κατά κλάδο, ηλικία, φύλο,

ειδικότητα, περιοχή κλπ.

- β) Η συγκεντρώνση στοιχείων που αφορούν τις διακυμάνσεις της απασχόλησης, και
- γ) Η διενέργεια ειδικών ερευνών σχετικών με τις μελλοντικές απαιτήσεις της παραγωγής (Κωστάκος, 1983, σελ. 90).

Γενικά, για την ορθολογική ανάπτυξη του εργατικού δυναμικού και την ευημερία του κοινωνικού συνόλου παίζει πρωταρχικό ρόλο η επέκταση των συστημάτων επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής εκπαίδευσης, ώστε να καλύπτουν όλες τις κοινωνικές ομάδες. Με τον τρόπο αυτό υλοποιείται και ο αντικειμενικός σκοπός της εκπαίδευσης, γενικά που είναι η ανάπτυξη ικανών και καλά προσαρμοσμένων για τη ζωή ατόμων.

Ο Κωστάκος (1983, σελ. 90) αναφέρει ότι ήδη άρχισε πρόσφατα και στη χώρα μας η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης, ορθολογικής και ριζοσπαστικής πολιτικής πάνω στον τομέα της παιδείας. Η πολιτική αυτή αποβλέπει στην ανακαίνιση γενικά και τον εκσυγχρονισμό του όλου εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε αυτό να ανταποκρίνεται πληρέστερα όχι μόνον στις σημερινές αλλά και στις μελλοντικές ανάγκες της εθνικής οικονομίας. Η εισαγωγή νέων μέσων και μεθόδων εκπαίδευσης, η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από έξι σε εννέα χρόνια, ο εκσυγχρονισμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η εισαγωγή των τεχνολογικών προγραμμάτων στο γυμνάσιο, η θεσμοθέτηση του σχολικού -επαγγελματικού προσανατολισμού και πολλές άλλες καινοτομίες αποτελούν τεράστιο βήμα για την προκοπή του τόπου μας

Ιδιαίτερα η οργανική σύνδεση των εφαρμοζομένων συστημάτων εκπαίδευσης θα διευκολύνει σημαντικά την προώθηση των νέων από τις κατώτερες και μέσες στις ανώτερες και ανώτατες βαθμίδες επαγγελματικής εκπαίδευσης, ανάλογα με τις ικανό-

τητες τους, το ζήλο για την εκπαίδευση τους και την άνοδο της μορφωτικής τους στάθμης. Αποτέλεσμα αυτά θα είναι η δημιουργία ικανών και επιδέξιων ατόμων, που θα έχουν τη δυνατότητα να παράγουν περισσότερα, να αντιλαμβάνονται καλύτερα τα προβλήματα της εργασίας και να προσαρμόζονται πιο άνετα στις τεχνολογικές εξελίξεις.

Σύμφωνα με τον Κωστάκο ένα βελτιωμένο σύστημα εκπαίδευσης δεν πρέπει να είναι ανεξάρτητο από τις προοπτικές για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας σε ειδικευμένο προσωπικό.

Αντίθετα, αυτό πρέπει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των ποικίλων τομέων, και κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, που αποτελούν τις πηγές ζήτησης ειδικευμένων ατόμων, ώστε η προσφορά και η ζήτηση να συναντώνται στην αγορά εργασίας. Απαιτείται για το σκοπό αυτό, η σε μόνιμη βάση στενή συνεργασία ανάμεσα στον κόσμο της παιδείας και σε εκείνον της εργασίας ώστε να παρέχονται στα νεαρά άτομα οι δυνατότητες ικανοποιητικής απασχόλησης στις πρώτες τουλάχιστον φάσεις της επαγγελματικής τους ζωής (Κωστάκος, 1983, σελ. 91).

Ο Γεώργιος Κωστάκος στο βιβλίο του "Επαγγελματικός προσανατολισμός" (1983) παραθέτει τα ακόλουθα: Είναι γνωστόν ότι η ζήτηση στη χώρα μας για ανώτατη εκπαίδευση αυξάνει με γοργό ρυθμό, κάτω από την πίεση του συνεχώς αυξανόμενου αριθμού των αποφοίτων γυμνασίου και λυκείου εξαιτίας της καθολικής κεύσεως της μέσης εκπαίδευσης. Από το άλλο μέρος ένα μικρό μόνον ποσοστό από τους αποφοίτους λυκείων εισέρχεται κάθε χρόνο στις ανώτατες σχολές και ένα άλλο ποσοστό ακολουθεί την επαγγελματική εκπαίδευση, ενώ οι υπόλοιποι που αποτελούν και τον κύριο όγκο των αποφοίτων είτε παραμένουν άνεργοι είτε μεταβαίνουν στο εξωτερικό για να συνεχίσουν σπουδές στα Ανώ-

τατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της αλλοδαπής, ή ακόμη κατορθώνουν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας, χωρίς ουσιαστικά να έχουν πολλές φορές τα εφόδια για το επάγγελμα που πρόκειται να ασκήσουν.

Με άλλα λόγια υπάρχει στη χώρα μας το οξύτατο και με κοινωνικές προεκτάσεις πρόβλημα της ορθολογικής αξιοποίησης του πλεονάσματος των αποφοίτων γυμνασίου ή λυκείου και ακριβώς αυτό οδήγησε στη λήψη των πρόσφατων κρατικών μέτρων στο χώρο της εκπαίδευσης. (αναδιάρθρωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης). (Οπωσδήποτε τα μέτρα αυτά διευκολύνουν τον αναπροσανατολισμό και τη διοχέτευση στις Μέσες και Ανώτερες Τεχνικές και Επαγγελματικές σχολές σημαντικού ποσοστού των ανωτέρω απόφοιτων, που παρουσιάζει την τάση να στρέφεται στα πανεπιστήμια. Θα χρειαστεί όμως η άσκηση στο άμεσο μέλλον μίας πλέον ενεργού εκπαιδευτικής πολιτικής βάση ενός σχεδιασμού του ανθρώπινου δυναμικού που θα αποβλέπει στον πλήρη συντονισμό των συστημάτων επαγγελματικού προσανατολισμού και εκπαίδευσης, ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Παράλληλα, είναι αναγκαία η πραγματοποίηση διαρθρωτικής βελτίωσης της αγοράς εργασίας για την ευχερέστερη απορρόφηση του προϊόντος του εκπαιδευτικού γενικά συστήματος και ακόμη για να λειτουργήσει αυτή ως ένας πραγματικά αυτόματος μηχανισμός που θα ανταποκρίνεται στην προσφορά εργασίας τόσο μεταξύ των διαφόρων τομέων απασχόλησης, όσο και μεταξύ των γεωγραφικών περιοχών.

Ειδικότερα, στα πλαίσια υλοποίησης των παραπάνω στόχων, προβλέπεται ο σύντομος καθορισμός των μέτρων πολιτικής για τα προσεχή έτη, που θα επιτρέψουν τη βελτίωση των συνθηκών ισορροπίας στην αγορά εργασίας (Κωστάκος 1983, σελ. 92).

Γενικά, για την προσέγγιση μεταξύ ροσφοράς και ζήτησης κατ' είδος εργασίας, θα συνεχισθεί η προσπάθεια ανάπτυξης της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, με την αύξηση του αριθμού των σπουδαστών στα τεχνικά λύκεια και ολοκλήρωσης του προγράμματος δημιουργίας νέων σχολών ΚΑΤΕΕ, που ήδη έχουν αποφασισθεί. Θα ληφθούν ειδικά μέτρα για την διευκόλυνση της απασχόλησης ορισμένων κατηγοριών νέων ειδικοτήτων από τα ΚΑΤΕΕ και τα τεχνικά λύκεια. Επίσης, προβλέπεται εντατικοποίηση της ταχύρρυθμης εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των ενηλίκων με την ανατύπωση προγραμμάτων και τη συνεργασία των παραγωγικών μονάδων, για την κάλυψη αναγκών σε συγκεκριμένες ειδικότητες μεμονωμένων επιχειρήσεων ή ομάδων συναφών επιχειρήσεων.

Η ταχύρρυθμη εκπαίδευση θα περιλαμβάνει και ειδικά προγράμματα επιμόρφωσης των αποφοίτων γυμνασίου και λυκείου για εξειδικεύσεις για τις οποίες υπάρχει ζήτηση ώστε να διευκολύνει την απασχόληση μεγαλύτερου ποσοστού από αυτούς.

Τέλος, όσον αφορά την ανώτατη εκπαίδευση προβλέπεται ότι ο προσφερόμενος αριθμός αποφοίτων θα είναι σημαντικά μεγαλύτερος από τις ευκαιρίες απασχόλησης σε θέσεις όπου κατά παραδοχή μέχρι σήμερα ασχολούνται οι απόφοιτοι αυτοί. Για τη βαθμιαία βελτίωση της κατάστασης αυτής προβλέπεται σταδιακή προσαρμογή κατά τα προσεχή έτη του αριθμού των εισερχόμενων σπουδαστών ορισμένων κλάδων, επαγγελματικής κυρίως κατάρτισης προς τις αναμενόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας. (Κωστακος, 1983, σελ.93).

Θ. Η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση και οι ανάγκες της οικονομίας σε εργατικό δυναμικό

Η ανάγκη για τεχνικό προσωπικό ήταν πάντοτε μεγάλη στη χώρα μας. "Πέντε πόλεις ζητούν χωρίς να βρίσκουν 50 κατηγορίες τεχνιτών ...".

Σύμφωνα με τον Παπανούτσο (1976) ο αριθμός αυτών που φοιτούν στις τεχνικές και επαγγελματικές είναι πολύ μικρός συγκρινόμενος με τον αριθμό αυτών που φοιτούν στη Μέση Γενική Εκπαίδευση και ειδικότερα με τον αντίστοιχο αριθμό των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α.

Γίνεται φανερό ότι η προσήλωση στα κλασικά γράμματα επιβράδυνε την ανάπτυξη της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και μ' αυτή την έννοια ζημίωσε την ανάπτυξη της οικονομίας.

Η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση εξακολουθεί να είναι ακόμη στα χέρια των ιδιωτών.

Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση στη δεκαετία του 1960, περιγράφηκε ως εξής από τους εμπειρογνώμονες του ΟΟΣΑ.

"Στην τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση ο αριθμός των σπουδαστών σε σχέση με τον πληθυσμό είναι ο μικρότερος της Ευρώπης ... Το ενδιαφέρον των ιδιωτών παίζει ένα αποφασιστικό ρόλο σε αυτόν τον τομέα, αφού το 85% των σπουδαστών φοιτούν σε ιδιωτικές σχολές. Ενώ πολλές από τις σχολές αυτές λειτουργούν ικανοποιητικά πολύ περισσότερες δεν λειτουργούν. Οι αίθουσες διδασκαλίας είναι υπερπληρωμένες τάξεις με 70 μαθητές. Υπάρχει υπερβολική έλλειψη εργαστηρίων και συνεργείων, τα διδακτικά μέσα είναι ανεπαρκή και χαμηλής ποιότητας" (Παπανούτσος 1976, σελ. 89).

Σήμερα, το Τ.Ε.Λ. προσφέρει έναν εναλλακτικό τύπο υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην παραδοσιακή εξάχρονη φοίτηση στο γυμνάσιο, που αναμενόταν ως η λύση για μια ισορροπη προσφορά στους μαθητές μεταξύ γενικής και τεχνικής επαγγελματικής μάθησης.

Στην Ελλάδα το 1974, γύρω στο 20% όλων των σπουδαστών, γράφτηκαν στις πρώτες σχολές, που ήταν οι πρώτοι τύποι του Τ.Ε.Λ. έναντι 80% του εξατάξιου γυμνασίου. Σύμφωνα με το βιβλίο της UNESCO το 1974 η Ελλάδα βρισκόταν πολύ πίσω των περισσότερων δυτικο ευρωπαϊκών χωρών την αναλογία των μαθητών που παρακολουθούσαν τεχνικές - επαγγελματικές σχολές από αυτούς στην εξάχρονη φοίτηση του γυμνασίου.

Ο Πίνακας IV, σελ.322 παρουσιάζει τους μαθητές που γράφτηκαν σε τεχνικές επαγγελματικές σχολές στην εφτάχρονη περίοδο μεταξύ του 1974-1975 και 1980-1981 σχολικών ετών όπως και αυτούς που εγγράφησαν στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην τελευταία περιλαμβάνονται μέχρι το 1976-1977 τα 6 χρόνια του γυμνασίου ενώ μετά τα 3 χρόνια του Γυμνασίου και του γενικού λυκείου. Υπάρχουν αντίστοιχα οι κατώτερες και μέσες τεχνικές - επαγγελματικές σχολές μέχρι το 1977-1978 ενώ από το 1977-1978 και μετά προστέθηκαν τα Τ.Ε.Λ. και οι ΤΕ σχολές (Παναγιωτοπούλου, 1990, σελ. 15).

Η Παναγιωτοπούλου (1990, σελ. 15) αναφέρει, σύμφωνα με μελέτες που έγιναν ότι οι κατώτερες τεχνικές σχολές παρήκμασαν σταδιακά έως το 1980-1981 όταν εγκαταλείφθηκαν οριστικά εξαιτίας της εφαρμογής της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η μείωση των εγγραφών στην κατώτερη Τ.Ε. εκπαίδευση, δεν αντικαταστάθηκε από αυξημένες ανάλογα εγγραφές στη δευτεροβάθμια τεχνική εκπαίδευση. Έτσι, η αναλογία των μαθητών που

φοιτούν σε Τ.Ε. Σχολές όπως αναλύθηκε παραπάνω και αυτών, που φοιτούν στη Γενική Δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρουσιάζει μια πτώση σε αυτά τα επτά χρόνια από 20% σε 13%.

Αυτή η πτώση ήταν αντίθετη των προσδοκιών, οι προεισαγωγικές δηλώσεις του νομοσχεδίου του 1977 έλεγαν: Πιστεύουμε, ότι το ποσοστό της ροής των μαθητών θα αλλάξει υπέρ της επαγγελματικής εκπαίδευσης που σήμερα περιλαμβάνει μόνο 20% του μαθητικού πληθυσμού σε δευτεροβάθμιο επίπεδο.

Αλλά αυτή η σχέση μεταξύ δευτεροβάθμιας Τ.Ε. και Γενικής Εκπαίδευσης δεν έχει αλλάξει σημαντικά στα τελευταία χρόνια ακόμη και μετά τις μεταρρυθμίσεις του 1983-1985.

Από τον Πίνακα V, σελ. 323 φαίνεται ότι η αύξηση των εγγεγραμμένων μαθητών στην Τ.Ε. εκπαίδευση στα επόμενα 8 χρόνια περιορίστηκε στο 3%. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι από το 4% της αναλογίας των μαθητών των Πολυκλαδικών Λυκείων, μόνο το 1% προστέθηκε στην Τ.Ε. εκπαίδευση καθώς το 1986-1987 περισσότερο από 70% των εγγεγραμμένων μαθητών παρακολούθησαν σπουδές παρόμοιες με το Γενικό Λυκείο, ενώ λιγότεροι από 30% παρακολούθησαν σπουδές παρόμοιες με την Τ.Ε. εκπαίδευση.

"Η Τ.Ε. εκπαίδευση συνεχίζει να είναι η ατροφική πλευρά της ελληνικής εκπαίδευσης παρά τις μεταρρυθμίσεις και το πιο σπουδαίο πρόβλημα στην ανάπτυξη του Τ.Ε.Λ. είναι οι αριθμοί-ακόμη κι αν το Τ.Ε.Λ. προοριζόταν να γίνει το κλειδί για να προσελκύσει νέους στην Τ.Ε. Εκπαίδευση" (Παναγιωτοπούλου, 1990, σελ. 17).

Γενικά ύστερα από το ΝΔ. 212/69 "περί οργάνωσης και διοικήσεως του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού" το Υπουργείο Εργασίας διατήρησε το έργο της σχεδίασης και προγραμματισμού της όλης πολιτικής πάνω στα θέματα της απασχό-

λησης, στην οποία περιλαμβάνεται και η βελτίωση της επαγγελματικής κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, ενώ ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού ανέλαβε, πέρα από το βάρος των δαπανών την εκτέλεση μεταξύ άλλων, και του προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης του εργατικού δυναμικού.

Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) λαμβάνει μέριμνα για τη μεγαλύτερη αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού της χώρας και κατά το δυνατόν κάλυψη των αναγκών που παρουσιάζονται κάθε μέρα σε ειδικευμένο εργατοτεχνικό προσωπικό στη βιομηχανία και στις επιχειρήσεις.

Για το σκοπό αυτό εφαρμόζει συστήματα μαθητείας των νέων και ταχύρρυθμης εκπαίδευσης και μετεκπαίδευσης των ενηλίκων. Μια σύντομη περιγραφή των συστημάτων αυτών δίνουμε πιο κάτω.

α) Με την εφαρμογή του συστήματος μαθητείας επιδιώκεται η συστηματική και μακροχρόνια τεχνική κατάρτιση νέων, για την άσκηση ενός αναγνωρισμένου επαγγέλματος ή ειδικότητας. Το έργο αυτό διεξάγεται μέσω των σχολών και κέντρων μαθητείας, που ιδρύθηκαν και λειτουργούν στις πόλεις, όπου παρουσιάζεται εκδηλη βιομηχανική και βιοτεχνική ανάπτυξη.

Η θεωρητική εκπαίδευση παρέχεται στα διδακτήρια των σχολών και κέντρων επί δεκαπεντάωρο την εβδομάδα και στις απογευματινές ώρες, ενώ η πρακτική άσκηση γίνεται στις εργασίες και επιχειρήσεις, στις οποίες τοποθετούνται οι μαθητές-τεχνίτες από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού και παράλληλα προς την ημερήσια επτάωρη ή οκτάωρη παραγωγική τους απασχόληση.

Επίσης, η εκπαίδευση όπως και τα βιβλία παρέχονται εντελώς δωρεάν στους τεχνίτες-μαθητές ενώ καταβάλλεται σε αυτούς

και ημερομίσθιο από τους εργοδότες, που αυξάνεται προοδευτικά κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης τους και ανάλογα με το διανυόμενο εξάμηνο μαθητείας από 50-100% του κατώτερου ημερομισθίου εργατοτεχνίτη (ημερομίσθιο ασφαλείας). Επίσης, παρέχεται στους άπορους και προερχόμενους κυρίως από την επαρχία μαθητές - τεχνίτες δωρεάν ή με την καταβολή συμβολικού μόνον ποσού, διαμονή και διατροφή σε ειδικά οικοτροφεία.

β) Στον τομέα, των βραχυχρόνιων προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης ενηλίκων του Υπουργείου Εργασίας εφαρμόζεται το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης ανειδίκευτων ανέργων, και μετεκπαίδευσης εργαζομένων.

Με την εφαρμογή του πρώτου από τα δύο αυτά συστήματα αποσκοπείται η σύντομη μέσα σε χρονικό διάστημα 3-9 μηνων και ανάλογα με την ειδικότητα συνδυασμένη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση ενηλίκων ανέργων ηλικίας 18-46 ετών.

ΟΙ ενήλικοι αυτοί, με ημερήσια εκπαίδευση διάρκειας 6-8 ωρών αποκτούν τις βασικές γνώσεις των ειδικότητων για τις οποίες υπάρχει μεγάλη ζήτηση στην αγορά εργασίας και κατά συνέπεια εξασφαλίζεται γι' αυτούς σταθερή απασχόληση μετά την αποφίτηση τους σε παραγωγικούς τομείς.

Η εκπαίδευση αυτή παρέχεται από ειδικά κέντρα και σχολές που διρύθησαν και λειτουργούν σε ολόκληρη τη χώρα. Μερικά από αυτά τα κέντρα έχουν οργανωθεί μέσα σε κτιριακά συγκροτήματα που κτίστηκαν πρόσφατα σε πόλεις, οι οποίες παρουσιάζουν έντονη βιομηχανική ανάπτυξη και έχουν εξοπλισθεί με σύγχρονα τεχνικά και εκπαιδευτικά μέσα.

Τέτοια εκπαιδευτικά κέντρα, που ονομάζονται Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης Ενηλίκων (Κ.Ε.ΚΑ.ΤΕ) λειτουργούν σήμερα στις πόλεις των Αθηνών, της Θεσσαλονίκης, των Πατρών,

του Βόλου, του Ηρακλείου, των Χανίων, της Λαρίσης, κλπ.

Στους νέηλικες ανέργους που εκπαιδεύονται στις σχολές, και τα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης καταβάλλεται από τον ΟΑΕΔ, σε όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους, εκπαιδευτικό επίδομα που συνήθως φτάνει μέχρι το ύψος του ημερομισθίου, που ισχύει κάθε φορά, του ανειδίκευτου εργάτη.

Γενικά, με την εφαρμογή του συστήματος ταχύρρυθμης εκπαίδευσης, επιτυγχάνεται βαθμιαία η εξάλειψη των συνεπειών της ανεργίας και ακόμη συντελείται η κατάλληλη ψυχική ανάπλαση και εξύψωση του εργάτη σε πολίτη, που μπορεί έτσι να έχει μια ευδόκιμη σταδιοδρομία στους αναπτυσσόμενους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Στα πλαίσια της ταχύρρυθμης εκπαίδευσης, ανήκει και η μετεκπαίδευση, η επιμόρφωση των εργαζομένων. Η εφαρμογή του συστήματος αυτού αποσκοπεί στη σύντομη μέσα σε χρονικό διάστημα 3-9 μηνών και ανάλογα με την ειδικότητα, συνδυασμένη θεωρητική και ρπακτική κατάρτιση των ήδη εργαζομένων ατόμων σε διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Η εκπαίδευση αυτή δίνει στους απασχολούμενους τη δυνατότητα να ειδικευτούν καλύτερα και να τελειοποιηθούν στο επάγγελμα τους, πράγμα που έχει σαν αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται η συνεχής προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις νέες μεθόδους και μέσω της παραγωγικής διαδικασίας, όπως και η αύξηση της παραγωγικότητας.

Το όλο έργο της επιμόρφωσης αυτής και του εκσυγχρονισμού των εργαζομένων διεξάγεται στις σχολές μετεκπαίδευσης, οι οποίες οργανώνονται και λειτουργούν είτε εντός είτε εκτός των επιχειρήσεων.

Γενικά, θα πρέπει να τονίσουμε ότι για τους ενήλικες και

ανηλίκους που εισάγονται σε όλα τα εκπαιδευτικά κέντρα και σχολές που αναφέραμε πιο πάνω, είτε για την τελειοποίηση τους, στον ιδιαίτερο τομέα της ειδικότητάς τους, είτε για να υποστούν μια εμπειριστατωμένη και εντατική αρχική εκπαίδευσή σε μια ειδικότητα, εφαρμόζονται οι αρχές του επαγγελματικού προσανατολισμού της επαγγελματικής επιλογής και της παρακολούθησης της προόδου στις σχολές και στους τόπους εργασίας.

Ο ΟΑΕΔ με τις οργανωμένες υπηρεσίες του, συμβάλλει αποφασιστικά στην όλη προσπάθεια που γίνεται σήμερα για την επέκταση και προαγωγή της μορφωτικής στάθμης του εργατικού δυναμικού. Αντικειμενικός του σκοπός είναι να μεταβάλλει τον ανειδίκευτο εργάτη σε εργάτη-τεχνίτη αξιο βοηθό του επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού. Γι' αυτό και οι δαπάνες που διατίθενται για το σκοπό αυτό, αναμφισβήτητα, αποτελούν την πιο παραγωγική και επιτυχή επένδυση, που συμβάλλει σημαντικά στην βελτίωση του βιοτεχνικού επιπέδου των εργαζομένων, αλλά και στην ευημερία του κοινωνικού συνόλου γενικότερα.

γ) Ένα αποφασιστικό βήμα για την συστηματοποίηση και γενίκευση της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης αποτέλεσε η ψήφιση του νόμου 576/1977 "περί Οργάνωσης και Διοίκησης της Μέσης και Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης" που αναφέραμε πιο πάνω.

Στον τομέα αυτό της εκπαίδευσης, δεν είχε προγενέστερα εφαρμοστεί πάγια πολιτική, με συνέπεια να έχουμε απώλεια μαθητικού υλικού, απώλεια δυνάμεων τεχνικού δυναμικού, απώλεια εκπαιδευτικού δυναμικού και απώλεια χρημάτων.

Η οργάνωση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, θα έπρεπε να εδιευκολύνει την μεταβαση από τον ένα τύπο εκ-

παίδευσης στον άλλο και τη φοίτηση στα διαδοχικά στάδια και τις διαφόρες βαθμίδες της εκπαίδευσης ώστε κάθε εκπαιδευόμενος να έχει τη δυνατότητα να φθάσει στον ανώτερο βαθμό τεχνικής κατάρτισης, ανάλογα με τις ικανότητες και κλίσεις του. Ακόμη οι δρόμοι εισόδου σε όλα τα επαγγέλματα και ιδιαίτερα, τα τεχνικά θα έπρεπε να είναι ανοικτοί, ώστε να αντιμετωπίζονται οι απαιτήσεις όλων των κλαδών οικονομικής δραστηριότητας αλλά και να ικανοποιούνται τα ενδιαφέροντα και οι ικανότητες κάθε εκπαιδευόμενου.

Έτσι σύμφωνα με τις διατάξεις του παραπάνω νόμου η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση διακρίνεται σε μέση και ανώτερη.

Η μέση τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση που ανήκει στη δεύτερη βαθμίδα εκπαίδευσης, παρέχεται στις τεχνικές και επαγγελματικές σχολές και στα τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια. Η ανώτερη τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση που ανήκει στην τρίτη βαθμίδα εκπαίδευσης, παρέχεται στις ανώτερες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές.

Πολλές μαζί τεχνικές και επαγγελματικές σχολές, με έδρα την ίδια πόλη συγκροτούν ενιαία εκπαιδευτική μονάδα, το κέντρο επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης (ΚΕΤΕ), ενώ πολλές μαζί ανώτερες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές με έδρα την ίδια πόλη, συγκροτούν το κέντρο ανώτερης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης (ΚΑΤΕΕ).

Οι μέσες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές επιδιώκουν την εμπέδωση της γενικής μόρφωσης που έχει αποκτηθεί στο γυμνάσιο και ιδιαίτερα στη ανάπτυξη των δεξιοτήτων και γνώσεων των μαθητών, ώστε να μπορούν να σταδιοδρομήσουν σε ορισμένη τεχνική ή επαγγελματική ειδικότητα. Η φοίτηση έχει διάρκεια

δύο ως τέσσερα εξάμηνα ανάλογα με την ειδικότητα.

Στο πρώτο εξάμηνο εγγράφονται χωρίς εξετάσεις όσοι έχουν απολυτήριο γυμνασίου, ενώ οι απόφοιτοι των σχολών αυτών μπορούν να εγγράφονται στο τρίτο εξάμηνο των τεχνικών και επαγγελματικών λυκείων.

Τα τεχνικά και επαγγελματικά λύκεια επιδιώκουν να προσφέρουν πλουσιότερη και ευρύτερη της γυμνασιακής γενική μόρφωση και ιδιαίτερα να μεταδώσουν στους μαθητές τις απαιτούμενες τεχνικές και επαγγελματικές γνώσεις και να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους, ώστε να μπορούν ύστερα από την αποφοίτησή τους, να απασχοληθούν με επιτυχία σε ορισμένο τεχνικό ή επαγγελματικό κλάδο. Η φοίτηση στα λύκεια αυτά έχει διάρκεια έξι εξάμηνα, ενώ στο πρώτο εξάμηνο εγγράφονται όσοι έχουν απολυτήριο γυμνασίου (Ν. 309/1976) ή ενδεικτικό της τρίτης τάξης γυμνασίου ή πτυχίο κατώτερης τεχνικής ή επαγγελματικής σχολής.

Οι απόφοιτοι των τεχνικών και επαγγελματικών λυκείων μπορούν να εισάγονται στις ανώτερες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές, τις παιδαγωγικές ακαδημίες, τις ακαδημίες σωματικής αγωγής, τις σχολές οικιακής οικονομίας, την ανώτερη σχολή Καλών Τεχνών, όπως και στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ύστερα από παρακολούθηση δέσμης προπαρασκευαστικών μαθημάτων στη Γ' τάξη Λυκείου.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΕΜΙΤΗ

A. Η γνώση των επαγγελμάτων:

Η σημασία του επαγγέλματος και της ειδίκευσης για την κοινωνικο-οικονομική πρόοδο, διαφαίνεται στα εξής σημεία:

α) Η έννοια του επαγγέλματος, κατά τον Κωστάκο, δεν είναι νομοθετικά καθορισμένη, αλλά αποδίδεται με ικανοποιητικό τρόπο από την οικονομική επιστήμη και τη νομολογία.

Κατά την οικονομική επιστήμη "επάγγελμα" είναι η συνηθισμένη απασχόληση ενός προσώπου, που αποσκοπεί στο βιοπορισμό του. Κατά τις απόψεις της νομολογίας ως κριτήριο προσδιορισμού της έννοιας του κύριου επαγγέλματος θεωρείται η συνηθισμένη απασχόληση ενός προσώπου με σκοπό το βιοπορισμό του για την οποία δίδεται η μεγαλύτερη αντιμισθία ή απαιτείται ο μεγαλύτερος χρόνος. Στην περίπτωση αυτή λαμβάνεται αρχικά υπόψη η σημασία την οποία αποκτά η συνηθισμένη απασχόληση στην κοινωνική και οικονομική θέση του εργαζόμενου, ώστε να θεωρείται ως κύριο επάγγελμα εκείνο στο οποίο η απασχόληση αυτή προσδιορίζει τη θέση του προσώπου στην κοινωνία (Κωστάκος 1983, σελ. 99).

Η αναπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού και οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις δημιούργησαν πλήθος επαγγελμάτων. Το καθένα από αυτά ρυθμίστηκε προοδευτικά, βάση ειδικών κανόνων που τέθηκαν από το κράτος και αφορούν κυρίως τον τρόπο ασκήσεως του, όπως και τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την ασκήσή του (άδεια ασκήσεως, βιβλιάρια επαγγελματικό και υγείας, εγγραφή σε μητρώα κλπ.).

Στι περισσότερες περιπτώσεις τα επαγγέλματα διακρίνονται σε "ανεξάρτητα" και "εξαρτημένα". Κύριο χαρακτηριστικό των τελευταίων είναι η σχέση εξαρτήσεως που υπάρχει με τα άτομα

που προσφέρουν την εργασία (εργοδότες).

Σύμφωνα με τον Κωστάκο η αλματώδης βιομηχανικής ανάπτυξη και η τεχνολογική πρόοδος μεταβάλλουν συνεχώς τη διάρθρωση των επαγγελμάτων μέσα στην οικονομία. Έτσι άλλα από τα επαγγέλματα τείνουν προοδευτικά να εξαφανιστούν και να αντικατασταθούν (πλύντριες, καπνεργάτες κλπ.), ενώ άλλα δημιουργούνται για την ικανοποίηση συγχρόνων αναγκών (δημόσιες σχέσεις, ατομικοί επιστήμονες, κλπ.). Το γεγονός αυτό ενισχύει την άποψη πολλών οικονομολόγων ότι κατά τις επόμενες δεκαετίες, ένα μεγάλο ποσοστό από τους εργαζόμενους θα είναι υποχρεωμένο να αντιμετωπίσει, την αλλαγή επαγγέλματος, αν δεν θέλει να υποστεί τις συνέπειες από την ανεργία και την ανέχεια (Κωστάκος, 1983, σελ. 100).

Η άσκηση επαγγέλματος αποτελεί ανάγκη και δικαίωμα του ανθρώπου. Αναλίσκει τον περισσότερο χρόνο της ζωής του και διαδραματίζει σπουδαιότατο ρόλο τόσο στη διαμόρφωση και εξέλιξη της προσωπικότητας του, όσο και στην εξασφάλιση της επιτυχίας του στη ζωή. Με την εργασία του ο άνθρωπος θέτει υπό τον έλεγχό του τις δυνάμεις της φύσης, τα μηχανικά μέσα και τις συνθήκες^{τις} ψυχικές και πνευματικές του ανάγκες. Τίποτα δεν μπορεί να πετύχει ο άνθρωπος στη ζωή του χωρίς να καταβάλλει σωματικό ή πνευματικό κόπο. Καμιά επίσης ικανοποίηση δεν είναι ικανή να γεμίσει τον εσωτερικό του κόσμο, αν δεν έχει προηγηθεί προσωπική εργασία.

Εξάλλου, το επάγγελμα προσφέρει στον άνθρωπο τα απαραίτητα υλικά αγαθά, που τον βοηθούν να εξασφαλίσει μια άνετη και αξιοπρεπή ζωή για τον εαυτό του και την οικογένειά του και να αισθάνεται ανεξάρτητος, ισχυρός και υπερήφανος. Με άλλα λόγια η άσκηση επαγγέλματος δεν αποτελεί μόνον βιοποριστική

αλλά και ψυχοπνευματική ανάγκη. Έτσι, αναφέρει ο Κωστάκος (1983, σελ. 100), η σημασία του επαγγέλματος είναι οικονομική, αφού αυξάνεται το ατομικό εισόδημα του ατόμου που το ασκεί και κατ' επέκταση το εθνικό εισόδημα. Επίσης, είναι προσωπική η σημασία του, γιατί εξυψώνει το ηθικό του εργαζόμενου, που στηρίζεται στο ίδιο το δικό του εισόδημα και αναπτύσσει την προσωπική του αξία. Τέλος, είναι και κοινωνική η σημασία του επειδή, το είδος του προσδιορίζει, κυρίως, την κοινωνική θέση του ατόμου που το ασκεί.

Η επαγγελματική επιτυχία είναι από τους σημαντικότερους παράγοντες επιτυχίας. Όσο πιο επιτυχημένοι επαγγελματικά είναι οι εργαζόμενοι, όσο πιο πολύ αγαπούν το επάγγελμά τους, τόσο περισσότεροι αισθάνονται ικανοποιημένοι και προσπαθούν να βελτιώσουν την ποιότητα της εργασίας τους, με συνέπεια την άνοδο του βιοτικού τους επιπέδου και την πρόοδο του συνόλου. Αντίθετα, τα ίδια επαγγέλματα σε ένα άτομο που δεν τα αγαπά, φαίνονται ανιαρά, κοπιαστικά και χωρίς ενδιαφέρον. Και είναι πολύ φυσικό τα επαγγέλματα αυτά να μην αναπτύσσονται και να μην βελτιώνονται από τα άτομα που τα ασκούν. Το γεγονός αυτό έχει δυσμενείς συνέπειες, τόσο για τα άτομα-μονάδες, όσο και για το κοινωνικό σύνολο. Το άτομο με το επάγγελμά του ικανοποιείται όπως είπαμε το ίδιο, αλλά συμβάλλει ταυτόχρονα και στην ικανοποίηση των αναγκών του συνόλου, της κοινωνίας. Για να ευτυχήσει όμως η κοινωνία έχει ανάγκη όλων των επαγγελμάτων, όλων των επαγγελματιών. Η συνήθεια των ανθρώπων να υπερεκτιμούν ή να υποτιμούν ορισμένα επαγγέλματα αποτελεί μια προκατάληψη που τείνει βαθμιαία να εξαφανισθεί όσο οι άνθρωποι καλλιεργούνται ψυχικά. Όλα τα επαγγέλματα είναι χρήσιμα και όλοι οι επαγγελματίες από τον μεγάλο επιστήμονα μέχρι τον

ταπεινό εργάτη, είναι άξιοι σεβασμού και εκτίμησης. Εκείνο, που προπαντός, έχει σημασία είναι η καλή κατάρτιση, η ευσυνειδησία με την οποία εκτελεί καθένας την εργασία του και η ικανοποίηση που αισθάνεται το άτομο από την επιτυχία του και τη συναίσθηση της προσφοράς του στο κοινωνικό σύνολο (Κωστάκος, 1983, σελ. 101).

Το επάγγελμα δεν αποτελεί μόνον τρόπο βιοπορισμού, αλλά είναι αυτή η ίδια η ζωή και το νόημά της. Γι' αυτό και πρέπει να θεωρείται ως αποστολή και όχι σαν αγγαρεία ή δουλεία, όροι που λαμβάνονταν παλαιότερα ως οι πιο κατάλληλοι, για να αποδώσουν την έννοια της εργασίας. Οι οικονομικές ανάγκες και οι κοινωνικές αντιλήψεις, που επικρατούσαν στο παρελθόν καθόριζαν το επάγγελμα του κάθε ατόμου. Αλλά μετά την καθιέρωση και την επιμήκυνση του χρόνου της υποχρεωτικής στοιχειώδους μόρφωσης και την ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης, έρχεται ο επαγγελματικός προσανατολισμός να αναπτυχθεί ως θεσμός και να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο του σχολείου και της εργασίας-επαγγέλματος, πράγμα που βοήθησε να εκλείψει η παραπάνω νοοτροπία (Κωστάκος, 1983, σελ. 101).

β) Τα σχέδια ανάπτυξης των διαφόρων μορφών εκπαίδευσης χαράσσονται σήμερα σε συνδυασμό με τα σχέδια της κοινωνικής, και οικονομικής ανάπτυξης. Έχει γίνει κοινή σχυνείδηση ότι η ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των εργαζομένων, που επιτυγχάνεται με τα συστήματα επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής εκπαίδευσης αποτελεί βασικό στοιχείο για την οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη.

Εξάλλου, οι σημερινές ανάγκες της οικονομίας, η οποία συνεχώς εξελίσσεται και επεκτείνεται απαιτούν από τον ανθρώπινο συντελεστή της παραγωγής να συνδυάζει πληρέστερες τεχνι-

κές γνώσεις, απαιτούν μεγαλύτερη δυνατότητα αλλαγής απασχόλησης και ακόμα την αποδοχή της αρχής κατά την οποία επιβάλλεται η αύξηση της αμοιβής της εργασίας ανάλογα με την αύξηση της ατομικής παραγωγικότητας του εργαζομένου.

Η βελτίωση της ποιοτικής στάθμης των εργαζομένων και η υποβοήθηση της ευκινησίας αυτών μπορεί να γίνει μόνον με τη συστηματοποίηση και βελτίωση των συστημάτων επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς και με την οργάνωση προγραμμάτων μετεκπαίδευσης των απασχολούμενων, ώστε να είναι δυνατή η γρήγορη προσαρμογή τους στις συνεχείς βιομηχανικές μεταρρυθμίσεις και προόδους.

Γενικά, όλες οι χώρες αντιμετωπίζουν την ανάγκη να προβαίνουν στη σχεδίαση και εντατική εφαρμογή μακρόπνων προγραμμάτων οικονομικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον Κωστάκο (1983 σελ. 102) θεμελιακό στόχο των προγραμμάτων αυτών αποτελεί η πλήρης και αποδοτική απασχόληση του ενεργού πληθυσμού και η επίτευξη υψηλότερου βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού πρωταρχικής σημασίας είναι η προσπάθεια για την εξειδίκευση και ορθολογική αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού και την προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις, και εξελισσόμενες ανάγκες της οικονομίας.

Ιδιαίτερα, της εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού παρέχουν οι οργανωμένες σχολές τεχνικής και επαγγελματική εκπαίδευσης, οι οποίες εκπληρώνουν το σκοπο τους με επιτυχία και τροφοδοτούν τη βιομηχανία και τους άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας με ικανούς και επιδέξιους τεχνίτες και υπαλλήλους.

Ειδικότερα, όσον αφορά την εφαρμογή βραχυχρόνιων προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης ενηλίκων (ταχύρρυθμη εκ-

παίδευση), αυτή αποβλέπει στη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση σε ένα επάγγελμα κάθε ανειδίκευτου εργάτη, ή την προσαρμογή του εργαζόμενου σε άλλο επάγγελμα, ή η βελτίωση των επαγγελματικών γνώσεών του. Το είδος αυτής της εκπαίδευσης έχει δύο αντικειμενικούς σκοπούς, δηλαδή από τη μία μεριά περιορίζεται και γενικά ελέγχεται ο δείκτης ανεργίας, που παρουσιάζει συνεχώς τάσεις ανόδου εξαιτίας της τεχνολογικής ανάπτυξης και ανακατάταξης του εργατικού δυναμικού σε επαγγελματικές δραστηριότητες πιο χρήσιμες στην οικονομία, και από την άλλη μεριά παρέχεται στις επιχειρήσεις η δυνατότητα έγκαιρης κάλυψης των κενών σε ειδικευμένα στελέχη και προλαμβάνονται έτσι οι ανωμαλίες και οι ανακοπές στο ρυθμό της παραγωγικότητας.

Ο Κωστάκος (1983, σελ. 103) στην προκειμένη περίπτωση αναφέρει ότι ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ακολουθούμενη διαδικασία για την επιλογή των υποψηφίων που πρόκειται να μαθητεύσουν στο καθένα από τα επαγγέλματα. Αυτή πρέπει να καθορίζεται ανάλογα με την ειδική φύση και τις απαιτήσεις του επαγγέλματος, χωρίς να παρεμποδίζεται η ελεύθερη εκλογή αυτού. Μέρος της διαδικασίας της επιλογής αποτελούν όπως αναφέρθηκε τα ψυχοτεχνικά τεστ, τα οποία πρέπει να προσαρμόζονται στις υπάρχουσες τοπικές συνθήκες και να είναι τέλεια σταθμισμένα, ώστε να αποτελούν τα πραγματικά κριτήρια, που θα έχουν άμεση σχέση με τις απαιτήσεις του επαγγέλματος.

Μια άλλη μορφή εκπαίδευσης, που ανήκει στα πλαίσια της ταχύρρυθμης εκπαίδευσης, είναι η μετεκπαίδευση ή επιμόρφωση των εργαζομένων. Με τον όρο αυτό ο ίδιος ο συγγραφέας εννοεί την παροχή στους απασχολούμενους, στους διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, συνδυασμένης θεωρητική και πρα-

κτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση αυτή είναι βραχυχρόνια και αποσκοπεί στην τελειοποίηση του εργαζομένου στον ιδιαίτερο τομέα της ειδικότητάς του και την καλύτερη προσαρμογή του στις απαιτήσεις της τεχνικής πρόοδου.

Η ραγδαία τεχνική πρόοδος επιφέρει σοβαρές κοινωνικές διαφοροποιήσεις και συχνές ανακατατάξεις στους διάφορους επαγγελματικούς τομείς και περιοχές επαγγελματικής απασχόλησης. Γι' αυτό το λόγο είναι αναγκαία η μετεκπαίδευση των εργαζομένων, που έχουν ανεπαρκή κατάρτιση, για την προσαρμογή τους στις καινούργιες μεθόδους εργασίας και την πληρέστερη αξιοποίησή τους, σύμφωνα με τις αυξανόμενες ανάγκες της παραγωγής. Επίσης, αναπτύσσονται σήμερα ιδιαίτερες απαιτήσεις ευκαμψίας του εργατικού δυναμικού και δυνατότητας επαγγελματικής ανακατατάξεως. Αυτό προϋποθέτει τη μετεκπαίδευση ή ειδικεύσή του σε επαγγέλματα που είναι περισσότερο αναγκαία, που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ζήτηση.

Έτσι, σε τελική ανάλυση, οι ραγδαίες μεταβολές στο χώρο της επαγγελματικής δραστηριότητας, και οι νέες προοπτικές απασχόλησης, που παρουσιάζονται μέρα με την ημέρα, κάνουν αβέβαιη την άσκηση από τον εργαζόμενο ενός μόνιμου επαγγέλματος σε όλη του τη ζωή, βασισμένο στην εξειδίκευση που απόκτησε στο παρελθόν. Φθάνουμε κατά συνέπεια στο συμπέρασμα, ότι επιβάλλεται να είναι συνεχής η επιμόρφωση των εργαζομένων, ώστε να εξασφαλίζεται αυτάρκεια στις απαραίτητες ειδικότητες σε μια δεδομένη στιγμή, όπως και η ευελιξία ανακατατάξεως των εργαζομένων, ανάλογα με τις τάσεις και τις απαιτήσεις της οικονομίας. Εξάλλου, είναι απαραίτητη η πλατειά και εντατική επαγγελματική κατάρτιση των ενηλίκων ανέργων ή και απασχολούμενων, οι οποίοι είναι τελείως ανειδίκευτοι, για

την όσο το δυνατόν έγκαιρη κάλυψη των κενών που παρουσιάζονται στο χώρο της παραγωγής.

γ) Είναι γεγονός, ότι τα επαγγέλματα παρακολουθούν την πορεία εξέλιξης της ανθρωπότητας. Ο τεχνικός πολιτισμός δημιουργεί πολλά νέα επαγγέλματα και διασπά τα παλαιά σε πολλές ειδικότητες. Οι μεταβολές εξάλλου που γίνονται με γοργό ρυθμό στον κόσμο της εργασίας ασκούν τεράστια επίδραση στη διαμόρφωση των επαγγελμάτων, πράγμα που επιβάλλει, πέρα από την γνωριμία μας με το άτομο, πολύ περισσότερο να γνωρίσουμε και τα επαγγέλματα προς τα οποία θα θελήσει αυτό να κατευθυνθεί.

Η επαγγελματική πληροφόρηση του ατόμου είναι, μια από τις σημαντικότερες δραστηριότητες των Υπηρεσιών Επαγγελματικού Προσανατολισμού που αποσκοπεί ακριβώς στο να βοηθηθεί το άτομο που προβαίνει στην εκλογή επαγγέλματος να γνωρίσει τις συνθήκες, τον τρόπο εργασίας και άλλους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες που θα επιδράσουν στη μελλοντική του σταδιοδρομία.

Η ανάγκη για μια ευρύτερη επαγγελματική ενημέρωση, που προβάλλεται σήμερα εντατικότερα παρά ποτέ, καλύπτεται με την καθιέρωση μεθόδων συστηματικής κατατάξεως του πλήθους των επαγγελμάτων σε μεγάλες κατηγορίες, καθώς και με την συνταξη επαγγελματικών μονογραφιών, που έχουν ως σκοπό να κατατοπίζουν για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επαγγελμάτων, τους όρους και τις συνθήκες ασκήσεως αυτών (Κωστάκος, 1983, σελ. 104).

B. Έννοια και φύση της επαγγελματικής ανάπτυξης

Με το αντικείμενο της "Επαγγελματικής Ανάπτυξης" του ατόμου έχουν ασχοληθεί πολλοί θεωρητικοί τα τελευταία χρόνια. Είναι μάλιστα αξιοπροσοχής ότι στις τελευταίες δεκαετίες η συμβουλευτική και η Ψυχολογία γενικότερα ασχολείται ιδιαίτερα σοβαρά με αυτή την εξελικτική όψη της προσωπικότητας.

Αναφέρονται διάφορες απόψεις για την έννοια της Επαγγελματικής Ανάπτυξης. Εδώ, χρησιμοποιείται η εξής: "η Επαγγελματική Ανάπτυξη του ατόμου, ορίζεται ως η εξέλιξη της όψης εκείνης της προσωπικότητας του που σχετίζεται με την επαγγελματική του συμπεριφορά γενικά" (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 40)

Με τον όρο "επαγγελματική συμπεριφορά" θα αναφερόμαστε στις πλευρές της συμπεριφοράς που αφορούν την επαγγελματική ζωή του ατόμου στο σύνολό της. Προφανώς η "επαγγελματική ζωή" δεν περιλαμβάνει μόνο τις φάσεις άσκησης κάποιου επαγγέλματος ή προετοιμασίας γι' αυτό, αλλά κι εκείνες κατά τις οποίες διαμορφώνονται τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, που αργότερα οδηγούν σε αυτή την προετοιμασία γι' αυτό το επάγγελμα, κι ακόμη αυτές που ακολουθούν την επαγγελματική δραστηριότητα.

Οι διάφορες όψεις της προσωπικότητας, βέβαια λειτουργούν με μια δυναμική αλληλεπίδραση και αλληλοσυμπλήρωση με όρια δυσδιάκριτα μεταξύ τους. Η επαγγελματική ανάπτυξη, λοιπόν, όπως και οι άλλες όψεις της ανάπτυξης, είναι μια εξελικτική πορεία, με αρχή, διάρκεια και τέλος. Η εξελικτική αυτή πορεία θεωρείται συνεχής, δυναμική, αδιάλειπτη, με διάφορα στάδια. Τα όρια του κάθε σταδίου εξέλιξης δεν ορίζονται χρονολογικά, γιατί η πορεία είναι "ατομική" και μπορεί να διαφορο-

ποιείται ριζικά από άτομο σε άτομο. Μερικά μόνο χρονικά σημεία του υπαγορεύονται αναγκαστικά από τη δομή του εκπαιδευτικού μας συστήματος (βλ. σχήμα ΙΙ σελ. 325) Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 40-42).

Γ. Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής

Τα τελευταία χρόνια η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον των επιστημόνων, ιδίως ψυχολόγων, συμβούλων, κοινωνιολόγων, οικονομολόγων, κ.ά. Αποτέλεσμα αυτής της κίνησης ήταν να μελετηθεί σε βάθος αυτή η όψη της εξέλιξης, να ερευνηθούν οι παράγοντες που την επηρεάζουν, και να επινοηθούν τεχνικές και μέθοδοι που τη διευκολύνουν. Έτσι εμφανίστηκαν και διάφορες θεωρίες, που στη βιβλιογραφία αναφέρονται με τον τίτλο "Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης". Ο λειτουργός προσανατολισμού και ο εκπαιδευτικός, πρέπει να έχουν οπωσδήποτε μια ενημέρωση πάνω στους τρόπους με τους οποίους επιχειρήθηκε η ερμηνεία του σημαντικού αυτού μέρους της συμπεριφοράς του ατόμου. Γι' αυτό παρακάτω επιχειρείται μια παρουσίαση των θεωριών αυτών.

Κάτω από τον τίτλο "Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης" εντάσσονται δύο ομάδες θεωριών: εκείνες που ασχολούνται πραγματικά με την επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και εκείνες που ασχολούνται μόνο με την εκλογή επαγγέλματος και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Οι έννοιες της ανάπτυξης και της εκλογής χρησιμοποιούνται και εναλλακτικά, παρόλο που δεν είναι ταυτόσημες. Σε γενικές γραμμές, οι θεωρίες προσπαθούν είτε κινούμενες μέσα σε αυστηρά θεωρητικά και εμπειρικά πλαίσια

σια είτε σε σκέψεις, θεσείς και αναλύσεις, να ερμηνεύσουν την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου. Προσπαθούν, επίσης να εντοπίσουν τους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου και να ανακαλύψουν μεθόδους για να ελέγχουν όσους από τους παράγοντες αυτούς μπορούν και πρέπει να ελεγχθούν ώστε να βοηθηθούν οι υπεύθυνοι φορείς προσανατολισμού στη σωστή και αποτελεσματική καθοδήγηση του ατόμου (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 43).

Οι θεωρίες κατατάσσονται σύμφωνα με τον Δημητρόπουλο (1991 σελ. 45-64) σε τρεις γενικές κατηγορίες: 1) στις Μη Ψυχολογικές θεωρίες, 2) στις Ψυχολογικές θεωρίες, και 3) στις Γενικές θεωρίες. Μέσα σε κάθε κατηγορία οι θεωρίες κατατάσσονται σε ομάδες με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους. Μερικές θεωρίες είναι πολύ γενικές και θα μπορούσαν να υπαχθούν σε περισσότερο από μία ομάδες. Η κατάταξη έγινε με βάση την κύρια έμφαση κάθε θεωρίας.

α) Μη Ψυχολογικές θεωρίες

Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των θεωριών είναι ότι αποδίδουν την επαγγελματική ανάπτυξη και εκλογή κυρίως σε παράγοντες όχι ψυχολογικούς, ατομικούς, αλλά σε παράγοντες εξωτερικούς προς το άτομο. Η νοημοσύνη, τα ενδιαφέροντα, η προσωπικότητα κλπ. του ατόμου δεν θεωρούνται καθοριστικοί παράγοντες στην εκλογή επαγγέλματος. Τα άτομα μπαίνουν σε κάποιο επαγγελματικό περιβάλλον υπό την επίδραση εξωτερικών παραγόντων.

Τρεις είναι οι κατηγορίες αυτών των παραγόντων:

- I) Παράγοντες τύχης
- II) Οικονομικοί παράγοντες, και

III) Κοινωνικοί - πολιτιστικοί παράγοντες

Αυτές οι κατηγορίες αποτελούν τη βάση για τη διαμόρφωση τριών αντίστοιχα θεωριών:

1) Η θεωρία της τύχης

Αυτή η θεωρία είναι λιγότερο παραδεκτή από τους θεωρητικούς του προσανατολισμού και περισσότερο από το ευρύ κοινό. Το περιεχόμενό της συνοψίζεται σε δύο επίπεδα σκέψης.

Στο πρώτο θεωρείται ότι ο άνθρωπος έχει περιορισμένες δυνατότητες να προσαρμόσει το περιβάλλον του στις δικές ανάγκες και επιθυμίες. Δυνάμεις εξωτερικές προς το άτομο έχουν δραματικές επιδράσεις στις αποφάσεις του, ενώ ο μόνος ρόλος που του απομένει είναι ο παθητικός. Είναι αποτέλεσμα συγκυρίας τυχαίως παραγόντων τους οποίους αδυνατεί να ελέγξει, το ότι γεννήθηκε σε αυτή τη συγκεκριμένη τάξη, στο συγκεκριμένο κοινωνικο-πολιτιστικό περιβάλλον και έχει αυτή τη συγκεκριμένη προσωπικότητα.

Στο δεύτερο επίπεδο θεωρείται ότι δεν υπάρχει προγραμματισμένη επιλογή ή ακόμη κι αν υπάρχει στο σημείο που το άτομο βρίσκει κάποια απασχόληση, οι παράγοντες είναι κατά το πλείστον τυχαίοι. Απρογραμματίστα περιστατικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά, φυσικά κλπ. επιδρούν πολύ περισσότερο στην απόφαση του ατόμου, παρά οι προγραμματισμένες ενέργειες. Έτσι, το άτομο καταφεύγει σε μια απασχόληση γιατί δεν βρήκε άλλη. Δηλαδή, "οδηγείται" σε ένα περιβάλλον, δεν το επιλέγει. Κύριοι θεωρητικοί αυτής της θέσης είναι οι Miller και Form (1951), Carlow (1954) κ.ά.

2) Οικονομικές θεωρίες

Οι οικονομικές θεωρίες θεωρούν ως βάση της επαγγελματικής εκλογής τους οικονομικούς παράγοντες. Είναι γνωστόν ότι μερικά επαγγέλματα είναι περισσότερο επιθυμητά από άλλα, και τούτο οφείλεται σε οικονομικούς κυρίως λόγους. Το άτομο δηλαδή, ζυγίζει τα οικονομικά υπέρ και κατά ενός επαγγέλματος και αποφασίζει ανάλογα.

Αυτή η άποψη στηρίζεται στην προϋπόθεση της ελευθερίας, στην εκλογή επαγγέλματος. Είναι όμως αμφιβόλου αξίας αυτή η προϋπόθεση, διότι η αγορά εργασίας θέτει πολλούς άμεσους ή έμμεσους περιορισμούς, οπότε η ελευθερία εκλογής είναι περισσότερο θεωρητική και λιγότερο πραγματική. Ύστερα, υπάρχει πάντα το πρόβλημα της άγνοιας των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων ενός επαγγέλματος. Δύο παράγοντες είναι καθοριστικοί σε αυτό το σημείο: 1) οι πληροφορίες που το άτομο έχει για κάποιο επάγγελμα, και 2) το κόστος της εκπαίδευσης, γι' αυτό το επάγγελμα. Με τον όρο "κόστος" δεν νοούνται μόνο τα έξοδα σπουδών. Νοούνται όλες οι μορφές δαπανών που υφίσταται το άτομο σε σχέση πάντα με τα αναμενόμενα οφέλη, όπως πχ. ο χρόνος που το άτομο δαπανά για την προετοιμασία για το επάγγελμα κλπ.

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι εισηγητές αυτών των θέσεων. Οι οικονομικές θεωρίες είναι μάλλον φυσικό δημιούργημα της "κλασικής οικονομικής θεωρίας" και των αντιδράσεων προς αυτήν. Μερικοί, που έχουν διατυπώσει απόψεις σαν τις παραπάνω, είναι οι Thomas (1965), Clark (1931), Parnes (1954) και Rottemberg (1956).

3) Κοινωνικές - πολιτιστικές θεωρίες

Άλλοι υποστηρίζουν ότι οι οικονομικοί παράγοντες και ο νόμος προσφοράς και ζήτησης της αγοράς εργασίας δεν είναι οι μόνοι που βαρύνουν στην εκλογή κάποιου επαγγέλματος, αλλά πρέπει να θεωρούνται συλλογικά στα πλαίσια της γενικής "αίγλης" του επαγγέλματος. Η αίγλη αυτή είναι δημιούργημα των ίδιων των ανθρώπων, αποτέλεσμα παραγόντων όπως η φύση του επαγγέλματος, των εκπαιδευτικών απαιτήσεων του, των προοπτικών άμεσης απασχόλησης, των αμοιβών και άλλων κινήτρων. Οι κοινωνικές πολιτιστικές θεωρίες δίνουν έμφαση σε τέτοιες παραμέτρους.

Σύμφωνα με αυτές τις θεωρίες, ο καθοριστικός παράγοντας στην εκλογή επαγγέλματος είναι οι κοινωνικές και πολιτιστικές επιδράσεις που δέχεται το άτομο. Είναι πολλά τα κοινωνικά πολιτιστικά συστήματα που έχουν επίδραση στις αποφάσεις του ατόμου. Κατά τον Lipsett (1962, σελ. 432-437), τα κυριότερα από αυτά είναι το πολιτιστικό σύνολο, το κοινωνικό σύνολο, το σχολείο και η οικογένεια. Όλα αυτά τα συστήματα έχουν άμεση επίδραση στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου, στη διαμόρφωση των αξιών του, των προτιμήσεων του των φιλοδοξιών του, ακόμη και στις δυνατότητες εκλογής της εκπαιδευτικής ή επαγγελματικής του κατεύθυνσης.

Το πολιτιστικο-κοινωνικό περιβάλλον εμπεριέχει όλα τα υπόλοιπα συστήματα και καθορίζει αποφασιστικά το σύνολο των χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων του ατόμου, δεδομένου ότι διαμορφώνει την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τάξη στην οποία ανήκει κάθε άτομο, τουλάχιστον αρχικά, και επηρεάζει άμεσα την εξέλιξη της προσωπικότητας του ατόμου. } Επηρεάζει

ζει επίσης τις δυνατότητες που δίνονται στο άτομο να αξιοποιήσει τις ικανότητές του.

Το κοινωνικό σύνολο είναι εκείνο που προσδίδει αίγλη σε κάποιους κοινωνικούς ή επαγγελματικούς τομείς, που διαμορφώνει και διαιωνίζει την έλξη ορισμένων επαγγελμάτων. Μέσα σ' αυτό το σύνολο βρίσκονται και οι ομάδες εκείνες που άμεσα ή έμμεσα καθορίζουν ή έστω επηρεάζουν αποφασιστικά τις προθέσεις εισόδου των ατόμων στα επαγγέλματα. Οποσδήποτε στη σημερινή εποχή δεν είναι αδύνατο ένα άτομο να ξεπεράσει τα κοινωνικό - πολιτιστικά φράγματα και να διαπρέψει σε περιοχές που προ ετών θεωρούνταν απρόσιτες. Τούτο ισχύει ιδιαίτερα στην Ελλάδα, που αμιγείς τουλάχιστον κοινωνικές τάξεις δεν υπάρχουν.

Το σχολείο, μετά την οικογένεια, είναι ο κυριότερος φορέας της κοινωνικής ανάπτυξης του ατόμου, και οπωσδήποτε ο σπουδαιότερος φορέας για την επαγγελματική του ανάπτυξη. Στο σχολείο το άτομο υιοθετεί πολλές από τις αξίες εκείνες που το επηρεάζουν στην επαγγελματική εκλογή. Στο σχολείο μαθαίνει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη διαδικασία προγραμματισμού για το μέλλον. Αντιλαμβάνεται ότι μπορεί να παίξει αποφασιστικά ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του μέλλοντος του αντί απλώς να παρατηρεί αυτά που συμβαίνουν. Στο σχολείο μαθαίνει πως να αξιολογεί τον εαυτό του, τη διαδικασία δηλαδή της αυτογνωσίας.

Έχει υποστηριχθεί από πολλούς η άποψη ότι ένας από τους κυριότερους ρόλους που παίζει το σχολείο, ανεξάρτητα αν αυτός εντάσσεται μέσα στους κύριους σκοπούς του ή όχι, είναι ότι μ' έμμεσο τρόπο επιλέγει και κατατάσσει τα άτομα με βάση πάντα τα ατομικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά

τους.

Η οικογένεια, τέλος, είναι η βασική κοινωνική μονάδα μέσα στην οποία διαμορφώνεται η προσωπικότητα του ατόμου. Υπάρχουν πολλές μελέτες και θέσεις σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο το οικογενειακό περιβάλλον επηρεάζει τη διαμορφωση της επαγγελματικής συμπεριφοράς. Γνωστότερη και ευρύτερα αποδεκτή είναι η θεωρία της Roe.

β) Ψυχολογικές θεωρίες

Αντίθετα προς τις μη ψυχολογικές θεωρίες, που δίνουν μεγάλη έμφαση στους εξωτερικούς παράγοντες επαγγελματικής εκλογής, οι ψυχολογικές συγκεντρώνουν την προσοχή τους στο ίδιο το άτομο και τονίζουν το ρόλο του στην προσπάθεια για εξέλιξη και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι θεωρίες αυτές δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην ελευθερία του ατόμου να εξελίσσεται και να επιλέγει ανάμεσα στα διάφορα επαγγέλματα. Η εκλογή επαγγέλματος, όπως και όλες οι άλλες αποφάσεις που παίρνει το άτομο, είναι άμεσο προϊόν των λειτουργιών του ατόμου και μόνον έμμεσα επηρεάζονται από εξωτερικούς παράγοντες, από το περιβάλλον γενικά.

Οι ψυχολογικές θεωρίες είναι πολλές. Για διευκόλυνση κατατάσσονται παρακάτω σε πέντε ομάδες:

- I) Η θεωρία των χαρακτηριστικών
- II) Οι ψυχοδυναμικές θεωρίες (α) η ψυχαναλυτική θεωρία, (β) θεωρίες αναγκών, (γ) θεωρίες αυτοαντίληψης, (δ) η τυπολογική θεωρία.
- III) Οι εξελικτικές θεωρίες (α) η θεωρία του Ginzberg, (β) η θεωρία του Super, (γ) η θεωρία του Tiedeman),

IV) Οι θεωρίες της μάθησης (α) η θεωρία του O' Hara, (β) η θεωρία του Miller, (γ) η θεωρία του Krumboltz).

V) Οι θεωρίες λήψης αποφάσεων

Οι θεωρίες που ανήκουν στην κάθε ομάδα έχουν μέχρι ένα βαθμό κοινές αρχές και η διάκρισή τους έγινε με βάση τη θεωρητική τους κατεύθυνση.

I) Η θεωρία των χαρακτηριστικών

Η θεωρία αυτή, όπως διατυπώθηκε από τον Parsons (1909), φέρεται ως η πρώτη θεωρία επαγγελματικής ανάπτυξης και είναι στην ουσία θεωρία επαγγελματικής εκλογής. Στηρίζεται στην ψυχολογία των ατομικών διαφορών και την ανάλυση των επαγγελμάτων και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αντιστοιχία των χαρακτηριστικών του ατόμου και των χαρακτηριστικών προδιαγραφών του επαγγέλματος.

Η λογική της θεωρίας του Parsons είναι απλή. Τα άτομα διαφέρουν κατά τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και τα άλλα χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Ύστερα, κάθε επάγγελμα (ή ομάδα επαγγελμάτων) απαιτεί σε διάφορο βαθμό την ύπαρξη των χαρακτηριστικών και των παραγόντων αυτών. Συνεπώς, είναι επιπροσβλημένο να είναι διάφορα και τα άτομα που μπορούν να ακολουθήσουν το κάθε επάγγελμα ή την κάθε ομάδα επαγγελμάτων. Από αυτό τον συλλογισμό προέρχεται και ο πλήρης τίτλος της θεωρίας "θεωρία χαρακτηριστικών και παραγόντων".

Η πορεία που κατά τον Parsons ακολουθεί λογικά το άτομο μέχρι να φτάσει στην εκλογή του επαγγέλματος, περιλαμβάνει τρία κύρια στάδια: 1) Κατανόηση από το άτομο, του ίδιου του του εαυτού, δηλαδή των χαρακτηριστικών του, των ικανοτήτων

του, των ενδιαφερόντων του, των φιλοδοξιών του, των αξιών του, των μέσων που έχει στη διάθεσή του, των περιορισμών που το δεσμεύουν και την προέλευση αυτών των περιορισμών, 2) γνώση των επαγγελματιών, όπως των απαιτήσεων και προδιαγραφών εισόδου στο επάγγελμα, των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων ενός επαγγέλματος των προοπτικών απασχόλησης, των δυνατοτήτων εξέλιξης στο επάγγελμα κλπ. θεωρούμενων από την σκοπιά του ενδιαφερόμενου, και 3) λογική απόφαση βασισμένη στις παραπάνω δύο ομάδες δεδομένων. Με άλλα λόγια, η διαδικασία στην ελληνική της μορφή είναι μια "προσαρμογή" των ατομικών χαρακτηριστικών προς τις απαιτήσεις και τα δεδομένα του επαγγέλματος. Από αυτή τη λογική προήλθε αργότερα και το κλασικό "ο κατάλληλος άνθρωπος στο κατάλληλο επάγγελμα". (Parsons, 1909)

Κατά τους υποστηρικτές του συστήματος του Parsons, η παραπάνω πορεία είναι και η διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται κατά τον προσανατολισμό του ατόμου. Να βοηθείται δηλαδή, το άτομο να γνωρίσει τον εαυτό του, να γνωρίσει τον κόσμο της εργασίας και να πάρει κατόπιν μια ρεαλιστική απόφαση.

Για τον εντοπισμό των ατομικών χαρακτηριστικών ο Parsons χρησιμοποίησε ό,τι μέσα είχε στη διάθεσή του, όπως και για τον εντοπισμό των χαρακτηριστικών των επαγγελματιών. Είναι βέβαιο ότι η εξέλιξη στα διαγνωστικά μέσα στις αρχές του αιώνα βοήθησε στη βελτίωση της μεθοδολογίας του συστήματος. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί η εξέλιξη των ψυχολογικών τεστ, και των τεχνικών ανάλυσης επαγγέλματος. Σύμφωνα με τον Fryer (1922, σελ. 273-277) τα επαγγέλματα κατατάσσονται με βάση τις νοητικές ικανότητες που απαιτούνται για τον καθένα, στις εξής ομάδες: στα επιστημονικά (επαγγελματικά), στα τεχνικά, σ' εκείνα που απαιτούν ημιεξειδίκευση, και σε εκείνα που δεν

απαιτούν καμία ειδίκευση. Αυτή η κατάταξη των επαγγελμάτων αντιστοιχεί στην κατάταξη που γίνεται σήμερα με βάση το επίπεδο προετοιμασίας του εργατικού δυναμικού. Δείκτες νοημοσύνης που αντιστοιχούσαν στις απαιτήσεις κάθε επαγγέλματος, βοηθούσαν στην προσαρμογή των ατόμων στα διάφορα επαγγέλματα.

Επί μισό και πλέον αιώνα το σύστημα του Parsons δέσποζε στην πράξη του προσανατολισμού. Τα τελευταία χρόνια όμως, και ιδιαίτερα μετά το 1950, το σύστημα δέχεται έντονη κριτική. Κύριοι στόχοι της κριτικής είναι δύο σημεία. Πρώτον, δεν γίνεται αποδεκτή η κατανομή των ατόμων σε επαγγέλματα με βάση τον δείκτη νοημοσύνης, δεδομένου ότι είναι ευρεία η επικάλυψη στις νοητικές ικανότητες που απαιτούνται για εργασία στα διάφορα επαγγέλματα. Δεύτερον, δεν γίνεται αποδεκτή η άποψη ότι η επαγγελματική εκλογή είναι υπόθεση μιας στιγμιαίας απόφασης. Αντίθετα, υποστηρίζεται ότι η επαγγελματική συμπεριφορά είναι εξέλιξη, είναι ανάπτυξη που οδηγεί στην εκλογή επαγγέλματος και την προσαρμογή σε αυτό.

Παρά την πολεμική που υπέστη και υφίσταται η θεωρία του Parsons, και παρά το πλήθος των θεωριών που διατυπώθηκαν μετά από αυτήν οι αρχές της διατηρούνται ολόκληρες ή τεμαχισμένες, αυτούσιες ή συγκαλυμμένες, σε όλες τις νεότερες θεωρίες επαγγελματικής συμπεριφοράς.

II) Ψυχοδυναμικές θεωρίες

Αντίθετα, προς τη θεωρία του Parsons, οι ψυχοδυναμικές θεωρίες δίνουν έμφαση στα κίνητρα που παρωθούν το άτομο στην επαγγελματική εκλογή. Χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες: την ψυχαναλυτική θεωρία, τη θεωρία αναγκών, τη θεωρία αυτοαντί-

ληψης και την τυπολογική θεωρία προσωπικότητας.

α) Η ψυχαναλυτική θεωρία: Η θεωρία αυτή έχει τις βάσεις της στην Ψυχολογία του Βάθους και διατυπώθηκε από τους Bordin κ.ά. (1963), Segal (1961) κ.ά. Άξονας της θεωρίας είναι η βασική αρχή της ψυχανάλυσης ότι κάθε δημιουργική εκδήλωση ή επαγγελματική δραστηριότητα δεν είναι παρά εκδήλωση "μετουσίωσης" (μετασχηματισμού) απωθημένων επιθυμιών και ενστικτων, των εσωτερικών παρορμήσεων γενικά, σε κοινωνικά παραδεκτές μορφές συμπεριφοράς. Η βάση για την εκλογή επαγγέλματος τίθεται κατά τη διαμόρφωση των παραδεκτών αυτών μορφών συμπεριφοράς, μέσω των οποίων εξωτερικεύεται η απωθημένη ψυχική ενέργεια και οι οποίες, κατά άλλη θεώρηση, δεν είναι παρά σχήματα "καθυστέρησης ικανοποίησης" των εσωτερικών παρορμήσεων.

Τα πρώτα έξι χρόνια της ζωής του ατόμου είναι αποφασιστικά στον σχηματισμό των βασικών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας και τη διαμόρφωση των αναγκών, οι οποίες αργότερα θα μετασχηματιστούν σε επαγγελματική συμπεριφορά - εκλογή επαγγέλματος. Με άλλα λόγια, το άτομο επιλέγει το επάγγελμα στο οποίο εκδηλώνει τις εσωτερικές του παρορμήσεις. Οι Bordin κ.ά. (1963), σελ. 107-117) δίνουν έναν κατάλογο δέκα μορφών συμπεριφοράς, στις οποίες κατά τη γνώμη τους εκδηλώνεται η ανάγκη ικανοποίησης των ενστικτων, σύμφωνα πάντα με την ψυχαναλυτική θεωρία. Δίνουν ακόμη έναν κατάλογο επαγγελματικών δραστηριοτήτων, κάθε μία από τις οποίες υποτίθεται ότι αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παραπάνω μορφές συμπεριφοράς.

Η ψυχαναλυτική θεωρία, όπως δεν αποφεύγουν να τονίσουν και οι εισηγητές της έχει ένα σοβαρό μειονέκτημα: περιορίζε-

ται σε άτομα τα οποία αποκτούν ικανοποίηση από την εργασία γιατί τη θεωρούν όχι απλώς σαν βιοποριστικό μέσο, αλλά σαν εκδήλωση προσωπικών τάσεων. Πρόκειται, δηλαδή για άτομα που έχουν απόλυτη ελευθερία επιλογής και δεν επηρεάζονται στην εκλογή επαγγέλματος από εξωτερικούς παράγοντες, ιδίως οικονομικούς.

β) Θεωρίες αναγκών: Τέτοιες θεωρίες, που δίνουν έμφαση στη σχέση της ικανοποίησης ατομικών αναγκών και επαγγελματικής εκλογής, έχουν διατυπωθεί από πολλούς. Δύο απ' αυτές είναι: η θεωρία της Roe (1956, 1972) και η θεωρία του Horrock (1976).

1) Η θεωρία της Roe: Η Roe προσπάθησε να διαπιστώσει τη σχέση μεταξύ των εμπειριών του ατόμου κατά την παιδική ηλικία και της επαγγελματικής του συμπεριφοράς. Η θεωρία χρησιμοποιεί δύο κύρια στοιχεία:

α) Θεωρίες προσωπικότητας και αναγκών, ιδιαίτερα του Maslow (1954) και (β) θεωρίες των γενετικών επιδράσεων στη συμπεριφορά του ατόμου.

Η Anne Roe ερεύνησε την επίδραση των παιδικών εμπειριών στη διαμόρφωση των αναγκών του ατόμου. Τρεις είναι οι κύριες προτάσεις της σχετικά: α) οι ανάγκες που κατά την παιδική ηλικία ικανοποιούνται από τους γονείς κανονικά, δεν μετατρέπονται σε κίνητρα, β) αν ανάγκες χαμηλού επιπέδου στην κλίμακα του Maslow δεν ικανοποιούνται κανονικά, παρεμποδίζουν την εμφάνιση αναγκών στο ανώτερο επίπεδο, και γ) ανάγκες που δεν ικανοποιούνται κανονικά κατά την παιδική ηλικία, μετατρέπονται σε κίνητρα και η ικανοποίησή τους γίνεται (συνειδητός ή υποσυνείδητος) σκοπός για το άτομο.

Κατά τη Roe είναι σαφής η σχέση ανάμεσα στις παιδικές εμπειρίες, στους γενετικούς παράγοντες και στην μετέπειτα επαγγελματική συμπεριφορά. Ο τύπος του οικογενειακού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα όπως καθορίζεται από την ψυχολογική συμπεριφορά των γονέων στις σχέσεις τους με τα παιδιά τους, οδηγεί στην ανάπτυξη συγκεκριμένων τύπων προσωπικότητας και στη συνέχεια στην εκδήλωση συγκεκριμένης επαγγελματικής συμπεριφοράς.

Η Roe διαπιστώνει τρεις γενικές μορφές ψυχολογικής συμπεριφοράς γονέων: α) συμπεριφορά παραδοχής του παιδιού, β) συμπεριφορά αδιαφορίας απέναντι του ή αποφυγής του, και γ) συμπεριφορά υπερπροστατευτική. Συνεπεία αυτών των τριών μορφών συμπεριφοράς είναι η ανάπτυξη παιδιών με ανάλογο τύπο προσωπικότητας. Τα παιδιά κάθε τύπου προσωπικότητας όμως τείνουν να εκδηλώσουν τον τύπο αυτό επιλέγοντας ή προτιμώντας, αργότερα ανάλογες επαγγελματικές δραστηριότητες. Πχ., άτομα που προέρχονται από γονείς που επέδειξαν "συμπεριφορά παραδοχής" δημιουργούν τύπους που γενικά αγαπούν τους ανθρώπους ασχολούνται με τους ανθρώπους. Αυτοί οι τύποι προτιμούν κοινωνικά και εκπαιδευτικά επαγγέλματα. Το επίπεδο δε επαγγελματικής δραστηριότητας καθορίζεται κυρίως από γενετικά δεδομένα (σχεδιάγραμμα, III, σελ. 326).

Με την επανατοποθέτηση που επιχείρησε το 1972 (Roe, 1972) η Roe προσπάθησε να μειώσει τη σημασία, και το απόλυτο της διχοτόμησης "προσανατολισμός προς πρόσωπο" ως "προς μη πρόσωπο".

2) Η θεωρία του Horrock: Ο Horrock (1976), στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου, διατύπωσε μια σειρά τοποθετήσεων που αποτελούν και

τον άξονα της θεωρίας του. Οι τοποθετήσεις αυτές αντανακλούν στοιχεία διαφόρων θεωριών και ψυχολογικών κατευθύνσεων. Κεντρική όμως θέση που χαρακτηρίζει τη θεωρία του, είναι η πεποίθηση του ότι η επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου και η επαγγελματική του επιλογή βρίσκονται σε άμεση σχέση με τις ανάγκες του.

γ) **Θεωρίες Αυτοαντίληψης:** Τέτοιες θεωρίες διατυπώθηκαν από διάφορους. Κεντρικό θέμα σε αυτές τις θεωρίες είναι ότι η αντίληψη που το άτομο έχει σχηματίζει για τον εαυτό του (αυτοαντίληψη) επηρεάζει άμεσα την επαγγελματική ανάπτυξη του και κατόπιν την εκλογή, δεδομένου ότι το άτομο επιλέγει το επάγγελμα το οποίο προσιδιάζει στην αυτοαντίληψη αυτή. Η πιο γνωστή θεωρία αυτοαντίληψης είναι του Super (1963).

δ) **Η Τυπολογική Θεωρία:** Αυτή είναι η θεωρία προσωπικότητας, και διατυπώθηκε από τον Holland (τελευταία μορφή του το 1973). Η θεωρία είναι καρπός της μακροχρόνιας έρευνας και εμπειρίας του Holland ως επαγγελματικού συμβούλου. Οι κύριες επιδράσεις για τη διαμόρφωσή της είναι (1) ο πραγματισμός, (2) οι θεωρίες προσωπικότητας, κυρίως των νεοφροϊδικών ψυχολόγων, και (3) η ανάλυση παραγόντων του Guilford (1967). Για τη διατύπωση της θεωρίας του ο Holland στηρίχθηκε σε 6 βασικές αρχές, τις ακόλουθες:

1. Η εκλογή επαγγέλματος είναι έκφραση της προσωπικότητας
2. Τα τεστ ενδιαφερόντων είναι στην ουσία τέστ προσωπικότητας
3. Τα επαγγελματικά στερεότυπα προσφέρονται για αξιόπιστες ψυχολογικές και κοινωνικές ερμηνείες.

4. Τα μέλη ενός επαγγέλματος, έχουν όμοιες προσωπικότητες και παρόμοια προσωπική εξέλιξη.
5. Δεδομένου ότι οι άνθρωποι σε ένα επαγγελματικό περιβάλλον έχουν όμοιες προσωπικότητες, είναι επόμενο να αντιδρούν σε πολλές καταστάσεις και πολλά προβλήματα κατά παρόμοιο τρόπο.
6. Η επαγγελματική ικανοποίηση, σταθερότητα και επιτυχία εξαρτώνται από το βαθμό αρμονικότητας μεταξύ της προσωπικότητας του ατόμου και του επαγγελματικού του περιβάλλοντος.

Στηρίχθηκε, επίσης, σε τέσσερις υποθέσεις που στην ουσία αποτελούν και το κέντρο της θεωρίας γιατί δίνουν τους τύπους προσωπικότητας, τις κατηγορίες του περιβάλλοντος, και τον τρόπο που τα δύο αυτά σχετίζονται σε ότι, αφορά, την επαγγελματική προτίμηση του ατόμου. Οι 4 αυτές υποθέσεις είναι:

1) Οι περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να καταταγούν σε έναν από τους παρακάτω έξι τύπους προσωπικότητας:

α) Στον ρεαλιστικό - πρακτικό τύπο, όπου ανήκουν άτομα που προτιμούν ρεαλιστικές και πρακτικές ασχολίες και δραστηριότητες, χρησιμοποιούν πρακτικούς τρόπους για να λύνουν τα προβλήματά τους, εκτιμούν χειροπιαστά πράγματα όπως ισχύ, χρήμα και κοινωνική τάξη, στερούνται συνήθως ικανοτήτων για χειρισμό λεπτών ανθρώπινων σχέσεων, θεωρούν τους εαυτούς τους τεχνικά προσανατολισμένους αποφεύγουν δραστηριότητες στον κοινωνικό και εκπαιδευτικό τομέα, και γενικά προτιμούν θετικές, τεχνικές και μηχανικές επαγγελματικές κατευθύνσεις.

β) Στο διανοητικό τύπο που ανήκουν άτομα που διαθέτουν ικανότητες παρατηρητικές, συμβολικές ή οργανωτικές και αποφεύγουν τις κοινωνικές δραστηριότητες. Αυτά τα άτομα συνήθως

επιλέγουν επιστημονικές και μαθηματικές επαγγελματικές κατευθύνσεις.

γ) Στον κοινωνικό τύπο που ανήκουν άτομα που αποστρέφονται τις συστηματικές δραστηριότητες ή εκείνες που απαιτούν χειρωνακτική χρήση μηχανών, υλικών, εργαλείων. Αντίθετα προτιμούν τομείς που σχετίζονται με κοινωνικές ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

δ) Στον συμβατικό τύπο που ανήκουν τα άτομα που αγαπούν την τάξη, τη συστηματική τήρηση πραγμάτων, όπως αρχείων ή υλικών, και αποστρέφονται τις ελεύθερες αμφίβολες και γενικά ασυστηματοποίητες δραστηριότητες. Άτομα αυτού του τύπου προτιμούν κυρίως υπαλληλικά επαγγέλματα.

ε) Στον επιχειρηματικό τύπο που εντάσσονται άτομα που έχουν την τάση να εκμεταλλεύονται άλλους για την απόκτηση αγαθών. Στρέφονται κυρίως προς ηγετικές θέσεις σε οργανισμούς ή επιχειρήσεις και θεωρούν τον εαυτό τους δραστήριο, ομιλητικό, κοινωνικό δημοφιλή. Επιζητούν πολιτικές επιρροές και επιδιώκουν αναγνώριση και εξέλιξη με κάθε μέσο.

στ) Στον καλλιτεχνικό τύπο, τέλος όπου εντάσσονται εκείνοι που κλίνουν προς ελεύθερες, απρογραμματίστες αδέσμευτες, αισθητικές γενικά δραστηριότητες, οι οποίες οδηγούν σε δημιουργικά και πρωτότυπα αποτελέσματα. Η γλώσσα, η μουσική, το δράμα, η συγγραφή, η τέχνη γενικά, είναι μερικές από τις δραστηριότητες που προτιμούνται από τα άτομα αυτού του τύπου.

Η διαμόρφωση και εξέλιξη αυτών των τύπων επηρεάζεται από δύο ομάδες παραγόντων: κληρονομικούς και περιβαλλοντικούς.

Για να κατατάξει ο Holland τα άτομα σε αυτούς τους τύπους χρησιμοποίησε τόσο ποσοτικές μετρήσεις, όπως σταθμισμένα τεστ

και ποιοτικές, όπως εκδηλωμένη προτίμηση, ενασχόληση σε κάποια δραστηριότητα, χρόνο ενασχόλησης σε κάποιο τομέα κλπ.

2) Υπάρχουν, αντίστοιχα, έξι κατηγορίες περιβάλλοντος Σε κάθε μία από αυτές αντιστοιχεί και ένας τύπος προσωπικότητας.

3) Οι άνθρωποι προτιμούν τα περιβάλλοντα εκείνα τα οποία διευκολύνουν την έκφραση της προσωπικότητάς τους τη δραστηριοποίηση των ικανοτήτων τους ή την έκφραση και πραγμάτωση των αξιών τους.

4) Η τελική συμπεριφορά ενός ατόμου καθορίζεται από την αλληλεπίδραση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς του και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος.

Γενικά, η θεωρία του Holland είναι η περισσότερο χρησιμοποιούμενη στην πράξη από λειτουργούς προσανατολισμού, ίσως επειδή είναι σαφής και ευκολοχρηστή και διευκολύνει το έργο του προσανατολισμού. Επίσης ο Holland προσφέρει τα μέσα με τα οποία ο σύμβουλος προσανατολισμού ή το ίδιο το άτομο μπορούν εύκολα να διαπιστώσουν τον τύπο της προσωπικότητάς στον οποίο ανήκει κάποιος.

II.2) Εξελικτικές θεωρίες

Οι περισσότερες θεωρίες επαγγελματικής συμπεριφοράς αντιμετωπίζουν την εκλογή επαγγέλματος ως απόφαση που παίρνεται σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο. Οι εξελικτικές θεωρίες, αντίθετα, υποστηρίζουν ότι η επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου είναι διαδικασία ανάπτυξης, και θεωρούν την επαγγελματική εκλογή ως φυσικό αποτέλεσμα αυτής της ανάπτυξης. Η επαγγελματική ανάπτυξη είναι μια συνεχής διαμήκης μα-

κρόχρονη διαδικασία, που αρχίζει στην πρώιμη παιδική ηλικία και συμπληρώνεται μετά την επαγγελματική αποκατάσταση, σταθεροποίηση και προσαρμογή του ατόμου, σε σημείο που ποικίλει ανάλογα με τη θεωρία.

Το θεωρητικό υπόβαθρο των θεωριών αυτών βρίσκεται στην Εξελικτική Ψυχολογία. Στον τομέα της επαγγελματικής εξέλιξης, η αφετηρία αυτής της κίνησης βρίσκεται στην εργασία του Carter (1940, σελ. 185-191) ο οποίος εργάστηκε πάνω στη διαδικασία δημιουργίας των ενδιαφερόντων στο άτομο, και στα στάδια που ακολουθούνται σε αυτή τη διαδικασία. Αποφασιστική επίσημη είναι και η επίδραση της εργασίας της Buehler (1933) πάνω στην εξέλιξη των ατόμων από τη γέννηση μέχρι το θάνατο. Η Buehler καθόρισε περιόδους ζωής, στάδια εξέλιξης του ατόμου, τα εξής: ανάπτυξη (ηλικία 0-14), διερεύνηση (15-24), δημιουργία (25-44), συντήρηση (45-64), και παρακμή (65-θάνατο)

Τρεις ενδεικτικές εξελικτικές θεωρίες είναι:

α) Η θεωρία του Ginzberg

Οι Ginzberg κ.ά. (1951 και 1972, σελ. 169-176) διατύπωσαν την πρώτη γνωστή εξελικτική θεωρία επαγγελματικής ανάπτυξης, αποτέλεσμα μακρόχρονης έρευνας, η οποία στηρίζεται στις εξής τρεις αρχές:

- 1) Η επαγγελματική εκλογή είναι μάλλον διαδικασία εξελικτική, και όχι απόφαση μιας στιγμής και εκτείνεται από την ηλικία των 6 ετών έως την πρώιμη ηλικία της ωριμότητας.
- 2) Αυτή η διαδικασία είναι μη αναστρέψιμη. Το άτομο σταδιακά δεσμεύεται μια συγκεκριμένη αρχική κατεύθυνση.
- 3) Η διαδικασία επαγγελματικής εκλογής είναι στην ουσία της ένας συμ-

βιβασμός των προσωπικών επιθυμιών και επιδιώξεων του ατόμου με την πραγματικότητα της ζωής.

ΣΤην αναθεώρηση που έκανε το 1972, ο Ginzberg άφησε ανοικτό το τέλος της διαδικασίας επαγγελματικής ανάπτυξης, περιόρισε αισθητά τη σημασία της δέσμευσης προηγούμενων αποφάσεων, δηλαδή χαλάρωσε την ένταση του "μη αναστρέψιμη διαδικασία", όπως περιόρισε και την έμφαση που είχε αρχικά δώσει στην έννοια του συμβιβασμού.

Ο Ginzberg διαπίστωσε ότι η διαδικασία επαγγελματικής ανάπτυξης πραγματώνεται σε τρεις εξελικτικές περιόδους, κατά τη διάρκεια των οποίων το άτομο μετατρέπει τις ανάγκες και επιθυμίες του σε εκλογή επαγγέλματος.

1) Πρώτη είναι η περίοδος της φαντασίας (6-11 ετών) κατά την οποία το άτομο επιχειρεί "φανταστικές επιλογές" επαγγέλματος, επιλογές πολλές και ποικίλες, που εκφράζουν φαντασία ή επιθυμίες του και μόνο, και είναι άσχετες με την ατομική και εξωτερική πραγματικότητα.

2) Ακολουθεί η δοκιμαστική περίοδος (11-17 ετών). Καθώς το άτομο μπαίνει στην εφηβεία, αρχίζει να ενδιαφέρεται όλο και περισσότερο για την πραγματικότητα και να συνειδητοποιεί την ανάγκη για επαγγελματική εκλογή. Αυτή είναι η περίοδος κατά την οποία ο έφηβος αρχίζει να διαμορφώνει και να δοκιμάζει ενδιαφέροντα, να διαμορφώνει και να ελέγχει τις αξίες του, ν'αντιλαμβάνεται το δυναμικό του, και τέλος να προσεγγίζει σταδιακά στην πραγματικότητα.

3) Τελευταία είναι η ρεαλιστική περίοδος (18 και εξής). Κατά την περίοδο αυτή το άτομο βρίσκεται μέσα σε ρεαλιστικά πλαίσια σκέψης και δράσης. Αρχικά δοκιμάζει διάφορες δραστηριότητες που θα το οδηγήσουν στην επαγγελματική επιλογή. Δι-

ερευνά εναλλακτικές λύσεις. Κατόπιν αποκρυσταλλώνει τις σκέψεις του προς συγκεκριμένη κατεύθυνση. Τέλος, εξειδικεύεται στην περιοχή της εκλογής του. Αυτή είναι και η περίοδος κατά την οποία λαμβάνει χώρα ο συμβιβασμός του με την πραγματικότητα.

β) Η θεωρία του Super

Ο Super (1953, σελ. 185-190) διατύπωσε μια εξελικτική θεωρία που βασίζεται σε τρεις ψυχολογικές επιδράσεις. Η πρώτη είναι η διαφορική ψυχολογία με βάση τις αρχές της οποίας ο Super υποστήριξε πως κάθε άνθρωπος έχει ικανότητες και χαρακτηριστικά για να επιτύχει σε μια μόνου επαγγελματική κατεύθυνση, δηλαδή σε ένα επάγγελμα ή σε μια ομάδα συγγενών επαγγελματιών. Η δεύτερη είναι η εξελικτική ψυχολογία. Ιδιαίτερος, ο Super υιοθέτησε τις προτάσεις της Buehler σχετικά με τις "περιόδους της ζωής". Η τρίτη είναι η θεωρία της Αυτοαντίληψης".

Ο Super δέχθηκε τις απόψεις του Ginzberg ότι η επαγγελματική εκλογή είναι διαδικασία συνεχής, ότι είναι σε μεγάλη έκταση μη αναστρέψιμη και ότι αποτελεί συμβιβασμό μεταξύ ατόμου και πραγματικότητας.

Στην τελευταία μορφή της θεωρίας του ο Super (1963) ανέπτυξε δικό του σχήμα εξελικτικών σταδίων, ξεκινώντας πάντοτε από τις βάσεις της αρχικής του θεωρίας, τις αρχές της Buehler και τη θεωρία του Ginzberg. Θεώρησε τις περιόδους "διερεύνησης" και "δημιουργίας" σαν τις πιο σημαντικές περιόδους για την επαγγελματική συμπεριφορά και πρότεινε μια διαδικασία κατά την οποία, όπως νομίζε, συντελείται η διερεύνηση και στη

συνέχεια η δημιουργία

1. Αποκρυστάλλωση σε συγκεκριμένη επαγγελματική κατεύθυνση (ηλικία 14-18).
2. Εστίαση στην κατεύθυνση αυτή (18-21)
3. Προγραμματισμός και εφαρμογή του σχεδίου επαγγελματικής σταδιοδρομίας σπουδές και είσοδος στο επάγγελμα (21-24).
4. Σταθεροποίηση στο επάγγελμα (25-35)
5. Εξέλιξη στο επάγγελμα (35 και άνω).

Η καινοτομία του Super βρίσκεται στη σχέση της αυτοαντίληψης με την επαγγελματική εκλογή. Το άτομο επιλέγει το επάγγελμα του οποίου οι απαιτήσεις προσιδιάζουν στην αυτοαντίληψη του.

γ) Η θεωρία του Tiedeman

Ο Tiedeman διατύπωσε μια παρόμοια θεωρία για την επαγγελματική ανάπτυξη, η οποία συντελείται κατά τη διάρκεια δύο εξελικτικών περιόδων : 1) της προεπαγγελματικής περιόδου ή περιόδου προπαρασκευής, και 2) της περιόδου υλοποίησης και προσαρμογής.

Η πρώτη περίοδος περιλαμβάνει τις βαθμίδες δραστηριοτήτες:

- 1) της διερεύνησης, κατά την οποία το άτομο ενημερώνεται και εξετάζει εναλλακτικές λύσεις,
- 2) της αποκρυστάλλωσης, κατά την οποία το άτομο εστιάζει την προσοχή του σε μια μόνο περιοχή ή ομάδα λύσεων,
- 3) της εκλογής κατά την οποία επιλέγει μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, και
- 4) της διασάφησης, κατά την οποία το άτομο οριστικοποιεί

τις σκέψεις του και καταστρώνει λεπτομερές σχέδιο δράσης για την υλοποίησή τους.

Η δεύτερη περίοδος περιλαμβάνει τις δραστηριότητες εκείνες που οδηγούν από τον προγραμματισμό στην εφαρμογή, δηλαδή στη είσοδο στο επάγγελμα και στη σταδιακή προσαρμογή σε αυτό.

Κατά την περίοδο που το άτομο διατρέχει αυτά τα στάδια, ενσυνείδητα ή ασυνείδητα, ακολουθεί δύο διαφορετικές διαδικασίες: της "διαφοροποίησης", κατά την οποία διαφοροποιεί τις θέσεις του και απορρίπτει διάφορες εναλλακτικές λύσεις, και της "ταύτισης" κατά την οποία ταυτίζεται με πρόσωπα ή λύσεις. Τις δέχεται, δηλαδή, και πραγματοποιεί την επιλογή σε αυτές.

Παρόμοια είναι και μια ενδιαφέρουσα άποψη του Dysinger (1950, σελ. 198-201) που υποστηρίζει ότι σπουδαίο ρόλο στην επαγγελματική εκλογή παίζουν οι αρνητικές αποφάσεις αυτές που οδηγούν σε αποκλεισμό επαγγελμάτων. Πρόκειται για μια "διαδικασία απόρριψης". Επίσης, αναφέρει ότι η επιτυχής ή ανεπιτυχής εκλογή επαγγέλματος δεν είναι έγκυρο κριτήριο επαγγελματικής ανάπτυξης, αφού πολλοί υποχρεώνονται να προχωρήσουν σε επαγγελματική εκλογή πριν ακόμη φθάσουν στο επίπεδο ωρίμανσης που απαιτεί μια τέτοια απόφαση.

4.) Θεωρίες μάθησης και επαγγελματική ανάπτυξη

Αυτές οι θεωρίες υποστηρίζουν ότι η επαγγελματική συμπεριφορά είτε θεωρηθεί ανάπτυξη είτε εκλογή, είναι στην ουσία της μια διαδικασία μάθησης. Τρεις απ' αυτές είναι:

α) Η θεωρία του O' Hara

Η θεωρία του O' Hara (1968, σελ. 636-640) υποστηρίζει ότι η επαγγελματική ανάπτυξη είναι ουσιαστικά γενική ανάπτυξη της προσωπικότητας και ότι το σχολείο, άμεσα ή έμμεσα την επηρεάζει αποτελεσματικά μέσω της διεργασίας μάθησης. Τα παιδιά, μαθαίνουν να θέλουν να γίνουν γιατροί, δικηγόροι κλπ. Παρ' ότι η θεωρία δεν παραβλέπει τον συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα, συγκεντρώνει εντούτοις το ενδιαφέρον της στον νοητικό- γνωστικό τομέα.

Η διαδικασία επαγγελματικής ανάπτυξης, όπως και κάθε διαδικασία μάθησης, αποτελείται από τρία κύρια στοιχεία. Το πρώτο είναι η ετοιμότητα, η οποία έχει την αφετηρία της στις ανάγκες, αν δεν υπάρχει ανάγκη, δεν υπάρχει και ετοιμότητα. Για τους μαθητές της στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης υπάρχει ένα σοβαρό πρόβλημα, οι μαθητές είναι ακόμα πολύ μικροί για να έχουν διαμορφώσει πλήρη συναίσθηση αναγκών και να έχουν καθορίσει σαφείς σκοπούς. Εδώ το πρόβλημα μετασχηματίζεται από επαγγελματικό σε εκπαιδευτικό

Το δεύτερο στοιχείο είναι η κατάσταση μάθησης. Για την επαγγελματική μάθηση υπάρχει πάλι σοβαρό πρόβλημα σε ότι αφορά τα είπεδα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η επαγγελματική αποκατάσταση είναι πολύ απομακρυσμένη από το μαθητή, ιδίως εκείνον που προτίθεται να ακολουθήσει ανώτερες σπουδές. Στην κατάσταση μάθησης που αφορά την επαγγελματική μάθηση, η μάθηση συντελείται με τη δημιουργία επαγγελματικών ερεθισμάτων τα οποία αν υπάρχει και η ετοιμότητα, επιφέρουν επαγγελματική μάθηση.

Το τρίτο στοιχείο είναι ο συμβολισμός, η χρήση δηλαδή

συμβόλων, ορολογίας κλπ. στην προσπάθεια δημιουργίας επαγγελματικών ερεθισμάτων. Όσο περισσότερα ερεθίσματα από τον επαγγελματικό κόσμο προσφέρονται στο μαθητή, όσο η διαδικασία επαγγελματικής μάθησης - ανάπτυξης διευκολύνεται.

β) Η θεωρία του Miller

Και η θεωρία αυτή βασίζεται στη θεωρία μάθησης των ψυχολόγων της συμπεριφοράς συγκεκριμένα στη θεωρία που προτείνει τον συνδυασμό "ερέθισμα - αντίδραση - ενίσχυση". Η θεωρία αυτή σύμφωνα με τον Miller (1968, σελ. 18-23) προσφέρει τρεις δυνατότητες: πρόβλεψης, ερμηνείας και ελέγχου της συμπεριφοράς.

γ) Η θεωρία του Krumboltz

Ακολουθεί τη "θεωρία κοινωνικής μάθησης" όπως διατυπώθηκε από τον Bandura, η οποία, σε γενικές γραμμές υποστηρίζει ότι η εξέλιξη της προσωπικότητας του ατόμου είναι κυρίως διαδικασία και αποτέλεσμα κοινωνικής μάθησης.

Κατά τον Krumboltz (1976, σελ. 71-81), η επαγγελματική ανάπτυξη και επιλογή είναι μια σειρά αλληλοεξαρτώμενων αποφάσεων - εκλογών, διαδικασία που αρχίζει από την παιδική ηλικία και τελειώνει με την έλευση της γεροντικής ηλικίας. Αυτή η εκλογή εξαρτάται από διευκολυντικούς ή περιοριστικούς παράγοντες, τόσο ατομικούς όσο και εξωτερικούς. Από αυτούς μερικοί είναι σταθεροί (πχ. φυσικά χαρακτηριστικά), ενώ άλλοι είναι δυνατόν να επηρεαστούν (πχ. κοινωνικό περιβάλλον).

Οι δυνατότητες παρέμβασης από μέρους του προσανατολισμού

βρίσκονται στη διαδικασία μάθησης-λήψης αποφάσεων, ώστε το άτομο να μάθει να παίρνει σωστές, ρεαλιστικές αποφάσεις. Ιδιαίτερα προτείνεται η εφαρμογή των αρχών και μεθόδων της θεωρίας κοινωνικής μάθησης και των τεχνικών της ψυχολογίας της συμπεριφοράς, όπως η "ενίσχυση", η "παρακολούθηση προτύπων" και η "χρήση εξομείωσης".

5) Θεωρίες λήψης αποφάσεων: Αναλύονται στο κεφάλαιο Η (σελ. 218)

γ) Γενικές θεωρίες

Οι θεωρίες αυτές στηρίζονται στη λογική ότι είναι πολλές οι κατηγορίες παραγόντων που επηρεάζουν τη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων και δεν μπορούν να περιοριστούν όπως είχαν προσπαθήσει να κάνουν οι προηγούμενες θεωρίες. Έτσι, δημιουργήθηκε η τάση παρουσίασης γενικών σχημάτων:

α) Η θεωρία του Blau, κ.ά.

Ο Blau κ.ά. (156, σελ. 9) διατύπωσαν το σχήμα που είναι γνωστό ως Διεπιστημονικό Πλαίσιο Επαγγελματικής Εκλογής (βλ. Σχήμα IV, σελ. 327).

Κεντρική θέση στο πλαίσιο αυτό είναι ότι η είσοδος του ατόμου σε ένα επάγγελμα είναι αποτέλεσμα του συνδυασμού και της αλληλεπίδρασης δύο διεργασιών: 1) της επαγγελματικής προτίμησης και 2) της επαγγελματικής εκλογής. Ο διαχωρισμός αυτός γίνεται με βάση τη σκέψη ότι η τελική εκλογή πολλές φορές είναι διαφορετική από την προτίμηση. Ότι η εκλογή είναι αποτέλεσμα ενός συμβιβασμού μεταξύ των προτιμήσεων, των επι-

θυμιών του ατόμου και των προοπτικών και δυνατότητων εισόδου και ευδοκίμησης σε κάποιο επάγγελμα.

Ο Blau διακρίνει τους παράγοντες που είναι αποφασιστικοί στην εκλογή σε δύο κατηγορίες: 1) σε εκείνους που είναι παρόντες κατά την εκλογή και 2) σε εκείνους που υπήρχαν πριν από το σημείο εκλογής και επηρέασαν την προδιάθεση του ατόμου για την εκλογή. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται τόσο χαρακτηριστικά του ατόμου του ίδιου (προσωπικότητας, εκπαίδευσης, κοινωνικά, αξιών κλπ.) όσο και παράγοντες του επαγγελματικού περιβάλλοντος (μορφή του οικονομικού συστήματος, επαγγελματικές απαιτήσεις, κανονισμοί αμοιβές κλπ.). Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται εξελικτικά στοιχεία που επηρεάζουν τόσο τα χαρακτηριστικά του ατόμου όσο και παράγοντες του επαγγελματικού περιβάλλοντος.

Η επαγγελματική εκλογή είναι δυναμική διαδικασία αφού τόσο το άτομο όσο και ο επαγγελματικός και κοινωνικός κόσμος είναι δυναμικά σύνολα και εξελίσσονται. Επίσης, μια επαγγελματική απόφαση περιέχει και η ίδια το στοιχείο του δυναμικού, δεδομένου ότι επιφέρει πάμπολλες τροποποιήσεις στη μετέπειτα εξέλιξη και τον προσανατολισμό του ατόμου, ακόμη και στο αξιολογικό του σύστημα οότε είναι δυνατόν να οδηγήσει σε επανεξέταση της απόφασης και σε αναπροσανατολισμό.

β) Η θεωρία των Super και Bachrach

Οι Super και Bachrach ακολούθησαν παρόμοια γραμμή σκέψης, και πρότειναν τη λεγόμενη Γενική Εξελικτική Ερμηνεία της Επαγγελματικής Εκλογής. Την ερμηνεία αυτή τη διατύπωσαν σε μορφή 12 προτάσεων, που περιέχουν πολλά στοιχεία από τη

γνωστή εξελικτική θεωρία του Super και από τη θεωρία του περί αυτοαντίληψης. Γενικά υποστηρίζεται ότι παράγοντες κοινωνικοί, βιολογικοί, ψυχολογικοί και οικονομικοί ενεργούν συνδυασμένα για να οδηγήσουν το άτομο στην τελική του επαγγελματική εκλογή.

δ) Μια σύνθετη εξελικτική προσέγγιση

Ο Δημητρόπουλος (1991, σελ. 64) πιστεύει ότι στην επαγγελματική εξέλιξη και επιλογή συμβαίνει ό,τι συμβαίνει σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις που περισσότερες από μια θεωρίες αναφέρονται στην ίδια περιοχή γνώσης ή προσπαθούν να ερμηνεύσουν την ίδια συμπεριφορά: η ορθότερη οδός σκέψης είναι η εκλεκτική, εκείνη δηλαδή που αντιπροσωπεύει έναν συνδυασμό των θεωριών σε μια εκλεκτική θέση, που παίρνει τα χρησιμοποιήσιμα στοιχεία που έχει να προσφέρει η κάθε μία και τα προσαρμόζει στις κατά περίπτωση καταστάσεις. Συμβαίνει εξάλλου όλες οι θεωρίες που παρουσιάστηκαν να έχουν διατυπωθεί στην Αμερική, πράγμα που κάνει αμφίβολη τη χρησιμότητα και την καταλληλότητα της κάθε μιας, αυτούσιας, σε μια διαφορετική κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική πραγματικότητα όπως η δική μας. Ακόμη κι εκείνες οι θεωρίες που έχουν δοκιμαστεί στην πράξη ή έχουν υποστηριχθεί με εμπειρικά δεδομένα όπως είναι του Holland, του Super, της Roe, δεν πείθουν απόλυτα ότι δίνουν απαντήσεις σε όλα τα ερωτηματικά που σχετίζονται με την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου, κι ακόμη περισσότερο, ίτι θα έδιναν απαντήσεις σε όλα τα ερωτηματικά για άσπια άλλης πραγματικότητας.

Ο Δημητρόπουλος (1991, σελ. 65-68) συνεχίζει υποστηρίζο-

ντας ότι όλες οι θεωρίες περιέχουν αξιολογικά στοιχεία, τα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν σε μια περισσότερο ρεαλιστική και ταυτόχρονα θεωρητικά παραδεικτική σύνθεση, που να ερμηνεύει πληρέστερα την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου. Τα κύρια σημεία μιας τέτοιας σύνθεσης, που και αποτελούν τις εξελικτικές βάσεις του. Συστήματος εξελικτικού Σχολικού Προσανατολισμού και Συμβουλευτικής παρουσιάζει μέσα στα πλαίσια της Σύνθετης Εκλεκτικής Προσέγγισης Επαγγελματικής Ανάπτυξης η οποία προτείνεται.

α) Ο συγγραφέας πιστεύει στην ελευθερία του ατόμου να επιλέγει ανάμεσα σε εναλλακτικές λύσεις. Τούτο θα πρέπει να ληφθεί ως βάση, όταν μάλιστα πρόκειται για την επιλογή επαγγελματικής κατεύθυνσης, επιλογή της οποίας η έκβαση θα σημαδεύει τη ζωή του ατόμου σε όλη τους την υπόλοιπη διάρκεια. Ταυτόχρονα όμως τονίζει τη βαρύτητα και ρεαλιστικότητα πολλών κοινωνικών, οικονομικών ή πολιτιστικών παραγόντων που δρουν ανασταλτικά (και περιοριστικά) και περιοριστικά σε σχέση μ' αυτήν την ελευθερία.

β) Η επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου, όπως και κάθε άλλη όψη της συμπεριφοράς του, είναι μέρος μιας εξελικτικής διαδικασίας. Η επαγγελματική ανάπτυξη και επιλογή, που είναι η διάσταση αυτής της διαδικασίας, συντελείται μέσα σε πλαίσια που καθορίζονται από ένα σύνολο παραγόντων.

Αν και δεν υπάρχουν σαφή αποτελέσματα έρευνας, όσο τουλάχιστον γνωρίζουμε που να τεκμηριώνουν αυτή τη θέση υποστηρίζεται ότι η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου καθορίζεται περισσότερο από τον συνδυασμό παραγόντων, όπως επιδρούν στο άτομο, από την αλληλεπίδραση δεσμευτικών και διευκολυντικών

συνδυασμών κι ότι κανείς παράγων και καμιά κατάσταση δεν πρέπει να εξετάζονται μεμονωμένα ως προς την επίδραση που έχουν στην επαγγελματική ανάπτυξη και εκλογή. Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κύριες κατηγορίες: τους ατομικούς και τους εξωατομικούς.

Ατομικούς παράγοντες ονομάζουμε εκείνους που ενυπάρχουν στο ίδιο το άτομο, και τους κατατάσσουμε σε δύο γενικές ομάδες: στους κληρονομικούς - βιολογικούς και στους επίκτητους.

α) Βιολογικού και κληρονομικούς ατομικούς παράγοντες, θα θεωρήσουμε σε γενική σχετικά έννοια, όλους εκείνους που διαμορφώθηκαν είτε σύμφωνα με νόμους κληρονομικότητας είτε σύμφωνα με νόμους βιολογικούς, και τους οποίους δεν μπορούν με κανένα τρόπο να επηρεάσουν ούτε το άτομο το ίδιο ούτε το περιβάλλον του. Παραδείγματα τέτοιων παραγόντων είναι οι κληρονομικές καταβολές που καθορίζουν τα όρια της νοητικής ανάπτυξης του ατόμου, οι διάφορες ειδικές έμφυτες ικανότητες, που μπορεί να εκδηλώνονται στην μορφή ξεχωριστού ταλέντου, η σωματική διαμορφωση του ατόμου, και όλα γενικά τα ατομικά χαρακτηριστικά των οποίων η διαμόρφωση δεν μπορεί να αποδοθεί σε περιβαλλοντικές επιδράσεις. Είναι παραδεκτό ότι ο ρόλος που παίζει το κληρονομικό και βιολογικό μέρος της φύσης του ανθρώπου έχει αναμφίβολα μεγάλη σπουδαιότητα. Ταυτόχρονα όμως, υπάρχουν επιφυλάξεις ως προς την αδυναμία του ατόμου να ελέγξει όλη τη συμπεριφορά του. Αντίθετα, πιστεύεται ότι το άτομο, μέσω της βούλησης και του αυτοκαθορισμού, έχει την ευχέρεια να χαράξει τον δρόμο που θα ακολουθεί και μεγάλο μέρος της συμπεριφοράς που κάθε φορά επιδεικνύει, σε ποσοστό, που μπορεί να καθορίζεται από προσωπικά του χαρακτηριστικά,

και ίσως περιστασιακές επιδράσεις.

β) Επίκτητους προσωπικούς παράγοντες, αντίθετα, εννοούμε εκείνους που αποτελούν μόνιμα ή εξελίξιμα χαρακτηριστικά ή γνώρισμα της προσωπικότητας του ατόμου και είναι αποτέλεσμα της επενέργειας του περιβάλλοντος ή της αλληλεπίδρασης περιβάλλοντος και κληρονομικών καταβολών. Η επενέργεια ή η αλληλεπίδραση αυτή λαμβάνει χώρα σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, από τη σύλληψη μέχρι το θάνατο. Οι φορείς, που αποτελούν το μέσο επιρροής του περιβάλλοντος στο άτομο, είναι αναρίθμητοι, και μπορούν να περιληφθούν σε γενικές κατηγορίες φορέων όπως οικογένεια, εκπαίδευση, ευρύτερη κοινωνία, άψυχο περιβάλλον κλπ. Σαν παραδείγματα τέτοιων παραγόντων χαρακτηριστικών μπορούν να αναφερθούν διάφορες ικανότητες του ατόμου, οι δεξιότητες που αποκτά τα ενδιαφέροντα, που δημιουργεί οι αξίες και γενικότερα το αξιολογικό σύστημα που υιοθετεί ή διαμορφώνει, οι κλίσεις που έχει προορισμένες κατευθύνσεις δραστηριοτήτων τα διάφορα φυσικά, ψυχολογικά και συναισθηματικά χαρακτηριστικά, η αυτοαντίληψη του, οι προδιαθέσεις του απέναντι σε συμπεριφορές, άτομα, καταστάσεις ή θεσμούς, και τέλος οι ανάγκες του, όσο υποκειμενικά και αν θεωρηθούν.

Ανάμεσα στους παράγοντες αυτούς, η έρευνα δείχνει ότι τα ενδιαφέροντα παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην εκλογή επαγγελματικής κατεύθυνσης (Bailey and Stadt, 1973). Ο Super υποστηρίζει ότι υπάρχουν τρεις κύριες θεωρητικές κατηγορίες ενδιαφερόντων:

1. Τα εκφραζόμενα, εκείνα δηλαδή που γνωρίζει το άτομο και τα εκφράζει.
2. Τα πρόδηλα, εκείνα δηλαδή που φαίνονται από την έμπρακτη

ενασχόληση του ατόμου σε κάποιες περιοχές, έστω κι αν το άτομο δεν έχει εκφράσει ανάλογα ενδιαφέρον.

3. Τα προκύπτοντα ενδιαφέροντα εκείνα δηλαδή που προκύπτουν ως αποτέλεσμα εξέτασης με τεστ ενδιαφερόντων ή συμπλήρωσης κλιμάκων ενδιαφερόντων. Τα πρώτα τέτοια τεστ που κατασκευάστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν είναι τέστ επαγγελματικών ενδιαφερόντων, κι έχουν σχεδόν καθολική χρήση στα γραφεία προσανατολισμού πολλών χωρών. Σήμερα, υπάρχουν πολλών κατηγοριών τέτοια τέστ ή τέτοιες κλίμακες.

Ο Whitney και ο Isaacson μελέτησαν τις διάφορες έρευνες που έχουν γίνει, και έβλεπε ότι αφορά τη σχέση μεταξύ των ειδών ενδιαφερόντων και συμπεραίνουν ότι τα εκφραζόμενα ενδιαφέροντα έχουν την ίδια προγνωστική αξία με τα προκύπτοντα ενδιαφέροντα. Επιμένουν μάλιστα ότι ίσως τα εκφραζόμενα ενδιαφέροντα έχουν μεγαλύτερη ισχύ από τα άλλα είδη, αφού πριν τα διατυπώσει το άτομο έχει κάμει μια έστω και πρόχειρη αξιολόγηση των δικών του προδιαθέσεων και χαρακτηριστικών και των προδιαθέσεων και χαρακτηριστικών που απαιτούνται στο κάθε επάγγελμα.

Πρέπει να σημειωθεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι το άτομο έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει στη διαμόρφωση ή στην τροποποίηση αυτών των παραγόντων είτε έμμεσα δηλαδή επενεργώντας στο περιβάλλον, είτε άμεσα, ~~δηλαδή επενεργώντας απευθείας στον εαυτό του~~ δηλαδή επενεργώντας απευθείας στον εαυτό του

Εξωατομικούς παράγοντες ονομάζουμε εκείνους που είναι εξωγενείς προς το άτομο, που βρίσκονται έξω από αυτό και επηρεάζουν την ανάπτυξη και συμπεριφορά του άμεσα ή έμμεσα. Χωρίζονται σε 5 κύριες ομάδες: οικογένεια, σχολείο, κοινωνία πνεύμα της εποχής και τυχαία περιστατικά. Η σημασία αυτών των

παραγόντων για την ανάπτυξη του ατόμου αυξάνεται ακόμη περισσότερο αν ληφθεί υπόψη ότι με την επενέργεια της διαμορφώνονται και τα επίκτητα ατομικά χαρακτηριστικά.

α) Η οικογένεια, το οικογενειακό περιβάλλον γενικότερα, είναι σημαντική πηγή εξωατομικών παραγόντων, δεδομένου ότι μέσα σε αυτή διαμορφώνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου. Σε γενικές γραμμές, το οικογενειακό περιβάλλον επενεργεί στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του ατόμου, και επηρεάζει την επαγγελματική και γενική του ανάπτυξη κατά δύο τρόπους : (1) συνειδητά και (2) μη συνειδητά. Και οι δύο τρόποι μπορεί να είναι άμεσοι ή έμμεσοι. "Συνειδητά" τα μέλη της οικογένειας, και κυρίως τα μέλη εκείνα που ελέγχουν τον τρόπο ζωής του ατόμου και που κατά κύριο λόγο είναι οι γονείς, επηρεάζουν την ανάπτυξή του μέσω των προσδοκιών τους των επιθυμιών τους, των ευκαιριών τους για σπουδές που προσφέρουν, των κατευθύνσεων και αρχών που προσπαθούν να δώσουν κλπ. "Μη συνειδητά" το επηρεάζουν με την οικονομική τους κατάσταση, με το πολιτιστικό τους επίπεδο, με το επίπεδο μόρφωσής τους, με το είδος των σπουδών που έχουν κάνει, με το επάγγελμά τους, με τον τρόπο ζωής τους, με τις αξίες που προωθούν και ιδιαίτερα με το πρότυπο γενικά που προσφέρουν οι ίδιοι. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη σημασία της συμπεριφοράς των γονέων προς τα παιδιά τους κατά τα πρώτα έτη της ανάπτυξής τους, στις εμπειρίες γενικά που δοκιμάζουν τα παιδιά της πρώιμης παιδικής ηλικίας.

β) Το σχολείο, μετά την οικογένεια, είναι ο φορέας που έπει τη μακρότερη και σημαντικότερη συνεχής επαφή με το παιδί. Είναι επόμενο, συνεπώς, η επίδρασή του στην εξέλιξη του ατόμου να είναι ιδιαίτερα αποφασιστική κυρίως μέσω της ύλης, που

το σχολείο διδάσκει, των αξιών που προωθεί, των προτύπων που προσφέρει, των κατευθύνσεων στις οποίες δίνει προτεραιότητα και αίγλη, των επαγγελμάτων που εξυψώνει της μεθοδολογίας, που χρησιμοποιεί των καταστάσεων μάθησης που δημιουργεί, των εξωσχολικών δραστηριοτήτων που οργανώνει, της παρωθητικής του ικανότητας κλπ.

Κατά τον Δημητρόπουλο (1991, σελ. 69) ο ρόλος της παιδείας, ιδιαίτερα της οργανωμένης παιδείας, είναι πολύ πιο σημαντικό απ' ό,τι υποστηρίζεται στις εξελικτικές θεωρίες, ακόμη και στις θεωρίες μάθησης. Το σχολείο είναι ο φορέας προς τον οποίο πρέπει να στραφεί εντονότερα η προσοχή και το ενδιαφέρον των αρμοδίων σε ό,τι αφορά την επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου, ιδιαίτερα στη δική μας πραγματικότητα, όπου εξωσχολικοί παράγοντες και φορείς λίγη ευχέρεια έχουν να ασχοληθούν με τη μάζα του υπό ανάπτυξη πλήθους και όπου η σχολική ζωή συμπύπτει σχεδόν σε όλο της το μήκος με την περίοδο εξέλιξης του ατόμου. Σημαντικό ρόλο παίζουν η μορφή της μέριμνας που παίρνει η πολιτεία σε σχέση με τη διευκόλυνση της ανάπτυξης του ατόμου, και οι σκοποί τους οποίους θέτει στην παιδεία, ιδιαίτερα στα συγκεντρωτικά συστήματα, όπως το δικό μας, όπου οι επιμέρους κοινωνικές ομάδες δεν έχουν τον έλεγχο των εκπαιδευτικών εμπειριών που προσφέρουν στα παιδιά τους.

γ) Την κοινωνία αποτελεί στην ουσία το ευρύτερο περιβάλλον, έμψυχο ή μη, μέσα στο οποίο κινούνται όλοι οι υπόλοιποι φορείς, που επηρεάζουν το άτομο στην αναπτυξή του. Οι φορείς αυτοί όχι μόνον δρουν μέσα στα συγκεκριμένα για μια κοινωνία πλαίσια, αλλά έμμεσα ή άμεσα συνειδητά ή ασυνειδητά, παίρνουν από αυτό το περιβάλλον κατευθύνσεις, κανό-

νες λειτουργίας. Με άλλα λόγια, το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο καθορίζει το οικονομικό σύστημα που θα χρησιμοποιηθεί όπως και το πολιτιστικό περιβάλλον που θα δημιουργηθεί για τα μέλη της.

Το οικονομικό σύστημα, η οικονομική μορφή μιας κοινωνίας είναι ίσως ο ισχυρότερος κοινωνικός παράγοντας, δεδομένου ότι αυτός στην ουσία είναι η καθοριστική δύναμη στη χάραξη πολλών μορφών πολιτικής και επηρεάζει συνεπώς άμεσα αποφάσεις και πρακτικές, τόσο της πολιτείας της ίδιας όσο και των μελών της. Το οικονομικό σύστημα, κυρίως στη διάσταση της αγοράς εργασίας, δημιουργεί δεσμευτικές καταστάσεις και απαιτήσεις τις οποίες τα μέλη της κοινωνίας δε μπορούν να αγνοήσουν. Η οικονομία με την αγορά εργασίας είναι οι πανίσχυρες πρακτικές διαστάσεις της κοινωνίας, στην πίεση των οποίων ανισχυροποιείται κάθε άλλος παράγοντας.

Μια άλλη σπουδαία διάσταση του κοινωνικού περιβάλλοντος είναι η πολιτιστική προσπάθεια που γίνεται στο περιβάλλον αυτό. Εκείνο που κάνει οικονομικά ισοδύναμες κοινωνίες, και οικονομικά ισοδύναμα άτομα ακόμη να διακρίνονται μεταξύ τους είναι το πολιτιστικό τους επίπεδο. Αυτό το επίπεδο επηρεάζει κάθε όψη της συμπεριφοράς των ατόμων, και ιδιαίτερα την επαγγελματική (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 69-70).

δ) Το "πνεύμα της εποχής" (ή "κλίμα της εποχής" ή "ρεύμα της εποχής") είναι ένας παράγων η σημασία του οποίου δεν πρέπει να παραγνωρίζεται. Κάθε χρονική περίοδος χαρακτηρίζεται από κάποιο ειδικό κλίμα, υπάρχει σε αυτή διάχυτο ένα συγκεκριμένο πνεύμα, που νομίζουμε ότι βρίσκεται έξω από τον έλεγχο των ατόμων ή κοινωνιών. Αυτό το πνεύμα το συνθέτουν οι ειδικές προδιαθέσεις των κοινωνικών συνόλων, η ετοιμότητα

για κάποιες συγκεκριμένες μορφές συμπεριφοράς στην εκδήλωση των οποίων οι κοινωνίες είναι συνήθως ανίσχυρες να αντιδράσουν, έστω κι αν οι συμπεριφορές είναι ανεπιθύμητες για το κοινωνικό σύνολο (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 70).

ε) Οι τυχαίες καταστάσεις, όσο κι αν δεν μπορούν να γίνουν δεκτές μοιρολατρικές, προκαθοριστικές ή ετεροκαθοριστικές θέσεις ως προς την ανάπτυξη και συμπεριφορά του ατόμου, στην καθημερινή πραγματικότητα κάθε άλλο παρά να αγνοηθούν μπρούν ιδιαίτερα όταν η οικονομική κατάσταση, και κατ' επέκταση η κατάσταση ^{στην} αγορά εργασίας, παρουσιάζει υπολογίσιμη ρευστότητα. Μπορεί ίσως να υποστηριχθεί ότι τα τυχαία περιστατικά είναι αποφασιστικότερος παράγοντας όχι στα σημεία επιλογής εκπαιδευτικής, ~~επαγγελματικής~~ (Δημητρόπουλος 1991, σελ.70) επαγγελματικής κατεύθυνσης, αλλά στη φάση αναζήτησης εργασίας.

Δ. Οι φάσεις της επαγγελματικής ανάπτυξης και η επαγγελματική ωριμότητα

Για τα πλαίσια του σχολικού προσανατολισμού, θεωρείται βέβαια ότι η επαγγελματική ανάπτυξη διαρκεί σχεδόν όσο και η ζωή αλλά ταυτόχρονα πρέπει να τεθούν κάποια όρια στις ευθύνες παρέμβασης από μέρους του σχολικού προσανατολισμού. Μ' άλλα λόγια, ενώ μέχρι ένα σημείο η βοήθεια προς τα άτομα αποτελεί υποχρέωση του προσανατολισμού, από εκείνο το σημείο και μετά αποτελεί περισσότερο δικαίωμα των ατόμων. Έτσι, η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου μπορεί να χωριστεί σε διάφορες φάσεις.

Απ' αυτές η σπουδαιότερη είναι ίσως η πρώτη φάση γιατί

κατά τη διάρκεια της το άτομο έρχεται σε πρώτη επαφή με την πραγματικότητα και προετοιμάζεται για την πρώτη σημαντική απόφαση της ζωής του: την αρχική εκπαιδευτική - επαγγελματική επιλογή. Αυτή η φάση ξεκινά στα προσχολικά οικογενειακά πλαίσια και τελειώνει στο Γυμνάσιο.

Στην πρώτη φάση διατυπώνονται από τον Δημητρόπουλο (1991 σελ. 71-77) τρία στάδια παρέμβασης του προσανατολισμού, με βάση τα δεδομένα, 1) του εκπαιδευτικού συστήματος που εφαρμόζεται στην Ελλάδα, και 2) της εξελικτικής ψυχολογίας, και ειδικότερα της θεωρίας νοητικής ανάπτυξης του Piaget.

α) Το στάδιο της συνειδητοποίησης. Καλύπτει τις ηλικίες μέχρι 7 ετών γιατί κατά την ηλικία αυτή αρχίζουν οι διαδικασίες της αυτογνωσίας και αυτοαντίληψης για το άτομο, που αποκτά συναίσθηση του περιβάλλοντος και του εαυτού του. Έτσι, αρχίζει να συλλαμβάνει έννοιες, όπως η εργασία.

β) Το στάδιο της ενημέρωσης. Καλύπτει τις ηλικίες από 7 έως 11. Στο στάδιο αυτό το παιδί δέχεται μια συνεχή ενημέρωση και αρχίζει να αποκτά συνείδηση των ενδιαφερόντων του

γ) Το στάδιο της διερεύνησης και προετοιμασίας. Εκτείνεται στις τάξεις του Γυμνασίου και πέρα από αυτές. Ο μαθητής όσο πλησιάζει το σημείο που θα είναι αναγκασμένος να πάρει την πρώτη του εκπαιδευτική - επαγγελματική απόφαση, επιστρατεύει όλες τις νοητικές του ικανότητες σε μια προσπάθεια διερεύνησης όλων των όψεων του εαυτού του και του περιβάλλοντός του. Από την επιτυχία της διερεύνησης αυτής εξαρτάται σε μεγάλο ποσοστό και η σύνεση της απόφασης.

Αυτό είναι το στάδιο κατά τη διάρκεια του οποίου θα χρειαστεί ο μαθητής να συμβιβάσει τις προσωπικές του φιλοδοξίες και επιδιώξεις με τις ρεαλιστικές απαιτήσεις και τους

ρεαλιστικούς περιορισμούς του κοινωνικού, οικονομικού και εκπαιδευτικού περιβάλλοντος του. Σ' αυτό το στάδιο, επίσης, διαμορφώνεται κατά μεγάλο μέρος η προδιάθεση του ατόμου για εργασία και διευρύνεται η γνώση του πάνω στις απαιτήσεις που έχουν οι φορείς απασχόλησης σε συμπεριφορά από μέρους του εργαζομένου.

Θα πρέπει εδώ να γίνει διάκριση ανάμεσα στις έννοιες "Επαγγελματική Ανάπτυξη" και "Επαγγελματική Ωριμότητα".

Ο Super έδωσε πρώτος ένα λειτουργικό ορισμό για τον όρο "Επαγγελματική Ωριμότητα": Ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει τον βαθμό ανάπτυξης, το σημείο που το άτομο έχει φτάσει πάνω στη γραμμή της Επαγγελματικής Ανάπτυξης, από τη διερεύνηση μέχρι την παρακμή. Η Επαγγελματική Ωρίμανση μπορεί να θεωρηθεί ως επαγγελματική ηλικία, σε αντιστοιχία με τη νοητική ηλικία". Αποτέλεσμα μιας διαχρονικής έρευνας του Super είναι η διατύπωση πέντε "διαστάσεων" της, στις οποίες προστέθηκαν και οι "δείκτες" επαγγελματικής ωριμότητας. Αυτές οι διαστάσεις είναι:

1. Προσανατολισμός προς κάποια επαγγελματική εκλογή
2. Πληροφόρηση και προγραμματισμός πάνω στην προτιμηθείσα απασχόληση
3. Συνέπεια στις επαγγελματικές προτιμήσεις
4. Σταθεροποίηση των ατομικών χαρακτηριστικών
5. Σύνεση στις επαγγελματικές προτιμήσεις (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 85-86).

Με το ίδιο θέμα ασχολήθηκε και ο Baldwin, ο οποίος πρότεινε τρία χαρακτηριστικά της ώριμης συμπεριφοράς: τη νοητική επάρκεια, την ικανότητα επιλογής σκοπών και τον ενσυνείδητο προσανατολισμό προς τους σκοπούς αυτούς.

Ανάλογες έρευνες για το πολυδιάστατο της υψής της επαγγελματικής ωριμότητας έχουν γίνει από πολλούς. Μια από αυτές είναι και του Crites, ο οποίος προτείνει, επίσης, ένα σχήμα διαστάσεων και μεταβλητών, παρόμοιο με του Super, και το οποίο αποτέλεσε και τη βάση που οδήγησε στην κατασκευή του τέστ Επαγγελματικής Ωριμότητας. Μια απλοποιημένη μορφή του φαίνεται στο σχήμα V, σελ. 328 (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 86).

Γενικό συμπέρασμα όλων των μελετών είναι ότι η Επαγγελματική Ωριμότητα είναι έννοια πολυδιάστατη, διαφορετική από την έννοια της Επαγγελματικής Ανάπτυξης, και ασφαλώς πιο περιοριστική από την έννοια της επαγγελματικής επιλογής.

Δεν υπάρχει ένας σαφής τρόπος με τον οποίο διαπιστώνεται η επαγγελματική ωριμότητα. Με μόνη ίσως εξαίρεση τη σωματική εξέλιξη του ατόμου, δεν υπάρχουν ασφαλή κριτήρια βάση των οποίων να ορισθεί επακριβώς το επίπεδο εξέλιξης και ωρίμανσης στις άλλες πλευρές της προσωπικότητας του ατόμου, συμπεριλαμβανομένης και της επαγγελματικής. Ακόμα και οι προτάσεις του Crites, Super, και Baldwin έχουν εγγενή προβλήματα. Πχ. τί σημαίνει "συνετη επιλογή", ή πως θα μετρήσουμε τη νοητική επιλογή", ή πως θα μετρήσουμε τη "νοητική επάρκεια"; Η άποψη που πρότείνεται από τον Crites, ότι δηλαδή το άτομο που είναι σε θέση να πάρει επαγγελματική απόφαση είναι επαγγελματικά ώριμο, δεν ικανοποιεί, για τον απλό λόγο ότι μπορεί κανείς να παίρνει επαγγελματικές αποφάσεις χωρίς να είναι οπωσδήποτε επαγγελματικά ώριμος.

Μια ακραία ίσως θέση πάνω σε αυτό θα ήταν ότι όσο πιο εύκολα παίρνει κανείς αποφάσεις τόσο πιο ανώριμος πρέπει να θεωρείται. Η άποψη του Mitchell, ότι το άτομο θεωρείται ώρι-

μο όταν φτάσει στο επίπεδο συμπεριφοράς του ενήλικα, πάσχει από εσωτερική αδυναμία, δεδομένου ότι το πρόβλημα απλώς μετατοπίζεται στο κριτήριο διαπίστωσης της ωριμότητας του ενήλικα, αν βέβαια δεν βασιστούμε στην ηλικία και μόνον όπως κάνει ο Mitchell.

Η διαπίστωση της επαγγελματικής ωριμότητας του ατόμου δεν μπορεί να γίνει παρά μόνον με βάση τη σύνθεση των εκπαιδευτικών - επαγγελματικών αποφάσεών του. Αυτό σημαίνει βέβαια ότι σε αυτή τη διαπίστωση δεν υπάρχει προγνωστική αλλά επιβεβαιωτική αξία. Θα μπορούσε ίσως να ισχυριστεί κανείς ότι η πρακτική προγνωστική αξία της επαγγελματικής ωριμότητας είναι σχετικά περιορισμένη δεδομένου ότι το κάθε άτομο δεν έχει ασφαλώς την ευχέρεια να περιμένει να διαπιστωθεί η ωριμότητα του για να πάρει τις εκπαιδευτικές - επαγγελματικές τους αποφάσεις. Το σημείο στο οποίο λαμβάνονται αυτές οι αποφάσεις και οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες λαμβάνονται καθορίζονται από πολλούς παράγοντες και τις περισσότερες φορές άσχετους με την επαγγελματική ωριμότητα (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 89).

Ε. Ταξινόμηση των επαγγελμάτων

Στην εποχή μας τα επαγγέλματα είναι τόσα πολλά και με τόσες ειδικεύσεις, ώστε δεν είναι δυνατόν να τα συλλάβουμε και να τα συγκρατήσουμε. Ο Κωστάκος (1983, σελ. 105-116) στο βιβλίο του "Επαγγελματικός Προσανατολισμός" αναφέρει τις ακόλουθες κατηγορίες επαγγελμάτων.

α) Ταξινόμηση επαγγελμάτων με βάση τις οικονομικές δραστηριότητες και τον κωδικό αριθμό

Το 1958 το Διεθνές Γραφείο Εργασίας εξέδωσε στη Γενεύη το πρώτο βιβλίο ταξινόμησης επαγγελμάτων με τίτλο: Διεθνής Ταξινόμηση τύπου επαγγελμάτων.

Σκοπός της ταξινόμησης αυτής ήταν να γίνει δυνατή η σύγκριση επαγγελμάτων σε διεθνή κλίμακα με βάση τον κωδικό αριθμό.

Η χώρα μας ως κράτος - μέλος της Δ.Ο.Ε. αποδέχθηκε την ταξινόμηση και την προσαρμοσε στα ελληνικά δεδομένα. Οι εργασίες έγιναν σε δύο στάδια. Το 1970 του Υπουργείου Εργασίας με την συμμετοχή και των άλλων παραγωγικών υπουργείων προβαίνει σε μια προσωρινή έκδοση του κώδικα. Νέα προσπάθεια βελτιωμένη γίνεται από τον Οργανισμό Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) του Υπουργείου Εργασίας και ήδη είναι έτοιμη μια έκδοση.

Στοιχεία του κώδικα είναι:

1. Ο κωδικός αριθμός
2. Η ονομασία και ο ορισμός του επαγγέλματος
3. Η περιγραφή του.

β) Ποιοτική ή ψυχολογική κατάταξη επαγγελματιών

Μια άλλη κατάταξη επαγγελματιών ίσως πιο κοντινή με το έργο του συμβούλου, είναι αυτή που βασίζεται στις απαιτήσεις των επαγγελματιών: σε γνώσεις, ικανότητες ή χαρακτηριστικά της προσωπικότητας.

Μια τέτοια ταξινόμηση δεν μπορεί να μας δώσει την πλήρη δομή του επαγγέλματος, αλλά είναι χρήσιμη, γιατί διευκολύνει το έργο του συμβούλου που θέλει να διατηρεί στη μνήμη του, σε πολύ γενικές γραμμές, τις κύριες απαιτήσεις των κατηγοριών των επαγγελματιών.

1) Κατάταξη βάση του πολυπλόκου ή μη της εργασίας και του χρόνου μαθήσεως

α) Τελείως απλή εργασία

Μετά από άσκηση μερικών ημερών το άτομο είναι σε θέση να ασκήσει την επιμέρους εργασία. Η κατηγορία αυτή αναφέρεται σε απλές χειρονακτικές εργασίες σειράς, που χαρακτηρίζονται από συνεχή επανάληψη. Δεν απαιτείται σκέψη ή λήψη αποφάσεων. Στην περίπτωση που χειρίζεται κανείς μια αυτόματη μηχανή, εκείνο που απαιτείται είναι κάποιος βαθμός προσοχής για την αποφυγή του κινδύνου ατυχήματος και όχι για την καλή διεξαγωγή της εργασίας.

β) Απλή εργασία

Απαιτείται άσκηση από 1-6 εβδομάδες, λίγη σκέψη και αντίληψη, λήψη απλών αποφάσεων

γ) Λίγο πολύπλοκη εργασία

Απαιτείται μάθηση μερικών μηνών, σκέψη, αντίληψη δεξιότητας. Οι αποφάσεις που απαιτούνται είναι κάπως ανώτερου επιπέδου. Εδώ ανήκουν ο βιβλιοδέτης, ο υπάλληλος αρχείου κλπ.

δ) Αρκετά πολύπλοκη εργασία

Απαιτείται μάθηση 1½-2 ετών. Ακόμη απαιτείται σκέψη, πρωτοβουλία, θεωρητικές γνώσεις, που τις αποκτά κανείς σε κατώτερες ή μέσες τεχνικές σχολές. Εδώ ανήκουν ο κομμωτής, ο υδραυλικός, ο οικοδόμος κλπ.

ε) Πολύπλοκη εργασία

Απαιτείται σαφής επαγγελματική κλίση και ανώτερη θεωρητική μόρφωση που αποκτάται σε ανώτερες σχολές. Στα επαγγέλματα αυτά επικρατεί περισσότερο το διανοητικό στοιχείο και λιγότερο το εκτελεστικό. Εδώ ανήκουν ο σχεδιαστής, η νοσοκόμα, η φυσιοθεραπεύτρια κ.ά.

στ) Καθαρά επιστημονική εργασία

Απαιτείται ακαδημαϊκή μόρφωση, πτυχίο ανωτάτων σχολών.

2) Κατάταξη βάση ικανοτήτων:

α) Επαγγέλματα ακριβείας

Προέχει η ικανότητα της ακρίβειας, της λεπτής και μετρημένης εργασίας. Η ακρίβεια αυτή εμφανίζεται τόσο στη σκέψη όσο και στην αντίληψη. Εδώ ανήκουν ο χημικός, ο φαρμακοποιός ο σχεδιαστής κλπ.

β) Τεχνικά επαγγέλματα

Προέχει η μορφοποίηση της ύλης, για να παραχθεί κάτι το καινούργιο. Στα τεχνικά επαγγέλματα συνδυάζεται το αίσθημα της μορφής της ύλης, της ακρίβειας, της δεξιοτεχνίας. Το αίσθημα της μορφής της ύλης επιτρέπει να αισθάνεται ο εργαζόμενος τους μετασχηματισμούς που μπορεί να υποστεί μια ύλη, το βαθμό αντίστασης του υλικού κλπ. Με τη δεξιοτεχνία αναπτύσσονται επιδέξιες κινήσεις με ταχύτητα και ακρίβεια, με καλό συντονισμό των δύο χεριών ή ματιού και χεριών ή αποσυντονισμού των δύο χεριών. Το χέρι είναι η επέκταση του πνεύματος.

Αν ο εργαζόμενος δουλεύει σε επικίνδυνη μηχανή, τότε χρειάζεται και το στοιχείο της συγκέντρωσης της προσοχής, για να αποφευχθεί το ατύχημα. Πολλά τεχνικά επαγγέλματα υπάγονται σε αυτή την κατηγορία.

γ) Οργανωτικά και διοικητικά

Προέχει το οργανωτικό στοιχείο, η ικανότητα δηλαδή να γίνεται η κατάλληλη σύνθεση της ανθρώπινης εργασίας με τα υλικά μέσα (μέσα παραγωγής) για να επιτευχθεί ένας σκοπός, και το διοικητικό στοιχείο, δηλαδή η ικανότητα σχεδιασμού και πρόβλεψης. Και όλα αυτά μέσα σε ένα πνεύμα συνεργασίας και κατανόησης.

δ) Γλωσσικά επαγγέλματα

Προέχει η ικανότητα του να διατυπώνει κανείς τη σκέψη του κατά τρόπο σαφή, προφορικά και γραπτά και να αντιλαμβάνεται εκείνο που οι άλλοι διατυπώνουν γραπτά και προφορικά. Εδώ ανήκουν ο δημοσιογράφος, ο δικηγόρος, ο λογοτέχνης κλπ.

ε) Κοινωνικά επαγγέλματα

Προέχει η αγάπη της εξυπηρετήσεως και της συνεισφοράς σε ένα έργο και η ικανότητα του να δημιουργεί κανείς ή να προάγει μια σχέση, να κατανοεί τους άλλους και να επικοινωνεί μαζί τους. Είναι τονισμένο σε αυτούς το ενδιαφέρον τους για τον άνθρωπο και τα προβλήματα του. Εδώ ανήκουν τα ιατρικά επαγγέλματα, τα διδασκαλικά, του κοινωνικού λειτουργού, του ψυχολόγου κλπ.

στ) Καλλιτεχνικά επαγγέλματα

Προέχει η ικανότητα να μπορεί κανείς να εξωτερικεύει ένα εσωτερικό του βίωμα, με τέτοιο τρόπο, που να προκαλεί και στον άλλο ένα ανάλογο αίσθημα με αυτό που θέλει να εκφράσει. Προέχει η ευαισθησία σε καλαισθητικές μορφές και εκδηλώσεις, η διαίσθηση, η φαντασία.

ζ) Επαγγέλματα έρευνας και επιστημονικής σκέψης

Προέχει η ικανότητα για την ανάλυση-σύνθεση, την αναζήτηση σχέσεων και αιτιών. Ο ερευνητής ωθείται από την περιέργεια για τη γνώση των μυστικών της φύσεως και από την παράλληλη τάση της εξυπρέτησης της ανθρωπότητας. Διαπνέεται από οράματα εφευρέσεων και γι' αυτό ζει καμιά φορά σε έναν κόσμο φαντασίας και διαίσθησης. Τον βρίσκουμε σε όλους τους τομείς των φυσικών και ανθρωπιστικών επιστημών.

η) Επαγγέλματα περιπέτειας και κινδύνου

Προέχει το στοιχείο της έλξης του αγνώστου, του απρόσμενου, του τυχαίου, του επικίνδυνου. Το άτομο κινείται, συνήθως στον τομέα της κατανάλωσης των σωματικών του δυνάμεων και της

επιθετικότητας. Προέχει, επίσης, και το στοιχείο του ηρωισμού: στρατιωτικοί όλων των όπλων, αεροπόροι κλπ.

3) Κατάταξη βάσει ενδιαφερόντων

Μια πολύ συνηθισμένη κατάταξη είναι αυτή που έχει γίνει βάσει των ενδιαφερόντων που διερευνά το ερωτηματολόγιο ενδιαφερόντων του Kuder. Το ερωτηματολόγιο αυτό είναι πολύ γνωστό και χρησιμοποιείται σχεδόν πάντα σε μια πλήρη ψυχολογική εξέταση επαγγελματικού προσανατολισμού.

Γι' αυτό το λόγο και η κατάταξη αυτή χρησιμοποιείται ευρύτατα από τις υπηρεσίες προσανατολισμού τόσο τις ελληνικές όσο και των ξένων χωρών. Περιλαμβάνει 8 κατηγορίες που αντιστοιχούν στα 8 βασικά ενδιαφέροντα και κάτω από κάθε κατηγορία περιλαμβάνεται ταξινομημένος, μεγάλος αριθμός επαγγελματιών που αντιστοιχούν σε αυτή, προκειμένου να δοθεί στο σύμβουλο η δυνατότητα να προτείνει στον εξεταζόμενο ένα εκτεταμένο φάσμα επαγγελματικών λύσεων. Αυτά είναι τα:

Επιστημονικά, κοινωνικά, επαγγέλματα γραφείου και πωλήσεων, γλωσσικά, καλλιτεχνικά, υπολογιστικά, τεχνικά, επαγγέλματα υπαίθρου.

4) Κατάταξη βάσει χαρακτηριστικών τύπων

Μερικοί ψυχίατροι και ψυχολόγοι προσπάθησαν να κατατάξουν τα επαγγέλματα με βάση τους χαρακτηριστικούς τύπους, όπως ο Ούγγρος ψυχίατρος Szondi και ο Αμερικάνος Sheldon.

Ο Sheldon διακρίνει τρεις βασικούς ψυχοσωματικούς τύπους ανθρώπων προς τους οποίους πιστεύει ότι αντιστοιχούν ανάλογα

επαγγέλματα.

α) Ο εκτόμορφος τύπος (διανοητικός, νευρώδης)

Οι αντιδράσεις του τύπου αυτού είναι ταχείες. Το άτομο βρίσκεται σε συνεχή εγρήγορση. Ο τύπος αυτός αντιπαθεί τη ρουτίνα και είναι κατάλληλος για επαγγέλματα που απαιτούν λεπτές εργασίες χεριού ή διανοητικές προσπάθειες και γρηγορές αντιδράσεις.

β) Ο ενδόμορφος (σπλαχνοτονικός τύπος)

Σε αυτόν υπερέχει ο πεπτικός σωλήνας είναι ο άνθρωπος, που αγαπά τις ανέσεις. Οι αντιδράσεις του είναι βραδείες. Του αρέσει να βρίσκεται με κόσμο και εκτιμά τις σχέσεις φιλοφρονήσεως. Ο τύπος αυτός μπορεί να τοποθετηθεί σε επαγγέλματα, που απαιτούν βραδείες αντιδράσεις, όπου υπερέχει η καθιστική ζωή, όπου δημιουργούνται επαφές και φιλοφρονήσεις.

γ) Ο μεσόμορφος (μυϊκός - σωματοτονικός τύπος)

Είναι ο τύπος που θέλει να ζήσει με τους μυες του. Αγαπά την περιπέτεια, είναι ενεργητικός, ευχαριστείται με την άσκηση, είναι θαρραλός, επιθετικός θορυβώδης. Μπορεί να ακολουθήσει επαγγέλματα που απαιτούν μυϊκές δυνάμεις, αγάπη για την περιπέτεια και τον κίνδυνο, επαγγέλματα που είναι θορυβώδη και επιτρέπουν εκδηλώσεις επιθετικότητας.

ΣΤ. Το πρόβλημα της εκλογής επαγγέλματος

"Εκλογή επαγγέλματος" σύμφωνα με τον Κωστάκο είναι η προτίμηση ενός μεταξύ πολλών επαγγελμάτων, που ταιριάζει περισσότερο στις ικανότητες και κλίσεις του ενδιαφερομένου ατόμου ενώ "επιλογή" είναι η προτίμηση ενός μεταξύ πολλών ενδιαφερομένων ατόμων για την άσκηση μιας εργασίας σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζονται από το άτομο που την προσφέρει (εργοδότης) (Κωστάκος, 1983, σελ. 150).

Ειδικά, η εκλογή επαγγέλματος είναι η πιο δυσχερής αλλά ίσως η πιο σπουδαία μετά την εκλογή συζύγου, ενώ η τυχόν άστοχη εκλογή έχει ως συνέπεια την δυσαρέσκεια και αυτοκατηγορία. Για να φθάσει ένα άτομο στο σημείο να είναι ικανό για μια σωστή απόφαση στο θέμα εκλογής επαγγέλματος, εφαρμόζεται η συνεχής διαδικασία του επαγγελματικού προσανατολισμού, που αποβλέπει κυρίως στην αναπτυξη των ικανοτήτων και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του ατόμου και στη μετέπειτα αξιοποίηση αυτού στο επάγγελμα του και διαμέσου του επαγγέλματος του.

Αλλά για την επίτευξη αυτού του σκοπού αναφέρει ο συγγραφέας ότι πρέπει να προσδιορισθεί ποιές επαγγελματικές ικανότητες αντιστοιχούν καλύτερα στις ικανότητες του ατόμου, ποιά επαγγελματικά καθήκοντα θα εκτελέσει με μεγαλύτερη ευχέρεια και αποτελεσματικότητα και ακόμα να προσδιορισθεί αν το επάγγελμα αρμόζει στην όλη ατομικότητά του, κατά ποιό τρόπο συντάσσεται μέσα σε αυτήν και αν έτσι προκύπτει μια ανάπτυξη της προσωπικότητας, και μια αύξηση της επαγγελματικής αξίας του ατόμου. Δεν θα ωφελούσε σε τίποτα αν έφτανε λόγω χάρη το εκπαιδευόμενο νεαρό άτομο σε υψηλό επίπεδο αποδοτι-

κότητας σε ένα επάγγελμα, αν ο αυριανός επαγγελματίας ή υπάλληλος που θα βγει από αυτό πρόκειται να ανακαλύψει κάποια ημέρα μέσα του μια συναισθηματική απόθνηση για την εργασία που ασκεί. Απόθνηση που θα έχει αποκρυσταλλωθεί με την ηλικία.

Η σοβαρότητα, όμως του θέματος δεν περιορίζεται στο άτομο μόνο, αλλά επεκτείνεται άμεσα στην οικονομία της χώρας και γενικότερα στην ποιοτική σύνθεση της κοινωνίας. Διότι με την ορθή εκλογή επαγγέλματος ή τύπου σπουδών δεν αποβλέπεται μόνο στο να βοηθηθεί το άτομο να πετύχει μια καλή επαγγελματική προσαρμογή που θα του δώσει ικανοποίηση και θα πληρώσει τον εσωτερικό του κόσμο αλλά αποσκοπείται ταυτόχρονα και η ομαλή λειτουργία της εθνικής οικονομίας μέσω της ορθολογικής και αποτελεσματικής αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η θέση του επαγγελματικού προσανατολισμού και του συμβούλου δικαιολογείται και στηρίζεται στο γεγονός ότι, κάθε άτομο έχει ορισμένες ικανότητες, ιδιαίτερα ενδιαφέροντα, ιδιαίτερα προσωπικά χαρακτηριστικά που αν το άτομο γνωρίζει ποιά είναι και πώς να τα χρησιμοποιήσει για να τα μετατρέψει σε "δυνάμεις", θα γίνει πιο ευτυχισμένος ως άνθρωπος, πιο επιτυχημένος ως επαγγελματίας και πιο χρήσιμος ως πολίτης (Κωστάκος, 1983, σελ. 151).

Η σωστή εκλογή προϋποθέτει τον έγκαιρο προσδιορισμό του μέλλοντος επαγγέλματος. Αλλά από την άλλη πλευρά, η έγκαιρη και υπεύθυνη προετοιμασία του ατόμου για τη λήψη της απόφασης για την εκλογή επαγγέλματος σχετίζεται άμεσα με την ωρίμανση της προσωπικότητας. Όταν το άτομο βρεθεί μπροστά στους χρονικούς, τους εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς περιορισμούς που του επιβάλλουν να πάρει μια απόφαση, τότε θα πρέπει να έχει μια ετοιμότητα που θα είναι συστηματικά προκα-

τασκευασμένη από μια σωστή επαφή με τον εαυτό του και με τον κόσμο των επαγγελμάτων. Ο βαθμός αυτής της επαφής που ποικίλλει από μια επιφανειακή γνωριμία μέχρι μια πλήρη μελέτη, και επίγνωση, αποτελεί και τη βάση της ορθής εκλογής.

Τα επαγγέλματα και οι σπουδές σήμερα υφίστανται ραγδαίες δυναμικές αλλοιώσεις και ανακατατάξεις, τόσο τη σύνθεσή τους όσο και στη δομή τους. Μέσα σε αυτόν τον πολύπλοκο, τον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο των επαγγελμάτων και των ευκαιριών εκπαίδευσης, οι έφηβοι αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα και διλήμματα, όταν έλθει η στιγμή να κάνουν τις εκλογές τους και να πάρουν αποφάσεις.

Στο παρελθόν τα επαγγέλματα ήταν λίγο πολύ οικογενειακά, παραδοσιακά. Ήταν η εποχή όπου υπήρχαν ορισμένα πλαίσια μέσα στα οποία γινόταν η εκλογή του επαγγέλματος. Ο ίδιος ο γονιός ωθούσε το παιδί του να ακολουθήσει σπουδές που θα του επέτρεπαν αργότερα να ασκήσει ένα επάγγελμα "ανώτερο", σύμφωνα με τη δική του αντίληψη. Η σταθερή εξάλλου στάση της οικογένειας απέναντι στο θέμα της διαδοχής του επαγγέλματος μπορούσε να είναι θετική αλλά και μπορούσε να αποβεί καταστροφική για το παιδί. Μ' άλλα λόγια η απόφαση για το παιδί αφορούσε περισσότερο τους γονείς και συχνά υπήρχε μια προκαθορισμένη απόφασή τους για την επαγγελματική του σταδιοδρομία.

Από την άλλη πλευρά η επαφή του νέου με τον περιορισμένο κύκλο των επαγγελμάτων ήταν ελλιπής και συχνά εσφαλμένη με συνέπεια ο νέος να πέφτει στην παγίδα μιας παραδοσιακής και προκατειλημμένης ιεράρχησης των επαγγελμάτων και των σπουδών που βασιζόταν μόνον στις αντιλήψεις ότι ένα επάγγελμα, ανάλογα με το βαθμό της κοινωνικής αποδοχής, διακρίνεται σε καλό

ή κακό.

Με την πάροδο όμως του χρόνου, οι αντιλήψεις αυτές άλλαξαν ριζικά και οδηγηθήκαμε από την πραγματικότητα στο στάσιμο της διαδοχής του επαγγέλματος. Ο νέος σήμερα έχει τις δυνατότητες να ενημερώνεται για όσο το δυνατόν περισσότερους παράγοντες επιδράσεως και να διαμορφώνει μια υπεύθυνη και πλήρη εικόνα του συγκεκριμένου επαγγέλματος. Τα αίτια της παραπάνω αλλαγής, σύμφωνα πάντα με τον Κωστάκο, που είναι κατεξοχήν οικονομικά και κοινωνικά, οφείλονται στην αλλαγή της δομής της οικονομίας αλλά και στην αλλαγή της νοοτροπίας και των αξιών της ζωής.

Έτσι, η βιομηχανική επανάσταση του αιώνα μας επέφερε ριζικές αλλαγές στις συνήθειες, στους τρόπους παροχής εργασίας και διαβίωσης και στον κοινωνικό γενικά σχηματισμό. Τα επαγγέλματα πλήθυναν αφάνταστα, ενώ η μηχανή που μπήκε στη ζωή μας αντικατέστησε την ανθρώπινη δύναμη και τείνει να αντικαταστήσει και αυτές ακόμα τις ανθρώπινες δεξιότητες και ικανότητες. Εκτοπίζει τον άνθρωπο από πολλές εργασίες και τον αναγκάζει να ζητά άλλες διεξόδους.

Όλες αυτές οι αλλαγές έκαναν την κοινωνική ζωή και τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων να αλλάξουν σε μέγεθος και περιεχόμενο. Δημιούργησαν ένα νέο τύπο εργαζομένου που είναι λιγότερο ανεξάρτητος και περισσότερο μέλος ενός συστήματος εργασίας. Επίσης, οι αλλαγές αυτές έφεραν τεράστια οικονομικά αποτελέσματα τόσο για την οικονομία όσο και για τον εργαζόμενο, αλλά ταυτόχρονα δημιούργησαν μεγαλύτερα ψυχολογικά προβλήματα για τον εργαζόμενο, όπως είναι η ανία, η έλλειψη ψυχικής ικανοποίησης που προκύπτει από την ολοκληρωμένη προσωπική δημιουργία, ο περιορισμός της πρωτοβουλίας, η έλλειψη

εκτίμησης και αναγνώρισης από τους άλλους του προσφερόμενου έργου κλπ.

Γενικά, το όλο πρόβλημα που προβάλλει έντονα και περιμένει τη λύση του είναι, το πώς θα πετύχουμε να εναρμονίσουμε κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις προσδοκίες για εκπαίδευση και απασχόληση του ανθρώπινου δυναμικού, με τον ρυθμό των ποικίλων αλλαγών που γίνονται στον κόσμο της εργασίας. Σήμερα, πολλά από τα επαγγέλματα περιορίζονται ή εξαφανίζονται, ενώ δημιουργούνται άλλα καινούργια με νέες απαιτήσεις, που βάζουν σε αμηχανία εκλογής τον υποψήφιο. Η πιο μεγάλη βοήθεια που μπορούμε να προσφέρουμε στους ενδιαφερόμενους και ιδιαίτερα στα νεαρά άτομα, είναι να τα καταστήσουμε ικανά να προσαρμόζονται ανετα στις μελλοντικές νέες συνθήκες εργασίας και να αναπροσανατολίζονται. (Κωστάκος 1983, σελ. 153).

Ζ. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση

Κατά τον διάσημο ψυχολόγο Donald Souper (1957, σελ16-17) ο θεμέλιος λίθος του επαγγέλματος και στην πραγματικότητα ο θεμέλιος λίθος της σύγχρονης παιδαγωγικής αντίληψης, πρέπει να είναι οι ατομικές διαφορές - η πείρα κάθε ανθρώπου από τον κόσμο είναι μοναδική και έτσι η προσφορά κάθε ανθρώπου, στον κόσμο γίνεται μοναδική. Όταν ένα άτομο εκφράζει την επαγγελματική του προτίμηση αποδίδει με επαγγελματική ορολογία την ιδέα που έχει για το τί είδους άνθρωπος είναι. Διαλέγοντας ένα επάγγελμα εκφράζει την αντίληψη που έχει για τον εαυτό του. Καθώς σταθεροποιείται σε ένα επάγγελμα πετυ-

χαίνει την αυτοπραγμάτωση του. Το επάγγελμα δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να παίξει ένα ρόλο που ταιριάζει στην αυτοαντίληψή του.

Εξάλλου, η διαδικασία της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου είναι ουσιαστικά η διαδικασία ανάπτυξης και ολοκλήρωσης της εικόνας που έχει το άτομο αυτό για τον εαυτό του. Είναι προϊόν αλληλεπίδρασης των κληρονομικών κλίσεων, της νευρικής και ενδοκρινικής δομής, των ευκαιρών που έχει για να παίξει διάφορους ρόλους και του κατά πόσο ο ρόλος αυτός επιδοκιμάζεται από τους τρίτους. Από το άλλο μέρος η εξέλιξη του ατόμου καθορίζεται από την ωρίμανση των ικανοτήτων του των ενδιαφερόντων του, της πείρας που αποκόμισε από την πραγματικότητα και της αυτοαντίληψης. Αλλά υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι ικανότητες, ως ένα σημείο, είναι κληρονομικές και η προσωπικότητα έχει τις ρίζες της σε κληρονομική νευρική και ενδοκρινική σύνθεση.

Υπάρχουν όμως, και στοιχεία για να στηρίξουν τη θεωρία, ότι οι φανερές κλίσεις και η προσωπικότητα, όπως διαγράφεται μέσα από την συμπεριφορά, είναι αποτέλεσμα της αμοιβαίας επίδρασης του οργανισμού και του περιβάλλοντος. Γι' αυτό και η διαδικασία συμβιβασμού μεταξύ του ατόμου και των κοινωνικών παραγόντων, μεταξύ αυτοαντίληψης και πραγματικότητας, είναι ένα μέρος του ρόλου που παίζει ο άνθρωπος είτε στη σφαίρα της φαντασίας είτε στη συνέντευξη με τους συμβούλους είτε στην πραγματική ζωή.

Εδώ ακριβώς είναι όπου μπορεί να βοηθηθεί το άτομο για την ομαλή ανάπτυξή του, με το να δοθούν σε αυτό επαρκείς ευκαιρίες ώστε να δοκιμάσει διάφορες ικανότητες και να αντιληφθεί τα ενδιαφέροντά του και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της

προσωπικότητας του. Να διευκολυνθούν με άλλα λόγια οι διεργασίες ανάπτυξης του ατόμου καθώς περνά τα διαφορετικά στάδια της ζωής του.

Ιδιαίτερα για τον Σ.Ε.Π. βασική είναι η προϋπόθεση ότι μπορούμε να βοηθήσουμε τα νέα άτομα στην ανάπτυξή τους, και την προετοιμασία τους για την ορθή εκλογή τύπου σπουδών ή επαγγέλματος, γιατί, χωρίς αμφιβολία, υπάρχουν πολλοί παράγοντες στη ζωή τους που επηρεάζουν αποφασιστικά τη σχολική και επαγγελματική τους κατεύθυνση. Βέβαια, οι ψυχομετρικοί παράγοντες, όπως η ευφυΐα παίζουν αξιόλογο ρόλο στην απόφαση που παίρνει ο μαθητής στο θέμα της επαγγελματικής εκλογής, αλλά οπωσδήποτε οι κοινωνικοί παράγοντες έχουν ζωτική σημασία.

Ο Κωστάκος (1983, σελ. 154-159) αναφέρει δύο μεγάλες κατηγορίες παραγόντων που επηρεάζουν τη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση. Η πρώτη περιλαμβάνει τους προσωπικούς παράγοντες που προέρχονται από το ίδιο το άτομο ενώ η δεύτερη περιλαμβάνει τους κοινωνικούς παράγοντες που προέρχονται από τις επιδράσεις του εξωτερικού κόσμου.

α) Προσωπικοί παράγοντες

1) Τα σωματικά χαρακτηριστικά και η υγεία του ατόμου, επηρεάζουν, ως ένα σημείο, την επαγγελματική του εκλογή. Παρατηρείται λόγου χάρη, δυσχέρεια στην άσκηση ορισμένων επαγγελμάτων από ένα άτομο που η γενική υγεία του παρουσιάζει κάποιο πρόβλημα (καρδιοπάθεια, επιληψία, δερματική πάθηση), ενώ η ομιλία, η όραση, η ακοή, η φυσική δύναμη και αντοχή,

το ύψος κλπ. είναι χαρακτηριστικά που μπορούν να επιδράσουν αποφασιστικά στην επαγγελματική κατεύθυνσή του νεού.

2) Οι σχολικές επιδόσεις και οι ικανότητες του μαθητή παίζουν σημαντικό ρόλο στη σχολική και επαγγελματική του κατεύθυνση. Οι σχολικές επιδόσεις του μαθητή αυξάνουν τη δυνατότητα εισαγωγής του στους διάφορους τύπους εκπαίδευσης ενώ οι διανοητικές ικανότητες, η ευφυΐα και οι ιδιαίτερες ικανότητές του επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις σχολικές και επαγγελματικές του αποφάσεις.

3) Η προσωπικότητα, δηλαδή το προσωπικό στυλ του κάθε ατόμου επηρεάζει την εκλογή επαγγέλματος. Ένα άτομο που προβαίνει στην εκλογή επαγγέλματος διαλέγει στην πραγματικότητα ένα τρόπο ζωής. Με την εκλογή αυτή εκφράζει την αντίληψη που έχει για τον εαυτό του (αυτοαντίληψη), ενώ παράλληλα δείχνει να έχει αντιληφθεί τα ενδιαφέροντα του και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, που ορισμένα από αυτά απαιτούνται οπωσδήποτε για την άσκηση του επιλεγμένου επαγγέλματος. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι η δραστηριότητα, η προσοχή και η επιμέλεια, η ενεργητικότητα, η επιρροή, η ευαισθησία, η κοινωνικότητα, η αξιοπιστία, η ανεξαρτησία κλπ.

Ειδικά ο Σ.Ε.Π. έχει ως βασικό στόχο να παρέχει στο μαθητή τις ευκαιρίες να ανακαλύπτει μερικά από αυτά τα γνωρίσματα και τα στοιχεία του εαυτού του, πράγμα που διευκολύνει σημαντικά στο σχεδιασμό της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας

4) Οι αξίες και οι ανάγκες του ατόμου, δηλαδή τα πράγματα στα οποία αποδίδει ιδιαίτερη αξία και κατά συνέπεια, είναι απόλυτα αναγκαία για την ευτυχία του, επηρεάζουν επίσης σημαντικά την επαγγελματική του κατεύθυνση. Γι' αυτό και ο νέος που προβαίνει στην εκλογή του επαγγέλματος πρέπει πρώ-

τα να ερευνά αν το επάγγελμα, που διαλέγει, πρόκειται να ικανοποιήσει κατά το μέτρο του δυνατού τις προκαθορισμένες για τον εαυτό του αξίες και αναγκές (υλικά αγαθά, ασφάλεια, σιγουριά, φιλία, εκτίμηση, αναγνώριση κλπ.).

β) Κοινωνικοί παράγοντες

1) Το κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον, συνεχίζει ο συγγραφέας από το οποίο προέρχεται το άτομο, είναι πιθανό να προσδιορίσει σε σημαντικό βαθμό τα όρια της επαγγελματικής κατεύθυνσης ή της εκλογής επαγγέλματος σύμφωνα με τρεις κυρίως τρόπους:

I) Με την "έκταση εκλογής" (διαφορετικά είναι όρια εκλογής επαγγέλματος, για νέους που προέρχονται από γονείς επιστήμονες, καλλιτέχνες, επιχειρηματίες, εργάτες κλπ.)

II) Με τα "κριτήρια εκλογής" (ο νέος μπορεί να παροτρυνθεί να έχει ως κριτήριο του την εκλογή μιας καλύτερης εργασίας από την εργασία του πατέρα του, με μεγαλύτερο εισόδημα με κοινωνικό γόητρο, με μεγαλύτερη ικανοποίηση κλπ.).

III) Με το "επίπεδο φιλοδοξίας" (ο νέος μπορεί να ενθαρρυνθεί να έχει φιλοδοξίες μεγαλύτερες από αυτές του πατέρα του. Να γίνει λόγου χάρη αρχιτέκτονας, ενώ ο πατέρας του ήταν οικόδομος).

Γενικά, το περιβάλλον αποτελεί έναν από τους υψηλότερους παράγοντες στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου και των πρώτων αντιληψεων του για τις κοινωνικές αξίες και φυσικά για την αξία των ασκούμενων επαγγελμάτων και αυτό πρέπει να το λαμβάνει υπόψη του ο σύμβουλος για να καταλάβει τις ε-

πιρροές που δέχεται ο μαθητής στην εκλογή του επαγγέλματος. Η πρώτη σχέση του ατόμου με το περιβάλλον του δημιουργείται μέσω της οικογένειας. Αργότερα, στις πρωτογενείς ομάδες επαφής με το περιβάλλον θα προστεθεί η γειτονιά, οι φίλοι για να ακολουθήσουν οι επίσημες και δευτερογενείς σχέσεις. Αυτές οι σχέσεις δημιουργούνται μέσω του σχολείου, της εκκλησίας, της κοινότητας, της επαγγελματικής ομάδας κλπ. παρέχουν πιο οργανωμένες και επίσημες μορφές επαφής με το περιβάλλον μέσω των συστημάτων παροχής πληροφοριών, γνώσεων, κατευθύνσεων ή και βοήθειας.

2) Η οικογένεια, παίζει καίριο καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του κάθε ατόμου. Ένα μέρος αυτής της προσωπικότητας εκφράζεται με το επάγγελμα, και μάλιστα το πιο σημαντικό μέρος, αφού το άτομο είναι αναγκασμένο να αναπτύξει στην εργασία του σύνολο των ικανοτήτων, των δυνάμεων και των ιδεών του. Όχι μόνο το συγκεκριμένο επάγγελμα ή η ιδιότητα με την οποία το άτομο εκτελεί την εργασία του, αλλά και η στάση του απέναντι στην κοινωνική επιταγή της συμμετοχής σε κοινό παραγωγικό έργο επηρεάζεται, στην αρχική της τουλάχιστον φάση, από τα οικογενειακά πρότυπα, πλαίσια, και ανάγκες.

Αν ληφθεί υπόψη ότι το άτομο αναπτύσσεται και ενηλικιώνεται στα πλαίσια της οικογένειας και πέραν ένα σημαντικό μέρος της ζωής του, γίνεται τότε κατανοητό γιατί η οικογένεια δεν είναι μόνον ο πρώτος αλλά και ο πιο βασικός παράγοντας που επηρεάζει το είδος του επαγγέλματος και τον τρόπο ζωής που θα ακολουθήσει το άτομο. Ιδιαίτερα, στις σχέσεις μεταξύ νεαρών ατόμων και περιβάλλοντος, η οικογένεια δημιουργεί στα νεαρά άτομα "εικόνες" και καταστάσεις που "σημαδεύουν" την

μετεπειτα στάση τους απέναντι στην κοινωνία και τους θεσμούς της.

Στο θέμα, ειδικά της εκλογής τύπου σπουδών ή επαγγέλματος γίνεται φανερό ότι από τους γονείς παίρνει ο νέος τα κίνητρα. Ο νέος λόγω χάρη που οι γονείς του περιτριγυρίζονται από βιβλία και αγαπούν το διάβασμα ή κάνουν οι ίδιοι εργασίες με τα χέρια τους και αυτό τους ενθουσιάζει το πιο πιθανό είναι ότι θα μάθει να χαίρεται με τις ίδιες εργασίες.

Έτσι, οι γονείς παίζουν ουσιαστικό ρόλο όχι μόνο στη σωματική αλλά και στην συναισθηματική, πνευματική και διανοητική ανάπτυξη των παιδιών τους, πράγμα που επιδρά σημαντικά πάνω στη δημιουργία του επαγγελματικού προτύπου και στο δρόμο που θα ακολουθήσουν τα παιδιά στη ζωή τους ως ώριμα πλέον άτομα. Αλλά και από τα αδέρφια το παιδί επηρεάζεται κατά πολλούς τρόπους. Οι γνώσεις και οι εμπειρίες που μπορεί να αποκτήσει ένα μικρό παιδί από ένα μεγαλύτερο ~~παιδί~~ μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στη σταδιοδρομία του ή στην εκλογή του επαγγέλματος. Ο μεγαλύτερος αδελφός ή η αδελφή μπορεί να δώσει πληροφορίες για ένα επάγγελμα ή για τα ανώτερα στάδια εκπαίδευσης με έμμεσους ή άμεσους τρόπους.

Οι συγκρίσεις, τέλος, που συνήθως κάνουν γονείς και δάσκαλοι μεταξύ των ικανοτήτων, επιδόσεων και συμπεριφοράς των αδελφών, επηρεάζουν σημαντικά πότε θετικά και πότε αρνητικά την επαγγελματική εκλογή.

3) Οι "πιέσεις", σύμφωνα πάντα με τον συγγραφέα, που ασκούνται από τις αρμόδιες υπηρεσίες εκπαίδευσης και απασχόλησης ή και από άλλους παράγοντες, για να ενθαρρυνθούν οι νέοι να φοιτήσουν σε ορισμένες σχολές στις οποίες παρατηρεί-

ται έλλειψη προσωπικού στην αγορά εργασίας επηρεάζουν οπωσδήποτε τη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση των νέων.

Στην προκειμένη περίπτωση οι ανάγκες της αγοράς εργασίας είναι σημαντικός παράγοντας που βοηθά το νέο στην εκλογή επαγγέλματος και τρόπου ζωής. Η βοήθεια αυτή δίνεται κυρίως, στους νέους που διανύουν το 14ο έτος της ηλικίας τους, όταν χρειάζεται να πάρουν μια απόφαση και να καθορίσουν το είδος των σπουδών που θα ακολουθήσουν. Έτσι, όμως προσδιορίζουν στην ουσία τη μελλοντική εκλογή του επαγγέλματος τους. Γι' αυτό και θα μπορούσαμε να πούμε ότι του είδους αυτού ο επαγγελματικός προσανατολισμός έχει ως βασική λειτουργία του τον κοινωνικό έλεγχο (κατευθυνόμενη εκλογή επαγγέλματος). Τον παράγοντα αυτόν που ρυθμίζει ως ένα βαθμό την προσφορά ευκαιριών δεν μπορούμε να τον αγνοήσουμε. Άλλωστε η λειτουργία του κοινωνικού ελέγχου είναι μόνον μια από τις τέσσερις πιθανές λειτουργίες του επαγγελματικού προσανατολισμού, όπως τις διατυπώνει ο Watts. Οι άλλες τρεις είναι:

α) Η λειτουργία κοινωνικής αλλαγής που ασκείται από το σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό και αποσκοπείται η παροχή βοήθειας προς τους μαθητές να δουν τη διαδικασία της εκλογής όπως είναι. Σε αυτή την περίπτωση ο σύμβουλος θα ορέπεται να συζητά με το μαθητή και τους παράγοντες που εμποδίζουν το άτομο στην ανάπτυξη του (κοινωνικούς ή ψυχολογικούς) καθώς και τη δομή του κοινωνικού και εκπαιδευτικού συστήματος.

β) Η λειτουργία ατομικής αλλαγής, που ασκείται από το σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό και αποσκοπείται η παροχή βοήθειας προς τους μαθητές να ευρύνουν τον ορίζοντα της εκλογής τους και έτσι να αυξήσουν τις ευκαιρίες τους για εκ-

λογή επαγγέλματος και τρόπου ζωής. Αυτό μπορεί να γίνει πιο πολύ με άτομα που ανήκουν στις λεγόμενες μη προνομιούχες ομάδες, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά της εργατικής τάξης και τα "απροσάρμοστα" παιδιά.

γ) Η λειτουργία μη κατευθυνόμενη, που ασκείται από το σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό και αποσκοπείται η παροχή βοήθειας προς τους μαθητές να εξετάσουν την υπάρχουσα κλίμακα ευκαιριών κάτω από το πρίσμα του προσωπικού τους συστήματος αξιών και έτσι να καταλήξουν σε μια απόφαση τελείως δική τους.

Επίσης, σημαντική επίδραση ασκούν στη σκέψη και τα επαγγελματικά σχέδια των νέων τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δηλαδή ο τύπος, ο κινηματογράφος, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση. Οι πηγές αυτές πίεσης άλλοτε συμπληρώνουν και άλλοτε συναγωνίζονται τις πιέσεις που αναφέρουμε. Ιδιαίτερα δε, ο κινηματογράφος και η τηλεόραση έχουν υψηλό δείκτη φαντασίας στα προγράμματά τους, πράγμα που οπωσδήποτε επηρεάζουν έμμεσα τους νέους στον προγραμματισμό τους για το μελλοντικό τους επάγγελμα.

Τέλος, η διαφήμιση των διαφόρων ιδιωτικών και δημόσιων σχολών και των διαφόρων επαγγελματιών επηρεάζει σημαντικά την εικόνα που έχουν οι νέοι για τους διάφορους τύπους σπουδών και τα επαγγέλματα.

4) Η επαγγελματική διακίνηση, δηλαδή οι μετακινούμενες επαγγελματικές ανάγκες, όπως είναι η μετατόπιση από τη γεωργία και τη βιοτεχνία στη μηχανική και μαζική βιομηχανική παραγωγή, η μετακίνηση εργατικών χεριών που γίνεται σήμερα, στο εμπόριο, τις μεταφορές, τις υπαλληλικές θέσεις κλπ., φέρνει αναπόφευκτα την αλλαγή στην όλη επαγγελματική δομή της

κοινωνίας . Αλλά, όταν η επαγγελματική δομή μιας κοινωνίας , αλλάζει, καλιά επαγγέλματα δίνουν τη θέση τους σε καινούργια. Αυτό γίνεται λόγω χάρη, στις τεχνολογικές κοινωνίες που εμφανίζονται οι τεχνίτες και παρουσιάζονται οι τεχνοκράτες. Σε τέτοιες κοινωνίες υπάρχει επαγγελματική κινητικότητα που επηρεάζει οπωσδήποτε τα επαγγελματικά σχέδια των νέων.

5) Το σχολείο, είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στον καθορισμό της επαγγελματικής σταδιοδρομίας και του τρόπου ζωής κάθε ατόμου.

Στο σχολείο ο μαθητής επηρεάζεται αρχικά από τις συγκρίσεις που κάνουν οι δάσκαλοι, κυρίως ως προς την επίδοση. Όσο πιο καλός σε επίδοση είναι ο μαθητής τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει να ακολουθήσει ανώτερες σπουδές.

Επίσης, ο μαθητής σε όλη τη διάρκεια της σχολικής του ζωής αποκτά μια εμπειρία για τις σχέσεις του με τους συμμαθητές του, με τους συνομηλίκους του, στην ίδια ομάδα. Στην ομάδα των συνομιλήκων του παρουσιάζονται πολλές ευκαιρίες , που του δίνουν τη δυνατότητα να παίξει μέσα σε αυτήν διάφορους ρόλους. Τα χαρακτηριστικά δε της ομάδας ή των ομάδων, στις οποίες περισσότερο και αισθάνεται άνετα, χωρίς αμφιβολία θα επηρεάσουν τη μελλοντική εκλογή των συναδέλφων του στον επαγγελματικό τομέα και έτσι θα επηρεάσουν έμμεσα την εκλογή του επαγγέλματος.

Εξάλλου, ο τύπος της εκπαίδευσης επηρεάζει τις ευκαιρίες για επαγγελματική σταδιοδρομία, παρά το γεγονός ότι γίνεται προσπάθεια να περιορισθεί όσο περισσότερο γίνεται η επιρροή αυτή. Ιδιαίτερα το επαγγελματικό σχολείο, με το είδος της εκπαίδευσης που παρέχει, τείνει να κατευθύνει έντονα την εκλογή του μαθητή και τελικά να θέσει όρια στις δυνατότητες ε-

παγγελματικής εκλογής. Διότι όταν άλλοι αποφασίζουν για τον τύπο σπουδής που θα ακολουθήσει ο νέος, επόμενο είναι να τον κατευθύνουν σε συγκεκριμένους κλάδους και έτσι να περιορίζονται οι δυνατότητες επαγγελματικής εκλογής.

Τέλος, ένας σπουδαίος σχολικός παράγοντας είναι φυσικά οι ίδιοι οι δάσκαλοι, που ως γνωστόν παρουσιάζουν την τάση να ανταμείβουν τους μαθητές που τους μοιάζουν. Αυτό θα επηρεάσει οπωσδήποτε την επιτυχία του μαθητή στο επάγγελμά του, δηλαδή στις σχέσεις του με τους ανώτερους στην απασχόλησή του. Αν λόγου χάρη, ένας μαθητής έχει τη δυνατότητα να δεχθεί και να αναπτύξει μια καλή σχέση με τους δασκάλους του τότε θα γίνει ικανός να αναπτύξει παρόμοιες σχέσεις και στο επάγγελμά του (Κωστάκος, 1983, σελ. 159).

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΚΤΗ

Α. Ο Επαγγελματικός προσανατολισμός
και η χρησιμότητά του.

Η ανάγκη για μια ευρύτερη εκπαιδευτική και επαγγελματική πληροφόρηση παρουσιάζεται όλο και έντονη τα τελευταία χρόνια. Η καθιέρωση μεθόδων συστηματικής κατάταξης όλων των επαγγελμάτων σε κατηγορίες, προσπαθεί να καλύψει αυτή την ανάγκη. Αυτό γίνεται εφικτό με το να ενημερώνει για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επαγγελμάτων, τους όρους και τις συνθήκες άσκησής τους κ.τ.λ. (Κωστιάκος, 1983, σελ 10).

Μια ταξινόμηση των λόγων για τους οποίους είναι απαραίτητοι στην κοινωνία θεσμοί όπως ο επαγγελματικός προσανατολισμός γίνεται για να δοθεί μια αδρή εικόνα της σημασίας και χρησιμότητας του θεσμού, τόσο στο άτομο όσο και στην ευρύτερη κοινωνία: (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 10).

Ξ. Οι ανάγκες του ανθρώπου για συμπαράσταση και καθοδήγηση δεν ήταν ίδιες σ'όλες τις εποχές. Τούτο γίνεται φανερό με την μελέτη των συνθηκών ζωής που επικρατούσαν σε κάθε περίοδο κοινωνικής ύπαρξης. Όσο πιο σύνθετη γίνεται η ζωή μιας κοινωνίας, τόσο και οι ανάγκες των ατόμων για καθοδήγηση και βοήθεια μεγαλώνουν. Δεδομένου ότι καμιά κοινωνία δεν απλουστεύεται, αλλά αντίθετα όλες γίνονται όλο και πιο πολύπλοκες είναι επακόλουθο και οι ίδιες οι κοινωνίες να αισθάνονται την ανάγκη να δημιουργούν φορείς και υπηρεσίες που έχουν σκοπό τη διευκόλυνση των ατόμων στις επιλογές τους γύρω από την πορεία τους μέσα στην κοινωνία. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 16).

Ο θεσμός του προσανατολισμού, σύμφωνα με τον Δημητρόπουλο, αυτόν τον σκοπό υπηρετεί. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ως τάση εμφανίστηκε στο τέλος του περασμένου αιώνα

και άρχισε να οργανώνεται ως πράξη στην αρχή του εικοστού, όταν οι απαιτήσεις της κοινωνίας από τα μέλη της αυξήθηκαν ασυνήθιστα πολύ. Ούτε πρέπει να θεωρείται τεχαίο το γεγονός ότι ο θεσμός εμφανίστηκε, αναπτύχθηκε γρηγορότερα και ανθεί στις περισσότερο προηγμένες αλλά και περισσότερο πολύπλοκες κοινωνίες.

2. Οι κοινωνίες των προηγμένων χωρών περνούν σήμερα μια κρίση κοινωνική, φιλοσοφική, ηθική, αξιολογική, η οποία είναι ίσως αποτέλεσμα της ρευστότητας και της μεταβατικότητας κάθε είδους ιδεολογίας που χαρακτηρίζει την εποχή μας. Σε τέτοιες μεταβατικές περιόδους είναι φυσικό να δημιουργούνται κοινωνικές αλλαγές κατά τη διάρκεια των οποίων ο άνθρωπος, στην προσπάθειά του να αναπροσαρμοστεί, έχει άμεση ανάγκη καθοδήγησης. Τα άτομα στην εποχή μας γεννιούνται και μεγαλώνουν μέσα σε ένα κόσμο ιδεολογικής και κοινωνικής αβεβαιότητας, πράγμα που προκαλεί πιέσεις από πολλές και ποικίλες πηγές και κατευθύνσεις.

Οι ανάγκες τους, στη συνεχεία, παρουσιάζουν μια έλλειψη σαφήνειας, που καλλιεργούνται στις κοινωνίες, όσο και των παραγόντων που τα επηρεάζουν και τα διαμορφώνουν (HUGES 1971). Οι ενδείξεις του παρόντος δεν ενισχύουν την άποψη ότι στο εγγύς μέλλον η κατάσταση θα παρουσιάσει οποιαδήποτε σταθεροποίηση, πράγμα που σημαίνει ότι ο αποπροσανατολισμός των ατόμων, ιδιαίτερα της νεαρής ηλικίας, θα συνεχιστεί. Έτσι τα άτομα θα βρίσκονται σε μια συνεχή κατάσταση ιδεολογικού αναπροσανατολισμού.

Η κοινωνική αυτή αναδομή φέρνει τον άνθρωπο σε μια μόνιμη κατάσταση αναπροσαρμογής στο κοινωνικό σύνολο, ενώ ταυτόχρονα τον ωθεί σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια να διατηρήσει κάποιον στοιχειώση αυτοέλεγχο, κάποια στοιχειώση ατο-

μική ελευθερία και ανεξαρτησία. Ακόμη, η οικονομική και γενικότερα η κοινωνική πρόοδος, η αλλαγή καλύτερα, δημιουργεί μια μόνιμη κατάσταση ατομικής και κοινωνικής δυσαρμονίας. Στην κατάσταση αυτή η αποκατάσταση της ισορροπίας είναι μια συνεχής προσπάθεια του ατόμου, στην οποία έχει άμεση ανάγκη για βοήθεια και συμπαράσταση και στην οποία η επιβολή των ομάδων είναι τυραννική, αφού η εξάρτηση από αυτές είναι αναπόφευκτη και η συμμόρφωση με τις απαιτήσεις τους επιτακτική. Τέτοιες καταστάσεις είχαν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλών βοηθητικών φορέων.

Σήμερα σε πολλές προηγμένες χώρες και ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες ο προσανατολισμός είναι αναπόσπαστη υπηρεσία όχι μόνο κάθε εκπαιδευτικού ιδρύματος, αλλά κάθε οργανισμού και κοινωνικού ή επαγγελματικού φορέα. Οι διαφορές εξελίξεις στον αιώνα μας έκαναν τη ζωή τόσο σύνθετη, τις επαγγελματικές δραστηριότητες τόσο πολύπλοκες και την αγορά εργασίας τόσο απαιτητική, που το άτομο είναι αδύνατο να ανταπεξέλθει μόνο και αβοήθητο στις υποχρεώσεις του προς τον εαυτό του και το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 17).

3. Η τεχνολογική ανάπτυξη των τελευταίων δεκαετιών δημιούργησε απρόβλεπτες αλλαγές στις ανάγκες του ατόμου (SNI DER, 1965). Οι αλλαγές αυτές είναι ριζικές σε όλους τους τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας: οικονομικούς, εκπαιδευτικούς, επαγγελματικούς. Είναι μάλιστα τόσο δραματικές και τόσο απότομες οι αλλαγές αυτές, που δημιουργήσαν στο άτομο κατάσταση σύγχυσης και προκάλεσαν την ανάγκη να ληφθούν μέτρα για να μη μείνει το άτομο αβοήθητο. Ο θεσμός αυτός είναι ένα από τα μέσα που καλούνται να καλύψουν αυτή την ανάγκη, (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 17).

4. Η οικονομική έξαρση των τελευταίων ετών, αποτέλεσμα τόσο διεθνών συγκυριών όσο και εθνικών προσπαθειών, πήρε διαστάσεις ποσοτικής και ποιοτικής διαφοροποίησης από κάθε προηγούμενο οικονομικό σχήμα. Το ενδιαφέρον στράφηκε από τους παραδοσιακούς παράγοντες παραγωγής, τη γη, το κεφάλαιο, τις εγκαταστάσεις και τον τεχνικό εξοπλισμό, στις δραστηριότητες υπηρεσιών, πράγμα που οδήγησε σε μια αναμόρφωση της οικονομικής δομής, ιδιαίτερα των υπό ανάπτυξη χωρών. (REES, 1973).

Η οικονομική πρόοδος μαζί με την τεχνολογική ανάπτυξη, που οδηγούν σε κοινωνική αναμόρφωση, προϋποθέτει εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, δεδομένου ότι τα άτομα της κοινωνίας είναι ανάγκη να προετοιμαζονται για διαφορετικές προϋποθέσεις ζωής, να καταρτίζονται για χρήση διαφορετικών μέσων παραγωγής, να εκπαιδεύονται για νέα επαγγέλματα και τέλος να προετοιμάζονται για προσαρμογή στην ιδεολογία της μονίμως ανανεούμενης τεχνολογίας και οικονομίας.

Ετσι, σύμφωνα με το STRINER, 1971, την οικονομική και τεχνολογική έξαρση ακολούθησε, μια εκπαιδευτική έξαρση, τόσο σε κατακόρυφη μορφή, δηλαδή σε αριθμό ατόμων που παρακολουθούν σχολεία ή προγράμματα εκπαίδευσης σε όλο το ύψος της εκπαιδευτικής κλίμακας, όσο και σε οριζόντια μορφή, δηλαδή σε εύρος ευκαιριών για σπουδές ή οποιασδήποτε μορφής κατάρτιση. Αυτή η έξαρση είναι τόσο ποσοτική, όπως αντικατοπτρίζεται στον αριθμό ατόμων που εκμεταλεύονται τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες και στην ποικιλία των ευκαιριών αυτών, όσο και ποιοτική, όπως αντικατοπτρίζεται στην ποιότητα των προσφερόμενων προγραμμάτων (STRINER, 1971). Το κοινωνικό-οικονομικό πρόβλημα στις πιο προηγμένες χώρες, σε σχέση με την παιδεία πάντα, έχει σήμερα ανάστροφη μορφή: δεν τοποθε-

τείται πλέον στην έλλειψη ευκαιριών και εναλλακτικών λύσεων αλλά μάλλον στην πολυμορφία, στην ποικιλία και στην υπερπληθώρα ευκαιριών και εναλλακτικών λύσεων (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 18).

5. Η σχετική αυξημερία των τελευταίων χρόνων, καθώς επίσης και η αύξηση των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας σε εκπαιδευτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, προκάλεσαν την αύξηση του ενδιαφέροντος για σπουδές σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παράλληλα όμως αυξήθηκε και η ανάγκη των υποψηφίων για κατάλληλη ενημέρωση σε ότι αφορά προϋποθέσεις, δυνατότητες και ευκαιρίες για σπουδές όπως και καθοδήγηση σε ότι αφορά τη ρεαλιστική επιλογή κατευθύνσεων με βάση ατομικά, οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα.

Ο Δημητρόπουλος (1991, σελ 18) αναφέρει ότι στην Ελλάδα που το εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκεται σε μια περίοδο σημαντικών αλλαγών και αναδιαρθρώσεων, είναι περισσότερο απαραίτητη η καθολική εφαρμογή του θεσμού, διότι, εκτός από τους υπόλοιπους λόγους, οι μαθητές τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σε μια μόνιμη κατάσταση σύγχυσης και συναντούν πολλές δυσκολίες στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προβλημάτων τους. Τούτο επιβάλλει την κπαροχή πρόσθετης συμβουλευτικής βοήθειας από μέρους της πολιτείας. Βέβαια αυτή η προσπάθεια πρέπει να είναι γενικότερη και για την εκπαίδευση των ενηλίκων και τη συνεχή εκπαίδευση (STRINER, 1971,) κι όχι μόνο για τους μαθητές.

6. Η αγορά εργασίας είναι ο τεμέας στον οποίο περισσότερο έντονα από κάθε άλλον, αντικατοπτρίζεται η οικονομική ρευστότητα και η τεχνολογική μεταβλητότητα του αιώνα μας (STEVENS 1976). Νέα οικονομικά συστήματα εφαρμόζονται

και πλήθος νέα επαγγέλματα δημιουργούνται εκεί που άλλα παλαιά εξαφανίζονται. Οι δεξιότητες που το άτομο καλείται να διαθέτει τώρα είναι κπολύ περισσότερες και πολλές φορές εντελώς νέες και άσχετες με εκείνες των παλαιών επαγγελμάτων.

Αποτέλεσμα αυτού κατά τον LEVITAN ET AL είναι ότι πολλοί άνθρωποι σήμερα αναγκάζονται να αλλάξουν επαγγέλμα δυο και τρεις φορές κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους. Είναι αδύνατο χωρίς προσανατολισμό από οργανωμένο και ενημερωμένο φορέα να μπει το άτομο να παρακολουθήσει τις αλλαγές αυτές στην οικονομία και τις νέες τάσεις στην αγορά εργασίας. Είναι γνωστό σε όλους ότι είναι μεγάλος ο αριθμός των ατόμων, ιδιαίτερα των νέων, που σπαταλούν πολλά χρόνια, πολλά χρήματα και μεγάλη προσπάθεια για να προετοιμαστούν σε τομείς εργασίας που είναι ήδη επαγγελματικά νεκροί. Οι τελευταίες δεκαετίες είναι η περίοδος κατά την οποία το εργατικό δυναμικό τείνει να αλλάξει μορφή. Η συνεχής εκπαίδευση και μετεκπαίδευση σε νέες μεθόδους έγινε αναγκαία και είναι εντελώς απαραίτητη η ύπαρξη κάποιου φορέα που να είναι σε θέση να ενημερώνει αποτελεσματικά τα άτομα για τις μελλοντικές προοπτικές ενός επαγγέλματος ή μιας εξειδίκευσης μέσα σε μια επαγγελματική οικογένεια. Η στρενότητα σε εργατικό δυναμικό που παρατηρείται σε ορισμένες περιοχές επαγγελματικής δραστηριότητας και η υπερπληρώρα δυναμικού σε άλλες, καταστάσεις κπου κπροκαλούν την επερχήτηση ή την υπερπροσφορά, είναι σαφείς ενδείξεις έλλειψης ρεαλιστικού προσανατολισμού στα σημεία εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αποφάσεων. (LEVITAN ET AL, 1976).

"Στον επαγγελματικό κόσμο γενικότερα και στην αγορά εργασίας ειδικότερα, έχει απόλυτη ισχύ ένα είδος φυσικής επι-

λογής: επιβιώνουν μόνο τα άτομα που είναι προετοιμασμένα για τον επαγγελματικό κόσμο του παρόντος και του μέλλοντος και εκείνα που έχουν την ικανότητα της άμεσης αναπροσαρμογής. Η ανεργία, η υποαπασχόληση, η υπεραπασχόληση ή η ετεροαπασχόληση είναι παθογενείς οικονομικές και επαγγελματικές καταστάσεις, αποτέλεσμα λανθασμένης επαγγελματικής προετοιμασίας". (GORDON, 1972, σελ 19).

7. Μια κοινωνία ως σύνολο δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς εργασία, όπως δεν μπορεί και η πλειονότητα των ατόμων της κοινωνίας, ανεξάρτητα από τον αριθμό των ατόμων που μπορεί να στηρίξει η κοινωνία χωρίς να συμμετέχουν στην παραγωγή. (STRINER, 1971,). Επίσης, καμιά κοινωνία δεν μπορεί να συντηρηθεί, να επιβιώσει, να διαιωισθεί και να ανθίσει αν δεν επιτύχει να δημιουργήσει και να διατηρήσει άτομα ευτυχισμένα, ικανοποιημένα σε όλους τους τομείς: στον προσωπικό, στον οικογενειακό, στον κοινωνικό, στον επαγγελματικό.

Ετσι, στο σύνολό του ο δεσμός του προσανατολισμού είναι στενά συνδεδεμένος με δύο σημαντικές λειτουργίες: με τη δημιουργία ατόμων που να ικανοποιούν τις ανάγκες της κοινωνίας σε ανθρώπινο δυναμικό και με την ευημερία, τη σωστή ανάπτυξη και την ικανοποίηση των ατόμων της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, αποβλέπει στο να δημιουργήσει ευτυχισμένους ανθρώπους μέσα σε ευημερούσες κοινωνίες. Φαίνεται όμως ότι ενώ επιφανειακά η εργασία δίνει την εντύπωση ότι ανεξαρτητοποιείται όλο και περισσότερο από οικονομικές καταστάσεις και ανάγκες, οι πληθωριστικές τάσεις της εποχής μας τόσο στις παγκόσμιες όσο και στις τοπικές αγορές συμβάλλουν σημαντικά στην αύξηση της εξάρτησης της απασχόλησης από οικονομικές αναγκες, αφού εδώ και πολύ καιρό τα έσοδα ενός μόνο εργαζόμενου

μέλους μιας μέσης οικογένειας δεν επαρκούν για τη συντήρησή της. Από την άλλη πλευρά συνέβαλλαν στην δημιουργία, σε κάθε οικονομικό σύστημα, της ανάγκης για αύξηση της παραγωγικότητας και πρώτιστα για εμπλουτισμό και βελτίωση του εργατικού δυναμικού. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 20).

8. Οι ρόλοι των δύο βασικών μονάδων της κοινωνίας δηλαδή της οικογένειας και του σχολείου, έχουν αλλάξει τελευταία σε μεγάλο βαθμό. Μέχρι το τέλος του περασμένου αιώνα η οικογένεια ήταν ο κύριος φορέας εκπαίδευσης, κοινωνικοποίησης και παραγωγής. Στον αιώνα μας και για τις τρεις αυτές αποστολές η οικογένεια έπαψε να είναι επαρκής και αποτελεσματικός φορέας. Τούτο οφείλεται κυρίως στις αλλαγές που έγιναν στη δομή της ίδιας της οικογένειας, στις αλλαγές δομής των κοινωνικών και άλλων συστημάτων και σε μια αλληλεπίδραση των δυο αυτών παραγόντων. Οπως και αν είναι, η οικογένεια έχει φθάσει σήμερα στο σημείο να έχει συρρικνωθεί ως φορέας των παραπάνω ρόλων σε πολλές κοινωνίες, ιδίως προηγμένες, και φορείς εξωοικογενειακοί έχουν αναλάβει σχεδόν εξολοκλήρου τη φροντίδα της παιδείας, το μεγαλύτερο μέρος της φροντίδας της κοινωνικοποίησης των ατόμων και εξολοκλήρου τη φροντίδα της παραγωγής. (MEYER, 1977).

Ο NORTH (1971) αναφερόμενος στο σχολείο ως ωξωοικογενειακό φορέα που ανέλαβε την ευθύνη της παιδείας και κοινωνικοποίησης υποστηρίζει πως, ενώ η οικογένεια παρουσιάζεται να μπορεί να προσφέρει όλο και μικρότερη βοήθεια στο παιδί, το σχολείο καλείται να καλύψει το κενό, προσφέροντας όλο και μεγαλύτερη. Οι παραδοσιακές όμως μορφές των εκπαιδευτικών συστημάτων και ιδρυμάτων χρειάστηκε και χρειάζεται, να αναθεωρηθούν διότι δεν είχαν και ίσως ούτε έχουν α-

κόμη επινοήσει τρόπους να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την ανάγκη υποκατάστασης των εξωσχολικών φορέων. Ο θεσμός αυτός στο σχολείο είναι μια προσπάθεια διευκόλυνσης των προσπαθειών του σχολείου να ανταποκριθεί στις νέες αυτές υποχρεώσεις του.

9. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες τα εκπαιδευτικά συστήματα βρίσκονται στο επίκεντρο έντονης κριτικής όσον αφορά την αποδοτικότητά τους. Ιδιαίτερα έντονα κατακρίθηκε η εκπαίδευση ότι απέτυχε α) να βοηθήσει το ίδιο το άτομο, β) να διατηρηθεί σε κάποιο υψηλό επίπεδο απόδοσης, γ) να χρησιμοποιήσει στο διδακτικό έργο τη μεθοδολογία και τεχνολογία που είναι διαθέσιμες σήμερα σε άλλους τομείς και δραστηριότητες, και δ) να εφοδιάσει τους μαθητές με γνώσεις και δεξιότητες ανάλογες με τις απαιτήσεις της κοινωνίας την οποία εξυπηρετεί το κάθε εκπαιδευτικό σύστημα (BAILEN END STADT, 1973).

Αποτέλεσμα αυτής της κριτικής, η οποία δεν περιορίστηκε σε συγκεκριμένες κοινωνίες και συγκεκριμένα συστήματα, είναι διάφορες αναθεωρήσεις και αλλαγές που έγιναν σχεδόν σε όλα τα γνωστά εκπαιδευτικά συστήματα. Στην Ελλάδα δόθηκε έμφαση στην Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση και θεσπίστηκε ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός (Σ.Ε.Π.) (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 20).

Σ' άλλες χώρες από αυτήν την κριτική προήλθαν διάφορες τάσεις. Μια από αυτές είναι η γνωστή "Εκπαίδευση Σταδιοδρομίας", που ένας ορισμός της είναι "η συνδιασμένη προσπάθεια της εκπαίδευσης και της κοινωνίας να βοηθήσουν όλα τα άτομα να γνωρίσουν τις επαγγελματικές αξίες της κοινωνίας, να ενσωματώσουν αυτές τις αξίες στο αξιολογικό τους σύστημα

και να τις χρησιμοποιήσουν στη ζωή τους κατά τέτοιο τρόπο, ώστε η εργασία να είναι δυνατή για το άτομο, να έχει νόημα και να αποφέρει ικανοποίηση στο κάθε άτομο". (HOYT, 1974).

Η Εκπαίδευση Σταδιοδρομίας δεν πρέπει να συγχέεται με την Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση, η οποία αναμφισβήτητα αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της. (CLEMENTS, 1977). Η Εκπαίδευση Σταδιοδρομίας είναι υπόθεση όλης της παιδείας, είναι τρόπος διδασκαλίας, είναι αναλυτικό πρόγραμμα, είναι φιλοσοφία που διαπερνά ολόκληρο το Εκπαιδευτικό σύστημα.

Η παραδοσιακή Εκπαίδευση έδινε ιδιαίτερη έμφαση στη νοητική ανάπτυξη του ατόμου και κάποια έμφαση στην κοινωνική και συναισθηματική του ανάπτυξη. Τα τελευταία χρόνια τονίζεται ιδιαίτερα μια άλλη διάσταση στην ανάπτυξη του ατόμου, η **Ε π α γ γ ε λ μ α τ ι κ ή Α ν ά π τ υ ξ η**, η οποία αποκτά όλο και μεγαλύτερη σπουδαιότητα και αποτελεί ένα από τα κυριότερα μελήματα του προσανατολισμού, τόσο στο σχολικό όσο και στο εξωσχολικό περιβάλλον. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 21).

10. Σύμφωνα με τον REES κατά το δεύτερο ήμισυ του αιώνα μας τόσο η απασχόληση γενικότερα όσο και η εργασία ειδικότερα έχουν γίνει αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής. Ο όρος "απασχόληση" χρησιμοποιείται εδώ για να δηλωθεί κάθε δραστηριότητα του ατόμου, είτε είναι αμοιβόμενη είτε όχι, ενώ ο όρος "εργασία" για να δηλωθούν μόνο εμοιβόμενες ασχολίες. Το εργατικό δυναμικό έχει υποστεί μια πλήρη αναμόρφωση και ανασύνθεση, και δεν αποτελείται τώρα μόνο από εκείνους που έχουν ανάγκη εργασίας για βιοποριστικούς λόγους (REES, 1973).

Η απασχόληση γενικά έχει πάψει να αντικατοπτρίζει οικονομι-

κή αναίτη και μόνο. Αντίθετα, ενώ η σχέση της με οικονομικές ανάγκες έγινε πιο στενή, έχει λάβει και κοινωνική, προσωπική και ψυχολογική χροιά. Μια σαφής ένδειξη αυτού είναι η απροσδόκητα αλματώδης αύξηση του αριθμού των εργαζόμενων γυναικών. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 22).

α) Η αξία της άποψης ότι η εργασία είναι από τους καλύτερους τρόπους ανεξαρτητοποίησης του ατόμου, δεν αμφισβητείται πλέον από κανέναν. Η οικονομική εξάρτηση ατόμων από άλλα άτομα, ιδιαίτερα μέσα στα οικογενειακά πλαίσια, αποτελεί φραγμό στην ανεξαρτησία δημιουργούνται οι βάσεις της ολικής εναξαρτησίας. (NORTH, 1971,). Η προσπάθεια των κοινωνιών σήμερα έχει στραφεί στη διευκόλυνση της ανάπτυξης των ατομικών χαρακτηριστικών του κάθε ανθρώπου, πράγμα που οδηγεί στη δημιουργία ατόμων ανεξάρτητων, ελεύθερων, ικανών να αποφασίσουν μοναχικά για την τύχη τους, για την πορεία που θέλουν να ακολουθήσουν στη ζωή τους, μέσα στα πλαίσια βέβαια των γενικών κοινωνικών θεσμών, των κοινωνικά παραδεκτών μορφών συμπεριφοράς. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 22).

"Ίσως μερικές προηγμένες κοινωνίες με την υπερπληθώρα των αγαθών και μέσων που εθεσαν στη διάθεση των ατόμων τους και ιδιαίτερα των νεών, έδωσαν την ευκαιρία σε μια μερίδα από αυτούς να αποζητήσουν την επελευθερία, την ανεξέλεκτη ελευθερία και ανεξαρτησία, την αυθαίρετη συμπεριφορά, πολλές φορές την κοινωνική άρνηση και την κοινωνική και θεσμική περιφρόνηση. Δεν ήταν βέβαια αυτή η αρχική επιδίωξη των κοινωνιών αυτών". (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 22).

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στις επιπτώσεις που έχει η καλώς νοούμενη ανεξαρτητοποίηση της γυναίκας, που τα τελευταία χρόνια έχει πάρει τεραστίες διαστάσεις και έ-

χει επηρεάσει άμεσα και ουσιαστικά την οικογενειακή, την υξμ κοινωνική, την οικονομική και την παραγωγική δομή των κοινωνιών. Όλες οι ενδείξεις τώρα ενισχύουν την άποψη ότι η γυναίκα θα παίρνει όλο και πιο ενεργό μέρος στην παραγωγική δραστηριότητα των σύγχρονων κοινωνικών συστημάτων, (Δημητρόπουλος, 1991, 6Ελ 22).

β) Γενικά παραδεκτή είναι επίσης η άποψη ότι, η εργασία είναι άριστος χρόνος κοινωνικοποίησης του ατόμου (TIFFANY ET AL, 1970). Η εργασία, για τη συντηρητική πλειονότητα των ανθρώπων, αποτελεί τον κύριο άξονα γύρω από τον οποίο στρέφονται πολλές κοινωνικές δραστηριότητες. Σε μερικές μάλιστα χώρες, όπως την Ιαπωνία και το Ισραήλ, το μεγαλύτερο μέρος των κοινωνικών δραστηριοτήτων έχει ως βάση του το εργασιακό περιβάλλον.

Έτσι η ευρύτητα κοινωνικότητας του ατόμου, η κοινωνική του γενικά συμπεριφορά, σχετίζεται άμεσα με την επαγγελματική του συμπεριφορά, και η επαγγελματική ικανοποίηση επιφέρει κοινωνική πληρότητα. Είναι εξάλλου γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων που συναναστροφόμεστε προέρχονται συνήθως από το επαγγελματικό μας περιβάλλον (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 22).

γ) Πέρα από αυτά ο Δημητρόπουλος τονίζει ακόμα ότι η σημασία της εργασίας για την ψυχική υγεία και πνευματική ισορροπία του ατόμου, δεδομένου ότι κάθε είδους απασχόληση και ιδιαίτερα η επιθυμητή απασχόληση, προσθέτει σκοπό στις προσπάθειές του, κεντρίζει τη φιλοδοξία του για πρόοδο, δημιουργικότητα, άμιλλα ή προσφορά στο κοινωνικό σύνολο. Η "εργασιοθεραπεία", η οποία έχει γίνει μια από τις πιο διαδοσόμενες μεθόδους ψυχολογικής παρέμβασης και θεραπείας,

κερδίζει όλο και μεγαλύτερη υποστήριξη και έχει όλο και μεγαλύτερη εφαρμογή σε ανάλογα ιδρύματα. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 23).

δ) Μια ακόμη διαστάση της εργασίας κατά τον REES είναι ότι πολλοί άνθρωποι σήμερα την αποζητούν ως απασχόληση ελεύθερου χρόνου. Στις σχετικά πλούσιες κοινωνίες αυτή η διαστάση έχει πάρει ιδιαίτερη έμφαση κατά τα τελευταία χρόνια. Όσο ο αριθμός των ατόμων που συνεισφέρουν στην παραγωγή μιας κοινωνίας αυξάνεται ή όσο η τεχνολογική εξέλιξη και άλλες βελτιώσεις δημιουργούν αύξηση στην ποσότητα και στην ποιότητα των παραγωμένων αγαθών, τόσο ο αριθμός των ωρών εργασίας ελαττώνεται, οπότε και ο ελεύθερος χρόνος αυξάνεται (REES, 1973). Έτσι, για πολλές κοινωνίες η "Συμβουλευτική Ελεύθερου Χρόνου" έχει γίνει απαραίτητη. Οι κοινωνίες εξάλλου ενδιαφέρονται ώστε το σύνολο των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου να αποτελεί τόσο πηγή προσωπικής ικανοποίησης για το άτομο όσο και ωφέλειας για το κοινωνικό σύνολο.

Όταν η εργασία έχει γίνει μέσο για όλους τους παραπάνω σκοπούς, και αφού η υλοποίηση των σκοπών αυτών γίνεται όλο και πιο προβληματική, είναι φανερό ότι ο θεσμός του προσανατολισμού γίνεται απαραίτητος για κάθε υπηρεσία κοινωνικής, επαγγελματικής ή εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Η σημασία του δε, παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις, αν ληφθούν υπ' όψιν και όλες εκείνες οι αρνητικές επιπτώσεις που προκαλούνται από την παντοδυναμία της εργασίας στα σημερινά κοινωνικοοικονομικά συστήματα και οι οποίες αποκαλούνται "κοινωνικά προβλήματα" της εργασίας (ARGYLE, 1972).

11. Ο εικοστός αιώνας, και ιδιαίτερα οι τελευταίες

δεκαετίες, χαρακτηρίζεται από την αύξηση του ενδιαφέροντος τόσο μεμονωμένου κρατών και κοινωνιών όσο και διεθνών οργανισμών για το ίδιο το άτομο. Η προσοχή τους στρέφεται τώρα περισσότερο προς τις ανάγκες του ατόμου, χωρίς βέβαια να παραγνωρίζονται οι ανάγκες των χωρών, των κοινωνιών ή των συστημάτων μέσα στα οποία ζουν τα άτομα. Η διάθεση αυτή ευνόησε τη δημιουργία και εξαπλώση των υπηρεσιών βοήθειας, όπως είναι ο θεσμός που συζητούμε εδώ. (Δημητρόπουλος, 1991 σελ 24).

12. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι το γενικό ενδιαφέρον για την ατομικότητα του ανθρώπου, όπως φαίνεται στην έμφαση που δίνεται στις ατομικές διαφορές των ανθρώπων. Είναι γενικά παραδεκτό σήμερα ότι δεν υπάρχουν απολύτως όμοια άτομα. Ο κάθε άνθρωπος έχει τα δικά του ατομικά χαρακτηριστικά, τις δικές του αδυναμίες, τα δικά του γνωρίσματα, το δικό του δυναμικό, το δικό του αξιολογικό σύστημα. Η Ψυχολογία των Ατομικών Διαφορών ή Διαφορική Ψυχολογία δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε ως ξεχωριστός κλάδος της Ψυχολογίας για να μελετήσει τους παράγοντες εκείνους που διαμορφώνουν και κληρονομούν τις ατομικές διαφορές. Ακόμη, οι περισσότερες θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης στηρίζονται ακριβώς στην αρχή της ύπαρξης ατομικών διαφορών σύμφωνα με τη Διαφορική και Εξελικτική Ψυχολογία, στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου. (OSIPOW, 1973).

Δεν στάματση να αναγνωρίζεται και να υποστηρίζεται η ανάγκη κοινωνικοποίησης του ατόμου, ούτε η προσπάθεια να διευκολυνθεί η προσαρμογή των ατόμων στις ομάδες, στο κοινωνικό σύνολο. Ομως δεν είναι δυνατό να έχει και αυτή η

προσπάθεια θετικά αποτελέσματα, αν παραμεληθούν και αγνοηθούν τα ατομικά χαρακτηριστικά του ανθρώπου. Με άλλα λόγια, η κοινωνικοποίηση του ατόμου είναι δυνατή μόνο μέσω της εξατομίκευσης. Οι υπηρεσίες του προσανατολισμού λειτουργούν με βάση αυτή την αρχή και χρησιμοποιούν τις ανάλογες τεχνικές και μεθοδολογία (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 24).

Β. Βασικές αρχές του Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Σε γενικές γραμμές οι αρχές της εφαρμογής του θεσμού στηρίζονται στις θεωρητικές βάσεις της ανθρωπιστικής φιλοσοφίας και ψυχολογίας. Ο Δημητρόπουλος 1991 (σελ 26) διατυπώνει μερικές από τις πιο βασικές αρχές που είναι:

α) Ο προσανατολισμος, αποβλέπει στην ολική ανάπτυξη του ατόμου. Δεν απομονώνει και δεν ενισχύει καμιά όψη της προσωπικότητας ξεχωριστά. Ειδικά στην περίπτωση του μαθητή, όπου η προσωπικότητα είναι ακόμη υπό διάπλαση, η αρχή αυτή έχει ιδιαίτερη σπουδαιότητα.

β) Ο δεσμός στηρίζεται στη συνεργασία με τα άτομα και αποφεύγει την επιβολή απόψεων. Τα καθοδηγεί και τα βοηθάει στην πραγματοση των εκπαιδωξέων τους, οποιεσδήποτε και αν είναι αυτές, και συνεξετάζει με τα άτομα τα προβλήματα που τυχόν αυτα αντιμετωπίζουν.

γ) Βασική αρχή είναι η αναγνώριση της ελευθερίας επιλογής, της ελευθερίας δηλαδή του ατόμου να επιλέξει ελεύθερα και αβιάσστα μεταξύ των εναλλακτικών λύσεων. Η αρχή αυτή προϋποθέτει σωστή πληροφόρηση του ενδιαφερομένου και αμερόληπτη εξέταση των δυνατοτήτων του ίδιου του ατόμου και του περιβάλλοντός του. Προϋποθέτει, επίσης, την ύπαρξη δυνα-

τοτήτων εναλλακτικών οδών επιλογής αλλιώς η ελευθερία εκλογής είναι χωρίς αντίκρουσμα. Σχετικός είναι και ο σεβασμός της προσωπικότητας του ατόμου και ιδιαίτερα της ηθικής του, των αρχών του, των αξιών του.

δ) Η αρχή της ατομικότητας του ανθρώπου έχει ιδιαίτερη σημασία στον θεσμό αυτό. Κάθε άτομο είναι αυτό που έτυχε να είναι ή αυτό που έγινε. Ετο ατομικό στοιχείο δεν θυσιάζεται προς όφελος της κοινωνικότητας ή του κοινωνικού και οικονομικού συστήματος.

ε) Ο προσανατολισμός, ιδιαίτερα όταν παίρνει τη μορφή επικοινωνίας μεταξύ δύο μόνο ατόμων, δηλαδή του συμβουλευόμενου και του συμβουλευόμενου, στηρίζεται σε μια δημιουργική σχέση αναμεσα σ'αυτούς, ή οποία πρέπει να είναι φιλική, ειλικρινής και γνήσια, αλλιώς η βοήθεια είναι ουσιαστικά αδύνατη.

στ) Η παραδοχή της αρχής της ισότητας μεταξύ των ατόμων αποτελεί αναπόσπαστο χαρακτηριστικό της όλης προσπάθειας του θεσμού. Συνεπώς, ο λειτουργός του παράχει υπηρεσίες σε όλα ανεξαιρέτως τα άτομα. Ειδικά ο σχολικός προσανατολισμός και η σχολική συμβουλευτική επιβάλλεται να παρέχουν βοήθεια σε όλους τους μαθητές. Στην πράξη συνηθιζόταν παλαιότερα να δίνεται προσοχή στους πολύ καλούς μαθητές μόνο. Σήμερα θεωρείται απαράδεκτο να γίνονται διακρίσεις στο σχολικό περιβάλλον. Όλοι οι μαθητες είναι ίσοι, έχουν ίδια δικαιώματα, και ο προσανατολισμός έχει τις ίδιες υποχρεώσεις προς όλους.

ζ) Ο αυτοκαθορισμός είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη σωστή εφαρμογή του θεσμού. Κάθε κανονικός άνθρωπος έχει την δυνατότητα και την ικανότητα να επιλέγει την πορεία

που θα ακολουθήσει και να αποφασίζει για τον εαυτό του. Στη σημερινή κοινωνία είναι απαράδεκτο να θεωρούνται οι τύχες των ανθρώπων προκαθορισμένες.

η) Η πράξη του θεσμού πρέπει να έχει πάντα ως στόχο της την ωφέλεια του ατόμου του μαθητή στην περίπτωση του σχολείου του. Κάθε άλλη οπτική γωνία έρχεται σε δεύτερη μοίρα και κάθε φιλοσοφία ή ενέργεια που είναι δυνατό να βλάψει το συμβουλευόμενο άτομο είναι απαράδεκτη.

Γ. Σκοπός και χαρακτηριστικά του Ε.Π.

Γενικά ο προσανατολισμός αποβλέπει στο να βοηθήσει το άτομο στην προσπάθειά του για φυσιολογική ανάπτυξη για ολοκλήρωση και προσαρμογή. Επιμέρους σκοπούς του συναντά κανείς στη βιβλιογραφία κατά εκατοντάδες. Υστερα από μελέτες που έκανε πάνω στον Ε.Π. ο Δημητρόπουλος (1991, σελ 10-13) αναφέρει ότι σκοποί του είναι:

1. Να βοηθήσει το άτομο να γνωρίσει και να αποδεχτεί τον εαυτό του, να εντοπίσει και να κατανοήσει ατομικά του χαρακτηριστικά όπως ικανότητες, ενδιαφέροντα, κλίσεις, φιλοδοξίες και να διαμορφώσει τις αξίες του σε ένα ικανοποιητικό αξιολογικό σύστημα.

2. Να βοηθήσει να αξιοποιήσει το δυναμικό του κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, θέτοντας στόχους βασισμένους σε ρεαλιστικά δεδομένα.

3. Να το βοηθήσει στην προσπάθειά του να προσαρμοστεί σωστά στο κοινωνικό και επαγγελματικό του περιβάλλον.

4. Να το βοηθήσει στην προσωπική, κοινωνική και επαγ-

γευματική ανάπτυξή του έτσι ώστε να εξελιχθεί σε θετικό μέλος της κοινωνίας του.

5. Να το βοηθήσει να προχωρήσει σε συνετές ελεύθερες και αβίαστες επιλογές εκπαιδευτικών εμπειριών και επαγγελματικών κατευθύνσεων.

Όλα τα παραπάνω σημαίνουν ότι ο θεσμός αυτός πρέπει να βοηθήσει το άτομο να χτίσει το περιβάλλον του.

Για να γίνει δυνατή η υλοποίηση των παραπάνω βασικών σκοπών είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ώστε ο λειτουργός προσανατολισμού να απαιτήσει όσο το δυνατόν πληρέστερη θεωρητική και πρακτική γνώση (1) των χαρακτηριστικών του ατόμου (κατάρτιση και "ανάλυση του ατόμου"), (2) των χαρακτηριστικών μεταβλητών που το επηρεάζουν και του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δρα και κινείται το άτομο (κατάρτιση στην "ανάλυση του περιβάλλοντος") και (3) των μεθόδων που πρέπει να χρησιμοποιηθούν στη διαδικασία παροχής βοήθειας στο άτομο (κατάρτιση στη μεθοδολογία εφαρμογής του θεσμού).

Ο προσανατολισμός στην ολοκληρωμένη μορφή του είναι μια διαχρονική διαδικασία, μια συνεχής προσπάθεια που αρχίζει πολύ νωρίς στη ζωή του ατόμου και δεν τελειώνει παρά μόνο όταν το άτομο αποσυρθεί από κάθε ενεργό δραστηριότητα κοινωνική ή επαγγελματική. Πόσο νωρίς θεωρητικά αρχίζει και πόσο αργά τελειώνει είναι κάτι που δεν μπορεί να καθοριστεί πάνω σε γενική βάση, αλλά σε ατομική με γνώμονα πάντα τις ατομικές διαφορές σε ατομικά χαρακτηριστικά, σε ικανότητες, σε ενδιαφέροντα, σε αξιολογικό σύστημα κ.τ.λ.

Ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή, κι ακόμα περισσότερο στο μέλλον, που η αλλαγή επαγγέλματος και φυσικά τρόπους ζωής,

δύο ή και περισσότερες φορές κατά τη διάρκεια σταδιοδρομίας του ατόμου είναι αναπόφευκτη, γίνεται όλο και πιο επιτακτική η ανάγκη για συνεχή και αποτελεσματική καθοδήγησή του.

Ακόμη, πιο σημαντικό είναι ότι ο προσανατολισμός δεν περιορίζεται μόνο στο να βοηθήσει το άτομο στην εκλογή ή στις εκλογές του επαγγέλματος. Σκοπός του η ολική ανάπτυξη του ατόμου. Στον επαγγελματικό τομέα σκοπός του είναι η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου. Ιδιαίτερα η προσανατολισμός στο σχολείο πρέπει να δίνει ξεχωριστή σημασία σε αυτό το σημείο.

Με τον όρο "επαγγελματική ανάπτυξη" του ατόμου εννοούμε την ανάπτυξη και ωρίμανση εκείνης της όψης της προσωπικότητάς του που σχετίζεται με την επαγγελματική του συμπεριφορά. Όταν ακολουθεί μια επιτυχή επαγγελματική ανάπτυξη το άτομο φυσιολογικά δεν συναντά προβλήματα σε ότι αφορά την επιλογή του επαγγέλματος.

Η εκλογή επαγγέλματος είναι αν όχι η πιο σημαντική οπσδήποτεσμία καπό τις πιο σημαντικές αποφάσεις που παίρνει ο άνθρωπος στη ζωή του.

Θα πρέπει όμως ο προσανατολισμός γύρω από το επάγγελμα δηλ. ο επαγγελματικός προσανατολισμός να μη θεωρείται και να μην ασκείται μενωνωμένα ούτε στη θεωρία ούτε στην πράξη, και κατά κανένα τρόπο να μην καταλήγει να παίρνει την χροιά απλής επαγγελματογνωσίας. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 12).

Άμεσο συνδεδεμένο με τις επαγγελματικές επιδιώξεις του ατόμου είναι το θέμα του μέσου προς το επάγγελμα δηλ. το θέμα των σπουδών. Όταν πρόκειται για μαθητές αμεασότερο είναι το πρόβλημα επιλογής κατευθυνσης σπουδών, όσο ορθολογιστική και αν φαίνεται η άποψη ότι πρώτο επιλέγεται το επαγ-

γελμα και μετά εξετάζεται το είδος των εκπαιδευτικών εμπειριών που απαιτούνται για την είσοδο σε αυτό. Επιπρόσθετα, το επάγγελμα και οι σπουδές σχετίζονται άμεσα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου, όπως και με τους κοινωνικούς και άλλους παράγοντες που τα επηρεάζουν. Είναι ανάγκη λοιπόν ο προσανατολισμός να καλύπτει και τις τέσσερις κύριες κατηγορίες σημαντικών παραγόντων δηλ. τους προσωπικούς, τους κοινωνικούς, τους εκπαιδευτικούς και τους επαγγελματικούς. Με άλλα λόγια ο θεσμός αποβλέπει στην ανάπτυξη όλων των πλευρών της προσωπικότητας του ατόμου.

Σχετικά με το θέμα της λειτουργικής τοποθέτησης του προσανατολισμού στο σχολείο υποστηρίζονται δυο αντίθετες θέσεις. Κατά τη μια, ο προσανατολισμός στο σχολείο, δεν είναι παιδαγωγική λειτουργία, αλλά επικουρική, συμπληρωματική λειτουργία και καλό είναι να παραμείνει έξω από τον άξονα των σχολικών παιδαγωγικών δραστηριοτήτων. Κατά την αντίθετη ο προσανατολισμός είναι μέρος της παιδείας των μαθητών και σαφώς έχει θέση στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου.

Κατά τον Ευστ. Γ. Δημητρόπουλο (1991, σελ 13) όχι μόνο είναι ο προσανατολισμός παιδαγωγική λειτουργία, αλλά αποτελεί αναπόσπαστη διαδικασία της επίσημης παιδείας. Η ολοκλήρωση του ατόμου από κάθε άποψη θεωρούμενη, είναι βασική επιδίωξη, ίσως η βασικότερη επιδίωξη του σχολείου, και ο προσανατολισμός ως κύρια αποστολή έχει την δευτερεύουσα αυτής της διαδικασίας.

Θεωρητικά ο προσανατολισμός κι ακόμη περισσότερο ο σχολικός προσανατολισμός έχει ως φροντίδα του την καθοδήγηση του ατόμου με γνώμονα το ίδιο το άτομο και όχι τις ανάγκες των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων. Η υπηρεσία,

δηλαδή ή ο φορέας προσανατολισμού σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να μετατρέπεται σε όργανο της οικονομίας. Μ'αυτό δεν πρέπει να εννοηθεί ότι δεν θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι τάσεις στην κοινωνία, στην οικονομία και στην αγορά εργασίας. Αντίθετα μάλιστα τούτο είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη σωστή εφαρμογή του θεσμού για τη ρεαλιστική ενημέρωση και καθοδήγηση του ατόμου.

Οι ρόλοι του προσανατολισμού δεν μπορεί να περιορίζεται μόνο στο συγκεκριμένο άτομο που βοηθιέται. Αντίθετα πρέπει να επεκτείνεται και στο περιβάλλον από το οποίο επηρεάζεται το άτομο. Στη περίπτωση του μαθητή, παραδείγματος χάρη το άμεσο περιβάλλον δεν είναι μόνο το σχολικό περιβάλλον. Είναι η οικογένειά του, ακόμη οι φίλοι του, η εξωσχολική κοινωνία γενικότερα.

Είναι ευθύνη της υπηρεσίας προσανατολισμού να συμβουλεύει και να καθοδηγεί πρόσωπα του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντος του μαθητή, έτσι ώστε η συμπεριφορά του να είναι επιβοηθητική και συμπληρωματική στις προσπάθειες του θεσμού στο σχολείο.

Αφού ο θεσμός αποβλέπει στην ολική ανάπτυξη και ολοκλήρωση του ατόμου, πρέπει να έχει κατά κύριο λόγο δημιουργική ανάπτυξιακή προληπτική και όχι επανορθωτική, θεραπευτική χροιά (BLAUCHARD και FLAUM, 1968). Μ'αυτό εννοούμε ότι πρέπει να επιδιώκει να βοηθά το άτομο να αναπτυχθεί σωστά, αντί να προσπαθεί εκ των υστέρων να επανορθώσει αποτυχημένες καταστάσεις ή να θεραπεύσει ψυχολογικές παθήσεις. Αυτός ο τελευταίος ρόλος, πάντως, δεν πρέπει να αποκλείεται εντελώς από την περιοχή ευθύνης του θεσμού.

Ο προσανατολισμός στο σχολείο πρέπει να θεωρείται και

να εφαρμόζεται σε δυναμική βάση αφού τόσο το άτομο όσο και το περιβάλλον του βρίσκονται σε μια συνεχή εξέλιξη δυναμικής μορφής. Ίσως θα πρέπει να γίνεττα λόγος για δυναμικό προσανατολισμό (Δημητρόπουλος 1991, σελ 14).

Δ. Μέθοδοι και μέσα εφαρμογής του Ε.Π.

Οι μέθοδοι και τα μέσα εφαρμογής του επαγγελματικού προσανατολισμού διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Αυτό είναι αναπόφευκτο αποτέλεσμα του ειδικού χαρακτήρα του επαγγελματικού προσανατολισμού, του τρόπου οργάνωσης, της ταχύτητας ανάπτυξης και της σχέσεως αυτού με την οικονομική και πολιτική κατάσταση κάθε χώρας. Εξάλλου τα μέσα που χρησιμοποιούνται απλό τον επαγγελματικό προσανατολισμό προσαρμόζονται πάντοτε στις ειδικές συνθήκες και ανάγκες της κάθε χώρας και μορφοποιούνται προοδευτικά. Η έκταση εφαρμογής των μέσων αυτών θα πρέπει να βασίζεται στην πλατιά κατανόηση των σκοπών του Ε.Π. και στη διαμόρφωση καταλλήλου διοικητικού συστήματος (Κωστάκος, 1983, σελ 25).

Σε μερικές χώρες ο επαγγελματικός προσανατολισμός εφαρμόζεται, σε μεγάλη κλίμακα, στα σχολικά πλαίσια όπου οι εκπαιδευτικοί, ενημερωμένοι στα θέματα του επαγγελματικού προσανατολισμού σημειώνουν τις διαπιστώσεις τους, βάσει ορισμένων αρχών και μεθόδων, σχετικά με τις κλίσεις και ικανότητες του μαθητή, καθώς και την πνευματική ψυχική και υγιεινή του κατάσταση.

Η εφαρμογή του επαγγελματικού προσανατολισμού στο σχολείο αποτελεί ένα είδος προκαταρκτικού προσανατολισμού, που

αποβλέπει στην πληρέστερη ανάπτυξη της ξεπροσωπικότητας και των ικανοτήτων του ατόμου στη διάδοση πληροφοριών για τα διάφορα επαγγέλματα και κλάδους οικονομικής δραστηριότητας στην οργάνωση επισκέψεων στους τόπους εργασίας και στην παροχή κάθε βοήθειας προς τους μαθητές να γνωρίσουν τον εαυτό τους, τις κλίσεις τους, τα ενδιαφέροντά τους, και τις απαιτήσεις των επαγγελματιών. Όλα αυτά τους κάνουν ικανούς να προβαίνουν μόνοι τους στη σωστή εκλογή τύπου σπουδών ή επαγγέλματος (Κωστάκος, 1983, σελ 26).

Τα κυριότερα μέσα εφαρμογής του επαγγελματικού προσανατολισμού σύμφωνα με τον Κωστάκο είναι η σχολική έκθεση, η έρευνα των κοινωνικών συνθηκών διαβίωσης του ενδιαφερόμενου ατόμου, η ειδική ιατρική εξέταση, η χρησιμοποίηση ορισμένων κριτηρίων (TEST) και η προσωπική συνέντευξη. Μια σύντομη ανάλυσή τους δίνεται πιο κάτω:

α) Η σχολική έκθεση συντάσσεται από τον διευθυντή του σχολείου και περιλαμβάνει αξιολόγηση των δεξιοτήτων του βαθμού μορφώσεως, των ατομικών ικανοτήτων και της προσωπικότητας του μαθητή. Η έκθεση αυτή έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα, οι δε πληροφορίες που δίνει είναι πολύ χρήσιμες για τον επαγγελματικό σύμβουλο που τις λαμβάνει σοβαρά υπόψη του μαζί με τα άλλα στοιχεία που συγκεντρώνει, κατά την όλη διαδικασία της συνεντεύξεως συμβουλευτικής με το ενδιαφερόμενο άτομο.

β) Ξέροντας ότι ο νέος αναπτύσσεται σήμερα σε μια κοινωνία που έχει ήδη μια οικονομική διάρθρωση και που έφτασε σε ένα ορισμένο επίπεδο τεχνικής εξέλιξης, οφείλουμε να ερευνήσουμε το οικογενειακό του περιβάλλον, την οικονομική κατάσταση και την απασχόληση των μελών της οικογένειάς του.

Και αυτό, γιατί τα στοιχεία αυτά μπορούν να επηρεάζουν σοβαρά τα επαγγελματικά του σχέδια.

Ένας νέος λ.χ. που είναι πρωτότοκος σε μια οικογένεια, άπορη, πρέπει ίσως να εργαστεί πολύ νωρίς, για να κερδίσει χρήματα και να βοηθήσει οικονομικά την οικογένειά του. Αλλά τότε παρουσιάζεται η ανάγκη ο νεος αυτός και οι γονείς του να συνδιάσουν την επιθυμία τους για την επαγγελματική αποκατάσταση του πρώτου σύμφωνα με την οικονομική τους κατάσταση.

γ) Μεγάλη σημασία αποδίδεται στην ιατρική εξέταση. Το ενδιαφερόμενο άτομο, που υποβάλλεται σε επαγγελματικό προσανατολισμό υποβάλλεται παράλληλα σε ιατρική εξέταση, για να διαπιστωθεί αν ανταποκρίνεται και φυσιολογικά στο επάγγελμα που έχει διαλέξει. Ο γιατρός που είναι ειδικευμένος στα θέματα του επαγγελματικού προσανατολισμού, έχει την ικανότητα να γνωρίζει τις απαιτούμενες φυσιολογικές ικανότητες για τα διάφορα επαγγέλματα ή για τις διάφορες ειδικότητες του ίδιου επαγγέλματος.

δ) Τα διάφορα ψυχοτεχνικά τεστ είναι επιστημονικά μέσα έρευνας που χρησιμοποιεί ο επαγγελματικός προσανατολισμός. Με αυτά εξετάζεται η ευφυΐα, η αντιληπτική ικανότητα, τα ενδιαφέροντα, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και οι επιμέρους ικανότητες του ατόμου. Τα εφαρμοζόμενα τεστ ευφυΐας, ενδιαφερόντων και προσωπικότητας έχουν μεγάλη σημασία για την εκπαιδευτική και επαγγελματική καθοδήγηση των νέων όπως και για την επαγγελματική καθοδήγηση, των ενηλίκων και την επιλογή των πιο κατάλληλων από αυτούς για την τοποθέτησή τους σε μια ειδική απασχόληση.

Στον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επαγγελματική

κή επιλογή η διάγνωση των ειδικών ικανοτήτων και ο υπολογισμός του βαθμού τους αποτελεί βασική εργασία στην όλη διαδικασία της εξετάσεως του ατόμου.

Η διαδικασία αυτή, βοηθά σημαντικά στην αυτογνωσία του ατόμου. Η όλη προσπάθεια για την αυτογνωσία, που στηρίζεται βασικά στην ειλικρίνεια με την οποία το άτομο απαντά στα τεστ, έχει μεγάλη σπουδαιότητα για τον επαγγελματικό του προσανατολισμό και ολόκληρη τη ζωή του. Γιατί με αυτό τον τρόπο αποκτά το άτομο την πραγματική εικόνα των ικανοτήτων του και τοποθετεί τον εαυτό του στην ορθή θέση μεταξύ των συνανθρώπων του. Πρέπει να τονίσουμε ότι η χρησιμοποίηση της μεθόδου των τεστ παρουσιάζει πολλές δυσκολίες αν λάβουμε υπόψη ότι απαιτείται μεγάλος αριθμός τεστ στις τοπικές συνθήκες και ότι πάντοτε πρέπει να χρησιμοποιούνται αυτά από ένα πρόσωπο απόλυτα εξειδικευμένο. Και ακόμα, γιατί οι εφαρμοζόμενες σε ένα τόπο αρχές για η χρησιμοποίηση ενός τεστ δεν έχουν πάντοτε εφαρμογή και σε έναν άλλο τόπο, όπου οι όροι εργασίας, το επίπεδο μορφώσεως και οι κλιματολογικές συνθήκες είναι διαφορετικές.

ε) Σήμερα, είναι γενικά κινητικό, ότι το απλούστερο και το πιο πρακτικό μέσο για τη διάγνωση της προσωπικότητας του ατόμου (εφήβου ή μαθητή) είναι η συνομιλία, η συνέντευξη του ενδιαφερομένου ατόμου με ένα σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού ή ένα σχολικό σύμβουλο. Κάθε άτομο που επιθυμεί να επωφεληθεί από τις υπηρεσίες του επαγγελματικού προσανατολισμού θα πρέπει να διευκολύνεται στην πραγματοποίηση αυτής της συνέντευξης, που επιτρέπει την ανάλυσή σε μεγάλο βαθμό των ικανοτήτων του σχετικά με τις δυνατότητες απασχολήσεως ή εκπαίδευσής του. (Κωστάκος 1983, σελ 26-29).

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι συνεντεύξεις που οργανώνονται ειδικά για τους μαθητές που φοιτούν στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης και μάλιστα στις περιπτώσεις όπου πολλοί από αυτούς επιθυμούν να διαλέξουν ειδικές επαγγελματικές σπουδές ή να εγκαταλείψουν το σχολείο και να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Η συνέντευξη πραγματοποιείται κατά τρόπο όσο το δυνατόν απλό και φιλικό. Ο αντικειμενικός της σκοπός είναι να δημιουργήσει στο ενδιαφερόμενο ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και να τον ενθαρρύνει να μιλήσει ελεύθερα. Ο σύμβουλος δεν του υποδεικνύει ορισμένα επαγγέλματα, αλλά προσπαθεί να κινήσει το ενδιαφέρον του προς το επάγγελμα ή τον τύπο σπουδής που κρίνει ότι περισσότερο ταιριάζει στις ικανότητές του. Γι' αυτό το σκοπό αναλύει τα διάφορα είδη των επαγγελμάτων, τις απαιτήσεις του καθενός από αυτά και τις συνθήκες της αγοράς εργασίας.

Ο σηγγραφέας τονίζει ότι σε πολλές χώρες, όπου ο επαγγελματικός προσανατολισμός δεν έχει ακόμα τοποθετηθεί στον κύκλο των αρμοδιοτήτων της εθνικής παιδείας υπό τη μορφή του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, το πρόβλημα αντιμετωπίζεται κυρίως με τη μέθοδο του ειδικού (συμβούλου επαγγελματικού προσανατολισμού). Δηλαδή ο ρόλος του σχολικού συμβούλου ή του καθηγητού επαγγελματικού προσανατολισμού, είναι ο ρόλος του ειδικού, ο οποίος με τα ψυχοτεχνικά τεστ που εφαρμόζει και με τη γνώση των απασχολήσεων που κατέχει, θεωρείται ότι είναι σε θέση να γνωρίζει καλύτερα από κάθε άλλον τι θα πρέπει να κάνει το κάθε συγκεκριμένο άτομο.

Σήμερα υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες για τους μαθητές να κατευθυνθούν σε καινούργιους τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας. Οι ευκαιρίες αυτές συνεχώς αυξάνονται και

οι μαθητές έχουν στη διάθεσή τους μεγαλύτερα περιθώρια εκλογής, ενώ αντίθετα οι γνώσεις τους παραμένουν περιορισμένες για τη μεγάλη ποικιλία των επαγγελμάτων. Ολα αυτά κάνουν τη σύγχρονη ζωή πολύπλοκη, με αποτελεσμα να έχουν ανάγκη οι μαθητές από μια ουσιαστική βοήθεια για να επιλέξουν τον τρόπο ζωής που θα ακολουθήσουν. Μια συνέντευξη συμβουλευτικής, γίνεται ακριβώς για να δοθούν πληροφορίες σε ένα μαθητή να ληφθούν πληροφορίες από ένα μαθητή και να διερευνηθεί περαιτέρω ο δρόμος που θα μπορούσε να ακολουθήσει ένας μαθητής (Κωστάκος 1983, σελ 30).

Πολύ σωστά παρατήρησε ηκαθηγήτρια της οδηγητικής I WOOD HEAD ότι, "η διαδικασία της συμβουλευτικής θα πρέπει να συγκεντρώνεται στην προσπάθεια να ανοίξουμε καινούργιους δρόμους και να υποδείξουμε δυνατότητες-επαγγελμάτων και τρόπων ζωής- παρά να κλείνουμε τους δρόμους αυτούς με αυθαίρετες διακρίσεις. Ο κάθε άνθρωπος έχει δυνατότητες. Αν για οποιαδήποτε λόγο δεν μπορούμε να εκμεταλλευτούμε τις δυνατότητες έστω και ενός ατόμου, τότε θα χάσουν και το άτομο και η κοινωνία. Επομένως, το πρόβλημα είναι ψυχολογικό και κοινωνικό".

Κατα τα τελευταία χρόνια η μεθοδος της συμβουλευτικής κερδίζει σταθερά έδαφος, ενώ παρατηρείται μια βαθμιαία και προοδευτική απομάκρυνση από τη μέθοδο παροχής συμβούλων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι περιττή, σε οποιαδήποτε περίπτωση, η πληροφόρηση.

Η πληροφορία αναφέρεται στα δεδομένα που μπορούν να ελεχθούν και είναι κατά το δυνατόν αντικειμενική και προσιτή στον καθηγητή και στο μαθητή.

Συμβουλή είναι η κπαρουσίαση των πληροφοριών μαζί με

μαι πρόταση για το τι πρέπει να αποφασίσει ο μαθητής σύμφωνα με τις πληροφορίες, π.χ. (προτείνω να γινόντσουν δικηγόρος", ενώ η συμβουλευτική μπορεί επίσης να παρέχει ευκαιριακά πληροφορίες αλλά με τέτοιο τρόπο, ώστε ο μαθητής να τις χρησιμοποιήσει όπως θέλει, π.χ. "πως σου φαίνονται αυτές οι πληροφορίες;".

Κατά τη διάρκεια μιας συνεντεύξεως συμβουλευτικής οι επαγγελματικές πληροφορίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τον Κωστάκο για περισσότερους από έναν σκοπούς όπως:

α) Για διερευνητικούς σκοπούς:

Η διερεύνηση των επαγγελμάτων ικανοποιεί την τάση του μαθητή να γνωρίσει μερικά από τα επαγγέλματα. Ο σύμβουλος υποδεικνύει την ομάδα των επαγγελμάτων που αντιστοιχούν στις προτιμήσεις του μαθητή.

β) Για πληροφορειακούς σκοπούς:

Ο μαθητής σπουδάζει ιδιαίτερα το επάγγελμα της εκλογής του. Ο Σύμβουλος ενδιαρρύνει την εξέταση όλων των χαρακτηριστικών στοιχείων του επαγγέλματος και παρέχει κάθε σχετική πληροφορία.

γ) Για επιβεβαιωτικούς σκοπούς:

Εξετάζεται αν η εκλογή του μαθητή είναι ορθή ή όχι, για να την πραγματοποιήσει η να την μεταβάλλει, ύστερα από συσχέτιση των απαιτήσεων και των στοιχείων του επαγγέλματος προς τις ικανότητες και τις δεξιότητες του.

δ) Για προσαρμοστικούς σκοπούς:

Συσχετίζονται οι φιλοδοξίες του μαθητή προς τις δυνατότητές του, ώστε μέσω των πληροφοριών να μεταβληθεί η στάση του μαθητή, αν αυτή σχηματίστηκε από εσφαλμένη λογική.

ε) Για παρωθητικούς σκοπούς:

Ο μαθητής αντιλαμβάνεται, με τη βοήθεια των επαγγελματιικών πληροφοριών, τις σχέσεις μεταξύ των μέσων και των προγραμμάτων που εφαρμόζονται για την εκπαίδευσή του και της ιδιαίτερης ικανότητάς του. Ο μαθητής λ.χ. που θέλει να γίνει διαιτολόγος αλλά υστερεί στο μάθημα της Χημείας, αναγκάζεται να δείξει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη Χημεία και να αλλάξει ακόμα και το πρόγραμμα μαθημάτων για να πετύχει τον σκοπό του. (Κωστάκος 1983, σελ 31).

Η Συμβουλευτική κατεύθυνση αποτελεί μέρος ανυπόσπαστο της όλης προπαιδείας και προετοιμασίας για την ζωή. Η μέθοδος εφαρμογής της πετυχαίνεται περισσότερο με την πρακτική γνώση του έργου, πράγμα που εγείρει ενδιαφέροντα, αναπτύσσει ικανότητες και θεμελιώνει θέσεις έναντι της εργασίας. Για το σκοπό αυτό ο μαθητής πρέπει να έχει ελευθερία εκλογής για τη λήψη μιας απόφασης, ενώ λαμβάνονται πάντοτε υπόψη οι ανάγκες της οικονομίας και οι ευκαιρίες απασχολήσεως, για τοποθέτηση. Η παρεχόμενη βοήθεια προς το άτομο για τη λήψη απόφασης συνίσταται στη συνειδητοποίηση των επαγγελματικών του ενδιαφερόντων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων, σωματικής κατάστασης και υγείας προσωπικών του χαρακτηριστικών κ.λ.π.

Σύμφωνα με τον Κωστάκο υπάρχουν δύο είδη συμβουλευτικής:

I) Η ατομική συμβουλευτική, που είναι η δυναμική και σκόπιμη σχέση μεταξύ δύο ατόμων, ανάλογη με τη φύση των αναγκών του μαθητή, και εκδηλώνεται με την αμοιβαία συμμετοχή προς αυτοδιάγνωση και αυτοορισμό, μεταβαλλομένης της συμπεριφοράς του μαθητή.

Η συμβουλευτική ασχολείται στην προκειμένη περίπτωση με τα προβλήματα του μαθητή (πληροφορίες, συναισθήματα, απελευ-

θέρωση απλο ανεπιθύμητες ανησυχίες).

II) Η ομαδική συμβουλευτική, που απευθύνεται σε ομάδες και είναι προτιμότερο στην περίπτωση αυτή και δίνονται επαγγελματικές πληροφορίες ή τεστ σε ομάδα ανθρώπων παρά στον καθένα από αυτούς χωριστά. Η συγκρότηση ομάδας προϋποθέτει επικοινωνία διπλής κατεύθυνσης για κοινό σκοπό και, με μια σειρά πράξεων ενδοπροσωπικού ενδιαφέροντος, για ικανοποίηση ατομικών αναγκών (Κωστάκος 1983, σελ 32).

Ε. Εκταση και πεδίο δράσης του Ε.Π.

Τα επιστημονικά μέσα του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι στη διάθεση όλων των ατόμων που έχουν ανάγκη προσανατολισμού και κυρίως:

α) Των εφήβων και των μαθητών της β'βάθμιας εκπαίδευσης, που αντιμετωπίζουν σοβαρότατα προβλήματα κατά το κρίσιμο στάδιο εκλογής τύπου σπουδών ή επαγγέλματος.

β) Των σπουδαστών των ανωτέρων και ανωτάτων σχολών, που βρίσκονται στο δύσκολο στάδιο της εκλογής σχολής, ειδίκευσης, ή ενός τύπου δραστηριότητας.

γ) Των ενηλίκων, που έχουν ανάγκη απόσυμβουλές σχετικά με την εκλογή επαγγέλματος, με την επαγγελματική του αναπροσαρμογή και με άλλα συναφή επαγγελματικά προβλήματα.

"Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται βια την οργάνωση ή την αναπροσαρμογή των μέσων του επαγγελματικού προσανατολισμού, προκειμένου αυτά να τεθούν στη διάθεση των ατόμων που παρουσιάζουν ανικανότητες και φυσική ή πνευματική ανεπάρκεια είτε εκδηλώνουν χαρακτηριστικές αδυναμίες, που

που δυσχεραίνουν σοβαρά την επαγγελματική τους προσαρμογή" (Κωστάκος 1983, σελ 32).

Γενικά οι Υπηρεσίες του επαγγελματικού προσανατολισμού πρέπει να ενθαρρύνουν την όσο το δυνατό ευρεία χρήση των επιστημονικών μέσων του θεσμού μεταξύ όλων των ατόμων που αναφέραμε και ειδικότερα:

α) Των μαθητών των γυμνασίων και λυκείων και ιδιαίτερα αυτών που βρίσκονται στο κρίσιμο στάδιο της μεταβάσεώς τους από την εννεάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση απευθείας στον κόσμο της εργασίας ή στις μέσες ανώτερες ή ανώτατες σχολές για συνέχιση σπουδών.

Συγκεκριμένα, ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στον τομέα εκλογής επιδιώκει:

1. Την ενημερωση του μαθητή για τα επαγγέλματα.
2. Την άσκηση του μαθητή στην εξέταση του εαυτού του, ώστε να μπορεί να συνδυάζει αυτά που προσφέρουν και αυτά που απαιτούν τα διάφορα επαγγέλματα, με αυτά που ο ίδιος επιθυμεί και είναι ικανός να κάνει.
3. Την άσκηση του μαθητή να ξεχωρίζει τις δικές του επιθυμίες για την επαγγελματική του προαγωγή από τις επιθυμίες των τρίτων πάνω στο θέμα αυτό και να διαλέξει, έχοντας πλήρη συνείδηση του τι διαλέγει και γιατί.

Ο Κωστάκος (1983, σελ 33) αναφέρει ότι, η εργασία και η επαγγελματική ζωή επηρεάζουν κατά ποικίλους τρόπους το άτομο (φιλία, γάμος, συμμετοχή στις διάφορες κοινωνικές οργανώσεις), γι' αυτό ο μαθητής προτού διαλέξει το επάγγελμά του πρέπει να ενημερωθεί για όσο το δυνατό περισσότερους παράγοντες επιδράσεως, πράγμα που θα του δώσει τη δυνατότητα να διαλέξει μόνος του το επάγγελμα, δηλαδή τον τρόπο

ζωής που του αρέσει. Οι σχετικές επαγγελματικές πληροφορίες που παρέχονται ή συγκεντρώνονται από τον ίδιο τον μαθητή, προέρχονται είτε από επίσημες πηγές, όπως είναι οι προφορικές πληροφορίες από φίλους και γονείς είτε από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ραδιόφωνο, τηλεόραση, κινηματογράφος).

Όλες αυτές οι πληροφορίες πρέπει να αξιολογούνται και αν διαβαθμίζονται κατάλληλα, πράγμα που μπορεί να επιτύχει μόνο ένας έμπειρος εκπαιδευτικός. Στην όλη εφαρμογή του σχολικού προσανατολισμού, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον η άσκηση των μαθητών να μπορούν αν χρησιμοποιούν σωστά τις πληροφορίες για τα επαγγέλματα.

β) Των αποφοίτων των Λυκείων, που θέλουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και υποχρεούνται να πάρουν μια απόφαση για την εκλογή της σχολής στην οποία θα φοιτήσουν (Ιατρική, Νομική, Φυσικομαθηματική).

γ) Των ενηλίκων, οι οποίοι:

1. Για πρώτη φορά εισέρχονται στην απασχόληση.
2. Βρίσκονται σε διαρκή ανεργία.
3. Βρίσκονται σε ανεργία ή πρόκειται να γίνουν άνεργοι, εξαιτίας λ.χ. της πτωχεύσεως μιας βιομηχανίας κ.λ.π.
4. Αποτελούν ένα πλεόνασμα του εργατικού δυναμικού στις αγροτικές περιοχές.
5. Επιθυμούν να επωφεληθούν των ευκαιριών να επιτύχουν μια ταχύρρυθμη επαγγελματική εκπαίδευση ή μια επαγγελματική αναπροσαρμογή.

Η τεχνική του επαγγελματικού προσανατολισμού, που εφαρμόζεται για τους ενηλίκους είναι διαφορετική από εκείνη που εφαρμόζεται για τους μαθητές και εφήβους. Για τους ενηλίκους

ταιριάζει κεπρισσότερο η χρησιμοποίηση του όρου "επαγγελματική συμβουλή" παρά του όρου "επαγγελματικός προσανατολισμός" που χρησιμοποιείται για τους εφήβους και μαθητές, των οποίων η ενημέρωση πάνω στα επαγγελματικά τους σχέδια αρχίζει πολύ νωρίς.

Ο Κωστάκος (1983, σελ 36) εξετάζοντας τις κυριότερες δραστηριότητες των Υπηρεσιών Επαγγελματικού Προσανατολισμού αναφέρει ότι είναι:

1. παροχή πληροφοριών, για την ενημέρωση των ενδιαφερομένων γύρω από τα διάφορα επαγγέλματα, την κίνηση των επαγγελμάτων στο χώρο της αγοράς εργασίας, τις υπάρχουσες δυνατότητες επαγγελματικής εκπαίδευσης κ.λ.π.

2. η έρευνα της επαγγελματικής καταλληλότητας, με την χρησιμοποίηση καταλλήλων τεστ, καθώς και η επαγγελματική επιλογή.

3. η παροχή ορθής επαγγελματικής συμβουλής, που επιτυγχάνεται με την προσωπική συνέντευξη, σε κάθε άτομο που αντιμετωπίζει την εκλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας, ή την είσοδο στο χώρο της απασχόλησης.

4. η κοινωνική εργασία, από κοινωνικό λειτουργό στις περιπτώσεις νεαρών ατόμων που επιζητούν την επίλυση κοινωνικών τους προβλημάτων.

5. η ιατρική εξέταση των ανηλίκων, οι οποίοι εισέρχονται στην απασχόληση. Η εξέταση αυτή είναι απαραίτητη για την απόκτηση βιβλιαρίου εργασίας ανηλίκων πριν από την έκδοση της κάρτας εργασίας.

6. η παρακολούθηση της εξέλιξης επαγ-

γελματικής προσαρμογής, η οποία αφορά τα άτομα που έλαβαν βοήθεια επαγγελματικού προσανατολισμού. Μεγάλη σημασία έχει εδώ η οργάνωση από τις υπηρεσίες του επαγγελματικού προσανατολισμού.

ΣΤ. Παράγοντες ανάπτυξης του Ε.Π.

Πολλοί παράγοντες συνέτειναν στην αύξηση του ενδιαφέροντος για τον προσανατολισμό και οδήγησαν στην ουσιαστική εφαρμογή του. Παρατίθενται από τον Δημητρόπουλο (1991, σελ 28-29) οι κυριότεροι:

1. Η έμφαση που δόθηκε στην Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση από τις αρχές του αιώνα και εξής σε όλες σχεδόν τις αναπτυγμένες χώρες και έφερε τη φροντίδα της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής επιλογής από την ευρύτερη κοινωνία στο σχολείο.

2. Οι ανθρωπιστικές τάσεις της εποχής μας είναι ένας άλλος παράγοντας. Εγινε γενικά παραδεκτή η ανάγκη για εξανθρωπισμό της τεχνοκρατικής κοινωνίας του εικοστού αιώνα. Η Υπαρξιστική Φιλοσοφία αποτέλεσε σοβαρό θεμέλιο για τη δημιουργία αυτής της ανθρωπιστικής διάθεσης και κίνησης.

3. Οι ριζικές κοινωνικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στον αιώνα μας συνέβαλαν στην προώθηση των ιδεών του θεσμού. Οι τελευταίες δεκαετίες είναι κατάμεστες από σημαντικές αλλαγές στις παραδοσιακές δομές των κοινωνιών. Οι αλλαγές αυτές συνέτειναν στη δημιουργία της διάθεσης που έφερε τον άνθρωπο περισσότερο, παρά τα συστήματα, στο κέντρο της προσοχής, ενδιαφέροντος και μέριμνας από πλευράς επίσημης

κοινωνίας.

4. Η εξέλιξη και εξάπλωση της Ψυχολογίας, ειδικότερα των εφαρμοσμένων μορφών της, και η ευρεία ζήτηση ψυχολογικής βοήθειας από μέρους του κοινού.

5. Το ενδιαφέρον για την ψυχική υγεία του ανθρώπου είναι ένα από τα έντονα χαρακτηριστικά των τελευταίων δεκαετιών. Η ψυχική και πνευματική υγιεινή πήραν κατά τις τελευταίες δεκαετίες ιδιαίτερη έμφαση. Στη συνέχεια, καθώς ο ένας μετά τον άλλο οι ψυχολόγοι διατύπωσαν τις ψυχολογικές θεωρίες τους, ο προσανατολισμός δεχόταν θετικές επιδράσεις και πλουτίζονταν.

6. Η κίνηση γύρω από τα ψυχολογικά τέστ. Από το 1904, όταν ο BINET κατασκεύασε το πρώτο διαγνωστικό τέστ, η διαγνωστική κίνηση και ιδιαίτερα εκείνη που προβλέπει τη χρήση σταθμισμένων τέστ εξαπλώθηκε σε απρόβλεπτο βαθμό (ANASTASI, 1976,). Πολλά τεστ νοημοσύνης, προσωπικότητας, ικανότητας κ.τ.λ. κατασκευάστηκαν, χρησιμοποιήθηκαν, και συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται σε μεγάλη έκταση από τις υπηρεσίες προσανατολισμού.

7. Η κίνηση γύρω από την "προοδευτική παιδεία" και ιδιαίτερα η έμφαση που δόθηκε στην ολική ανάπτυξη του μαθητή, έδωσε ένα από τα κυριότερα θεωρητικά ερείσματα στον προσανατολισμό. Οι φιλοσοφικές θέσεις του πραγματισμού, όπως αντικατοπτρίζονται κυρίως στο φιλοσοφικοπαιδαγωγικό έργο του J. DEWEY, έδωσαν μια από τις πιο δυνατές θεωρητικές ωθήσεις στην υπόθεση του θεσμού. (SMITH 1965, KNELLER 1971, Φράγκος 1977).

8. Η κίνηση γύρω από την αναμόρφωση της παιδείας επηρέασε βαθύτατα την εξέλιξη του προσανατολισμού. Η τάση

μερικών κοινωνιών για δημιουργία ανθρωπιστικής παιδείας ή την τάση άλλων για δημιουργία ρεαλιστικής παιδείας, είναι παράγοντες των οποίων ο ρόλος στη διαμόρφωση του προσανατολισμού δεν μπορεί να αγνοηθεί.

Ζ. Ο θεσμός του Ε.Π. και οι επιστήμες

Ο θεσμός του Ε.Π. δεν αποτελεί επιστήμη. Δεν έχει δική του αυτοτελή θεωρητική υπόσταση, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες πολλών από τους ένθερμους θεωρητικούς υποστηρικτές του. Δανείζεται θεωρία και τεχνική από διάφορες επιστήμες. Σχετικά ο Δημητρόπουλος (1991, σελ 31-32) αναφέρει:

1. Οι τεχνικές και η μεθοδολογία του Ε.Π. προέρχονται από την ψυχολογία, από την οποία προέρχονται και οι θέσεις του ως προς την ανάπτυξη του ατόμου.

2. Προκειμένου για τον Σχολικό Προσανατολισμό πρέπει να τονιστεί η σχέση του με την παιδαγωγική. Ο προσανατολισμός στο μεγαλύτερο μέρος του, είναι ψυχοπαιδαγωγική λειτουργία. Είναι συνεπώς φυσικό να ακολουθεί και να εφαρμόζει τις αρχές και της παιδαγωγικής.

3. Άμεση σχέση έχει ο θεσμός με τις οικονομικές επιστήμες. Είναι δύσκολο να γίνει αποτελεσματική καθοδήγηση ατόμων, αν δεν είναι πρώτα δυνατόν να θεωρηθούν σωστά ως οικονομικές υπάρξεις μέσα σε κάποιο οικονομικό σύστημα, όπου αναμένεται να παράγουν έργο και να καταναλώνουν αγαθά. Όταν μάλιστα πρόκειται για επαγγελματικό προσανατολισμό, είναι απαραίτητο ο λειτουργός προσανατολισμού να είναι εφοδιασμένος με επαρκείς γνώσεις της οικονομικής επιστήμης, έ-

τσι ώστε να είναι ικανός να παρακολουθεί και να ερμηνεύει τις οικονομικές καταστάσεις στον οικονομικό κόσμο της κοινωνίας του και να αντιλαμβάνεται, έστω στοιχειωδώς, τις τάσεις στο οικονομικό σύστημα. Τονίζεται ιδιαίτερα η ανάγκη για γνώση της θεωρίας των αγορών εργασίας, πέρα από την πλήρη γνώση κάποιων συγκεκριμένων αγορών εργασίας μέσα στις οποίες κινούνται ο συγκεκριμένος λειτουργός και τα άτομα που εξυπηρετούνται από αυτόν.

4. Οι πολιτικές επιστήμες προσφέρουν στον λειτουργό του θεσμού τη δυνατότητα να κατανοήσει τη σχέση ατόμου και πολιτικών ή κοινωνικών συνάμεων.

Η. Εκπαιδευτικές-Επαγγελματικές αποφάσεις

Γενικά, σύμφωνα με τους THORESEN και MEHRENS (1967), απόφαση είναι η διαδικασία επιλογής μιας κατεύθυνσης δραστηριοτήτων ανάμεσα σε έναν αριθμό εναλλακτικών λύσεων.

Ειδικότερα μέσα στις πολλές αποφάσεις που έχει να πάρει ο μαθητής, είναι και οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις του. Είναι αυτές που αναφέρονται στις σπουδές που θα ακολουθήσει και στο μελλοντικό του επάγγελμα.

Αυτές ειδικά οι αποφάσεις, για τις οποίες η ευθύνη του θεσμού του προσανατολισμού στο σχολείο είναι σχεδόν αποκλειστική, είναι σημαντικότερες για τους εξής λόγους (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 92).

1. Από τις αποφάσεις αυτές θα εξαρτηθεί κατά πόσο το άτομο θα είναι εύκολο στο μέλλον να απασχοληθεί. Υπάρχουν πολλά επαγγέλματα στα οποία η απασχόληση είναι αβέβαιη,

ιδιαίτερα στο σημερινό στάδιο τεχνολογικής ανάπτυξης και οικονομικής διαμόρφωσης, που εξαφανίζονται απροσδόκητα, ενώ στη θέση τους εμφανίζονται άλλα. Υπάρχουν τομείς στους οποίους η ανεργία ακόμη και του ειδικευμένου εργατικού δυναμικού βρίσκεται σε μηδενικά επίπεδα. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τις καταστάσεις υπεραπασχόλησης, υποαπασχόλησης, ετεροαπασχόλησης.

2. Από τις αποφάσεις αυτές θα εξαρτηθεί κατά μεγάλο μέρος η επαγγελματική επιτυχία ή αποτυχία του ατόμου. Είναι πολλοί οι παράγοντες που συντελούν στην επαγγελματική επιτυχία. Ένας από τους σοβαρότερους είναι η σωστή αξιοποίηση των ικανοτήτων που διαθέτει το άτομο. Επιλέγοντας μια κατεύθυνση στην οποία αξιοποιούνται οι ικανότητές του ενώ ταυτόχρονα οι αδυναμίες τύ εξουδετερώνονται ή έστω δεν έχουν αρνητική επιρροή, το άτομο αυξάνει σημαντικά τις πιθανότητες επιτυχίας τους.

3. Από αυτές τις αποφάσεις θα καθοριστεί αν το άτομο θα αγαπήσει ή θα μισήσει την εργασία του, ίσως την εργασία γενικότερα. Αν η επαγγελματική κατεύθυνση που το άτομο προτίμησε ή αναγκάστηκε να ακολουθήσει δεν ταιριάζει με τα ατομικά του χαρακτηριστικά τις προσωπικές του φιλοδοξίες τα ενδιαφέροντά του, τις αξίες του, είναι μάλλον απίθανο να δοκιμάσει επαγγελματική ικανοποίηση, ένα σημαντικότερο στοιχείο στην επαγγελματική ζωή του ατόμου.

4. Η εκλογή εκπαιδευτικής - επαγγελματικής κατεύθυνσης είναι στην ουσία εκλογή τρόπου ζωής. Ο τόπος που θα ζήσει το άτομο, το κοινωνικό περιβάλλον, το πολιτιστικό περιβάλλον, οι οικονομικές δυνατότητες, το είδος οικογένειας που θα δημιουργήσει, πόσο συχνά θα μετακινείται, πόσο συχνά

θα απουσιάζει από την οικογένειά του και τόσα άλλα, είναι όλα συνάρτηση αυτών των αποφάσεων. Ακόμη και η ψυχική και φυσική του υγεία μπορεί να επηρεαστούν αποφασιστικά.

5. Όλες οι επιμέρους αποφάσεις των επιμέρους ατόμων έχουν αποφασιστική επίδραση στον τρόπο με τον οποίο το οικονομικό σύστημα θα χρησιμοποιήσει και θα αξιοποιήσει το εργατικό δυναμικό της χώρας. Επίσης, από το σύνολο αυτών των αποφάσεων εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό υποαπασχόλησης, υπεραπασχόλησης, ή ετεροαπασχόλησης, η κοινωνική πολιτική της χώρας, η κατανομή του εργατικού δυναμικού. Για να πλησιάσουν όλα αυτά σε κάποιο ορθολογιστικό επίπεδο απαιτείται ένα ορθολογιστικό σύνολο επιμέρους αποφάσεων.

6. Από αυτές τις αποφάσεις, τέλος, εξαρτάται το επαγγελματικό επίπεδο στο οποίο θα κινείται το άτομο μέσα σε κάποια επαγγελματική κατεύθυνση ή μέσα σε κάποια "εσωτερική αγορά εργασίας", αν δηλαδή θα εξελίσσεται κατακόρυφα ή απλώς θα κινείται οριζόντια. Τόσο στις εξωτερικές όσο και στις εσωτερικές αγορές εργασίας τα επίπεδα στα οποία κατατάσσεται και κινείται το εργατικό δυναμικό είναι:

- (1) του επιστημονικού δυναμικού, επίπεδο για το οποίο απαιτείται τουλάχιστον πανεπιστημιακή στάθμη προετοιμασίας,
- (2) του τεχνικού δυναμικού, επίπεδο για το οποίο απαιτείται οπωσδήποτε ανώτερη στάθμη προετοιμασίας (3) του ειδικευμένου δυναμικού, επίπεδο για το οποίο απαιτείται προετοιμασία ειδικεύσεως που ποικίλλει ανάλογα με τις απαιτήσεις της εργασίας σε ακρίβεια εκτέλεσης και (4) του ανειδίκευτου δυναμικού στο οποίο κάθε προετοιμασία είναι επιθυμητή αλλά όχι απαραί-

τητη στις περισσότερες περιπτώσεις. Πολλές φορές, ανάμεσα στα δύο τελευταία επίπεδα τοποθετείται και ένα πέμπτο, το του ημειδικευμένου δυναμικού, για το οποίο το απαιτούμενο επίπεδο προετοιμασίας ποικίλλει κατά περίπτωση.

Γίνεται φανερό από τα παραπάνω ότι οι εκπαιδευτικές-επαγγελματικές αποφάσεις του ατόμου είναι πολύ σημαντικές αποφάσεις. Γι' αυτό και ο θεσμός στο σχολείο πρέπει να καθυθύνει τους μαθητές προς τη σωστή διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η πρώτη σημαντική απόφαση του μαθητή είναι εκείνη όπου είναι υποχρεωμένος να πάρει στο τέλος της τρίτης τάξης του Γυμνασίου, εκεί δηλαδή που τελειώνει η υποχρεωτική παιδεία. Αυτή είναι απόφαση επαγγελματική - εκπαιδευτική, και είναι ίσως η σημαντικότερη απόφαση του ατόμου, γιατί αυτή καθορίζει τα γενικά πλαίσια μέσα στα οποία το άτομο θα κινείται σε όλη την υπόλοιπη σταδιοδρομία του. Με αυτή την απόφαση το άτομο κάνει εκλογή τόσο εκπαιδευτικής όσο και επαγγελματικής κατεύθυνσης.

Εδώ υπάρχει μια σοβαρή αντινομία κατά τον Δημητρόπουλο (1919, σελ 103). Υπάρχει ένα μεγάλο χάσμα ανάμεσα στις θεωρητικές απόψεις σχετικά με το τι είναι σε θέση να κάνει ο μαθητής της βαθμίδας αυτής, της ηλικίας των 14-15 ετών, και τι υποχρεώνεται να κάνει. Ο μαθητής υποχρεώνεται να προγραμματίσει σχεδόν ολόκληρο το μέλλον του και να πάρει μια απόφαση η οποία υλοποιεί αυτό τον προγραμματισμό σε μια ηλικία κατά την οποία τόσο θεωρητικά όσο και εμπειρικά δεδομένα δείχνουν ότι το άτομο είναι ανώριμο να πάρει. Δεν έχει φθάσει ακόμη δηλαδή στην κατάλληλη βαθμίδα για να υλοποιήσει αυτή την εξελικτική δραστηριότητα. Και η κατάσταση χειροτερεύει ακόμη περισσότερο, αν λάβουμε υπόψη ότι η απόφαση αυ-

τή δεν παίρνεται καν σε αυτό το σημείο: έχει παρθεί πολύ νωρίτερα, για να γίνει η κατάλληλη προετοιμασία και να συντονιστούν οι προσπάθειες για την υλοποίησή της.

Αυτά σημαίνουν, σε τελευταία ρεαλιστική ανάλυση, ότι το ίδιο το παιδί κπολύ λίγο συμμετέχει σ' αυτόν τον αρχικό προγραμματισμό όπως και δεν παίρνει ελεύθερα και αβίαστα την απόφαση που υποτίθεται ότι παίρνει.

Ο Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος 1991 σελ 104 πιστεύει ότι κατά το μεγαλύτερο μέρος στον διαχωρισμό της παιδείας σε κατεύθύνσεις μετά το Γυμνάσιο, έτσι πως γίνεται σήμερα, δεν αντικατοπτρίζονται οι κλίσεις, ι ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και οι αξίες του μαθητή, για τον πολύ απλό λόγο ότι σε εκείνο το στάδιο της ανάπτυξής του κανείς δεν έχει ακόμη αποκτήσει σαφή αντίληψη των παραπάνω κρίσιμων χαρακτηριστικών ούτε ο ίδιος ο μαθητής, ούτε το σχολείο, ούτε η οικογένειά του. Η επιλογή συνεπώς αυτή δεν αντικατοπτρίζει παρά τις επιθυμίες κυρίως των γονέων ή επιδράσεις άλλων παραγόντων, έστω ακόμη κι αν η εντύπωση που δίνεται είναι διαφορετική.

Σύμφωνα πάντα με τον συγγραφέα οι σκέψεις διατυπώνονται όχι για να αποτελέσουν κριτική στο εκπαιδευτικό μας σύστημα, αλλά για να τονιστεί το μέγεθος της ευθύνης του Σ.Π. σε αυτό το εξελικτικό στάδιο. Είναι ευθύνη του προσανατολισμού να μετατρέψει την εκλογή αυτή από πλοσματική σε πραγματική ή τουλάχιστον σε όσο πραγματική είναι δυνατόν να γίνει: Να μετατρέψει τη συμμετοχή του μαθητή σ' αυτή την εκλογή από εικονική σε ουσιαστική.

Για να καταστεί όμως αυτό δυνατό, ο Σ.Π. πρέπει να επιτύχει τουλάχιστον τα παρακάτω:

α) Να αντιληφθούν οι μαθητές το μέγεθος της σπουδαιότητας αυτής της απόφασης, τόσο για τους ίδιους όσο και για το κοινωνικό σύνολο.

β) Να αντιληφθούν οι μαθητές ότι αποτελεί όχι μόνο δικαίωμά τους, αλλά και ευθύνη τους να πάρουν μόνοι τους αβίαστα και ανεπηρέαστα αυτή την απόφαση.

Και τα δύο παραπάνω επιτεύγματα θα είναι μάλλον γενικό αποτέλεσμα της προσπάθειας του προσανατολισμού στο σχολείο ιδιαίτερα κατά την αρχική επαγγελματική ανάπτυξη του αμθητή και δεν αποδίδουν ιδιαίτερες διαδικασίες.

γ) Να γνωρίσουν οι μαθητές καθετί που σχετίζεται με την απόφαση αυτή. Τούτο προϋποθέτει ότι οι μαθητές πρέπει να γνωρίσουν (1) ποια στοιχεία πρέπει να γνωρίζουν προκειμένου να πάρουν μια ρεαλιστική απόφαση και (2) αυτά ακριβώς τα ειδικά στοιχεία, τις ειδικές πληροφορίες που απαιτούνται για να πάρουν αυτοί οι ίδιοι αυτή τη συγκεκριμένη απόφαση.

δ) Να γνωρίσουν οι μαθητές την ορθή διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Πρέπει το άτομο να διαθέτει απέραντη αποφασιστικότητα και επιμονή για να μπορέσει να ξεπεράσει τα φράγματα που πιθανώς του δημιουργήσει αυτή η απόφαση. Γι' αυτό τονίζεται η ανάγκη για ευκαμψία στο τρόπο διακίνησης μεταξύ εκπαιδευτικών κατευθύνσεων, έτσι ώστε μια λανθασμένη αρχική απόφαση να μην είναι αρετάκλητη. Σημειώθηκαν, επίσης, για να τονιστεί αντίστοιχα τη σπουδαιότητα, του ρόλου του προσανατολισμού σε σχέση με αυτή την απόφαση.

Η δεύτερη απόφαση που έχει να πάρει ο μαθητής σχετίζεται πάλι με την επιλογή εκπαιδευτικής - επαγγελματικής κατεύ-

θυσης. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι μια προέκταση της πρώτης, αλλά γίνεται σε στενότερα πλαίσια, διότι ο μαθητής βρίσκεται ήδη μέσα σε μια εκπαιδευτική κατεύθυνση.

Η συγκεκριμένη απόφαση που θα πάρει ο μαθητής εξαρτάται από την κατεύθυνση μέσα στην οποία βρίσκεται ήδη. Άλλη είναι αν βρίσκεται σε ένα γενικό λύκειο άλλη αν σε ένα ΤΕΛ σε ΕΠΑ κ.τ.λ.

Την τρίτη απόφαση παίρνει το άτομο τότε που επιλέγει σπουδές ειδίκευσης, ανεξάρτητα από την βαθμίδα στην οποία θα πραγματοποιήσει αυτές τις σπουδές.

Η τρίτη αυτή απόφαση εκλογής επαγγέλματος γίνεται στο σημείο προ της εισόδου στην φάση σπουδών εξειδίκευσης, και αντιδιαστέλλεται από την τέταρτη απόφαση που είναι απόφαση εκλογής εργασίας.

Η πέμπτη και τελευταία απόφαση είναι εκείνη που σχετίζεται με την παραμονή του στο επαγγελματικό περιβάλλον (Δ-Φδημητρόπουλος 1991, σελ 108).

θ. Εκπαιδευτικές - Επαγγελματικές πληροφορίες

α. Η πληροφόρηση είναι ίσως η βασικότερη λειτουργία στον θεσμό και καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της διαδικασίας στην λήψη αποφάσεων, αφού μέσω αυτής επιτυγχάνεται και η γνώση του εαυτού και η γνώση του περιβάλλοντος, έτσι ώστε να ακολουθήσει φυσιολογικά την τελευταία φάση της διαδικασίας δηλαδή ο συνδυασμός των δύο που οδηγεί στη λήψη μιας συνειδητής απόφασης (LONDON, 1973). Αν μάλιστα γίνει μια λεπτομερειακή ανάλυση των διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα

στον προσανατολισμό, είναι εύκολο να διαπιστωθεί ότι η πληροφόρηση ενυπάρχει σε κάθε δραστηριότητά του. Όπως σημειώνουν και οι SHERTZER και STONE (1976), η λειτουργία της πληροφόρησης περιέχει πολύ επρισσότερα από την απλή παροχή πληροφοριών.

Εκπαιδευτικές είναι οι πληροφορίες που αναφέρονται στις παρούσες ή μελλοντικές αυκαιρίες για εκπαίδευση και στις απαραίτητες προϋποθέσεις για την εκπαίδευση αυτή. Οι εκπαιδευτικές πληροφορίες μπορεί να αναφέρονται σε εκπαιδευτικά ιδρύματα ή συστήματα σπουδών οποιασδήποτε βαθμίδας και οποιασδήποτε κατεύθυνσης και να αφορούν, μεταξύ άλλων, ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα στοιχεία όπως αναφέρει ο Δημητρόπουλος (1991, σελ 126).

1. Είδη εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που υπάρχουν, ανα βαθμίδα εκπαίδευσης.
2. Ταπόμεσιες στις οποίες βρίσκονται αυτά τα ιδρύματα.
3. Επίπεδο και είδος σπουδών που κρποσφέρουν.
4. Περιεχόμενα σπουδών των ιδρυμάτων, όπως και αναλυτικά προγράμματα.
5. Χρόνο και ώρες λειτουργίας των ιδρυμάτων, καθώς και διάρκεια σπουδών.
6. Κανονισμός λειτουργίας των ιδρυμάτων που αναφέρονται σε τομείς όπως μεταφορές μαθημάτων, κανονισμό παρακολούθησης, εξεταστικές περιόδους κ.τ.λ.
7. Εμφαση που πιθανόν δίνεται σε κατεύθυνση ή κατευθύνσεις σε ειπαίδευσης σε κάποιο ίδρυμα.
8. Προϋποθέσεις κοινωνικής ζωής σε κάποιο ίδρυμα και το περιβάλλον ξτου (εκπαιδευτική ή κοινωνική πληροφορία).

9. Δευκλόυνσεις διαμονής και διαβίωσης σε κάποιο εκπαιδευτικό επιβάλλον, όπως φοιτητικές εστίες, εστιατόρια.

10. Προϋποθέσεις εισαγωγής σε κάποιο ίδρυμα, όπως εισαγωγικές εξετάσεις, αριθμό εισακτέων, εισαγωγική βαθμολογική βάλση, εξεταστέα μαθήματα, εξεταστέα ύλη, περιόδους εξέτασης κ.τ.λ.

11. Γενική αντίληψη ("όνομα") που έχει επικρατήσει για κάποιο ίδρυμα σε εθνική ή και τοπική κλίμακα, ιδιαίτερα στους επαγγελματικούς κύκλους.

12. Αναγνώριση του πρυχίου του ιδρυματος από τις επίσημες υπηρεσίες ή και άλλα ιδρύματα, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

13. Ευχέρεια κάποιου ιδρύματος να τοποθετεί προσωρινά τους μαθητές του ή οριστικά τους αποφοίτους τους σε εργασίες.

14. Κόστος σπουδών, που μπορεί να έχει τη μορφή διδάκτρων, άλλων εισφορών, συμμετοχής σε οργανώσεις, δαπανών διαμονής, αγοράς βιβλίων και υλικών.

15. Ευκαιρίες για υποτροφίες, δάνεια ή άλλες μορφές οικονομικής βοήθειας και εξυπηρέτησης για σπουδές.

16. Προϋποθέσεις για συνέχιση σπουδών μετά την αποφοίτηση από κάποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα και κατοχύρωση βαθμολογίας από τα άλλα ιδρύματα.

17. Συστήματα και ευκαιρίες εκπαίδευσης, μετεκπαίδευσης ή εξειδίκευσης έξω από το κύριο εκπαιδευτικό σύστημα.

18. Πληρότητα, προσωπικού και εξοπλισμού σε ένα ίδρυμα δηλαδή αν έχει προσωπικό, αν έχει εξοπλισμό, όπως βιβλιοθήκες, εργαστήρια, άλλα μέσα.

19. Ποιότητα προσωπικού και εξοπλισμού.

20. Δυνατότητες χορήγησης αναβολής στράτευσης κ.τ.λ. Πρέπει να τονιστεί εδώ η καθολική ανάγκη των νέων μαθητών για κατατόπιση και ενημέρωση πάνω σε θέματα που αφορούν το νέο εκπαιδευτικό τους περιβάλλον. Περισσότερο έχουν την ανάγκη αυτή οι μαθητές που μπαίνουν στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου ή την πρώτη τάξη του Λυκείου, επειδή το Λύκειο και το Γυμνάσιο για τις περισσότερες επαρχιακές περιοχές βρίσκεται έξω από το γνωστό περιβάλλον του παιδιού, σηνήθως σε κάποια κωμόπολη ή πόλη. Η πληροφόρηση αυτή, που δεν είναι υποχρεωτικά μόνο εκπαιδευτική, αφορά κυρίως: γνωριμία των μαθητών με τα προγράμματα μαθημάτων, γνωριμία με τις αίθουσες διεξαγωγής των μαθημάτων και χώρους άλλων δραστηριοτήτων, γνωριμία με το διδακτικό προσωπικό, γνωριμία των νέων μαθητών μεταξύ τους, γνωριμία με το κοινωνικό περιβάλλον του σχολείου, γνωριμία με τους φορείς βοήθειας στο σχολείο, γνωριμία με τους κυριότερους εξωσχολικούς παράγοντες της περιοχής κ.τ.λ. Η κατατόπιση αυτή θα συντελέσει ώστε να περιοριστεί στο ελάχιστο το άγχος που δημιουργεί το νέο σχολικό περιβάλλον και η έλλειψη των οικείων προσώπων σε αυτούς τους νέους μαθητές, και να αποφευχθούν οι καταστάσεις που οδηγούν σε αρχική αποθάρρυνση, απογοήτευση και υποαπόδοση. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 128).

Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι δεν είναι μόνο οι μαθητές που έχουν ανάγκη για εκπαιδευτικές πληροφορίες. Πρώτοι απ' όλους τις έχουν ανάγκη οι γονείς, τότε που αυτοί μόνοι αποφασίζουν για τα παιδιά τους ή και αργότερα, δηλαδή, τότε που πρέπει να είναι σε θέση να συζητήσουν σχετικά μαζί τους, ως γενικός κανόνας μπορεί να αναφερθεί ότι κάθε πληροφορία που αφορά τον μαθητή αφορά και τους γονείς, και

πρέπει να υπάρχει τρόπος να τους παρέχεται εύκολα και αποτελεσματικά.

Οι εκπαιδευτικές πληροφορίες μπορεί να αναφέρονται όχι σε προϋποθέσεις σπουδών στα διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλλά στις απαιτήσεις των επαγγελματιών σε εκπαιδευτικές εμπειρίες. Αυτού του είδους οι εμπειρίες αποτελούν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ εκπαίδευσης και επαγγελματικής ζωής, και είναι ίσως το σπουδαιότερο μέρος στη λειτουργία της πληροφόρησης. Πρέπει συνεπώς να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή σε αυτές τις πληροφορίες. (Δημητρόπουλος, 1981, σελ 128).

Οι επαγγελματικές πληροφορίες είναι απαραίτητη γνώση όχι μόνο για να μπροέσει το άτομο να κάνει σωστή επαγγελματική επιλογή, αλλά στην ουσία για να κάνει και σωστή επιλογή σπουδών. Είναι αδιανόητο, τουλάχιστον για την πλειονότητα των περιπτώσεων, να προηγείται η εκπαιδευτική απόφαση και να ακολουθεί η επαγγελματική, κάτι που πολύ συχνά συμβαίνει. Όταν συμβαίνει, μπορούμε να κάνουμε λόγο για έλλειψη σωστού προσανατολισμού ή για λήψη αποφάσεων από το άτομο που δεν είναι έτοιμο να τις λάβει. Εκτός από τις λίγες εκείνες περιπτώσεις που σπουδάζει κανείς μόνο χάρη των σπουδών, οι εκπαιδευτικές εμπειρίες δεν είναι παρά το μέσο προς κάποιον επαγγελματικό σκοπό, ένα ενδιάμεσο στάδιο στον επαγγελματικό προγραμματισμό, στον προγραμματισμό της ζωής.

Ο Δημητρόπουλος (1991, σελ129) αναφέρει ότι οι επαγγελματικές πληροφορίες πρέπει να περιέχουν στοιχεία από κύκλους ενδιαφέροντος, όπως οι παρακάτω:

1. Στοιχεία εργατικού δυναμικού της χώρας: σύνθεση, κατανομή, προοπτικές.
2. Επαγγελματική δομή της χώρας, και κύριες επαγγελ-

ματικές ομάδες, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

3. Ταξινόμηση των επαγγελματων, των επαγγελματικών δραστηριοτήτων κ.τ.λ.

4. Προσφορά και ζήτηση σε εργατικό δυναμικό.

5. Εργατική νομοθεσία.

6. Φύση επαγγελματων, προϋποθέσεις εργασίας, προοπτικές εξέλιξης απολαβές, κοινωνικό περιβάλλον απαιτούμενο βαθμό ακρίβειας εργασίας, τόπο εργασίας και μεταφορικές διευκολύνσεις, εφαρμογή του επαγγέλματος, σύντομη ανάλυση επαγγέλματος, επαγγελματικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις, διοικητική δομή, τρόπο και προϋποθέσεις εισόδου στο επάγγελμα και οποιεσδήποτε άλλες σχετικές πληροφορίες.

7. Μεθοδολογία αναζήτησης εργασίας, προσωρινής ή μόνιμης.

8. Κλίμα που επικρατεί σε κάθε επαγγελματικό περιβάλλον, συνήθειες, κοινωνικές απαιτήσεις.

9. Για εμπειροτέχνες, προϋπθέσεις για απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος.

10. Μέσα που απαιτούνται για την άσκηση του επαγγέλματος, όπως κεφάλαιο εγκαταστάσεως, εξοπλισμός κ.τ.λ.

11. Πηγές που πιθανόν διευκολύνουν την εγκατάσταση σε κάποιο επάγγελμα, όπως υπηρεσίες που δανειοδοτούν εγκαταστάσεις και εξοπλισμό.

12. Τρόπους αξιολόγησης της ακρίβειας των προσφερομένων επαγγελματικών πληροφοριών κ.τ.λ.

Τα παραπάνω είδη πληροφοριών, δεν είναι υποχρεωτικά στην πράξη να προσφέρονται ξεχωριστά. Αντίθετα, πρέπει να συνδυάζονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτελούν ένα ενιαίο όλο.

β. Συγκέντρωση εκπαιδευτικών και επαγγελματικών πληροφοριών.

Αν καταστεί δυνατό οι πληροφορίες του Σ.Π. να συνδυαστούν σωστά με άλλες πληροφορίες, ο προσανατολισμός θα έχει επιτύχει σοβαρότατο έργο.

Η πρώτη σοβαρή απόφαση που αναγκάζεται να πάρει το άτομο στη ζωή του αφορά τις σπουδές, είναι δηλ. εκπαιδευτική απόφαση, όσο και αν λογικά αυτή η απόφαση δεν είναι ανεξάρτητη από την επαγγελματική εκλογή. Επίσης, οι εκπαιδευτικές πληροφορίες είναι εκείνες που φυσιολογικά θα ζητηθούν πρώτα από το σχολείο και στον τομέα των οποίων το σχολείο θα πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένο.

Υπάρχουν πολλές πηγές που σχετίζονται με πληροφορίες σε εκπαιδευτικά θέματα και που ο λειτουργός προσανατολισμού πρέπει να γνωρίζει και να αξιοποιεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Οι σπουδαιότερες από αυτές είναι (βλ. και Κωστάκος, 1981) σύμφωνα με τον Δημητρόπουλο, (1991,σελ 130).

1. Η εκπαιδευτική νομοθεσία είναι ίσως η βασικότερη πηγή εκπαιδευτικών πληροφοριών. Ο προσανατολισμός πρέπει να δίνει εδώ ιδιαίτερη κπροσοχή, γιατί η νομοθεσία είναι και η πλέον αξιόπιστη και έγκυρη πηγή. Υπάρχει το γραφείο νομοθεσίας, το οποίο τηρεί ολόκληρη τη σειρά εκπαιδευτικής νομοθεσίας, και οι Λειτουργοί Προσανατολισμού μπορούν να βρουν σε αυτή εύκολη και αποτελεσματική βοήθεια. Υπάρχει επίσης η μηνιαία επιθεώρηση "Εκπαιδευτική Νομοθεσία" κ.α.

2. Ενημερωτικά φυλλάδια και εγκυκλιοι, που εκδίδονται κατά καιρούς από διάφορες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, είναι ανεκτίμητες πηγές πληροφοριών για τον προσανατολισμό, γιατί είναι υπεύθυνες έγκυρες και ιδιαίτερα κατατοπιστικές.

Ιδιαίτερα τονίζει ο συγγραφέας τη χρησιμότητα των εκδόσεων του ΚΕΜΕ/ Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (ΚΕΜΕ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, διάφορες).

3. Καταλογοί των Διευθύνσεων και Γραφείων σχετικά με τη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση ή ακόμα και φάκελοι που τηρούνται μερικές φορές, είναι πολύ επιβοηθητικές πηγές.

4. Ανακοινώσεις Κρατικών Υπηρεσιών σχετικά με ευκαιρίες εκπαίδευσης ή μετεκπαίδευσης στο εσωτερικό ή το εξωτερικό. Οι πληροφορίες που δίνονται συνήθως σ'αυτές τις ανακοινώσεις αφορούν κυρίως αριθμό θέσεων, προϋποθέσεις συμμετοχής στο πρόγραμμα, όπως εξετάσεις, ηλικία, γνώσεις, πείρα, υποχρεώσεις και οτιδήποτε άλλο σχετικό. Υπάρχουν φορείς που μόνιμα χειρίζονται τέτοια προγράμματα, όπως είναι το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), και άλλοι που χειρίζονται έκτακτα προγράμματα, όπως τα διάφορα υπουργεία, όταν υπάρχουν ειδικές ανάγκες ή ειδικά κεφάλαια.

5. Ξένες Υπηρεσίες, που εδρεύουν στην Ελλάδα σχεδόν ετήσια προσφέρουν υποτροφίες για σπουδές στο εξωτερικό, διαχειρίζονται κυβερνητικά ή ιδιωτικά προγράμματα μορφωτικών ανταλλαγών, συνήθως της Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. ή οργανώνουν προγράμματα για λογαριασμό Ξένων πανεπιστημίων. Τέτοιες υπηρεσίες είναι το Βρετανικό Συμβούλιο, το Αμερικάνικο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα κ.α. Αυτά τα ιδρύματα συνήθως χειρίζονται και υποτροφίες που προσφέρουν ιδιωτικές εταιρίες και εκδίδουν ενημερωτικά φυλλάδια ή κάνουν ανακοινώσεις μέσω του Τύπου.

6. Τα Διαφημιστικά Δελτία των ιδιωτικών σχολείων είναι μια σχεδόν μόνιμη πηγή πληροφοριών στον τομέα αυτόν. Παρότι αυτά τα δελτία πρέπει να αντιμετωπίζονται με κάποια

επιφυλακτικότητα για λόγους κύρους δεν παύουν να είναι αξιόλογη πηγή για τον προσανατολισμό, αν χρησιμοποιηθούν σωστά.

7. Τα Μασικά Μέσα Ενημέρωσης είναι μια ουσιστική πηγή εκπαιδευτικών, όπως και άλλων πληροφοριών, των οποίων ο Προσανατολισμός πρέπει να εκμεταλλεύεται όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά. Διαφορες ανακοινώσεις, ζητήσεις, προκηρύξεις, ειδοποιήσεις προσέλευσης, προσκλήσεις, διαφημίσεις κενών θέσεων, είναι μορφές πληροφοριών που δίνονται συνήθως μέσω των μασικών μέσων ενημέρωσης. Η πηγή αυτή, εκτός των άλλων, έχει αναμφίβολα το πλεονέκτημα του "πρόσφατου" των πληροφοριών.

8. Οι Επαγγελματικές Πληροφορίες, όταν δίνονται σε οργανωμένη μορφή, παρέχουν πολύτιμες εκπαιδευτικές πληροφορίες σχετικά με τις απαιτήσεις κάθε επαγγέλματος σε εκπαίδευση. Ο προσανατολισμός πρέπει να δίνει μεγάλη σημασία σ' αυτές τις πληροφορίες, ιδιαίτερα όταν περιέχονται σε πρόσφατες και καλοσυνταγμένες επαγγελματικές μονογραφίες.

9. Σχολές εκτός του Υπουργείου παιδείας εκδίδουν συνήθως πληροφοριακή φυλλάδια, τα οποία είναι ιδιαίτερα ενημερωτικά.

Σχολές λειτουργούν μέσα σε πολλούς οργανισμούς και υπηρεσίες, έξω από το Υπουργείο Παιδείας. Π.χ. οι σχολές που λειτουργούν στον ΟΤΕ, στο Υπουργείο Γεωργίας (Γεωργικές Σχολές -ΚΕΓΕ), στη ΔΕΗ, στον ΕΟΤ, στο Υπουργείο Εθνικής Αμυνας (Στρατιωτικές Σχολές), στο Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών (Σχολές Νοσοκόμων, Μαιών) κ.τ.λ.

10. Τα Δελτία Προγραμμάτων Επαγγελματική Κατάρτισης είναι σημαντική πηγή πληροφοριών για τον προσανατολισμό.

Αυτές οι πληροφορίες αφορούν μόνιμα, ημιμόνιμα ή έκτακτα προγράμματα που προσφέρονται από διάφορες υπηρεσίες, όπως τον ΟΑΕΔ, ο οποίος οργανώνει πολλά προγράμματα μαθητείας.

11. Δελτία πληροφοριών επαγγελματικής κατοχύρωσης, που εκδίδονται από διάφορα υπουργεία και αφορούν κυρίως διαδικασίες απόκτησης άδειας άσκησης επαγγέλματος στους διάφορους τομείς, ή διαδικασίες κατοχύρωσης σπουδών που έγιναν σε ιδιωτικά σχολεία, είναι αξιόπιστες πηγές πληροφοριών. Αυτά τα δελτία ή αυτές οι ανακοινώσεις ενημερώνουν για έτη σπουδών, έτη επαγγελματικής πείρας και οτιδήποτε άλλο σχετικό με την έκδοση επαγγελματικής άδειας, ή κατατοπίζουν σε ότι αφορά προϋποθέσεις κατοχύρωσης διπλώματος.

12. Τα Δελτία Ενημέρωσης από την ΕΟΚ, που έχουν διάφορες μορφές, προέρχονται από διάφορες υπηρεσίες, αλλά είναι υψίστης σημασίας και χρησιμότητας.

Υπάρχουν εκπαιδευτικές πληροφορίες που είναι απαραίτητες αλλά ή λείπουν τελείως ή είναι απρόσιτες στο κοινό ή υπάρχουν σε τέτοια μορφή και σε τέτοιες κληγές, που χρειάζεται προσπάθεια εβδομάδων να εντοπισθούν. Μπορεί επίσης να αφήνεται, κακώς, στη διάκριση άλλων φορέων, όπως φροντιστηρίων και πρακτορείων, η καταβούληση μετάδοσή τους, στους ενδιαφερόμενους. Μερικά τέτοια είδη πληροφοριών είναι:

1. Ικανοποιητικοί οδηγοί σπουδών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν υπάρχουν. αυτή είναι μια από τις ελλείψεις που είναι σοβαρές. Αυτά τα φυλλάδια είναι ο καθρέφτης κάθε ιδρύματος ανώτερης και ανώτατης παιδείας. Το έργο εσχύει βέβαια για όλες τις σχολές όλων των επιπέδων. Είναι ασυγχώρητο να μη γίνονται γνωστές στον ενδιαφερόμενο πληθυσμό πληροφορίες που αφορούν τη λειτουργία των σχολών, τους

κανονισμούς τους, τα προγράμματά τους, τις προϋποθέσεις εισαγωγής σ' αυτά, το περιβάλλον τους. Είναι ελάχιστα στο εξωτερικό τα ιδρύματα αυτού του επιπέδου που δεν εκδίδουν σχεδόν ετήσια τέτοια φυλλάδια. Τα διανέμουν μάλιστα δωρεάν. Δεδομένου ότι στην Ελλάδα όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιου επιπέδου είναι δημόσια, μπορεί να γίνει μια συλλογική προσπάθεια σύνταξης και διανομής τέτοιων φυλλαδίων στο κοινό: Οι αρμόδιοι συνήθως επαφίενται στο ότι οι ενδιαφερόμενοι "μαθαίνουν αυτά" όταν τα χρειάζονται. Δεν υπάρχει όμως καμιά έρευνα η οποία να δείχνει ότι πράγματι τα μαθαίνουν ή ότι τα μαθαίνουν όλοι όσοι θα ήθελαν να τα ξέρουν.

Αντίθετα, η έρευνα δείχνει το αντίθετο (Δημητρόπουλος, 1986). Μερικά ιδρύματα έχουν εκδώσει ενημερωτικό υλικό (π.χ. τα ΤΕΙ και μερικές σχολές πανεπιστημίου) αλλά είναι δύσκολο να φτάσουν στους μαθητές.

Ακόμη σπουδαιότερο είναι, ότι αυτά που κατά κάποιο τρόπο πληροφορήθηκαν, είναι ακριβή και αρκετή. (Δημητρ. 1991, σελ 133).

2. 2. Ενημέρωση σχετικά με τα Πειραματικά και Πρότυπα Σχολεία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων που υπάρχουν, πως λειτουργούν, ποιές είναι οι προϋποθέσεις εισαγωγής σ' αυτά, ποιοί έχουν δικαίωμα να τα χρησιμοποιήσουν, τι πλεονεκτήματα και τι μειονεκτήματα παρουσιάζουν (Δημητρόπουλος 1991, σελ 133).

3. Φυλλάδια σχετικά με την Ισοτιμία Ξένων Ιδρυμάτων μεταλυκειακών σπουδών δεν υπάρχουν σε γενική χρήση. Το Διαπανεπιστημιακό Κέντρο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών Αλλοδαπής (ΔΙΚΑΤΣΑ) έχει επικεντρώσει την προσπάθειά του στην αναγνώριση ισοτιμίας πτυχίων μετά το πέρας των σπουδών,

Πρέπει, πριν το άτομο αποφασίσει να σπουδάσει στο εξωτερικό, σε ποιο μέρος και σε ποιο ίδρυμα, να έχει τον τρόπο να πληροφορηθεί εύκολα ποιο ιδρύματα είναι ισότιμα με τα αντίστοιχα ελληνικά. Αυτό δηλαδή που γίνεται στο ΔΙΚΑΤΣΑ εκ των υστέρων πρέπει να υπάρχει τρόπος να γίνεται εκ των προτέρων ως προς την ισοτιμία σχολών βέβαια.

Είναι γεγονός ότι πρόσφατα το ΔΙΚΑΤΣΑ έχει αρχίσει μια τέτοια προσπάθεια κι έχει καταρτίσει έναν κατάλογο ιδρυμάτων εξωτερικού των οποίων τα πτυχία αναγνωρίζονται από την Ελλάδα. Όμως οι κατάλογοι αυτοί ούτε πλήρεις είναι ακόμη ούτε στα Λύκεια υπάρχουν. Και ο αριθμός των ατόμων που έχει προβλήματα αναγνώρισης τίτλου αυξάνει.

Συναφές είναι και το θέμα της αξίας των Διπλωμάτων Ξένων Γλωσσών που δίνονται στην Ελλάδα. Κάποιος φορέας πρέπει να αποφασίσει περισσότερο εδώ, είναι να πληροφορήσει σχετικά το ενδιαφερόμενο κοινό έγκαιρα και αποτελεσματικά.

(Δημητρόπουλος 1991, σελ 134).

4. Πληροφορίες σχετικές με το θέμα των σπουδών στο εξωτερικό: πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που παρουσιάζουν, τι τρόποι υπάρχουν να επικοινωνήσει κανείς με ιδρύματα που τον ενδιαφέρουν, θέματα αναβολής στράτευσης, θέματα συναλλάγματος και άλλα. Σοβαρό σημείο εδώ είναι οι προϋποθέσεις μεταγραφής από ιδρύματα του εξωτερικού σε αντίστοιχα του εσωτερικού, δεδομένου ότι τα περισσότερα άτομα που προγραμματίζουν σπουδές στο εξωτερικό, και ιδιαίτερα των περισσότερων ή όλων οι γονείς ξεκινούν με σκοπό αυτή τη μεταγραφή. Βέβαια, στις περισσότερες περιπτώσεις η μεταγραφή αυτή δεν πραγματοποιείται, για ευνόητους λόγους. Θα πρέπει να υπάρχουν σε κοινή χρήση σαφείς πληροφορίες πάνω στο θέμα, έτσι

ώστε να αποφεύγεται η μακροχρόνια ταλαιπωρία χιλιάδων οικογενειών. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 134).

Όσο για τις επαγγελματικές πληροφορίες, παρόλο που φαίνεται εύκολη η συγκέντρωσή τους, στη πράξη πρόκειται για πολύδύσκολο έργο. Χώρες με παράδοση πολλών δεκαετιών στον προσανατολισμό δεν έχουν επιτύχει να δημιουργήσουν αποτελεσματικά συστήματα συλλογής και παροχής επαγγελματικών πληροφοριών. Σε γενικές γραμμές, δεν θα είναι ανακριβές ή παράλογο αν υποστηριχθεί ότι η ποσότητα και η ποιότητα επαγγελματικών πληροφοριών που μπορεί να συγκεντρώσει ένα σύστημα Σ.Π. εξαρτώνται από τον βαθμό συνεργασίας του συστήματος Σ.Π. με τον κόσμο της εργασίας. Αν η συνεργασία αυτή δεν επιτευχθεί, οι δυνατότητες του ΣΣΕΠ να συγκεντρώσει αξιόπιστες και έγκυρες πληροφορίες είναι μάλλον περιορισμένες.

Η υπηρεσία ή ο φορέας Σ.Π. έχει ανάγκη από δύο είδη επαγγελματικών πληροφοριών, τα οποία θα χρησιμοποιήσει για να καλύψει δύο ειδών ανάγκες των μαθητών: α) την ανάγκη τους για εργασία κατά τη διάρκεια των ετών σχολικής ζωής, και β) την ανάγκη τους για βοήθεια προκειμένου να κάμουν τη την οριστική εκλογή επαγγελματικής κατεύθυνσης πρώτα και εκλογή επαγγέλματος και εργασίας μετά.

Στην πρώτη περίπτωση η ανάγκη είναι προσωρινή και ικανοποιείται κυρίως, αλλά όχι υποχρεωτικά, στα τοπικά πλαίσια. Στη δεύτερη όμως περίπτωση η ανάγκη είναι γενικότερη και πλατύτερη, και δεν περιορίζεται στα ίδια πλαίσια. Βοήθεια από τον προσανατολισμό για ανέυρεση προσωρινής απασχόλησης μπορεί να ζητήσουν μαθητές οποιασδήποτε τάξης, που είναι δυνατόν να επιδιώκουν: (1) την εξασφάλιση εσόδων για βιοποριστικούς λόγους, (2) την εξασφάλιση εσόδων για ατομικούς

οικονομικούς λόγους (συμπληρωματικά προσωπικά έσοδα), (3) την απόκτηση επαγγελματικής πείρας, και (4) τη διασκέδαση μέσω της εργασίας με διάφορες προϋποθέσεις, όπως παράλληλες διακοπές, ταξίδια, κ.τ.λ., ιδίως κατά τις διακοπές των εορτών και του καλοκαιριού.

Ανάγκη βοήθειας για οριστική επαγγελματική επιλογή έχει κάθε άτομο. Η ανάγκη αυτή υπάρχει, όπως έχει τονιστεί επανειλημμένα, σε όλη τη διάρκεια των σπουδών, αλλά κορυφώνεται σε ύψος σπουδαιότητας σε τέσσερα κυρίως σημεία: (1) όταν πρέπει ο μαθητής να αποφασίσει τι εκπαιδευτική κατεύθυνση θα επιδιώξει να ακολουθήσει μετά το Γυμνάσιο, (2) όταν πρέπει να αποφασίσει τι κατεύθυνση θα ακολουθήσει μετά την πρώτη τάξη Λυκείου, (3) όταν χρειάζεται να αποφασίσει τι επαγγελματική γενική κατεύθυνση θα επιδιώξει να ακολουθήσει, απόφαση που τοποθετείται στο τέλος του Λυκείου, και (4) τι επάγγελμα θα ακολουθήσει, δηλαδή με τι ακριβώς επαγγελματικές δραστηριότητες θέλει να ασχοληθεί, κάτι που γίνεται με το τέλος κάθε τελευταίας εκπαιδευτικής προσπάθειας, σε οποιοδήποτε εκπαιδευτικό επίπεδο και αν λαμβάνει χώρα αυτή η προσπάθεια. (Δημητρόπουλος 1991, σελ 135).

Υπάρχουν διάφορες πηγές επαγγελματικών πληροφοριών. Αυτές που θεωρούνται επίτιμότερες και ουσιαστικότερες κατά τον συγγραφέα είναι:

1. Κύρια πηγή είναι ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ). Ο ΟΑΕΔ είναι ο φορέας εκείνος που διαθέτει, η πρέπει να διαθέτει, τι πιο αξιόπιστες και πιο έγκυρες επαγγελματικές πληροφορίες.

Τις πληροφορίες αυτές τις τηρεί ο ΟΑΕΔ στη μορφή ενός "Κώδικα Επαγγελμάτων", ο οποίος συντάχτηκε αρχικά το 1956,

με βάση τα πρότυπα του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας και χρησιμοποιείται από τότε με τις ανάλογες βέβαια τροποποιήσεις και αναπροσαρμογές.

Στον κώδικα περιέχεται περιγραφή των επαγγελμάτων, τα οποία είναι κατανεμημένα σε ομάδες, υπο-ομάδες και οικογένειες επαγγελμάτων. Περιέχεται επίσης διπλό ευρετήριο που οδηγεί δηλαδή από επάγγελμα σε κωδικό αριθμό και από κωδικό αριθμό σε επάγγελμα. Ο κώδικας αυτός είναι ιδιαίτερα περιεκτικός. Στην τελευταία του μορφή περιέχει γύρω στα 1650 επαγγέλματα, τα οποία αντιστοιχούν σε 20.000 περίπου εξειδικεύσεις.

Εκτός από τον τόμο του κώδικα, οι επαγγελματικές πληροφορίες τηρούνται συνήθως και σε μορφή ανεξάρτητων φύλλων, καθένα από τα οποία περιέχει μια επαγγελματική μονογραφία.

Η σύνταξη η συνεχής ενημέρωση και η αναμόρφωση των μονογραφιών είναι δύσκολο έργο, ιδίως όταν δεν είναι διαθέσιμο κάποιο σύστημα μηχανογράφησης της διαδικασίας (Υπολογιστής) (Δημητρόπουλος 1991, σελ. 135).

2) Τα Μέσα Ενημέρωσης είναι μια βασική πηγή επαγγελματικών πληροφοριών. Τα Γραφείου Σχολικού προσανατολισμού, πρέπει να έχουν οργανωμένο τρόπο να τα παρακολουθούν, τουλάχιστον εκείνα τα μέσα που προσφέρουν τις περισσότερες σχετικές πληροφορίες (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 135).

3) Η άμεση επαφή με όσο το δυνατόν περισσότερους οργανισμούς και εργοδότες αποφέρει πολλές και χρήσιμες επαγγελματικές πληροφορίες. Κάθε καλά οργανωμένη υπηρεσία προσανατολισμού πρέπει να επιδιώκει τέτοια επαφή, ιδιαίτερα όταν ενδιαφέρεται για τοποθετήσεις μαθητών ή αποφοίτων (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 136).

4) Ανακοινώσεις διαφόρων υπηρεσιών, ιδιωτικών ή δημόσιων, σχετικά με διαγωνισμούς, προσλήψεις, προκηρύξεις κενές θέσεις και ο,τιδήποτε άλλο σχετίζεται με επαγγέλματα, είναι χρήσιμες για τον Σχολικό Προσανατολισμό (Δημητρόπουλος 1991, σελ. 136).

5) Η Επαγγελματική Νομοθεσία είναι πηγή που πρέπει να χρησιμοποιεί μόνιμα ο Σχολικός Προσανατολισμός. Πέρα από τις γενικές πληροφορίες, υπάρχουν απαραίτητες ειδικές πληροφορίες που ενδιαφέρουν, όπως διαδικασίες απόκτησης αδειών άσκησης επαγγέλματος, διαδικασίας κατοχύρωσης διπλωμάτων, όρια αμοιβών, επικίνδυνα επαγγέλματα, επαγγέλματα στα οποία απαγορεύεται να απασχολούνται παιδιά, και άλλες. Αξίζει να γίνει πάλι εδώ λόγος για την χρησιμότητα του Διαρκή Κώδικα Νομοθεσίας ή οποιασδήποτε άλλης ειδικής έκδοσης (Δημητρόπουλος 1991, σελ. 136).

6) Ομοσπονδίες και Σύλλογοι είναι από τις πιο αξιόπιστες πηγές επαγγελματικών πληροφοριών. Τα διοικητικά συμβούλια αυτών των συλλόγων είναι συνήθως καλά ενημερωμένα πάνω στα θέματα του τομέα τους, τόσο σε γενικά όσο και σε ειδικά πλαίσια. Μέλη των εργατικών κέντρων είναι συνήθως πρόθυμα να δώσουν πληροφορίες. Ακόμη σπουδαιότερο, οι ομοσπονδίες αυτές εκδίδουν δικά τους περιοδικά, που περιέχουν πληροφορίες πολύτιμες για τον προσανατολισμό (Δημητρόπουλος, 1991 σελ. 136).

7) Το Δελτίο της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας περιέχει πολύ χρήσιμα στοιχεία σε όλους τους τομείς δραστηριότητας της χώρας και καλό είναι να το συμβουλευονται οι υπεύθυνοι προσανατολισμού. Μάλιστα οι έρευνες αγοράς που διενεργεί και δημοσιεύει κάθε χρόνο η ΕΣΥΕ είναι η πιο αξιόπιστη

πηγή απασχόλησης και ανεργίας στη χώρα μας. (Δημητρόπουλος , 1991, σελ. 136).

8) Στατιστικά Δελτία Υπηρεσιών ή Οργανισμών εκτός της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, όπως της Στατιστικής Υπηρεσίας του ΙΚΑ, που κατά καιρούς εκδίδονται, δίνουν αξιόλογα στοιχεία που ενδιαφέρουν τους συγκεκριμένους οργανισμούς, αλλά και που είναι ιδιαίτερα χρήσιμα στο Σχολικό προσανατολισμό (Δημητρόπουλος 1991, σελ. 136).

9) Τα δημοσιευόμενα αποτελέσματα μελετών διαφόρων υπηρεσιών, κέντρων ή ιδρυμάτων, όπως του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, του ΚΕΠΕ, του Ελληνικού Κέντρου Παραγωγικότητας (ΕΛΚΕΠΑ), και διαφόρων ομάδων εργασίας, περιέχουν χρήσιμα στοιχεία σχετικά με την οικονομική ζωή της χώρας, την αγορά εργασίας, το Εργατικό δυναμικό. Μπορεί να περιέχουν και προβλέψεις, εισηγήσεις, εκθέσεις, στατιστικά στοιχεία, υλικό πολύ χρήσιμο για τον προσανατολισμό (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 136).

10) Στο πρακτικό επίπεδο μια ουσιαστική και ρεαλιστική πηγή πληροφοριών είναι τα ίδια τα άτομα ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος. Τέτοια άτομα μπορούν να προσφέρουν μεγάλη βοήθεια στον προσανατολισμό, αν βέβαια χρησιμοποιηθούν σωστά. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 136).

11) Τα διάφορα Επιμελητήρια, τέλος, όπως το Βιοτεχνικό, το Εμπορικό, το Τεχνικό, το Βιομηχανικό, το Οικονομικό, εκδίδουν συνήθως περιοδικά που περιέχουν αξιόλογες και αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση της περιοχής αρμοδιότητάς τους, παρούσα και προβλεπομένη. (Δημητρόπουλος , 1991, σελ. 137).

Από τα πράγματα οι Λειτουργοί του θεσμού στα σχολεία

είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να συγκεντρώσουν μεμονωμένα και να αξιοποιήσουν όλα αυτά τα είδη πληροφοριών, από όλες τις πηγές, για πολλούς πρακτικούς και θεωρητικούς λόγους. Χρειάζεται συνεπώς να βοηθηθούν από το Υπουργείο Παιδείας με κάποιον αποτελεσματικό και ουσιαστικό τρόπο, ιδίως στην οργάνωση και ερμηνεία των πληροφοριών, αλλιώς υπάρχει κίνδυνος ή να μην συγκεντρωθούν καθόλου οι πληροφορίες ή να συγκεντρωθούν και να μην αξιοποιηθούν.

Όταν τελικά ιδρυθούν πραγματικές υπηρεσίες προσανατολισμού στα σχολεία, είναι απαραίτητο να θεσπιστεί η υποχρεωτική αποστολή πάσης φύσεως πληροφοριών σε αυτές τις υπηρεσίες. Και επειδή αυτό είναι πρακτικά δύσκολο, μπορούν να αποστέλλονται σε κάποιον κεντρικό φορέα, ο οποίος στη συνέχεια θα φροντίζει για την οργάνωση, ταξινόμηση και διανομή τους στα σχολεία. Τούτο είναι απαραίτητο για όλα τα σχολεία, αλλά ιδιαίτερα για τα σχολεία της επαρχίας αποτελεί ζωτική ανάγκη (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 137).

I. Αξιολόγηση των πληροφοριών

Για να είναι δυνατή η αξιολόγηση των πληροφοριών που φτάνουν στο σχολείο, είναι ανάγκη πρώτα να προσδιοριστούν κάποια χαρακτηριστικά τους, τα οποία και θα αποτελέσουν τον άξονα καθορισμού αντίστοιχων κριτηρίων αξιολόγησης.

1) Οι πληροφορίες πρέπει να προέρχονται από αξιόπιστες πηγές. Πολλές φορές πληροφορίες διαφόρων μορφών και ποιότητων παραπλανούν το κοινό αντί να το διαφωτίζουν, όπως γί-

νεται με μερικές διαφημίσεις. Για να είναι οι πληροφορίες δοκιμο υλικό πληροφόρησης για τον προσανατολισμό πρέπει να προέρχονται από πηγή αξιόπιστη, έτσι ώστε να θεωρείται δεδομένο το κύρος του περιεχομένου τους. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 137).

Η αξιοπιστία της πηγής πληροφοριών δεν είναι εύκολο να ελεγχθεί. Αν η πηγή είναι δημόσια υπηρεσία ή δημόσιο εκπαιδευτικό ίδρυμα δεν φαίνεται να υπάρχει πρόβλημα αξιοπιστίας. Αν όμως πρόκειται για ιδιωτικές πηγές, διαφημιστικά λογου χάρη φυλλάδια σχολών ή επιχειρήσεων, τότε πρέπει αυτές οι πληροφορίες να ελέγχονται με τη βοήθεια κάποιου ειδικού στον τομέα.

Η αναξιοπιστία μιας πηγής προκαλείται από δύο κυρίως λόγους, τον εκούσιο και τον ακούσιο. Στην πρώτη περίπτωση επιχειρείται η εσκεμμένη διοχέτευση ανακριβών πληροφοριών για διάφορους λόγους, όπως διαφημιστικούς. Στη δεύτερη οι πληροφορίες μπορεί να είναι ανακριβείς κατά λάθος, από άγνοια ή από έλλιπή προηγούμενη πληροφόρηση εκείνου που τις συλλέγει και τις προσφέρει. Αν υπάρχει ευχέρεια επιλογής υλικού ως προς τις πηγές που το παρέχουν, τότε ίσως πρέπει να προτιμούνται εκείνες οι πηγές οι οποίες με τις πληροφορίες αυτές δεν αποβλέπουν σε κάποιας μορφής οφέλη. Η πείρα του αξιολογητή είναι ο καλύτερος οδηγός. Μια πρακτική ερώτηση που μπορεί να θέσει ο αξιολογητής είναι: "Γιατί γράφτηκαν αυτές οι πληροφορίες;" (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 138).

2) Να είναι πρόσφατες. Τούτο σημαίνει ότι το περιεχόμενο τους πρέπει να έχει συγκεντρωθεί πρόσφατα, αλλιώς μπορεί να περιέχει στοιχεία σχετικά με προϋποθέσεις ή καταστάσεις που δεν υπάρχουν πλέον. Μπορεί για παράδειγμα, να ανα-

φέρονται σε κανονισμούς που έχουν πάψει να ισχύουν.

Το πρόσφατο των πληροφοριών είναι σχετικά ευκολότερο να ελεγχθεί, ιδίως όταν το υλικό είναι χρονολογημένο. Δεν λείπουν, πάντως, και εδώ τα προβλήματα. Για παράδειγμα, όλο το μη πρόσφατο υλικό δεν περιέχει οπωσδήποτε ακατάλληλες πληροφορίες, όπως είναι δυνατόν και το πολύ πρόσφατο να περιέχει. Κανονισμοί αλλάζουν συχνά και απροειδοποίητα, νέοι νόμοι ψηφίζονται, νέες εκθέσεις δημοσιεύονται, που αχρηστεύουν υλικό ακόμα και πολύ πρόσφατο. Εδώ χρειάζεται προσοχή και συνεχής ενημέρωση του Λειτουργού Προσανατολισμού, έτσι ώστε να αποφεύγονται πολύ δυσάρεστα επακόλουθα, που σε πρώτη τουλάχιστον φάση, απολήγουν σε βάρος του ατόμου. Πρέπει να υπάρχει κάποιο αυτοσχέδιο σύστημα διασταύρωσης πληροφοριών. Πρέπει επίσης να δίνεται προσοχή στον χρόνο που συντάχθηκαν ή συλλέχθηκαν κάποιες πληροφορίες και όχι στη χρονολογία δημοσίευσης. Για παράδειγμα, μια μελέτη μπορεί να έγινε πέντε χρόνια πριν δημοσιευτεί.

3) Να έχουν κύρος. Τούτο σημαίνει (Δημητρόπουλος, 1993 σελ. 139). ότι το περιεχόμενο τους πρέπει να είναι απόλυτα ακριβές, να μην είναι επηρεασμένο από τον καθένα και να μην αποβλέπει στην εξυπηρέτηση άλλων σκοπών παρά στη σωστή πληροφόρηση.

Το κύρος των πληροφοριών είναι ίσως το δυσκολότερο σημείο στην αξιολόγηση τους. Αν λάβουμε υπόψη ότι ο Λειτουργός Προσανατολισμού δεν είναι παντογνώστης, τότε το πρόβλημα γίνεται ακόμη δυσκολότερο. Ίσως χρειάζεται να συνεργαστεί με ειδικούς του κάθε τομέα στον οποίο αναφέρονται οι πληροφορίες. Στον Προσανατολισμό του σχολείου μια έγκυρη και εύκολη πηγή βοήθειας για έλεγχο του κύρους των πληροφοριών, ιδι-

αίτερα των επαγγελματιών, είναι οι τεχνολόγοι και λοιποί εκπαιδευτικοί των τεχνικών και Επαγγελματικών ειδικοτήτων. Αυτοί έχουν ή πρέπει να έχουν ευρεία γνώση τόσο του επαγγέλματος τους όσο και του επαγγελματικού κόσμου που σχετίζεται με την ειδικότητά τους, και είναι σε θέση να ελέγξουν την ακρίβεια του περιεχομένου του πληροφοριακού υλικού. Αυτό είναι ο σύνδεσμος του σχολείου με τον επαγγελματικό κόσμο και έχουν την δυνατότητα να αναζητούν πηγές ελέγχου των πληροφοριών. Σε όλες τις περιπτώσεις, πάντως, πρέπει ο Λειτουργός Προσανατολισμού να είναι σε θέση να κάνει διαχωρισμό χρήσιμων και μη χρήσιμων στοιχείων σε κάθε πηγή, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που υπάρχει μια μόνον πηγή για κάποιες πληροφορίες (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 139).

4) Να έχουν συγκεντρωθεί με αξιόπιστα και έγκυρα μέσα. Τούτο σημαίνει ότι για την συλλογή των πληροφοριών πρέπει να χρησιμοποιείται έγκυρη και αξιόπιστη μεθοδολογία. Στη συγκέντρωση ατομικών πληροφοριών, νοημοσύνης, πχ. χρησιμοποιήθηκαν έγκυρα τεστ ή όχι;

Η αξιοπιστία και το κύρος των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για την συλλογή των πληροφοριών είναι επίσης πολύ δύσκολο έργο και απαιτεί μεγάλη θεωρητική κατάρτιση και απέραντη πείρα από μέρους του Λειτουργού Προσανατολισμού. Το πρόβλημα γίνεται οξύτερο όταν οι πληροφορίες συλλέγονται από άλλους και δίνονται έτοιμες στον Λειτουργό του θεσμού (Δημητρόπουλος 1991, σελ. 139).

5) Να είναι πρακτικά εύχρηστες. Το χαρακτηριστικό αυτό υποδηλώνει τρία πράγματα. Πρώτον, ότι οι πληροφορίες πρέπει να βρίσκονται σε τέτοια μορφή και κατάσταση που να είναι εύκολο να χρησιμοποιηθούν με κανονικές συνθήκες. Δεύτερον ό-

τι πρέπει να είναι διατυπωμένες σε τέτοια μορφή και επίπεδο, ώστε να είναι κατανοητές από τα άτομα προς τα οποία απευθύνονται. Τρίτον, ότι πρέπει να έχουν τέτοια εμφάνιση, ώστε όχι μόνον να μην καταπονούν το άτομο ή να το αποθαρρύνουν να τις χρησιμοποιήσει, αλλά αντίθετα να το προκαλούν.

Η διαπίστωση της πρακτικότητας των πληροφοριών είναι ίσως το ευκολότερο έργο στην αξιολόγησή τους. Η εμφάνιση του υλικού, η έκτασή του, η γλώσσα στην οποία είναι γραμμένο, η ευκολία κατανόησής του, αν πρόκειται για έντυπο υλικό, είναι μερικά επιπρόσθετα κριτήρια. Αν πρόκειται για άλλα μέσα όπως πχ. οπτικοακουστικά η ευκολία χρήσης τους, η κατάστασή τους, η διαθεσιμότητα τους κλπ. είναι μερικά επιπρόσθετα κριτήρια (Δημητρόπουλος 1991, σελ. 139).

6) Να είναι σαφείς και ειδικές και να μην αναφέρονται σε γενικότητες. Για παράδειγμα αυτά που περιγράφονται ισχύουν για όλες τις περιοχές ή μόνο για μία; Ισχύουν για όλες τις σχολές ή μόνο για κάποια; Τα οικονομικά στοιχεία που προσφέρονται ισχύουν για όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα; Τα στοιχεία προσφοράς και ζήτησης που δίνονται ισχύουν για όλα τα επαγγέλματα;

Με λίγη σχετικά πείρα ή με λίγη βοήθεια είναι εύκολο να διαπιστωθεί η σαφήνεια των πληροφοριών. Αν απλώς κάποιος τις διαβάσει ή τις δει πριν τεθούν σε γενική χρήση, είναι εύκολο να αποφανθεί σχετικά.

Ανάλογη είναι η σημασία της ακρίβειας στην πληροφόρηση. Είναι ίσως προτιμότερο να μη δοθούν πληροφορίες, παρά να δοθούν λανθασμένες. Είναι ακόμη δυνατόν, όταν ο υπεύθυνος πληροφόρησης έχει αμφιβολίες για το κύρος κάποιων πληροφοριών ή πηγών να προειδοποιεί σχετικά. Ίσως είναι προτιμότερο ακό-

μα να αποσύρονται από την κοινή χρήση μέσα πληροφοριών για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες αναξιοπιστίας και ανακρίβειας. Ενδείκνυται επίσης να τοποθετείται μια προειδοποιητική ένδειξη στο εξώφυλλο, όπως "αναξιόπιστη πηγή", "παλιό υλικό", "ανεξέλεγκτη πληροφορία" κλπ. (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 139)

ΙΑ. Ο Θεσμός του Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Σχολείο

Η αντίληψη που επικρατεί στον κόσμο σχετικά με την εφαρμογή του Ε.Π. στο σχολείο χωρίζεται σε απόψεις τόσο υπέρ όσο και κατά της εφαρμογής.

Η επιχειρηματολογία υπέρ της εφαρμογής του θεσμού στο σχολείο στρέφεται γύρω από τους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητοι οι θεσμοί όπως ο Ε.Π. και εστιάζεται στο γεγονός ότι θα κερδίσουν, με την εφαρμογή του θεσμού στο σχολείο οι μαθητές, οι γονείς, το σχολείο, το κοινωνικό σύνολο.

Οι επιφυλάξεις αυτών που βλέπουν με σκεπτικισμό αυτό το βήμα, ξεκινούν από φόβους όπως οι παρακάτω:

α) Είναι δυνατόν ένας θεσμός όπως αυτός, να γίνει άριστο μέσο στα χέρια του "συστήματος", προκειμένου να παρουσιάζονται οι μαθητές προς συγκεκριμένες επιλογές της πολιτείας. Με άλλα λόγια, ο θεσμός μετατρέπεται σε μέσο ελέγχου.

β) Έχει ακόμη πολλές ατέλειες το σύστημα προσανατολισμού και πολλές ελλείψεις, ιδιαίτερα σε υποδομή και ειδικευμένο προσωπικό. Έτσι, οι προθέσεις μπορεί να είναι αγαθές,

αλλά μπορεί τελικά στην πράξη ο θεσμός να βλάπτει αντί να ωφελεί τους μαθητές.

γ) Υπάρχουν τόσες πολλές ατέλειες στα υπόλοιπα κρατικά και μη συστήματα της κοινωνίας μας, που ο θεσμός αυτός από μόνος του ελάχιστες δυνατότητες έχει να συμβάλλει ουσιαστικά. Ενώ δηλαδή στο πλαίσιο του θεσμού του Ε.Π. θα καταβάλλεται μια σοβαρή προσπάθεια, τα αποτελέσματά της θα εξουδετερώνονται, από τις ατέλειες άλλων όψεων της κρατικής δραστηριότητας (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 24).

Ο Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος τάσσεται ανεπιφύλακτα υπέρ του θεσμού. Το υποστηρίζει λέγοντας ότι "το γεγονός ότι δε μπορεί από την αρχή να λειτουργήσει τέλεια, δεν αίρει τη χρησιμότητα του. Εξάλλου, και η εκπαίδευση, γενικότερα έχει πολλές αδυναμίες, αλλά κανείς δεν επιμένει στην κατάργησή της. Αντίθετα, το ότι η Εκπαίδευση παρουσιάζει σοβαρές αδυναμίες αποτελεί και ένα σοβαρό επιχείρημα υπέρ τέτοιων θεσμών όπως ο προσανατολισμός (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 25).

Ο θεσμός λοιπόν, παρά τις αδυναμίες του υποστηρίζεται και από άλλους συγγραφείς. Σύμφωνα με τον Κωστάκο οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στο παρελθόν καθόριζαν το επαγγελματικό του ατόμου. Όμως, με την καθιέρωση και επέκταση του χρόνου υποχρεωτικής στοιχειώδους εκπαίδευσης και την ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης έρχεται ο επαγγελματικός προσανατολισμός να αναπτυχθεί σαν θεσμός και να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο του σχολείου και της εργασίας - επαγγέλματος, πράγμα που βοήθησε να περιοριστεί σημαντικά η προκατάληψη των ανθρώπων να υπερεκτικούν ή υποτιμούν ορισμένα επαγγέλματα.

Ο θεσμός αυτός, βοήθησε ακόμα στην κοινή αποδοχή ότι,

όλα τα επαγγέλματα είναι χρήσιμα και όλοι οι επαγγελματίες από το μεγάλο επιστήμονα μέχρι τον ταπεινό εργάτη, είναι αξιόλογοι σεβασμού και εκτίμησης. Εκείνο που έχει σημασία είναι η καλή επαγγελματική κατάρτιση του ατόμου, η ευσυνειδησία με την οποία αυτό εκτελεί την εργασία του και η ικανοποίηση που αισθάνεται από την επιτυχία του και την προσφορά του στο κοινωνικό σύνολο.

Ο Κωστάκος αναφερόμενος στη σημερινή κατάσταση τονίζει ότι η επαγγελματική πληροφόρηση που αποτελεί όπως είπαμε μια από τις δραστηριότητες του Ε.Π. μπορεί να παρέχεται σε κάθε μαθητή που εκδηλώνει ενδιαφέρον για ένα επάγγελμα ή μια ειδικότητα, ή σε ομάδα μαθητών που εκδηλώνουν κοινά ενδιαφέροντα.

Είναι διαπιστωμένο ότι μαθητές που έκαναν χρήση επαγγελματικών πληροφοριών κάτω από τη συμβουλευτική καθοδήγηση του σχολικού ή του επαγγελματικού συμβούλου, είτε ατομικά, είτε ομαδικά, είχαν επιτυχεστέρα επαγγελματική εκλογή (Κωστάκος, 1981, σελ. 76).

Οι χρησιμοποιούμενες αυτές πληροφορίες πρέπει απαραίτητα να προσαρμόζονται προς τις ανάγκες τα ενδιαφέροντα και το βαθμό ωριμότητας των μαθητών, καθώς και προς την αντιληπτική ικανότητα και τις προηγούμενες εμπειρίες του από τις οποίες και αρχίζει το επαγγελματικό τους σχέδιο.

Σύμφωνα πάλι με το ίδιο συγγραφέα ύστερα από την θεσμοθέτηση και στη χώρα μας του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού κατέστη αναγκαία η εξασφάλιση ικανού αριθμού σχολικών συμβούλων και ψυχολόγων για την κάλυψη των αναγκών του θεσμού αυτού στο χώρο της εκπαίδευσης, όπως αναγκαία παρουσιάζεται και η ύπαρξη σε κάθε σχολείο ενός πρακτικού οδηγού

επαγγελμάτων για να μπορεί ο μαθητής να σχηματίσει μια πλήρη εικόνα των ασκούμενων επαγγελμάτων και να διερευνά βαθύτερα και ακριβέστερα την ομάδα των επαγγελμάτων για τα οποία τρέφει ιδιαίτερη εκτίμηση. Ο μαθητής αποφοιτώντας από το Γυμνάσιο στα δεκαπέντε του χρόνια ή θα πρέπει να φοιτήσει στο Λύκειο (Γενικό ή Τεχνικό - Επαγγελματικό) ή να εγγραφεί στις τεχνικές και επαγγελματικές σχολές ή ακόμα να εισέλθει απευθείας στο χώρο της απασχόλησης.

Στο κρίσιμο αυτό στάδιο, όπου ο μαθητής καλείται να αποφασίσει ποιο δρόμο θα ακολουθήσει, οι υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού, έχουν σαν αποστολή τους να του δείξουν τους συγκεκριμένους τομείς σπουδών που μπορεί να ακολουθήσει και να του είσημάνουν τις επαγγελματικές κατευθύνσεις που αντιστοιχούν σε αυτούς τους τομείς.

Με άλλα λόγια είναι αναγκαία μια ευρεία και υπεύθυνη πληροφόρηση των μαθητών για τα διάφορα επαγγέλματα, που όπως είπαμε οδηγεί σε μια σωστή επαγγελματική επιλογή και καί' επέκταση σε μια πιο γόνιμη μελλοντική απασχόληση.

Οι υπεύθυνοι σχολικοί σύμβουλοι θα πρέπει να μεριμνούν για την συλλογή και διάθεση στους μαθητές των απαραίτητων στοιχείων για την κατάσταση της αγοράς εργασίας όπως και των στοιχείων για το ποιά επαγγέλματα είναι κορεσμένα και για ποιά επαγγέλματα θα υπάρξει ζήτηση στο άμεσο ή ανώτερο μέλλον.

Αλλά το σημαντικότερο από όλα είναι η αξιολόγηση και η διαβάθμιση της πληθώρας των επίσημων και ανεπίσημων επαγγελματικών πληροφοριών από τον ενδιαφερόμενο μαθητή με τη βοήθεια φυσικά του συμβούλου πράγμα που τον βοηθά στο σχηματισμό μιας σωστής αντίληψης για τη συγκεκριμένη σπουδή ή επάγγελμα

Η εικόνα επαγγελματικής κατεύθυνσης που σχηματίζει ο μαθητής του δείχνει τον τρόπο να ερμηνεύει το περιεχόμενο των πληροφοριών κάτω από το πρίσμα των δικών του αισθήσεων και εμπειριών (Κωστάκος, 1981, σελ. 77).

IV. Η διδασκαλία του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού

Για να επιτύχει η διδασκαλία του προσανατολισμού ως ειδικού μαθήματος είναι απαραίτητο σύμφωνα με τον Ευστ. Γ. Δημητρόπουλο, να πληρωθούν ορισμένες προϋποθέσεις, κυριότερες από τις οποίες είναι:

1) Να προετοιμαστεί πρώτα το κατάλληλο διδακτικό προσωπικό, αλλιώς θα επωμιστούν ένα έργο σοβαρό και δύσκολο άνθρωποι που δεν διαθέτουν το απαραίτητο υπόβαθρο, και φυσικά τον απαιτούμενο ενθουσιασμό. Το αποτέλεσμα βέβαια θα είναι να χάσει σύντομα το μάθημα το κύρος του και ο σχολικός προσανατολισμός την κυριότερη μέθοδο εφαρμογής του.

2) Να καταβληθεί προσπάθεια, ώστε τόσο οι προγραμματιστές του θεσμού όσο και οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές και οι γονείς ακόμη, να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα του μαθήματος, να αναπτύξουν θετική προδιάθεση προς το μάθημα και να καταβάλλουν ανάλογες προσπάθειες για την επιτυχία του.

3) Να ετοιμαστούν τα κατάλληλα μέσα, βοηθήματα και υλικά, και να εκπονηθεί και να μεθοδευτεί η κατάλληλη μεθοδολογία για τη διδασκαλία του μαθήματος. Όλα αυτά, βέβαια, πρέπει να στηρίζονται σε κάποιο ορθολογιστικό αναλυτικό πρόγραμμα.

4) Να διδάσκεται το μάθημα κατά το μεγαλύτερο δυνατό μέρος της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου, που να καλύπτει όλες τις βαθμίες εκπαίδευσης, ακόμη και αργότερα από το Λύκειο. Τούτο προτείνεται με βάση δύο θέσεις: τη θεωρητική, κατά την οποία υπάρχει μια συνεχής εξέλιξη του ατόμου, και την πρακτική, κατά την οποία το παιδί στο τέλος του Γυμνασίου ουσιαστικά δεν κάνει επαγγελματική εκλογή, αλλά απλώς

επιλέγει και ακολουθεί μία, ή δεν ακολουθεί καμία από τις δύο προσφερόμενες εκπαιδευτικές κατευθύνσεις ή, σε τελευταία ανάλυση, ακολουθεί την κατεύθυνση στην οποία του επιτράπηκε η είσοδος. Η εκλογή επαγγέλματος γίνεται ουσιαστικά πολύ αργότερα, και ίσως σε μια μόνο φάση.

5) Να είναι το μάθημα αποτέλεσμα και προϊόν μιας συντονισμένης προσπάθειας σχολικού προσανατολισμού. Μόνο του το μάθημα δεν αποτελεί το σχολικό προσανατολισμό. Να υπάρχει δηλαδή μια λογική αντιστοιχία μεταξύ των εκδηλώσεων στα πλαίσια του μαθήματος και των λοιπών δραστηριοτήτων του σχολικού προσανατολισμού.

6) Απαραίτητη ακόμη προϋπόθεση για τη σωστή διεξαγωγή του σχολικού προσανατολισμού, και ιδιαίτερα του επαγγελματικού, είναι μια στοιχειώδης γνωριμία των μαθητών με τις βασικές αρχές οικονομίας και αγοράς εργασίας. Υποτίθεται βέβαια ότι οι λειτουργοί Προσανατολισμού κατά κάποιο τρόπο έχουν αποκτήσει καλή γνώση της περιοχής αυτής. Κρίνεται συνεπώς σαν βασική προϋπόθεση για την επιτυχία του θεσμού η εισαγωγή στην πρώτη ή δεύτερη τάξη του Γυμνασίου ειδικού μαθήματος "στοιχείων οικονομίας", στο οποίο να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της αγοράς εργασίας (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 291).

Ο ίδιος συγγραφέας πιστεύει ότι τα παραπάνω είναι δυνατόν να γίνουν και ότι είναι απαραίτητα, αν οι προθέσεις της πολιτείας για καθιέρωση του προσανατολισμού στο σχολείο είναι σοβαρές, όπως πιστεύει ο ίδιος ότι είναι.

Συνεχίζοντας, αναπτύσσει τη γνώμη του για το αναλυτικό πρόγραμμα, υλικά και μέσα που πρέπει να υπάρχουν. Επειδή ο χρόνος που διατίθεται στο πρόγραμμα για τη διδασκαλία του μα-

θήματος του προσανατολισμού, στο επίπεδο που διδάσκεται ως ξεχωριστό μάθημα, είναι οπωσδήποτε περιορισμένος, είναι απαραίτητο να καταρτιστεί ένα πολύ προσεγμένο και καλά οργανωμένο αναλυτικό πρόγραμμα, έτσι ώστε ο λιγοστός αυτός χρόνος να αξιοποιηθεί κατά τον αποτελεσματικότερο τρόπο. Πρέπει στη συνέχεια να προγραμματιστεί η παραγωγή ή η προμήθεια των κατάλληλων μέσων και η συγγραφή των κατάλληλων βιβλίων, τόσο για τους καθηγητές προσανατολισμού όσο και για τους μαθητές. Το σημείο των βοηθημάτων για τους εκπαιδευτικούς, ιδιαίτερα εκείνους της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας παιδείας είναι σημαντικό. Η υπόθεση του προσανατολισμού, δεν προωθείται με την αποστολή σε κάθε σχολείο μιας έκδοσης του ΟΕΔΒ. Αντίθετα, είναι απαραίτητη η δημιουργία μιας σχετικά πλούσιας βιβλιοθήκης, με πλήρη θεωρητική κάλυψη του αντικειμένου του θεσμού. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία τώρα, στην αρχή εφαρμογής του, που το σύνολο σχεδόν των εκπαιδευτικών εκείνων που καλούνται να εφαρμόσουν τον προσανατολισμό στο σχολείο δεν έχουν ικανοποιητική, αν έχουν καμία, γνώση του αντικειμένου. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει επίσης να δοθεί στη διαμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος κάθε μαθήματος, και του αντίστοιχου σχολικού εγχειριδίου, κατά τέτοιο τρόπο που ενσυνείδητα και προγραμματισμένα να τονίζεται η προσανατολιστική χροιά τόσο στο περιεχόμενο του κάθε μαθήματος όσο και στην έμφαση που θα δίνεται σε αυτή από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό που θα διδάσκει το μάθημα.

Ποιό πρέπει να είναι το περιεχόμενο ενός σωστού αναλυτικού προγράμματος για το μάθημα του προσανατολισμού; Πρώτα πρώτα αυτό είναι συνάρτηση 3 τουλάχιστον μεταβλητών: του αριθμού των ωρών που διατίθενται για το μάθημα, του επιπέδου

κατάρτισης των λειτουργών προσανατολισμού που θα διδάξουν το μάθημα, και του εξελικτικού επιπέδου των μαθητών στους οποίους διδάσκεται.

Το περιεχόμενο πρέπει να είναι τόσο θεωρητικό όσο και πρακτικό. Στο θεωρητικό μέρος θα παρέχονται γνώσεις σχετικά με τα αντικείμενα που απασχολούν το άτομο στα πλαίσια του Σ. Ε.Π., ενώ στο πρακτικό θα παρέχεται η ευκαιρία εφαρμογής των γνώσεων αυτών (Δημητρόπουλος, 1991, σελ. 293).

ΙΓ. Οι Λειτουργοί που εφαρμόζουν τον θεσμό του Ε.Π.

α) Οι λειτουργοί του θεσμού που βοηθούν, στα σχολικά πλαίσια, για την αναίτιξη και ωρίμανση του μαθητή για τη σωστή εκλογή, είναι ο καθηγητής του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, ο σχολικός σύμβουλος - θεσμός που έχει καθιερωθεί στην Αμερική και σε πολλές χώρες της Ευρώπης - και ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού στο χώρο της απασχόλησης και της βιομηχανίας. (Κωστάκος, 1983, σελ. 37).

β) Τα κυριότερα καθήκοντα που εμπύπτουν στην αρμοδιότητα των καθηγητών ή συμβούλων του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού σύμφωνα με τον I.C. Miller, 1978, σελ. 37, είναι ακόλουθα:

1) Παρακολουθούν σεμινάρια προκειμένου να βελτιώσουν τις δεξιότητες τους και να ειδικευθούν σε τομείς, όπως η συλλογή και η ερμηνεία πληροφοριών που αφορούν τους μαθητές η χρήση τέστ και ερωτηματολογίων ενδιαφερόντων, η τεχνική συνεντεύξεων, η κατανόηση της θεωρίας του προσανατολισμού, ο

χειρισμός πληροφοριών σχετικών με τα επαγγέλματα, η σύνταξη προγραμμάτων σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, η ανάπτυξη οργανωτικών δεξιοτήτων, η ανάπτυξη δεξιοτήτων για δημόσιες σχέσεις και επικοινωνία.

2) Γίνονται μέλη ενός τοπικού συλλόγου καθηγητών σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού και συμβούλων του Υπουργείου Εργασίας για αμοιβαία ενημέρωση και συζήτηση.

3) Επισκέπτονται τόπους εργασίας, με σκοπό να πάρουν μία ιδέα από τις συνθήκες εργασίας που επικρατούν εκεί.

4) Μελετούν στοιχεία που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό και τις στατιστικές ανεργίας.

5) Διατηρούν στο σχολείο μια συλλογή πληροφοριών σχετικών με τα επαγγέλματα.

6) Μεριμνούν να γίνονται προσιτές στους μαθητές οι διαθέσιμες πληροφορίες.

7) Συνεργάζονται με συναδέλφους των άλλων κλάδων, για να δούν πως είναι δυνατόν τα θέματα που εκείνοι διδάσκουν να βοηθήσουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό των μαθητών.

8) Οργανώνουν συναντήσεις με τους γονείς και τους ελπίζουν για τις ανάγκες και τις δυνατότητες του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού.

9) Συσκέπτονται με τους συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού.

10) Οργανώνουν συναντήσεις των συμβούλων του Υπουργείου Εργασίας με ομάδες μαθητών ή άτομα.

11) Οργανώνουν επισκέψεις σε τόπους εργασίας για μαθητές διαφόρων τάξεων.

12) Καλούν στο σχολείο ειδικά άτομα για να βοηθήσουν τους μαθητές να προγραμματίσουν τη σταδιοδρομία τους, όπως, το-

πικούς εργοδότες, γονείς, πρώην μαθητές, εκπροσώπους ενώσεων

γ) Πρωτεύοντα ρόλο μεταξύ του ειδικευμένου και επιστημονικού προσωπικού μιας Υπηρεσίας επαγγελματικού προσανατολισμού, που είναι και ο μόνος αρμόδιος να δώσει σε μια τελευταία συνέντευξη τη συμβουλή του στον ενδιαφερόμενο που αναζητά εργασία.

Για το σκοπό αυτό ο σύμβουλος συνεργάζεται παράλληλα και με τον ψυχολόγο, το γιατρό, τον κοινωνικό λειτουργό, ενώ έχει στη διάθεσή του και χρησιμοποιεί το απαραίτητο ψυχοτεχνικό υλικό, όπως τέστ χαρτιού-μολυβιού, ερωτηματολόγια, ατομικοί φάκελλοι εξεταζομένων για προσανατολισμό, χρονόμετρα κλπ.

Γενικά, για την ορθολογικότερη επαγγελματική κατεύθυνση των μαθητών, οργανώνονται και εφαρμόζονται ειδικά προγράμματα που καλύπτουν:

1. Την έκδοση και διανομή στους μαθητές φυλλαδίων σταδιοδρομίας και άλλων πληροφορικών εντύπων που τους ενημερώνουν επί των προοπτικών της σταδιοδρομίας τους.
2. Τις συζητήσεις που κάνουν οι μαθητές με τους γονείς τους πάνω σε θέματα σχετικά με τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό.
3. Την επίσκεψη του συμβούλου στα σχολεία, προς το τέλος του σχολικού έτους για τη διεξαγωγή συζητήσεων με τους εκπαιδευτικούς και τους τελειόφοιτους μαθητές.
4. Τη διάθεση από τα σχολεία στην υπηρεσία επαγγελματικού προσανατολισμού της περιοχής των ατομικών εκθέσεων των τελειοφοίτων μαθητών, οι οποίες περιλαμβάνουν μια αξιολόγηση των δεξιοτήτων, του βαθμού μορφώσεως, των ατομι-

κών ικανοτήτων και της προσωπικότητάς τους, και

5. Τη σύνταξη από το σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού, μετά από μια τελευταία συνέντευξη με τον καθένα από τους μαθητές που επιθυμούν να εισέλθουν στην απασχόληση συμβουλευτικού σημειώματος, στο οποίο αναφέρεται ορισμένος αριθμός επαγγελμάτων που κρίνονται κατάλληλα για τον ενδιαφερόμενο μαθητή (Κωστάκος, 1983, σελ. 40-42).

δ) Μεγάλη σημασία αποδίδεται στην ιατρική εξέταση των ατόμων που προσέρχονται στις υπηρεσίες για επαγγελματικό προσανατολισμό. Ο ειδικευμένος γιατρός ασκεί τον ιατρικό έλεγχο που αποβλέπει στην εξακρίβωση, ύστερα από βιομετρικές και βιολογικές εξετάσεις, της σωματικής αναπάπτυξης του ατόμου της κατάστασης των αισθητηρίων οργάνων του και γενικά της υγιεινής κατάστασης του οργανισμού του.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ιατρικός έλεγχος των ανηλίκων που τοποθετούνται για πρώτη φορά σε εργασία. Αληθινή διαπιστώνεται αν το ανήλικα άτομο αν υποκρίνονται και αν ακολουθώντας στα επαγγέλματα που διαλέγουν, ο δεικνύει και το βιβλιάριο εργασίας ανηλίκου από την υπηρεσία απασχόλησης.

Σε ορισμένες χώρες θεσπίστηκαν ειδικές διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες κανένας νέος κάτω των 17 ετών δεν μπορεί να προσληφθεί σε μια βιομηχανική ή εμπορική επιχείρηση, χωρίς να είναι εφοδιασμένος με πιστοποιητικό που παρέχεται από την υπηρεσία επαγγελματικού προσανατολισμού και αναφέρει τα επαγγέλματα που θεωρούνται κατάλληλα γι' αυτόν, όπως και τα επαγγέλματα που θεωρούνται επικίνδυνα για τη ζωή του.

Κατά την εκτέλεση του έργου του ο ειδικευμένος πάνω στα

θέματα του επαγγελματικού προσανατολισμού γιατρός, δεν συνεργάζεται μόνο για τον σύμβουλο και τον τοποθετητή, αλλά και τον Κοινωνικό Λειτουργό, αφάσσον παρουσιάζεται ανάγκη εξαιτίας κοινωνικών ή οικογενειακών προβλημάτων των ενδιαφερομένων ατόμων. Έτσι, η ευρεία αυτή συνεργασία μεταξύ του ειδικευμένου και κενιστημονικού προσωπικού, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων και υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού και απασχολήσεως επιτρέπει την από κοινού επιτυχή αντιμετώπιση των δυσχερών περιπτώσεων τοποθετήσεως σε εργασία.

Εξάλλου, κατά τη διαδικασία παροχής συμβουλής Ε.Π. ή τοποθετήσεως σε εργασία, διαπιστώνεται πολλές φορές ότι υπάρχει κάποιο κοινωνικό πρόβλημα για το ενδιαφερόμενο άτομο. Στην περίπτωση αυτή καλείται ο κοινωνικός λειτουργός να συμβάλει στη διενέργεια κοινωνικής έρευνας, με σκοπό να εξακριβώσει ορισμένα στοιχεία σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση του ενδιαφερόμενου που οπωσδήποτε επηρεάζουν την επαγγελματική του σταδιοδρομία. Υστερα από την έρευνα αυτή συντάσσεται έκθεση που περιλαμβάνει τις διαπιστώσεις του κοινωνικού λειτουργού και ενημερώνεται στη συνέχεια ο σύμβουλος ή ο τοποθετητής, ανάλογα με την περίπτωση οι οποίοι μπορούν έτσι να βοηθήσουν πιο αποτελεσματικά το ενδιαφερόμενο άτομο. (Κωστάκος 1983, σελ 43).

(ε) Η σύνθεση της κοινωνικής, οικονομικής και επαγγελματικής ζωής γίνεται με τον καιρό όλο και πιο πολύπλοκη, με αποτέλεσμα να μην είναι συχνά εύκολη η προσαρμογή μέσα σ' αυτήν των νεαρών ατόμων. από το άλλο μέρος η προσαρμογή γενικά του ατόμου αποτελεί βασικό στόχο την ψυχολογίας ως ιδιαίτερης και αυτόνομης επιστήμης, γι' αυτό και ο επαγγελματικός προσανατολισμός στην ζωή και την κοινωνία, απόκτησε βάσεις

ψυχολογικές και διέπεται από ψυχολογικές αρχές.

Έτσι, ο ΣΕΠ, έχει δυο στόχους, δηλαδή την επαγγελματική ενημέρωση που αναφέρεται αρχικά σε γενικά και ειδικά θέματα της εργασίας και της οικονομικής ζωής και στη συνέχεια του επαγγέλματος, και τον προσδιορισμό των κριτηρίων και των βασικών αρχών της εκλογής, με την χρήση των καταλλήλων διαγνωστικών μεθόδων.

Η σενυργασία του ψυχολόγου με το σύμβουλο Ε.Π. και τον κοινωνικό λειτουργό παρουσιάζει μεγάλη σπουδαιότητα. Ο ψυχολόγος προβαίνει, όταν χρειάζεται, στην έρευνα του ατόμου εφαρμόζοντας ψυχολογικές μεθόδους. Η έρευνα αυτή αναφέρεται στη συναισθηματική ζωή, το πνευματικό επίπεδο, την κοινωνικότητα και άλλα του υπό εξέταση ατόμου. Ο επαγγελματικός σύμβουλος και ο κοινωνικός λειτουργός λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους τα στοιχεία της έρευνας αυτής στις περιπτώσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν προβλήματα πνευματικής καθυστέρησης ή συναισθηματικής διαταραχής, για να μπορέσουν να προσφέρουν σ' αυτό μια πιο αποτελεσματική βοήθεια, (Κωστάκος, 1983, σελ 44).

ΙΔ. Προβλήματα και προοπτικές του Ε.Π.

Ο μεγάλος καταμερισμός της εργασίας δημιούργησε τεράστιο πλήθος επαγγελματικών ειδικοτήτων, τις οποίες είναι αδύνατο να γνωρίζουν οι νέοι αλλά και οι ενήλικοι ακόμα με οποιαδήποτε μόρφωση. Δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν όλα τα άτομα τις σύγχρονες απαιτήσεις των διαφόρων επαγγελμάτων, την κατάσταση της αγοράς εργασίας και τις ανάγκες και τάσεις της οικονομίας της χώρας. Έτσι μπαίνουν μπροστα τους τα ερωτήματα: ποιο επάγγελμα πρέπει να ακολουθήσουν; Σε ποιο τομέα εργασίας θα μπορέσουν να προκόψουν πιο πολύ; ποιο είναι το επάγγελμα που τους ταιριάζει;

Ο αντικειμενικός σκοπός του θεσμού του Ε.Π., είναι να βοηθήσει με την χρήση των επιστημονικών μέσων και μεθόδων όλα τα άτομα να ανακαλύψουν τα ενεργητικά και παθητικά στοιχεία του ίδιου του εαυτού τους και να τα ταιριάζει, για το δικό τους όφελος και της κοινωνίας γενικότερα.

Βασική όμως προϋπόθεση για την επιτυχία του παραπάνω στόχου αποτελεί η άρτια και πάνω σε ορθολογικές βάσεις οργάνωση τόσο των αποκεντρωμένων όσο και των κεντρικών υπηρεσιών του επαγγελματικού προσανατολισμού. Σήμερα το ενδιαφέρον των υπηρεσιών αυτών που λειτουργούν στα πλαίσια της απασχόλησης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης περιορίζεται βασικά στον τομέα παροχής συμβουλής επαγγελματικού προσανατολισμού, σε περιορισμένη κλίμακα και σε νέους 14-18 ετών και σε άλλα άτομα που προσέρχονται οικειοθελών στις υπηρεσίες αυτές.

Αντίθετα έχει κυθυστερήσει σημαντικά η ανάπτυξη δραστηριοτήτων στον τομέα παροχής υπηρεσιών επαγγελματικού προσα-

νατολισμού στους μαθητές που αποφοιτούν από τα σχολεία γενικής εκπαίδευσης και γενικότερα στη μεγάλη μάζα των νεαρών ατόμων που βρίσκονται στο κρίσιμο στάδιο της εισόδου τους στην απασχόληση. Έτσι, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα, από το σύνολο των μαθητών που αποφοιτούν κάθε χρόνο από τα σχολεία γενικής εκπαίδευσης, ένα σημαντικό ποσοστό παραμένει χωρίς καμιά επαγγελματική κατάρτιση να αντιμετωπίζει τα σοβαρότατα προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την είσοδό του στο χώρο της εργασίας.

Η κατάσταση αυτή αποβαίνει τελικά σε βάρος της εθνικής οικονομίας, για να αποφύγουμε δε τις παραπάνω δυσμένειες για τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του Ε.Π. Πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση ότι υπάρχει πραγματικά επείγουσα ανάγκη μιας πιο δυναμικής αντιμετώπισης του προβλήματος "ορθή εκλογή επαγγέλματος". Πρέπει να επισπεύσουμε τον εκσυγχρονισμό, τη βελτίωση και την ανάπτυξη των υπηρεσιών Ε.Π. σε εθνικά πλαίσια, αν θέλουμε να δημιουργήσουμε ένα μέσο δραστήριας πολιτικής στην απασχόληση. Έτσι μόνο θα μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε πολλές δυσχέρειες και παλλά ζωτικά προβλήματα, όμοια με εκείνα που αντιμετώπισαν με επιτυχία άλλες προηγμένες χώρες πριν από λίγα χρόνια παρουσιάζεται επιτακτική η ανάγκη για τη χώρα μας, να εισχωρήσει ο Ε.Π. σταθερά στην οικογένεια και στο σχολείο, να ολοκληρωθεί η άμεση σύνδεσή του με την επαγγελματική εκπαίδευση και τις υπηρεσίες απασχολήσεως και να εξασφαλιστεί η συνεργασία του με τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, τα κοινωνικά ιδρύματα και όλους τους οργανισμούς κοινωνικής χρησιμότητας (Κωστάκος, 1983, σελ 170).

Ιδιαίτερα μια σχετική καθολική αγωγή των μαθητών που φοιτούν στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης, σε συνδιασμό με

τις αξιόλογες υπηρεσίες Ε.Π. που παρέχει το Υπουργείο Εργασίας και ο ΟΑΕΔ στα πλαίσια της απασχόλησης, θα μπορούσε να εξασφαλίσει την πλήρη εναρμόνιση και τον συντονισμό των προσπαθειών για τη δημιουργία του τόσο απαραίτητου για την εθνική οικονομία ειδικευμένου εργατοτεχνικού προσωπικού. αλλωστε στην επιτυχία αυτού του σκοπού θα απόβλεπον και τα μέτρα που πήρε η πολιτεία για την τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση.

Γενικά οι βάσεις έχουν ήδη τεθεί για μια ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος του Ε.Π. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας με τα πρόσφατα μέτρα που έλαβε για την γενική και την τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση αποβλέπει και στην πλατιά εφαρμογή μεθόδων και μέσων Ε.Π. στα σχολεία γυνικής εκπαίδευσης. Αλλά και ο ΟΑΕΔ που αποτελεί το κύριο όργανο εφαρμογής της πολιτικής στην απασχόληση και έχει την μέριμνα για τον επαγγελματικό προσανατολισμό του εθνικού δυναμικού της χώρας, έχει προγραμματίσει ήδη βασικούς στόχους για μια ευρύτερη εφαρμογή των αρχών και μεθόδων του Ε.Π. στα πλαίσια της απασχόλησης. Παράλληλα δε, επιδιώκει και ευρύτερη συνεργασία με τις ανάλογες υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, για να εξασφαλιστεί η απαραίτητη σύνδεση σχολείου και υπηρεσίας απασχολήσεως, ώστε με τον καιρό ο Ε.Π. να γίνει η φωτισμένη υπηρεσία της απασχόλησης, (Κωστάκος, 1983, σελ 171).

ΙΕ. Συντονισμός των αρμόδιων Υπηρεσιών

Σε κάθε προσπάθεια για μια ορθολογικότερη οργάνωση των υπηρεσιών Ε.Π. πρέπει να λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη τα ακόλουθα:

α) Για την ομαλή λειτουργία του θεσμού, αναγκαίος όρος είναι η συγκρότηση ενός επιτελείου από ειδικούς, που θα μελετά την εφαρμογή των επιστημονικών μεθόδων εργασίας και τη βελτίωση της λειτουργίας και τον συντονισμό των αρμοδίων υπηρεσιακών σχηματισμών.

β) Για την ορθολογική και σε εθνική κλίμακα εφαρμογή του Ε.Π. είναι αναγκαία η δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου, το οποίο να συντονίζει την εφαρμογή του θεσμού θεωρητικά ή πρακτικά. Δηλαδή να έχει σαν κυρίους στόχους:

(1) Τον προσανατολισμό μακροχρόνιας εφαρμογής του Ε.Π. σε συναρτήσει με τη γενική πολιτική στους τομείς επαγγελματικής εκπαίδευσης και απασχόλησης. Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητη η συνεργασία με τις άμεσα ενδιαφερόμενες υπηρεσίες, πάνω σε όλα τα σχετικά θέματα, όπως είναι λ.χ. η συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων της αγοράς εργασίας.

(2) Την καθοδήγηση, παρακολούθηση και έλεγχο των περιφερειακών υπηρεσιών του Ε.Π., σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του θεσμού ώστε αυτός να είναι ομοιόμορφος σε ολόκληρη τη χώρα. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει ο συντονιστικός φορέας να εκδίδει εγκυκλίους και εγχειρίδια για τη διαφώτιση των λειτουργιών του θεσμού, καθώς και πλούσιο άλλο μορφωτικό υλικό που θα διανέμεται στις περιφερειακές υπηρεσίες.

(3) τον καθορισμό μεθοδολογίας άσκησης του Ε.Π. (προσαρμογή, στάθμιση και αξιοπιστία του τεστ).

(4) Τη μέριμνα για τη μελέτη των τεχνών και επαγγελμάτων και τη σύνταξη σχετικών μονογραφιών για τη χρήση τους από τους Συμβούλους Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

γ) Η οργάνωση των περιφερειακών υπηρεσιών του Ε.Π. πρέπει να βασίζεται στις αρχές της ορθολογικής οργάνωσης, δηλαδή:

(1) Στην ορθή κατανομή της δράσεως κάθε περιφερειακής υπηρεσίας και την ορθή κατανομή των υπαλλήλων που απασχολούνται σ'αυτήν. Μια πρόχειρη κατανομή και έλλειψη συντονισμού σημαίνει σύγχυση αρμοδιοτήτων, διπλό κόπο και ταλαιπωρίες για τους ενδιαφερόμενους.

(2) Στον περιορισμό στον ελάχιστο δυνατό βαθμό της γραφειοκρατίας. Για την εξασφάλιση της απαιτούμενης ταχύτητας στη διεκπεραίωση των περιπτώσεων επιβάλλεται να είναι η διαδικασία απλή και καταλυπτή στους ενδιαφερομένους.

(5) Στην ορθή και αποδοτική χρήση των επιστημονικών μέσων, μηχανικών εξοπλισμών και εντύπων.

δ) Είναι απαραίτητη η κατάλληλη χωροταξική οργάνωση και ο κατάλληλος εξοπλισμός των υπηρεσιών Ε.Π. Τα άτομα με τα οποία συναλλάσσονται οι υπηρεσίες αυτές είναι κυρίως νεαρά άτομα. Τα άτομα αυτά για να εκφράσουν ελεύθερα τον εαυτό τους και τα κίνητρά τους έχουν ανάγκη ενός περιβάλλοντος φιλικού, που να δημιουργεί αισθήματα εμπιστοσύνης και σεβασμού προς την προσωπικότητα του ατόμου.

Συνεπώς η στέγαση των υπηρεσιών πρέπει να γίνεται σε κατάλληλα κτίρια, που να επιτρέπουν την άνετη λειτουργία τους. Και ακόμα να προβλέπεται ο απαραίτητος και κατάλληλος διαρρυθμισμένος χώρος για την εγκατάσταση των γραφείων των υπαλλήλων.

(ε) Οι υπηρεσίες Ε.Π. πρέπει να είναι κατά όσο το δυνατό περισσότερο αποκεντρωμένες, γιατί όσο πλησιέστερα προς τα ενδιαφερόμενα άτομα βρίσκονται τόσο πιο προσιτές και πιο εξυπηρετικές γίνονται γι'αυτά. Ακόμα θα πρέπει να είναι ευκίνητες και να έχουν ως βασικό στόχο την εξασφάλιση συνεχούς επαφής με τους εφήβους της περιοχής και ιδιαίτερα με τους μαθητές των σχολείων γενικής εκπαίδευσης, χωρίς να αναμένουν να προσέρχονται σ'αυτές οι ίδιοι οι μαθητές για να λάβουν συμβουλή Ε.Π. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα, με τη συνεργασία των σχολείων, των κέντρων και Σ.Ε.Ε. και άλλων τοπικών παραγόντων, για την ενημέρωση των μαθητών με ειδικά φυλλάδια, άρθρα συζητήσεις κινηματογραφικές ταινίες επισκέψεις σε γραφεία, επιχειρήσεις σχετικά με τα επαγγέλματα στα οποία μπορούν να εκπαιδευτούν, καθώς και με τις ευκολίες που μπορούν να έχουν για αυτό το σκοπό (Κωστακος, 1983, σελ 172).

Προτάσεις για αντιμετώπιση ειδικών προβλημάτων του Ε.Π.

Ο Κωστάκος 1983, σελ 173 αναφέρει μερικά από τα ιδιόμορφα προβλήματα που παρουσιάζονται σήμερα και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αριότερη οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού, ώστε η εφαρμογή του θεσμού να γίνει κατά ορθολογικότερο και αποδοτικότερο τρόπο, τόσο στο χώρο απασχόλησης, όσο και στο χώρο της εκπαίδευσης.

(α) Το σύστημα της επαγγελματικής επιλογής καλύπτει

σήμερα μόνο τις περιπτώσεις υποψηφίων για τις σχολές και κέντρα μαθητείας και για τις σχολές επαγγελματικής κατάρτισης ενηλίκων, και σε περιορισμένη κλίμακα της καταλληλότητας του προσωπικού για βιομηχανικές επιχειρήσεις και οργανισμούς.

Επιβάλλεται να διευρυνθεί η εφαρμογή του συστήματος αυτού, ώστε καλύπτει τις ανάγκες όσο το δυνατό περισσότερων επιχειρήσεων και οργανισμών.

(β) Με την αρτιότερη επάνδρωσή τους σε εξειδικευμένο προσωπικό οι υπηρεσίες Ε.Π. θα ήταν σε θέση να προσφέρουν ουσιαστικότερες υπηρεσίες στον τομέα της επαγγελματικής προσαρμογής των αναπήρων και γενικά των μειονεκτούντων ατόμων που δυσκολεύονται στην απόκτηση ή διατήρηση κατάλληλης εργασίας.

(γ) Είναι αναγκαία η κατάλληλη προσαρμογή στις ειδικές Ελληνικές συνθήκες του κώδικα επαγγελματων έχει συνεχώς ενήμερωσή του. Η χρήση του κ.ε. έχει μεγάλη σπουδαιότητα, αφού διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την εγγραφή αυτών που ζητούν εργασία και αυτών που προσφέρουν θέσεις, καθώς και την τήρηση των στατιστικών στοιχείων

(δ) Είναι αναγκαία η θέσπιση καταλλήλων διατάξεων που να εξασφαλίζουν:

(1) τη συμμετοχή των εργοδοτικών και εργατικών εκπροσώπων σε συμβουλευτικές επιτροπές, που έργο τους θα είναι η χάραξη και η εφαρμογή της πολιτικής επί θεμάτων Ε.Π.

(2) την άρτια οργάνωση του συστήματος παροχής επαγγελματικών συμβουλών σε στενή σχέση με όλες τις άλλες δραστηριότητες των υπηρεσιών απασχολήσεως, με τις υπηρεσίες Ε.Π.,

τις υπηρεσίες των σημάτων που εφαρμόζονται για να ευνοήσουν την επαγγελματική ή γεωγραφική κινητικότητα του εργατικού δυναμικού της αντιπροσωπευτικές εργοδοτικές και εργατικές οργανώσεις και τα δημόσια ή ιδιωτικά ιδρύματα επαγγελματικής αναπροσαρμογής μειονεκτούντων ατόμων.

(3) τη στενή συνεργασία των υπηρεσιών, Ε.Π. με τις υπηρεσίες απασχολήσεως στον τομέα των ερευνών και τον πειραματισμό, πάνω σε θέματα αρχών και μεθόδων του Ε.Π. όπως είναι η τεχνική των συνεντεύξεων, η σύνταξη μονογραφιών των επαγγεμάτων και η προσαρμογή των τεστ ικανοτήτων και άλλων ψυχολογικών τεστ.

ε) κρίνεται επείγουσα η ανάγκη της οργανώσεως εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα εφαρμόσουν τον Ε.Π. (επαγγελματικοί σύμβουλοι-σχολικοί σύμβουλοι-ψυχολόγοι), καθώς και της οργάνωσης προγραμμάτων για την επιμόρφωση του ήδη υπηρετούντος προσωπικού στις υπηρεσίες Ε.Π. Η ορθολογική οργάνωση του Ε.Π. προϋποθέτει την εξασφάλιση του κατάλληλου προσωπικού. Ειδικότερα για την εκπαίδευση συμβούλων προβάλλει επιτακτική η ανάγκη της ιδρύσεως, σε εθνικά πλαίσια, ειδικού εκπαιδευτικού ιδρύματος. Στην Ελλάδα λόγω χάρη, ιδρύθηκαν ειδικά ινστιτούτα για την εκπαίδευση συμβούλων Ε.Π. Το 1928 ιδρύθηκε στο Παρίσι το Εθνικό Ινστιτούτο μελέτης εργασίας και Ε.Π., που εκπαιδεύει συμβούλους και αποτελεί ταυτόχρονα κέντρο επιστημονικών πληροφοριών για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας για όλες τις περιοχές της χώρας. Το Ινστιτούτο αυτό διαθέτει βιβλιοθήκη και μονογραφίες για τα διάφορα επαγγέλματα. Και ακόμα λειτουργούν μέσα σε αυτό ειδικές υπηρεσίες για την εκπόνηση των τεστ, καθώς και εργαστήρια εφαρμοσμένης ψυχολογίας. Επίσης ένα άλλο παρόμοιο Ινστιτούτο ιδρύθηκε στη Μασ-

σαλία κατά το 1915.

Στα δύο αυτά ινστιτούτα, στα οποία εισέρχονται δευτοροε-
τείς σπουδαστές πανεπιστημίων, η φοίτηση για την απονομή
διπλώματος συμβούλου Ε.Π. διαρκεί μια διετία και περιλαμβάνει
τη διδασκαλία της ψυχολογίας, της ψυχιατρικής, της φυσιολο-
γίας της εργασίας, των οικονομικών επιστημών, της μελέτης
της εργασίας, της τεχνικής των επαγγελμάτων και της οργανώσε-
ως του Ε.Π. Η παρεχόμενη θεωρητική εκπαίδευση συμπληρώνεται
με την πρακτική άσκηση που γίνεται στο κέντρο επαγγελματικού
προσανατολισμού, στους βιομηχανικούς τόπους, τα εργοστάσια
κ.τ.λ.

Γενικά η μέθοδος που εφαρμόζεται στα παραπάνω ινστιτούτα
για την εκπαίδευση συμβούλων, αποβλέπει στο να μην περιορί-
ζεται η μόρφωσή τους μόνο στη εφαρμογή ετούτων συνταγών, αλ-
λά και στον τρόπο αντιμετώπισης των πολυπλόκων προβλημάτων
που παρουσιάζονται κατά την επιτέλεση του έργου τους.

Στη χώρα μας θα συναντήσουμε τεράστιες δυσχέρειες στην
προσπάθεια να επιτύχουμε στο άμεσο μέλλον, μια ορθολογικότερη
οργάνωση του Ε.Π. Και αυτό, γιατί στην αναζήτηση των μέσων
και του τρόπου επιτυχούς αντιμετώπισης ποικίλων άλλων
προβλημάτων θα ανακάλυψει ιδιαίτερα οξύ το πρόβλημα της δη-
μοιοργίας ειδικευμένου προσωπικού και κυρίως συμβούλων,
που η μεγάλη έλλειψή τους δυσχεραίνει ήδη σημαντικά την ο-
μάχη λειτουργία του θυσισμού.

Ασφαλώς η όλη διαδικασία της εκπαίδευσης του απαραίτη-
του αυτού προσωπικού θα απαιτήσει πολύ χρόνο, για αυτό και
επέιγει το ξενίνημα με την εκπόνηση εμπεριστατωμένης μελέτης
η οποία θα βοηθήσει στον υπολογισμό των αναγκών που θα πρέπει
να καλυφθούν σε υλικά μέσα, εκπαιδευτές, προγράμματα εκπαιδεύ-

σεως κ.λπ., για τη συγκρότηση ειδικής εκπαιδευτικής μονάδας που θα λειτουργήσει και θα προετοιμάσει συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού κατά τα διεθνή πρότυπα.

στ) Αποτελεί κοινή διαπίστωση το γεγονός ότι, η πειραματική και εμπειρική ψυχολογία που καθιερώθηκε ως μια ανεξάρτητη επιστήμη, σημειώνει τα τελευταία χρόνια σημαντικές προόδους στα θέματα κυρίως της αγωγής, ερευνώντας άμεσα ή έμμεσα τα σχετικά με αυτήν προβλήματα. Η επιστήμη αυτή περιγράφει αναλύει και κυρίως αιτιολογεί τη συμπεριφορά και τη θέση του ατόμου στο σύνολο και μάλιστα στο σχολείο, στην οικογένεια και στο κοινωνικό περιβάλλον και προσπαθεί να κατανοήσει την ιδιαιτερότητα του ατόμου.

Ιδιαίτερα η ψυχολογία έδωσε νέες διαστάσεις στην παιδαγωγική, σχετικά με τα βαθύτερα κίνητρα της συμπεριφοράς του μαθητή. Με συγκεκριμένες μεθόδους (τεστ κ.λπ.) ερευνά τις κρίσεις και διαθέσεις ή στάσεις του μαθητή, τις επιθυμίες, τις ιδιαίτερες καταστάσεις και συνθήκες ζωής του και ακόμα κάθε ιδιαιτερότητα ζωής και προϋποθέσεων αλλά και κάθε εξαιρετική κατάσταση του μαθητή.

Αλλά η αντιμετώπιση συγκεκριμένων αναγκών του εκπαιδευτικού επαγγελματικού έργου προϋποθέτει οπωσδήποτε ιδιαίτερη πλήρη και εξειδικευμένη βασική σπουδή στους κλάδους της ψυχολογίας (κοινωνικής ψυχολογία, παιδαγωγική, ψυχολογία της προσωπικότητας) πράγμα που δεν έχει γίνει ακόμα στη χώρα μας.

Γι' αυτό και αναγνωρίζεται σήμερα από όλους η ανάγκη να υπάρξει και στη χώρα μας η δυνατότητα για πλήρεις και αυτοτελείς σπουδές στην ψυχολογία, που θα επιτρέψει την εξασφάλιση ικανοποιητικού αριθμού ψυχολόγων για το Σ.Ε.Π. Αυτό θα

γίνει με την ίδρυση σχολής ψυχολογίας για την κατάρτιση πτυχιούχων ψυχολόγων, πράγμα που θα αποτελέσει προϋποθέσεις για την εισαγωγή του θεσμού του σχολικού ψυχολόγου στην εκπαίδευση και θα συντελέσει στην ικανοποίηση σχετικών αναγκών και άλλων τομέων της σύγχρονης ελληνικής ζωής και κοινωνίας (στον βιομηχανικό τομέα, στον ιατρούκλινικό τομέα κ.λ.π.).

Για τον παραπάνω σκοπό επιβάλλεται η νομοθέτηση εδρών ψυχολογίας στα ανώτατα πανεπιστημιακά ιδρύματα σαν ένα πρώτο καλό βήμα στην αξιοποίηση των γνώσεων της επιστήμης της ψυχολογίας και σαν απαρχή σε έρευνα επιστημονική των τόσων σχετικών προβλημάτων και στη χώρα μας. (Κωστάκος 1983, σελ 176) 176).

ΕΣΤ. Το περιεχόμενο του Σ.Ε.Σ.Π.Σ.

Ο Δημητρόπουλος παρουσιάζει μια "ενδεικτική" ανάλυση του θεσμού σε περιεχόμενο ενταγμένο σε τέσσερα επίπεδα.

1. Στο πρώτο επίπεδο, ο θεσμός στο σύνολό του θεωρείται ότι περιλαμβάνει διάφορες διαστάσεις (ο Ε.Π., ο εκπαιδευτικός προσανατολισμός, ο κοινωνικός προσανατολισμός κ.τ.λ. είναι μερικές τέτοιες "διαστάσεις" του θεσμού).

2. Στο δεύτερο επίπεδο, κάθε διάσταση θεωρείται ότι περιλαμβάνει διάφορες λειτουργίες. Αντίστροφα, πολλές λειτουργίες διαμορφώνουν μια διάσταση του θεσμού.

3. Στο τρίτο επίπεδο, κάθε λειτουργία περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες, ενώ, με την ίδια συλλογιστική ανάλυση, πολλές δραστηριότητες αποτελούν την κάθε λειτουργία.

4. Στο τέταρτο επίπεδο, κάθε δραστηριότητα περιλαμβάνει πολλές επιμέρους ενέργειες.

Η παραπάνω ανάλυση είναι συμβατική και θα μπορούσε να διατυπωθεί με πολλούς τρόπους και διαφορετικές διατυπώσεις. (βλ. σχήμα VI σελ. 330) (Δημητρόπουλος, 1991, σελ 38).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΙΙΙ.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

- α) Είδος Έρευνας
- β) Σκοπός της έρευνας
- γ) Ερευνητικά ερωτήματα
- δ) Πληθυσμός και δείγμα έρευνας
- ε) Ερωτηματολόγιο
- στ) Πλαίσιο αναφοράς
- ζ) Τρόπος ανάλυσης πληροφοριών
- η) Τρόπος παρουσίαση του υπολοίπου της έρευνας

A. Είδος της Έρευνας

Η έρευνα αυτή είναι διερευνητική. Επιλέχθηκε το είδος αυτό της έρευνας για τους ακόλουθους λόγους:

- 1) Την έλλειψη ανάλογων ερευνών στο χώρο του επαγγελματικού προσανατολισμού στην Τεχνική Εκπαίδευση, ιδιαίτερα στα ΤΕΑ της Πάτρας.
- 2) Διατυπώθηκαν ορισμένες υποθέσεις τις οποίες θέλαμε να εξακριβώσουμε.

Σύμφωνα με τον Φίλια (1977, σελ. 27) διερευνητική έρευνα είναι το είδος της έρευνας που πρωταρχικό σκοπό έχει τη διατύπωση ενός προβλήματος για ακριβέστερη εξέταση ή η διατύπωση υποθέσεων ή η ιεράρχηση προτεραιοτήτων για παραπέρα έρευνα. Σε μια διερευνητική έρευνα η βασική έμφαση είναι η ανακάλυψη και το βασικό της χαρακτηριστικό είναι η ευελιξία.

B. Σκοπός της Έρευνας

Βασικός σκοπός της έρευνας είναι να αξιολογήσουμε το θεσμό του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και πως αυτός εφαρμόζεται μέσα στην εκπαίδευση και ειδικότερα στην Τεχνική εκπαίδευση της Πάτρας.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

- Να γνωρίσουμε τους λόγους που οι μαθητές επέλεξαν την Τεχνική Εκπαίδευση.
- Κατά πόσο το μάθημα του Σ.Ε.Π. βοηθάει τους μαθητές στις επιλογές τους
- Πώς εφαρμόζεται και από ποιούς
- Διευνάται η μέριμνα της πολιτείας - κράτους

- Κατά πόσο καλύπτονται οι ανάγκες των μαθητών για συμπαράσταση και καθοδήγηση μέσω του επαγγελματικού προσανατολισμού.
- Κατά πόσο ο οικονομικός παράγοντας επηρεάζει τις επαγγελματικές επιλογές των μαθητών.
- Κατά πόσο ο επαγγελματικός προσανατολισμός βοηθάει τους νέους να γνωρίσουν τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Κατά πόσο ο επαγγελματικός προσανατολισμός βοηθάει το άτομο να γνωρίσει τον εαυτό του και τις ικανότητές του.

Γ. Ερευνητικά Ερωτήματα

Στη μελέτη αυτή διατυπώθηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και η επαγγελματική απασχόληση των γονέων επιδρούν στις επαγγελματικές επιλογές των εφήβων;
2. Ποιά η γνώμη των μαθητών για την εκπαίδευση που παρέχεται στο Τεχνικό Λύκειο σε σύγκριση με αυτή του Γενικού Λυκείου;
3. Είναι οι καθηγητές του Σ.Ε.Π. αρμόδιοι για την διδασκαλία του μαθήματος αυτού;
4. Οι ανάγκες των μαθητών ικανοποιούνται από το μάθημα του Σ.Ε.Π.;
5. Στην τελική επιλογή του επαγγέλματος βοηθήθηκε ο έφηβος από τον επαγγελματικό προσανατολισμό ή στηρίχθηκε μόνο σε

προσωπικές του εμπειρίες.

Δ. Πληθυσμός και δείγμα έρευνας

Ενώ ο αρχικός προγραμματισμός και πρόθεση των ερευνητών ήταν ο πληθυσμός της έρευνας να αποτελέσουν τα Τεχνικά Λύκεια της Πάτρας, το Πολυκλαδικό Λύκειο της Πάτρας και ο ΟΑΕΔ-ΚΕΤΕΚ Ρίου, στην πορεία αυτό αναθεωρήθηκε εξαιτίας δυσκολιών που παρουσιάστηκαν.

Δυσκολίες παρουσιάστηκαν στη διεξαγωγή της έρευνας στο Πολυκαλαδικό Λύκειο της Πάτρας και στο ΚΕΤΕΚ Ρίου. Στο Πολυκλαδικό γιατί στο σύνολο των μαθητών το 80% ακολουθεί συνήθως τη γενική εκπαίδευση και το 20% την τεχνική εκπαίδευση. Στην Α' Λυκείου όπου γίνεται ο Επαγγελματικός προσανατολισμός, δεν μπορούσαμε να βρούμε το ποσοστό των μαθητών που θα ακολουθούσαν την τεχνική εκπαίδευση γιατί ακόμη δεν είχαν επιλέξει τον τύπο εκπαίδευσης τους.

Στο ΚΕΤΕΚ Ρίου ο επαγγελματικός προσανατολισμός δε γίνεται με τη μορφή μαθήματος και το ερωτηματολόγιο μας δεν μπορούσε να ήταν κοινό με το ερωτηματολόγιο του Τ.Ε.Λ. Η δημιουργία άλλου ερωτηματολογίου θα δυσκόλευε στην ανεύρεση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Έτσι, αποφασίσαμε να καλύψουμε αυτό το κομμάτι της έρευνας με συνεντεύξεις.

Το σύνολο των μαθητών που απάντησαν στα ερωτηματολόγια ήταν 100 ενώ τα άτομα που απευθυνθήκαμε για τις συνεντεύξεις ήταν 4 καθηγητές και 1 σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού ΟΑΕΔ. Το δείγμα ήταν τυχαίο και περιλάμβανε μαθητές και των δύο φύλων.

Ε. Ερωτηματολόγιο

Για τη συλλογή των στοιχείων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από τους μαθητές της Α' τάξης των Τεχνικών Λυκείων της Πάτρας.

Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις.

Πριν την τελική χρήση του ερωτηματολογίου έγινε δοκιμαστική χρήση σε πέντε (5) ερωτηθέντες του δείγματος χωρίς όμως να χρειαστεί κάποια αλλαγή ή συμπλήρωσή του.

Πριν την επαφή μας με τους ερωτηθέντες ενημερώσαμε γραπτά τους διευθυντές των Τεχνικών Λυκείων για το σκοπό της επίσκεψης μας. Ακόμη πληροφόρησαμε τους μαθητές για το θέμα της έρευνας μας, το σκοπό της, τη σχολή φοίτησής μας και τέλος ότι το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο.

Έτσι συμπληρώθηκαν συνολικά 100 ερωτηματολόγια.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε παρατίθεται στο Παράρτημα Γ, σελ. **334**.

Στ. Πλαίσιο αναφοράς

Σαν πλαίσιο αναφοράς χρησιμοποιήσαμε τους καταλόγους των εγγεγραμμένων μαθητών της Α' τάξης των Τεχνικών Λυκείων.

Ζ. Τρόπος ανάλυσης πληροφοριών

Τα στοιχεία που συλλέξαμε από τα ερωτηματολόγια στο βαθμό που ήταν δυνατόν αναλύθηκαν και συσχετίστηκαν σύμφωνα με

τα βασικά ερωτήματα που θέσαμε για την κάθε μία απάντηση ξεχωριστά αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους.

Τα αποτελέσματα κάθε ερώτησης φαίνονται στους πίνακες ανάλυσης των στοιχείων.

Έγινε ανάλυση και συσχέτιση των αποτελεσμάτων που δόθηκαν με αριθμητικά ποσοστά.

Η. Τρόπος παρουσίασης του υπολοίπου της έρευνας

Στο κεφάλαιο IV περιγράφονται τα αποτελέσματα της έρευνας βάση των ερωτημάτων που τέθηκαν από την αρχή.

Στο κεφάλαιο V αναφέρονται τα συμπεράσματα της μελέτης, καθώς και οι εισηγήσεις που έχουν γίνει.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι V .

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Α. Αποτελέσματα ερωτηματολογίου

Ερώτηση 1: Φύλο

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Φύλο ερωτηθέντων μαθητών

ΦΥΛΟ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός μαθητών	59	41	100

Από τον Πίνακα παρατηρούμε ότι από τους μαθητές των ΤΕΛ της Πάτρας το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα αγόρια με ποσοστό 59%.

Ερώτηση 2: Ηλικία

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Ηλικία ερωτηθέντων μαθητών

ΗΛΙΚΙΑ	15-17 ΕΤΩΝ	17-20 ΕΤΩΝ	20 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός μαθητών	77	19	4	100

Ο Πίνακας 2 μας δείχνει ότι οι μαθητές ηλικίας 15-17 ετών καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή 77%.

Ερώτηση 3: Μένεις

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Κατάσταση διαμονής των μαθητών

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ	ΜΕ ΦΙΛΟΥΣ	ΜΟΝΟΣ/ΜΟΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός Μαθητών	95	1	2	2	100

Από τον Πίνακα 3 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών, δηλαδή 95%, μένει με την οικογένειά του.

Ερώτηση 4: Οι γονείς σου μένουν μόνιμα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Τόπος διαμονής των ερωτηθέντων μαθητών

ΜΟΝΙΜΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΓΟΝΕΩΝ	ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ	ΣΕ ΑΛΛΗ ΠΟΛΗ	ΣΕ ΧΩΡΙΟ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός Μαθητών	82	3	15	100

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι το 82% των γονέων των μαθητών μένουν μόνιμα στην Πάτρα.

A. Αποτελέσματα ερωτηματολογίου

Ερώτηση 1: Φύλο

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Φύλο ερωτηθέντων μαθητών

ΦΥΛΟ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός μαθητών	59	41	100

Από τον Πίνακα παρατηρούμε ότι από τους μαθητές των ΤΕΑ της Πάτρας το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα αγόρια με ποσοστό 59%.

Ερώτηση 2: Ηλικία

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Ηλικία ερωτηθέντων μαθητών

ΗΛΙΚΙΑ	15-17 ΕΤΩΝ	17-20 ΕΤΩΝ	20 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός μαθητών	77	19	4	100

Ο Πίνακας 2 μας δείχνει ότι οι μαθητές ηλικίας 15-17 ετών καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή 77%.

Ερώτηση 3: Μένεις με:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Κατάσταση διαμονής των μαθητών

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ	ΜΕ ΦΙΛΟΥΣ	ΜΟΝΟΣ/ΜΟΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός Μαθητών	95	1	2	2	100

Από τον Πίνακα 3 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών, δηλαδή 95%, μένει με την οικογένειά του.

Ερώτηση 4: Οι γονείς σου μένουν μόνιμα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Τόπος διαμονής των ερωτηθέντων μαθητών

ΜΟΝΙΜΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΓΟΝΕΩΝ	ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ	ΣΕ ΑΛΛΗ ΠΟΛΗ	ΣΕ ΧΩΡΙΟ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός Μαθητών	82	3	15	100

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι το 82% των γονέων των μαθητών μένουν μόνιμα στην Πάτρα.

Ερώτηση 5: Ποιά είναι η μόρφωση των γονιών σου ;

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Μορφωτικό επίπεδο των γονέων των μαθητών

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΓΟΝΕΩΝ	ΠΑΤΕΡΑΣ	ΜΗΤΕΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Αναλφαβητος/Αναλφάβητη	4	5	9	4,5%
Απολυτήριο Δημοτικού	35	41	76	38%
Απολυτήριο Γυμνασίου	33	20	53	26,5%
Απολυτήριο Λυκείου	14	25	39	19,5%
Πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης Σχολής	14	9	23	11,5%
Σύνολο	100	100	200	100%

Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 5 οι γονείς των μαθητών που ακολουθούν την τεχνική εκπαίδευση είναι απόφοιτοι Δημοτικού. Το ποσοστό των μητέρων που αποφοίτησαν από το Δημοτικό είναι μεγαλύτερο από αυτό των πατέρων και φτάνει στο 41%.

Παρατηρούμε επίσης ότι το ποσοστό των αναλφάβητων γονέων είναι μικρό και φτάνει στο 4,5%.

Ερώτηση 6: Ποιό το επάγγελμα των γονιών σου:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Επάγγελμα γονέων και μαθητών

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΓΟΝΕΩΝ	ΠΑΤΕΡΑΣ	ΜΗΤΕΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ανεργος/η	10	46	56	28%
Αγρότης/τισσα	5	4	9	4,5%
Εργάτης/τρια	30	18	48	24%
Δημόσιος Υπάλληλος	19	12	31	15,5%
Ιδιωτικός Υπάλληλος	20	15	35	17,5%
Ανώτερος Υπάλληλος	9	4	13	6,5%
Ελεύθερος επαγγελματίας	7	1	8	4%
Σύνολο	100	100	200	100%

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (28%) των γονέων των μαθητών είναι άνεργοι. Αυτό επηρεάζεται σημαντικά από το ποσοστό των άνεργων μητέρων (46%) και από τις απολύσεις εργατών που έγιναν πρόσφατα με το κλείσιμο ορισμένων βιομηχανιών της Πάτρας. Είναι αξιοσημείωτο ότι αρκετοί μαθητές στην απάντηση "άνεργος/η" ανέφεραν συμπληρωματικά ότι οι γονείς τους είναι απολυμένοι της "Πειραιϊκής - Πατραϊκής".

Αν εξετάσουμε μεμονωμένα τις απαντήσεις των μαθητών για το επάγγελμα του πατέρα βλέπουμε από τον Πίνακα 6 ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (30%) είναι εργάτες.

Ερώτηση 7: Ποιόν κλάδο σκέφτεται να ακολουθήσεις;

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Επιλογή κλάδων από τους μαθητές

ΚΛΑΔΟΙ	ΑΓΟΡΙΑ		ΚΟΡΙΤΣΙΑ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	
Μηχανολογικό	12	20,3%	2	4,8%	14
Ηλεκτρολογικό - Ηλεκτρονικό	14	23,7%	1	2,4%	15
Πληροφορικής	6	10,1%	1	2,4%	7
Δομικό	-	0%	4	9,7%	4
Χημικό Μεταλλουργικό	-	0%	1	2,4%	1
Εφαρμοσμένων τεχνών	2	3,3%	3	7,5%	5
Κλωστοϋφαντουργίας	-	0%	2	4,8%	2
Οικονομίας - Διοίκησης	9	15,2%	9	21,9%	18
Γεωτεχνικό	4	6,7%	1	2,4%	5
Κοινωνικών υπηρεσιών	9	15,2%	16	39,3%	25
Ναυτικό	3	5,5%	1	2,4%	4
Δέσμη	-	0%	-	0%	-
Σύνολο	59	100%	41	100%	100

Από τον πίνακα 7 παρατηρούμε ότι στο τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών υπερτερούν τα κορίτσια με ποσοστό 39,3% ενώ στον τομέα ηλεκτρολογικό-ηλεκτρονικό υπερिशύουν τα αγόρια με ποσοστό 23,7%. Ο κλάδος των κοινωνικών υπηρεσιών συγκεντρώνει

το μεγαλύτερο ποσοστό (25%) στο σύνολο των μαθητών.

Είναι αξιοσημείωτο ότι από τους μαθητές των τεχνικών λυκείων στους οποίους έγινε η έρευνα κανείς δεν σκέφτεται να ακολουθήσει δέσμη και οι προτιμήσεις τους περιορίζονται στους κλάδους. Αυτό σημαίνει ότι η επιλογή των μαθητών για το Τεχνικό Λύκειο δεν ήταν τυχαία και γνώριζαν από πριν το είδος της εκπαίδευσης που απρέχει το Τ.Ε.Α.

Ερώτηση 8: Τελειώνοντας το Γυμνάσιο είχε σκεφτεί ποιόν κλάδο θα ακολουθήσεις;

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Επιλογή κλάδου των μαθητών πριν την εισαγωγή τους στο Τ.Ε.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΛΑΔΟΥ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΤΕΑ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
	56	44	100

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει ότι το 56% των μαθητών είχε αποφασίσει πριν την εισαγωγή του στο Λύκειο, ποιό κλάδο θα ακολουθήσει, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό (44%) δεν είχε αποφασίσει.

Ερώτηση 9: Γιατί διάλεξες αυτόν τον τύπο Λυκείου;

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Λόγοι επιλογής του Τ.Ε.Λ.

ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ Τ.Ε.Λ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Οι σπουδές στο Τ.Ε.Λ. είναι ευκολότερες	31
Ενδιαφέρον για τα θέματα που διδάσκονται στο Τ.Ε.Λ.	17
Ευκολότερη εύρεση εργασίας	13
Προετοιμασία για επάγγελμα που τον/την ενδιαφέρει	19
Σπουδές στο Τ.Ε.Ι.	16
Θέληση των γονέων	3
Επιρροή από φίλους	-
Δεν είχε κάτι καλύτερο να κάνει	-
Κάτι άλλο	1
Σύνολο	100

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών (31%), όπως φαίνεται από τον πίνακα 9, πιστεύει ότι οι σπουδές στο Τ.Ε.Λ. είναι ευκολότερες από αυτές των άλλων Λυκείων.

Η μη απάντηση των μαθητών στις κατηγορίες "επιρροή από φίλους" και "δεν είχε κάτι καλύτερο να κάνει", ίσως δείχνει ότι η επιλογή του Λυκείου δεν έγινε τυχαία αλλά έγινε έπειτα από σκέψη και ενημέρωση.

Στην απάντηση του τύπου "κάτι άλλο" μια μαθήτρια του 3ου Εσπερινού Τεχνικού Λυκείου ανέφερε ότι είναι δημόσιος υπάλληλος και της χρειαζόταν το απολυτήριο Λυκείου.

Ερώτηση 10: Εργάζεσαι αν ναί γιατί;

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. Απασχόληση

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Για συντήρηση	17
Για αύξηση εισοδήματος της οικογένειας	8
Για χαρτζιλίκι	12
Δεν εργάζονται	63
Σύνολο	100

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών (63%) δεν εργάζονται.

Ερώτηση 11: Πώς εργάζεσαι;

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. Τρόπος απασχόλησης

ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Μόνιμη	14	37,8%
Εποχιακή	10	27,02%
Απογευματινή	1	2,7%
Βραδυνή	4	10,8%
Σε οικογενειακή επιχ/ση	8	21,68%
Σύνολο	37	100%

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα το 37,8% των μαθητών εργάζονται μόνιμα, πράγμα που αποδεικνύει ότι οι μαθητές εργάζονται για να συντηρηθούν.

Ερώτηση 12: Έχεις χρόνο να διαβάσεις τα μαθήματά σου;

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. Διαθέσιμος χρόνος για μελέτη

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Ελάχιστος	28
Λίγος	25
Αρκετός	47
Σύνολο	100

Σύμφωνα με τον πίνακα 12 οι περισσότεροι μαθητές (47%) έχουν αρκετό χρόνο στη διάθεσή τους για να μελετούν στο σπίτι. Από την άλλη πλευρά το 28% των μαθητών πιστεύουν ότι έχουν ελάχιστο χρόνο για διάβασμα στο σπίτι.

Ερώτηση 13: Θα ήθελες να είχες περισσότερο χρόνο;

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. Τοποθέτηση των μαθητών για περισσότερο χρόνο μελέτης

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός μαθητών	69	31	100

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι στο σύνολο των μαθητών 69 απάντησαν ότι θα ήθελαν να είχαν περισσότερο χρόνο για διάβασμα στο σπίτι. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι οι μαθητές ενδιαφέρονται για την εκπαίδευσή τους.

Ερώτηση 14: Νομίζεις ότι η εκπαίδευση σο σε σχέση με αυτή του Γενικού Λυκείου είναι:

ΠΙΝΑΚΑΣ 14. Χαρακτηρισμός από τους μαθητές για την εκπαίδευσή τους σε σχέση με αυτή του Γ.Λ.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΥΤΗ ΤΟΥ Γ.Λ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Καλύτερη	67
Χειρότερη	3
Ιδια	30
Σύνολο	100

Ο Πίνακας 14 μας δείχνει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών (67%) θεωρούν την τεχνική εκπαίδευση καλύτερη από τη γενική εκπαίδευση.

Αυτό ίσως δείχνει ότι οι περισσότεροι μαθητές αισθάνονται ότι βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση από τους μαθητές του Γενικού Λυκείου, ενώ ένα μικρό ποσοστό (3%) αισθάνονται μειονεκτικά.

Ερώτηση 15: Γιατί νομίζεις ότι η εκπαίδευσή σου είναι καλύτερη ή χειρότερη;

ΠΙΝΑΚΑΣ 15. Αιτιολογία χαρακτηρισμού

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Φορτωμένο πρόγραμμα	12	17,1%
Δυσκολία μαθημάτων	-	0%
Ποικιλία μαθημάτων	37	52,8%
Μέθοδοι διδασκαλίας και έλλειψη διδακτικών βοηθημάτων	2	2,8%
Δυσκολία διδακτικών βιβλίων	-	0%
Ποιότητα καθηγητών	18	25,9%
Χαμηλή προετοιμασία	1	1,4%
Χαμηλό ενδιαφέρον	-	0%
Συχνή απουσία	-	0%
Ανεπαρκή προετοιμασία στο σπίτι	-	0%
Σύνολο	70	100%

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 15, ένα σημαντικό ποσοστό (94,9%) υποστήριξε ότι η τεχνική εκπαίδευση είναι καλύτερη σε σχέση με τη γενική, εξαιτίας: α) της ποικιλίας των μαθημάτων (52,8%), β) της ποιότητας των καθηγητών (25,9%), και γ) του φορτωμένου προγράμματος (17,9%).

Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών απάντησε στην κατηγορία "ποικιλία μαθημάτων" συμβαίνει γιατί κατά τη γνώμη μας στην Α' τάξη του τεχνικού λυκείου διδάσκονται τόσο τα μαθήματα του γενικού λυκείου όσο και τα μαθήματα ειδικότητων. Ο δεύτερος λόγος που οι μαθητές θεωρούν καλύτερη την τεχνική εκπαίδευση ίσως δηλώνει ότι οι καθηγητές τους είναι καταρτισμένοι επαρκώς. Ένας τρίτος λόγος κατά τη γνώμη των μαθητών είναι το φορτωμένο πρόγραμμα, που οφείλεται

στο γεγονός των επτάωρων (7) καθημερινών μαθημάτων.

Ένα μικρό ποσοστό (3,12%) των ερωτηθέντων υποστήριξε ότι η τεχνική εκπαίδευση είναι χειρότερη σε σχέση με τη γενική, εξαιτίας: α) των μεθόδων διδασκαλίας και της έλλειψης διδακτικών βοηθημάτων (2,8%) και β) της χαμηλής προετοιμασίας (1,4%).

Ερώτηση 16: Είσαι απόφοιτος Γυμνασίου ή Γενικού Λυκείου;

ΠΙΝΑΚΑΣ 16. Εκπαίδευση

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Γυμνάσιο	97
Γενικό Λύκειο	3
Σύνολο	100

Ο Πίνακας 16 φανερώνει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (97%), είναι απόφοιτοι Γυμνασίου. Μόνον ένα 3% των μαθητών αποφάσισαν μετά την αποφοίτησή τους από το Γενικό Λύκειο να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στο Τεχνικό Λύκειο.

Ερώτηση 17: Τί θα ήθελες να κάνεις τελειώνοντας το Λύκειο;

ΠΙΝΑΚΑΣ 17. Επιλογές μαθητών μετά το Τ.Ε.Α.

ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Εργασία	44
Σπουδές σε Α.Ε.Ι.	3
Σπουδές σε Τ.Ε.Ι.	36
Σπουδές σε άλλη σχολή	14
Κάτι άλλο	6
Σύνολο	100

Όπως βλέπουμε από τον Πίνακα 17 το 44% των μαθητών τελειώνοντας το Τ.Ε.Α. επιθυμεί να εργαστεί, ένα 36% να σπουδάσει στα Τ.Ε.Ι., ένα 14% να ακολουθήσει κάποια άλλη σχολή, ένα 6% προτιμά να κάνει κάτι άλλο και τέλος το 3% των μαθητών επιθυμεί να σπουδάσει στα Α.Ε.Ι.

Μπορούμε να πούμε ότι ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός βοήθησε τους μαθητές ώστε να καταλάβουν τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας και έτσι μοιράστηκαν οι επιλογές τους.

Ερώτηση 18: Τί θα σ' ενδιέφερε περισσότερο;

ΠΙΝΑΚΑΣ 18: Προτιμήσεις μαθητών για θέματα διδασκαλίας

ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Γενικά - Θεωρητικά θέματα	23
Τεχνολογικά θέματα	12
Εργαστήρια	65
Σύνολο	100

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών (65%) φαίνεται να είναι σωστά προσανατολισμένο στην τεχνική εκπαίδευση καθώς προτιμά τα εργαστηριακά θέματα τα οποία σχετίζονται άμεσα με αυτό τον τύπο εκπαίδευσης.

Αυτό δείχνει ότι οι μαθητές ενδιαφέρονται, περισσότερο για την πρακτική τους εξάσκηση παρά για γενικά - θεωρητικά και τεχνολογικά θέματα στα οποία στρέφεται ένα ποσοστό 35%.

Ερώτηση 19: Νομίζεις ότι οι αίθουσες και τα εργαστήρια καλύπτουν τις ανάγκες του σχολείου;

ΠΙΝΑΚΑΣ 19. Αντίληψη των μαθητών για τις αίθουσες και τα εργαστήρια

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
Αίθουσες	46	54	100
Εργαστήρια	42	58	100

Κοιτάζοντας τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι το ποσοστό των μαθητών που πιστεύουν ότι οι αίθουσες δεν καλύπτουν τις ανάγκες του σχολείου τους δεν είναι πολύ μεγάλο (54%) σε σύγκριση με αυτό που πιστεύει πως επαρκούν οι αίθουσες (46%).

Συγκριτικά με τις απαντήσεις των μαθητών σχετικά με τα εργαστήρια βλέπουμε ότι το ποσοστό των μαθητών που απαντούν ότι τα εργαστήρια δεν επαρκούν είναι ελαφρώς μεγαλύτερο (58%) από το ποσοστό των μαθητών που πιστεύουν το αντίθετο.

Ερώτηση 20: Ποιά είναι η γνώμη σου για το διδακτικό βιβλίο του Σ.Ε.Π;

ΠΙΝΑΚΑΣ 20. Χαρακτηρισμός του βιβλίου του Σ.Ε.Π. από τους μαθητές

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Ενδιαφέρον	43
Ευχάριστο	11
Βαρετό	21
Δυσκολονόητο	1
Πολύ θεωρητικό	10
Μη αναλυτικό	5
Αναλυτικό	11
Σύνολο	100

Από τον πίνακα βλέπουμε ότι το 43% που είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό βρίσκει το διδακτικό βιβλίο του Σ.Ε.Π. ενδιαφέρον.

Ενα επίσης σημαντικό ποσοστό 21% βρίσκει το βιβλίο αυτό βαρετό.

Ένα 11% χαρακτηρίζουν το βιβλίο ευχάριστο και στο ίδιο ποσοστό κυμαίνονται οι μαθητές που το θεωρούν αναλυτικό.

Στην απάντηση τύπου "πολύ θεωρητικό" το ποσοστό των μαθητών φτάνει τα 10%.

Ενα μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων 5% βρίσκει το βιβλίο του Σ.Ε.Π. μη αναλυτικό ενώ ένα μηδαμινό ποσοστό 1% το βρίσκει δυσκολονόητο.

Συμπερασματικά, από τον πίνακα 20 μπορούμε να πούμε ότι

ναι μεν το βιβλίο του Σ.Ε.Π. είναι ενδιαφέρον αλλά θα πρέπει να γίνουν κάποιες τροποποιήσεις ώστε να ικανοποιείται και το υπόλοιπο ποσοστό (37%) των μαθητών.

Ερώτηση 21: Κατά τη γνώμη σου ο καθηγητής που διδάσκει το μάθημα του Σ.Ε.Π. έχει εκπαιδευθεί πάνω σε αυτό το θεσμό;

ΠΙΝΑΚΑΣ 21. Γνώση των μαθητών για πιθανή ειδίκευση του καθηγητή που διδάσκει το Σ.Ε.Π.

ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΟΥΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΝΑΙ	27
ΟΧΙ	28
ΔΕΝ ΞΕΡΩ	45
ΣΥΝΟΛΟ	100

Ο Πίνακας 21 μας δείχνει ότι ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών (45%) δεν γνωρίζει αν ο καθηγητής του Σ.Ε.Π. έχει ειδικευθεί ή όχι στο θεσμό του Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Πιθανόν αυτό να σημαίνει ότι οι μαθητές δεν ενδιαφέρονται αρκετά να γνωρίσουν την εκπαίδευση και την ποιότητα του καθηγητή του Σ.Ε.Π.

Ερώτηση 22: Πιστεύεις ότι πρέπει να είναι ειδικευμένος ο καθηγητής;

ΠΙΝΑΚΑΣ 22. Αντίληψη των μαθητών για υποχρεωτική ειδικευση του καθηγητή του Σ.Ε.Π.

ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΝΑΙ	87
ΟΧΙ	13
ΣΥΝΟΛΟ	100

Ο Πίνακας 21 σε συνδυασμό με τον πίνακα 22 δείχνει δύο αντιφατικά αποτελέσματα. Παρ' όλο που οι περισσότεροι μαθητές (87%) πιστεύουν ότι ο καθηγητής του Σ.Ε.Π. πρέπει να είναι ειδικευμένος δεν κάνουν καμία προσπάθεια για να πληροφορηθούν γι' αυτό.

Ερώτηση 23: Τι πληροφορίες θα ήθελες να σου παρέχει ο Σ.Ε.Π.;

ΠΙΝΑΚΑΣ 23. Πληροφορίες που θα ήθελαν οι μαθητές να τους παρέχει ο Σ.Ε.Π.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	α	β	γ	δ	ε	στ	ζ	η	ΣΥΝΟΛΟ
α	17								47
β	8	2							10
γ	5		5						10
δ	2		7	10					19
ε	2				3				5
στ			3		2	2			7
ζ							1		1
η								1	1
ΣΥΝΟΛΟ	64	2	15	10	5	2	1	1	100

- α : Γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα μετά την αποφοίτηση από το Τ.Ε.Α.
- β : Χρηματικές απολαβές του επαγγέλματος
- γ : Ζήτηση επαγγέλματος στην αγορά εργασίας
- δ : Συνθήκες εργασίας
- ε : Ευκαιρίες για κοινωνική αναγνώριση
- στ : Ανάπτυξη πρωτοβουλιών στο κάθε επάγγελμα
- ζ : Ευκαιρίες για αυτογνωσία
- η : Κάτι άλλο

Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει τους μαθητές που απάντησαν με μία και δύο προτιμήσεις.

Συμπερασματικά βλέπουμε ότι οι περισσότεροι μαθητές (47%) επιθυμούν μόνον να παίρνουν γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα από το μάθημα του Σ.Ε.Π., που σημαίνει ότι δεν ενδιαφέρονται να πάρουν πιο ουσιαστικές πληροφορίες πχ. τη ζήτηση κάθε επαγγέλματος στην αγορά εργασίας ή τις συνθήκες εργασίας. Στις δύο τελευταίες κατηγορίες τα ποσοστά ήταν 5% και 10% αντίστοιχα.

Κάτι πολύ σημαντικό κατά τη γνώμη των ερευνητών, είναι να γνωρίσουν οι μαθητές μέσα από τον Σ.Ε.Π. καλύτερα τον εαυτό τους και τις ικανότητές τους. Αυτό, όμως, δε φαίνεται να ενδιαφέρει και πολύ τους μαθητές αφού αυτό το είδος απάντησης συγκέντρωσε ένα μικρό ποσοστό (1%).

Ερώτηση 24: Τί πληροφορίες παρέχει ο Σ.Ε.Π., έτσι όπως διδάσκεται;

ΠΙΝΑΚΑΣ 24. Πληροφορίες που παρέχει ο Σ.Ε.Π.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	α	β	γ	δ	ε	στ	ζ	η	θ	ΣΥΝΟΛΟ
α	46									46
β	3									3
γ		2	4							6
δ	9		2	2						13
ε	4				5					9
στ										-
ζ	2	1		3			4			10
η								13		13
θ										-
Σύνολο	64	3	6	5	5	-	4	13	-	100

- α : Γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα μετά την αποφοίτηση από το Τ.Ε.Λ.
- β : Χρηματικές απολαβές του επαγγέλματος
- γ : Ζήτηση επαγγέλματος στην αγορά εργασίας
- δ : Συνθήκες εργασίας
- ε : Ευκαιρίες για κοινωνική αναγνώριση
- στ : Ανάπτυξη πρωτοβουλιών στο κάθε επάγγελμα
- ζ : Ευκαιρίες για αυτογνωσία
- η : Τίποτα
- θ : Κάτι άλλο

Από τον Πίνακα 24 βλέπουμε τους μαθητές που απάντησαν με μία ή δύο προτιμήσεις.

Ένα σημαντικό ποσοστό (46%) μαθητών απάντησαν ότι το μάθημα του Σ.Ε.Π. παρέχει μόνον γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλ-

ματα.

Ένα 13% των μαθητών απάντησαν ότι ο Σ.Ε.Π. δεν τους προσφέρει τίποτα. Αυτό μπορεί να σημαίνει δύο πράγματα: ή ότι δεν τους ενδιαφέρει γενικά το μάθημα ή ότι δεν γίνεται με σωστό τρόπο το μάθημα του Σ.Ε.Π.

Αν συγκρίνουμε τους πίνακες 23 και 24 θα δούμε ότι στον πίνακα 23, οι περισσότεροι μαθητές (47%) επιθυμούν να παίρνουν γενικές πληροφορίες από το μάθημα και στον πίνακα 24, οι περισσότεροι μαθητές (46%) πιστεύουν ότι παίρνουν αυτές τις πληροφορίες. Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι το μάθημα, όπως δίδασκεται, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των περισσότερων μαθητών.

Ερώτηση 25: Ποιά είναι η γνώμη σου για το μάθημα του Σ.Ε.Π

ΠΙΝΑΚΑΣ 25. Χαρακτηρισμός του μαθήματος του Σ.Ε.Π

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΑΝΙΑΡΟ	18
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ	39
ΑΣΚΟΠΟ	7
ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ	36
Σύνολο	100

Το 39%, όπως φαίνεται από τον πίνακα 25, βρίσκει το μάθημα του Σ.Ε.Π. ενδιαφέρον και το 36% το βρίσκει απαραίτητο. Αυτό δείχνει ότι οι μαθητές έχουν ευαισθητοποιηθεί και έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα του μαθήματος για το μέλλον τους.

Το 18% των μαθητών που απάντησαν ότι το μάθημά του ΣΕΠ,

είναι ανιαρό μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι θα έπρεπε να υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία στον τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος.

Το 7% των μαθητών χαρακτήρισαν το μάθημα άσκοπο πράγμα, που σημαίνει ότι δεν ενδιαφέρονται να πάρουν πληροφορίες για τις δυνατότητες εξέλιξης τους.

ΕΡΩΤΗΣΗ 26: Θα ήθελες να ήταν το μάθημα προαιρετικό;

ΠΙΝΑΚΑΣ 26. Αντίληψη των μαθητών για την προαιρετική διδασκαλία του Σ.Ε.Π.

ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΝΑΙ	41
ΟΧΙ	59
ΣΥΝΟΛΟ	100

Παρατείνοντας τον πίνακα 26, βλέπουμε ότι το 59% των μαθητών, απάντησαν ότι δεν θα ήθελαν να είναι προαιρετική η διδασκαλία του μαθήματος πράγμα που σημαίνει ότι το ποσοστό αυτό θεωρεί το μάθημα του Σ.Ε.Π. αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης.

Ερώτηση 27: Τί θα ήθελες να περιλαμβάνει ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος του Σ.Ε.Π.;

ΠΙΝΑΚΑΣ 27. Επιθυμίες των μαθητών για τον τρόπο διδασκαλίας του Σ.Ε.Π.

ΕΠΙΘΥΜΙΕΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ	α	β	γ	δ	ΣΥΝΟΛΟ
α	46				46
β	17	10			27
γ	3		6		9
δ				18	18
ΣΥΝΟΛΟ	66	10	6	18	100

- α : επισκέψεις σε χώρους εργασίας
 β : επισκέψεις επαγγελματιών στο χώρο του σχολείου
 γ : ενεργός συμμετοχή των μαθητών
 δ : Όλα τα παραπάνω

Ο παραπάνω πίνακας, μας δείχνει τους μαθητές που απάντησαν σε μια ή και δύο κατηγορίες.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών (46%) πιστεύει ότι μπορεί να γνωρίσει καλύτερα μια εργασία αν επισκεφτεί το χώρο στον οποίο αυτή γίνεται.

Το 18% των μαθητών πιστεύει ότι και οι επισκέψεις σε χώρους εργασίας και οι επισκέψεις επαγγελματιών στο σχολείο και η ενεργός τους συμμετοχή συμβάλλει στην καλύτερη διδασκαλία του μαθήματος.

Ένα μεγάλο επίσης ποσοστό (17%) πιστεύει ότι ο καλύτε-

ρος τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος είναι οι επισκέψεις των μαθητών σε χώρους εργασίας σε συνδυασμο με τις επισκέψεις επαγγελματιών στο χώρο του σχολείου για την ενημέρωση πάνω στα επαγγέλματά τους.

Ερώτηση 28: Τι εφρμόζεται στο σχολεία σας;

ΠΙΝΑΚΑΣ 28. Τρόπος διδασκαλίας του Σ.Ε.Π. σήμερα

ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	α	β	γ	δ	ε	ΣΥΝΟΛΟ
α	28					28
β	5	25				30
γ	2	3	16			21
δ						-
ε					21	21
Σύνολο	35	28	16	-	21	100

α : επισκέψεις σε χώρους εργασίας

β : επισκέψεις επαγγελματιών στο χώρο του σχολείου

γ : ενεργός συμμετοχή των μαθητών

δ : κάτι άλλο

ε : τίποτα

Ο παραπάνω πίνακας, μας δείχνει τους μαθητές που απάντησαν σε μια ή/και δύο κατηγορίες.

Το 28% των μαθητών απάντησαν ότι στον τρόπο διδασκαλίας του Σ.Ε.Π. συμπεριλαμβάνονται και επισκέψεις σε χώρους εργασίας.

Το 25% των μαθητών απάντησαν ότι γίνονται επισκέψεις επαγγελματιών στο χώρο του σχολείου για ενημέρωση πάνω στα ε-

παγγέλματα που ασκούν.

Ένα σημαντικό ποσοστό (21%) απάντησαν ότι δεν γίνεται τίποτα και σε συνδυασμό με ότι δεν απάντησαν στην κατηγορία τύπου "κάτι άλλο", μπορεί και να σημαίνει ότι η ώρα του ΣΕΠ χρησιμοποιείται για τη διδασκαλία κάποιου άλλου μαθήματος.

Ερώτηση 29: Πόσο σε βοήθησε ο Σ.Ε.Π. στην επιλογή του επαγγέλματος που θα ακολουθήσεις;

ΠΙΝΑΚΑΣ 29. Επίδραση του Σ.Ε.Π. στην επαγγελματική επιλογή

ΕΠΙΔΡΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΠΟΛΥ	37
ΛΙΓΟ	34
ΚΑΘΟΛΟΥ	29
ΣΥΝΟΛΟ	100

Από τον παραπάνω πίνακα γίνεται φανερό ότι οι περισσότεροι μαθητές (37%) θεωρούν ότι το μάθημα του Σ.Ε.Π. τους βοήθησε πολύ στην επαγγελματική τους επιλογή. Το 34% πιστεύει ότι ήταν μικρή η βοήθεια που τους πρόσφερε ο ΣΕΠ, ώστε να διαλέξουν επάγγελμα. Ένα 29% από τους μαθητές δεν πήρε καμία βοήθεια από τον Σ.Ε.Π. και στηρίχθηκε σε προσωπικές εμπειρίες για να διαλέξει ένα επάγγελμα.

Βλέποντας ότι η πλειοψηφία των μαθητών θεωρεί βοηθητικό το μάθημα του Σ.Ε.Π. φθάνουμε στο συμπέρασμα ότι το μάθημα είναι κατά βάση απαραίτητο.

Ερώτηση 30: Τι αλλαγές θα πρότεινες να γίνουν στο μαθημα του Σ.Ε.Π. ώστε αυτό να γίνει πιο σωστά;

ΠΙΝΑΚΑΣ 30. Προτάσεις

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
Επισκέψεις και συμμετοχή μαθητών	21
Αναλυτικότερες πληροφορίες	14
Εξειδίκευση καθηγητών	12
Βελτίωση του βιβλίου	2
Βαθμολόγηση	2
Καμία	49
Σύνολο	100

Από τον πίνακα 30 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των μαθητών (49%) δεν απάντησαν σε αυτή την ερώτηση.

Αυτό που προτείνουν οι περισσότεροι μαθητές (21%) είναι να γίνονται πιο συχνά επισκέψεις σε χώρους εργασίας καθώς και να συμμετέχουν ενεργά οι μαθητές με συζητήσεις, εργασίες κλπ.

Ενα 14% ζητά να δίνονται πιο αναλυτικές πληροφορίες για κάθε επάγγελμα που τους ενδιαφέρει, όπως χρηματικές απολαβές, ζήτησή του στην αγορά εργασίας κλπ.

Δώδεκα (12) ερωτηθέντες από τους πενήνταένα (51) που απάντησαν ότι θέλουν κάποια αλλαγή στο μαθημα του Σ.Ε.Π., θεωρούν σημαντική την εξειδίκευση του καθηγητή που κάνει το μάθημα.

Βελτίωση του βιβλίου του Σ.Ε.Π. πρότεινε το 2% των μαθητών.

Ενώ τέλος, δεν πρέπει να αγνοήσουμε ότι το 2% των ερω-

τηθέντων ζήτησαν βαθμολόγηση του μαθήματος.

B. Αποτελέσματα συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις πάρθηκαν από τέσσερις (4) καθηγητές, ένας από κάθε τεχνικό λύκειο της Πάτρας και από μία (1) σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού του ΟΑΕΔ.

Ερώτηση 1: Πώς νομίζετε ότι μπορεί να βοηθηθεί ο μαθητής μέσα από τον επαγγελματικό προσανατολισμό

Οι απόψεις των ερωτηθέντων καθηγητών συγκλίνουν σε δύο σημεία. Πρώτον να εφαρμόζεται ο θεσμός του Ε.Π. από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και να συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης. Δεύτερον, να μην χρησιμοποιείται αποκλειστικά το βιβλίο του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σαν μέσο διδασκαλίας του μαθήματος, αλλά να χρησιμοποιούνται και άλλα μέσα πρωτότυπα, όπως ενημερωτικά φυλλάδια, επισκέψεις μαθητών σε χώρους εργασίας, ενημερωτικές εκπομπές κλπ. έτσι ώστε να καλυφθούν οι αδυναμίες που παρουσιάζει η εφαρμογή του θεσμού.

Ερώτηση 2: Ποιά η ειδικότητά σας

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ
Μαθηματικός	1
Φιλολόγος	2
Ηλεκτρολόγος - Ηλεκτρονικός	1
Σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού	1
Σύνολο	5

Παρατηρούμε ότι μόνον μία από τους ερωτηθέντες έχει εξειδικευθεί στον επαγγελματικό προσανατολισμό.

Οι υπόλοιποι καθηγητές των τεχνικών λυκείων διδάσκουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό χωρίς να έχουν εξειδικευθεί.

Ερώτηση 3: Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ειδίκευσης, πάνω σε θέματα σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού;

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΓΙΑ Σ.Ε.Π.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ
ΝΑΙ	2
ΟΧΙ	3
Σύνολο	5

Οι δύο από τους ερωτηθέντες έχουν κάνει κάποιο σχετικό

σεμινάριο ειδίκευσης, ενώ οι τρεις από τους ερωτηθέντες φαίνεται ότι δεν είχαν καμία επαφή με το θέμα "Επαγγελματικός Προσανατολισμός" πριν το διδάξουν.

Ερώτηση 4: Πιστεύετε ότι ο Σ.Ε.Π. είναι πραγματικά χρήσιμος έτσι όπως διδάσκεται σήμερα

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.

ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ Σ.Ε.Π.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ
ΝΑΙ	-
ΟΧΙ	5
ΣΥΝΟΛΟ	5

Είναι αξιοσημείωτο ότι κανένας από τους ερωτηθέντες δεν θεωρεί χρήσιμο το μάθημα του Σ.Ε.Π. έτσι όπως διδάσκεται σήμερα.

Ερώτηση 5: Τί μέσα χρησιμοποιείται για τη διδασκαλία του μαθήματος;

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.

ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	α	β	γ	δ	ΣΥΝΟΛΟ
α	1				1
β	2				2
γ	1				1
δ			1		1
Σύνολο	4		1		5

- α : Βιβλίο
 β : Επισκέψεις σε εργαστήρια
 γ : Επισκέψεις επαγγελματιών στο σχολείο
 δ : Συζήτηση

Βλέπουμε ότι μόνον ένας καθηγητής μας είπε ότι χρησιμοποιεί αποκλειστικά το βιβλίο του Σ.Ε.Π. ως μέσο διδασκαλίας του μαθήματος. Δύο καθηγητές χρησιμοποιούν το βιβλίο σε συνδυασμό με επισκέψεις σε εργαστήρια. Ένας διδάσκει με τη βοήθεια του βιβλίου και καλεί επαγγελματίες στην ώρα του μαθήματος για να μιλήσουν σχετικά με το επάγγελμά τους. Η σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού μόνον χρησιμοποιεί τη συζήτηση με τους μαθητές και επισκέπτεται διάφορα σχολεία για ενημέρωση.

Οι περισσότεροι καθηγητές χρησιμοποιούν ως κύριο μέσο διδασκαλίας το βιβλίο χωρίς να αναζητούν νέους, πρωτότυπους τρόπους διδασκαλίας.

Ερώτηση 6: Κατά πόσο η πολιτεία βοηθά για τη σωστή διδασκαλία του Σ.Ε.Π.;

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.

ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ
Λίγη	3
Πολύ	1
Καθόλου	1
Σύνολο	5

Οι περισσότεροι καθηγητές πιστεύουν ότι η βοήθεια από τη πολιτεία δεν είναι αρκετή και μάλιστα ένας απάντησε ότι δεν υπάρχει καθόλου.

Ερώτηση 7: Τί προτείνετε να γίνει ώστε να αλλάξει προς το καλύτερο η διδασκαλία του μαθήματος;

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	α	β	γ	δ	ΣΥΝΟΛΟ
α	1				1
β		2	1		3
γ					-
δ			1		1
Σύνολο	1	2	2		5

α : βαθμολόγηση του μαθήματος

β : υποχρεωτική εξειδίκευση του καθηγητη του Σ.Ε.Π.

γ : συχνότερες επισκέψεις επαγγελματιών στα σχολεία

δ : τέστ αυτογνωσίας

Ένας καθηγητής πρότεινε να βαθμολογηθεί το μάθημα ώστε να υποχρεωθούν οι μαθητές να παρακολουθούν και να συμμετέχουν ενεργά σε αυτό.

Δύο απάντησαν ότι το μάθημα πρέπει να γίνεται μόνον από εξειδικευμένους καθηγητές, ενώ ένας πρότεινε μαζί με την εξειδίκευση καθηγητών να γίνονται και συχνότερες επισκέψεις από επαγγελματίες στα σχολεία.

Η σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού πιστεύει ότι θα βοηθούσαν οι συχνότερες επισκέψεις της στα σχολεία καθώς και τα τεστ αυτογνωσίας για να γνωρίσουν καλύτερα οι μαθητές τις ικανότητές τους.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο V .

- α) Συμπεράσματα της έρευνας
- β) Εισηγήσεις

Α. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της μελέτης είναι να αξιολογήσουμε το θεσμό του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και πως εφαρμόζεται μέσα στην εκπαίδευση και ειδικότερα στα τεχνικά Λύκεια της Πάτρας. Με βάση την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας συμπεραίνονται τα ακόλουθα για την τεχνική εκπαίδευση.

1. Οι γονείς των μαθητών των Τεχνικών Λυκείων της Πάτρας έχουν κατα πλειοψηφία στοιχειώδη μόρφωση και το 30% των πατέρων είναι εργάτες ενώ το 46% των μητέρων είναι άνεργες.

Βλέπουμε ότι οι μαθητές των τεχνικών Λυκείων προέρχονται από μιά συγκεκριμένη κοινωνική τάξη την εργατική. Είναι σκόπιμο λοιπόν, να αναφέρουμε ότι οι επιλογές των μαθητών για τον τύπο εκπαίδευσής τους καθορίζονται κατά ένα μέρος από την "τάξη" την οποία προέρχονται.

Η επιλογή, επίσης των μαθητών μπορούμε να πούμε ότι γίνεται στερεοτυπικά, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των κοριτσιών επιλέγουν τον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών, ενώ τα αγόρια στρέφονται προς τον ηλεκτρολογικό - ηλεκτρονικό τομέα. Αυτό συμβαίνει γιατί τα στερεότυπα που προωθεί η κοινωνία θέλουν τα κορίτσια να ακολουθούν ανθρωπιστικά επαγγέλματα (θεωρητικά) ενώ τα αγόρια να διαλέγουν πιο πρακτικά επαγγέλματα.

2. Σύμφωνα με τη γνώμη των μαθητών των Τ.Ε.Λ. οι σπουδές σε αυτό τον τύπο Λυκείου είναι ευκολότερες σε σύγκριση με άλλους τύπους Λυκείου και γι' αυτό και το επιλέγουν. Αυτό δείχνει, από τη μια μεριά ότι οι μαθητές δεν έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητες τους για να ανταπεξέλθουν σε δυσκολότερο τύπο εκπαίδευσης και από την άλλη ότι η εκπαίδευση ,

που παρέχεται στο ΤΕΑ είναι χαμηλότερου επιπέδου.

Για να ανέβει το επίπεδο της εκπαίδευσης που παρέχεται στο Τ.Ε.Α. θα έπρεπε η πολιτεία να πάρει μέτρα ώστε να αναβαθμιστεί το επίπεδο μόρφωσης σε αυτά τα Λύκεια. Έτσι θα εξομοιωθούν όλοι οι τύποι Λυκείου και οι μαθητές δεν θα επιλέγουν πλέον το Τ.Ε.Α. επειδή είναι μια εύκολη λύση αλλά θα στρέφονται σε αυτό συνειδητά επειδή θα το θεωρούν σημαντικό για την μετέπειτα πορεία τους.

3. Σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθέντων μαθητών, ένα πλεονέκτημα του ΤΕΑ σε σύγκριση με το Γενικό Λύκειο είναι ότι προσφέρει περισσότερες γνώσεις γιατί περιλαμβάνει τόσο τις γενικές γνώσεις που παρέχονται στα Γενικά Λύκεια, όσο και άλλες πρακτικές γνώσεις από μαθήματα αεπιδιδικοτήτων. Οι περισσότερες γνώσεις ^{σε} συνδυασμό με το πτυχίο που παρέχεται στους μαθητές που έχουν τελειώσει κάποια ειδικότητα και δεν έχουν περάσει σε ΤΕΙ τους δίνεται η δυνατότητα να μπου αμέσως στην αγορά εργασίας.

Η πλειοψηφία των καθηγητών των Τ.Ε.Α. είναι επαρκώς κατάρτισμένοι πάνω στα θέματα ειδικότητας.

4. Οι προτιμήσεις των μαθητών για τα θέματα διδασκαλίας στρέφονται κυρίως στα εργαστήρια. Εξάλλου, οι περισσότεροι σκέφτονται να εργαστούν μετά το Λύκειο.

Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι μαθητές που επιλέγουν την τεχνική εκπαίδευση ενεδιαφέρονται κυρίως να ακολουθήσουν κάποιο επάγγελμα και όχι να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Υπάρχει όμως, και ένα σημαντικό ποσοστό που θεωρεί το ΤΕΑ ως μέσο για να σπουδάσει σε κάποιο ΤΕΙ χωρίς να χρειαστεί να δώσει πανελλήνιες εξετάσεις.

Τα συμπεράσματα της έρευνας για τον σχολικό επαγγελμα-

τικό προσανατολισμο είναι τα εξής:

1. Όσον αφορά το βιβλίο, στο οποίο στηρίζεται η διδασκαλία του ΣΕΠ, τα παιδιά το βρίσκουν αρκετά ενδιαφέρον. Αυτό σημαίνει ότι βιβλίο είναι καλογραμμένο και δίνει αρκετά ερεθίσματα στους μαθητές. Ένα σημαντικό ποσοστό μαθητών όμως, βρίσκει το βιβλίο βαρετό. Αυτό μπορεί να συμβαίνει γιατί οι καθηγητές χρησιμοποιούν μόνο αυτό ως μέσο διδασκαλίας και ίσως θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν πιο πρωτότυπα μέσα όπως σλαΐντς, βίντεο κλπ.

2. Οι περισσότεροι καθηγητές δεν είναι ειδικευμένοι πάνω στον ΣΕΠ, αλλά αυτό οι μαθητές δεν το γνωρίζουν. Αυτό δείχνει ότι δεν ενδιαφέρονται να μάθουν αν αυτοί που τους διδάσκουν το μάθημα έχουν τις ικανότητες για να το κάνουν.

Γενικά, πάντως μαθητές και καθηγητές συμφωνούν ότι η ειδίκευση του καθηγητή που διδάσκει τον ΣΕΠ θα συνέβαλε αποτελεσματικότερα στη σωστή επιλογή επαγγέλματος.

3. Οι μαθητές ζητούν από τον ΣΕΠ να τους παρέχει γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα μετά την αποφοίτησή τους από το ΤΕΛ. Αυτό που ζητούν οι μαθητές παρέχεται μέσα από το ΣΕΠ όπως οι ίδιοι αναφέρουν. Όμως, οι καθηγητές έχουν αντίθετη άποψη με αυτό που ζητάνε οι μαθητές λέγοντας ότι δεν είναι αρκετό για ένα ορθό επαγγελματικό προσανατολισμό.

Οι μαθητές ζητούν πολύ λίγα από τον επαγγελματικό προσανατολισμό ίως γιατί θεωρούν την ώρα του ΣΕΠ ως διάλειμμα από τα υπόλοιπα μαθήματά τους, ενώ οι καθηγητές ~~ως~~ ^{ως} μάθημα ουσιαστικής σημασίας για τη μελλοντική εξέλιξη του μαθητή.

4. Οι μαθητές θεωρούν σημαντικό για την καλύτερευση του τρόπου διδασκαλίας του μαθήματος να γίνονται πιο συχνά επισκέψεις σε χώρους εργασίας όπου μπορούν να παρακολουθήσουν

επαγγελματίες να εργάζονται στα επαγγέλματα που τους ενδιαφέρουν.

Οι καθηγητές από την πλευρά τους, χρησιμοποιούν ως μέσα διδασκαλίας περισσότερο το βιβλίο και μετά τις επισκέψεις στα εργαστήρια. Θα πρέπει λοιπόν να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι επιθυμίες των παιδιών για τη διδασκαλία του μαθήματος.

5. Οι μαθητές θεωρούν ότι ο ΣΕΠ είναι χρήσιμος και αποτελεσματικός για την επιλογή του επαγγέλματος τους, ενώ οι καθηγητές πιστεύουν ότι δεν είναι χρήσιμος έτσι όπως διδάσκεται σήμερα και θα πρέπει να γίνουν κάποιες αλλαγές.

Οι αλλαγές που προτείνουν οι καθηγητές συνίστανται στην εξειδίκευση των καθηγητών που διδάσκουν το μάθημα του ΣΕΠ, στις συχνότερες επισκέψεις επαγγελματιών για ενημέρωση στα σχολεία, καθώς και στη βαθμολόγηση του μαθήματος η οποία θα συντελέσει ώστε να το δουν με την ίδια σοβαρότητα που βλέπουν και τα άλλα μαθήματα.

Οι μαθητές προτείνουν να γίνονται περισσότερες επισκέψεις σε χώρους εργασίας ώστε να μπορέσουν να γνωρίσουν από κοντά τις ιδιαιτερότητες και τις απαιτήσεις του κάθε επαγγέλματος. Ζητούν ακόμη να γίνεται το μάθημα με πρωτότυπους τρόπους και να τους δίνονται ερεθίσματα ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία του μαθήματος.

Κατά τη γνώμη μας, η εκλογή του επαγγέλματος, είναι ένα από τα σπουδαιότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι και πρέπει και η πολιτεία και οι ίδιοι οι νέοι να δίνουν περισσότερη προσοχή στον τρόπο που γίνεται ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός. Σήμερα έτσι όπως διδάσκεται ο ΣΕΠ δεν καλύπτει τις ανάγκες των νέων και χρειάζεται να γίνουν ουσιαστικές αλλαγές έτσι ώστε να βοηθηθούν κατά τον καλύτερο

δυνατό τρόπο.

B. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Ύστερα από μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και λαμβάνοντας υπόψη όσα συμπεράσματα πήραμε από τα εκατό (100) ερωτηματολόγια που δόθηκαν σε μαθητές Α' Λυκείου των ΤΕΛ και τις συνεντεύξεις που πάρθηκαν από τέσσερις (4) καθηγητές και μία σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού, προτείνουμε:

1) Για να είναι σε θέση ο μαθητής να κατανοεί τις πληροφορίες που παίρνει μέσα από τον επαγγελματικό προσανατολισμό θα πρέπει αυτές να δίνονται με τρόπο απλό και αναλυτικό

2) Θα πρέπει να παρέχονται στο μαθητή ερεθίσματα για να του προκαλέσουμε το ενδιαφέρον να δώσει προσοχή στις πληροφορίες που του δίνει ο επαγγελματικός προσανατολισμός και να τις χρησιμοποιήσει στο μέλλον. Τα ερεθίσματα αυτά θα μπορούν να βρεθούν μέσα από πρωτότυπους τρόπους διδασκαλίας του μαθήματος, όπως είναι η προβολή σλάϊντς, βίντεο, role-play κλπ.

3) Θα πρέπει ο μαθητής αφού πάρει τις πληροφορίες από τον επαγγελματικό προσανατολισμό να χρησιμοποιήσει αυτές που ταιριάζουν στις δικές του ανάγκες. Για να γίνει αυτό πραγματικότητα θα πρέπει το μάθημα του ΣΕΠ να περιλαμβάνει τέστ αυτογνωσίας τα οποία θα βοηθήσουν τον σύμβουλο Ε.Π. να καταλάβει τί ταιριάζει στον κάθε μαθητή και ανάλογα να τον κατευθύνει.

4. Ο μαθητής θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στο μάθημα με συζητήσεις, εργασίες κλπ. ώστε να γνωρίσει ο ίδιος κα-

λύτερα τον εαυτό του και τον κόσμο της εργασίας. Για να συντελεστεί αυτό, χρειάζεται ακόμη να υπάρχει μια ομάδα επιστημόνων (κοινωνικού λειτουργού, ψυχολόγου και συμβούλου επαγγελματικού προσανατολισμού) η οποία θα συνεργάζεται με τον καθηγητή του ΣΕΠ και τους μαθητές.

5) Ο Σύμβουλος Β.Π. θα πρέπει να δείξει εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του μαθητή να του δώσει τις πληροφορίες που έχει ανάγκη και κατόπιν ο μαθητής θα μπορέσει να λύσει το πρόβλημα της επιλογής επαγγέλματος μόνος του.

6) Πρέπει ο σύμβουλος να ευαισθητοποιηθεί ώστε να αυξήσει την ικανότητα του να καταλαβαίνει τις ανάγκες του κάθε μαθητή και ανάλογα να του παρέχει τις πληροφορίες που χρειάζεται.

7) Για να προχωρήσει ο θεσμός του επαγγελματικού προσανατολισμού στο σχολείο θα έπρεπε να λυθούν πρώτα μερικά προβλήματα όπως αυτά της ειδίκευσης του διδακτικού προσωπικού του ΣΕΠ, των σχολικών κτιρίων, εργαστηρίων κλπ.

8) Για να είναι αποτελεσματικό το έργο του ΣΕΠ, γενικότερα θα πρέπει η διδασκαλία του μαθήματος να ξεκινήσει από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Έτσι ο μαθητής καλώς θα εξελίσσεται μέσα από τις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης θα διαμορφώνει τις απόψεις για το μέλλον του καθώς ο επαγγελματικός προσανατολισμός είναι μια δυναμική και όχι στατική διεργασία.

9) Για να γνωρίσουν καλύτερα οι μαθητές τα διάφορα επαγγέλματα είναι προτιμότερο να επισκέπτονται χώρους εργασίας για να αποκτήσουν προσωπική εμπειρία. Βλέποντας από κοντά τις πραγματικές συνθήκες εργασίας του κάθε επαγγέλματος, θα τους βοηθήσει να το δουν πιο ρεαλιστικά.

Αντίστροφα θα ήταν χρήσιμο και οι ίδιοι οι επαγγελματίες να επισκέπτονται το χώρο του σχολείου, να περιγράφουν το επάγγελμά τους και να λύνουν τις απορίες των μαθητών.

10) Εκτός από το μάθημα του Σ.Ε.Π. η πολιτεία θα μπορούσε να παρέχει πληροφορίες και ενημέρωση με διάφορες ενημερωτικές εκπομπές από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.). Επίσης, θα μπορούσε να παρέχει ευκαιρίες για ευαισθητοποιήσεις και προβληματισμό του ενδιαφερόμενου νέου για Ε.Π. γενικά.

Οι γονείς, τέλος, πρέπει να είναι πολύ προσεκτικοί στον τρόπο με τον οποίο συμβουλεύουν τα παιδιά τους για το ποιο επάγγελμα είναι καλύτερο να ακολουθήσουν. Θα ήταν λοιπόν καλό οι γονείς και γενικότερα η οικογένεια να παρέχει πληροφορίες στο νέο αλλά όχι να τον κατευθύνει και να τον επηρεάζει στην τελική του επιλογή.

11) Για την ορθολογική και σε εθνική κλίμακα εφαρμογή του επαγγελματικού προσανατολισμού, είναι αναγκαία η δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου, το οποίο να συντονίζει την εφαρμογή του θεσμού θεωρητικά και πρακτικά. Δηλαδή να έχει σαν κύριους στόχους:

α) Τον προγραμματισμό μακροχρόνιας εφαρμογής του επαγγελματικού προσανατολισμού σε συνάρτηση με τη γενική πολιτική στους τομείς επαγγελματικής εκπαίδευσης και απασχόλησης. Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητη η συνεργασία με τις άμεσα ενδιαφερόμενες υπηρεσίες, πάνω σε όλα τα σχετικά θέματα, όπως είναι πχ. η συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων της αγοράς εργασίας.

β) Την καθοδήγηση, παρακολούθηση και έλεγχο των περιφερειακών υπηρεσιών του επαγγελματικού προσανατολισμού σχε-

τικά με τον τρόπο εφαρμογής του θεσμού ώστε αυτός να είναι ομοιόμορφος σε ολοκληρωτή χώρα. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει ο συντονιστικός φορέας να εκδίδει εγκυκλίους και εγκυρίδια για τη διαφώτιση των λειτουργών του θεσμού, καθώς και πλούσιο άλλο μορφωτικό υλικό που θα διανέμεται στις περιφερειακές υπηρεσίες.

γ) Τον καθορισμό μεθοδολογίας άσκησης του επαγγελματικού προσανατολισμού (προσαρμογή, στάθμιση και αξιοπιστία των tests).

δ) Τη μέριμνα για τη μελέτη των τεχνών και επαγγελμάτων και τη σύνταξη σχετικών μονογραφιών για τη χρήση τους από τους συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού.

Ειδικότερα για το χώρο της τεχνικής εκπαίδευσης προτείνουμε:

1. Στην αποελεσματική εφαρμογή του θεσμού των ΤΕΑ θα συντελούσε η εεγκατάλειψη της προκατάληψης ότι μόνο η πανεπιστημιακή μόρφωση αξίζει. Μπορεί αυτή να δίνει κοινωνικό γόητρο και να διαμορφώνει τον κοινωνικά ευτυχημένο άνθρωπο αλλά δεν είναι πάντα αυτή που κάνει έναν άνθρωπο ικανοποιημένο από τη ζωή και ευτυχισμένο.

Υπάρχει όμως και η τεχνική εκπαίδευση της οποίας το γόητρο πρέπει να αυξηθεί ώστε η επιλογή των μαθητών προς αυτή να γίνεται συνειδητά και να μην αποτελεί λύση ανάγκης.

Εφόσον το επίπεδο της τεχνικής εκπαίδευσης γίνει καλύτερο θα μπορέσει να τραβήξει και άριστους μαθητές.

2. Θα ήταν σκόπιμο να παρθούν μέτρα από τη πολιτεία, ώστε να εξομοιωθούν όλοι οι τύποι λυκείων και να μην μένουν τα Τεχνικά Λύκεια στο περιθώριο της εκπαίδευσης όπου θα πηγαίνουν πάντα εκεί οι χειρότεροι μαθητές.

3. Θα πρέπει ακόμη τα τεχνικά λύκεια να εμφανίζουν επαρκεία αιθουσών και εργαστηρίων. Ειδικά τα εργαστήρια που είναι απαραίτητα για τη διεξαγωγή των περισσότερων μαθημάτων τους.

Ετσι λοιπόν, η πολιτεία πριν εφαρμόσει ένα πρόγραμμα εκπαιδευτικής πολιτικής για τον επαγγελματικό προανατολισμό, θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη της τις προτάσεις των μαθητών και των καθηγητών ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να προχωρήσουν σταθερά στην επιλογή του επαγγέλματος τους.

Με άλλα λόγια, δεν φτάνει μόνον να διαπιστώνονται οι ανάγκες, να προσδιορίζεται η υπάρχουσα κατάσταση και να επισημαίνονται οι αδυναμίες στην οργάνωση των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Χρειάζεται κάτι περισσότερο κι αυτό είναι να αποκτήσουν ουσιστικότερο νόημα τα πολύτιμα συμπεράσματα από τις σχετικές έρευνες και μελέτες.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Α.

ΠΙΝΑΚΕΣ - ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι .

Ποσοστό αναλφαβήτων άνω των 10 έτων κατά φύλο στα 1907 και 1920

Έτος	Ποσοστό αναλφαβήτων	
	Άρρενες	Θήλεις
1907	40,5	79,5
1920	27,2	65,2

Πηγή: Έγκυκλοπαιδικό Λεξικό Έλευθερουδάκη, τόμ. 2.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι .

Ἀριθμὸς σπουδαστῶν ἀνὰ 10.000 κατοίκους πρὸ φοιτοῦσαν σὲ Ἀνώτατα
Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Μ. Βρετανία τὸ 1970

Ἑλλάδα	104,0*
Μ. Βρετανία	50,4

Πηγή: Ο.Ε.С.Д. : Educational Statistics Yearbook, τόμ. Ι, International Tables, Ο.Ε.С.Д., Paris, 1974.

* Περιλαμβάνονται καὶ οἱ Ἕλληνες σπουδαστὲς τοῦ ἔξωτερικοῦ.

ΠΙΝΑΚΑΣ . Ι Ι Ι .

ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓ/ΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

	ΤΕΧΝΙΚΑ ΛΥΚΕΙΑ		ΕΠΑΓΓ/ΚΑ ΛΥΚΕΙΑ
ΤΟ-ΜΕΙΣ	ΤΜΗΜΑΤΑ	ΤΟ-ΜΕΙΣ	ΤΜΗΜΑΤΑ
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Θερμικών & ψυκτικών έγκατ/σεων 2. Βιομηχ. έγκατ/σεων & βιομηχ. παραγωγής 3. Μηχανολογικού σχεδίου 4. Ύδραυλοποιίας & όργάνων άκριβείας 	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ξενοδοχειακών επιχειρήσεων 2. Ναυτιλιακών επιχειρ. & επιχειρ. μεταφορών 3. Ύπαλλήλων λογιστηρίου 4. Ύπαλλήλων γραφείου 5. Έμπορικών επιχειρήσεων
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟΣ & ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Έσωτερικών ηλεκτρικών έγκατ/σεων 2. Βιομηχ. ηλεκτρ. έγκατ/σεων & έξωτ. δικτύων 3. Ηλεκτρονικών έγκατ/σεων & αυτόματισμοδ 4. Ηλεκτρολ/κού & ηλεκτρονικού σχεδίου 	ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ & ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Άνθοκομίας & κηπουρικής 2. Γεωργικών μηχανημάτων 3. Φυτικής παραγωγής 4. Ζωικής παραγωγής
ΔΟΜΙΚΟΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Συγκοινωνιακών & ύδραυλικών έργων 2. Κτιριακών έργων 3. Σχεδιάσεως έργων πολιτ. μηχαν. & αρχιτεκτόνων 	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Βρεφοκόμων - παιδοκόμων 2. Οδοντοτεχνικής 3. Βοηθών νοσοκόμων 4. Ιατρικών επισκεπτών 5. Χειριστών Ιατρικών συσκευών 6. Βοηθών Ιατρικών & βιολογικών εργαστηρίων
ΧΗΜΙΚΟΣ & ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΟΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Χημικών εργαστηρίων 2. Χημικών βιομηχανιών 3. Μεταλλείων 		
ΥΦΑΝΤΙΚΗΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Κλωστοτεχνικής 2. Ύφαντικής 3. Βαφικής 4. Πλεκτικής 		
ΕΜΠΟΡΙΚΉ ΝΑΥΤΙΑΣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Έμποροπλοιάρχων 2. Ραδιοηλεγραφητών 3. Μηχανικών έμπορ. ναυτικού 	ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Έκτιπώσεων 2. Κεραμικής & καλλιτεχν. έπιξεργασίας όαλου 3. Μουσικής 4. Έλευθέρου σχεδίου & ζωγραφικής 5. Έπιπλοποιίας

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
Ομάδα Εργασίας ΣΕΠ

ΠΙΝΑΚΑΣ IV. Οι μαθητές που εγγράφηκαν στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ	ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (α)	ΤΕΧΝΙΚΗ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (β)	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ (α+β)
1974-1975	518.998	134.117	20.5
1975-1976	547.016	132.591	19.5
1976-1977	562.695	131.521	18.9
1977-1978	579.771	124.728	17.7
1978-1979	585.130	125.039	17.6
1979-1980	618.688	106.575	14.7
1980-1981	639.633	100.425	13.6

ΠΗΓΗ: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία για την Εκπαίδευση 1981

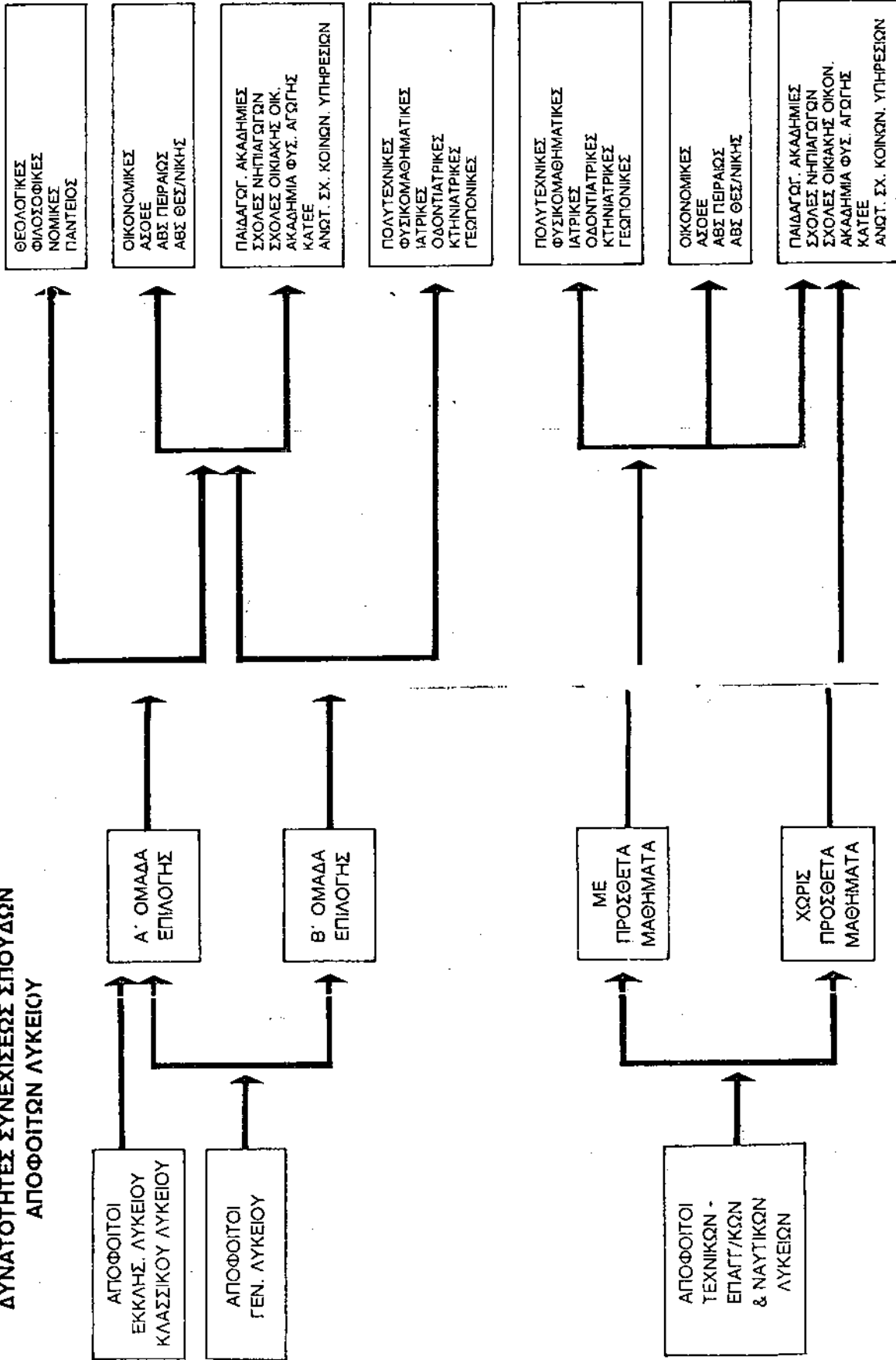
ΠΙΝΑΚΑΣ V. Οι μαθητές που εγγράφηκαν στην δευτεροβάθμια
εκπαίδευση

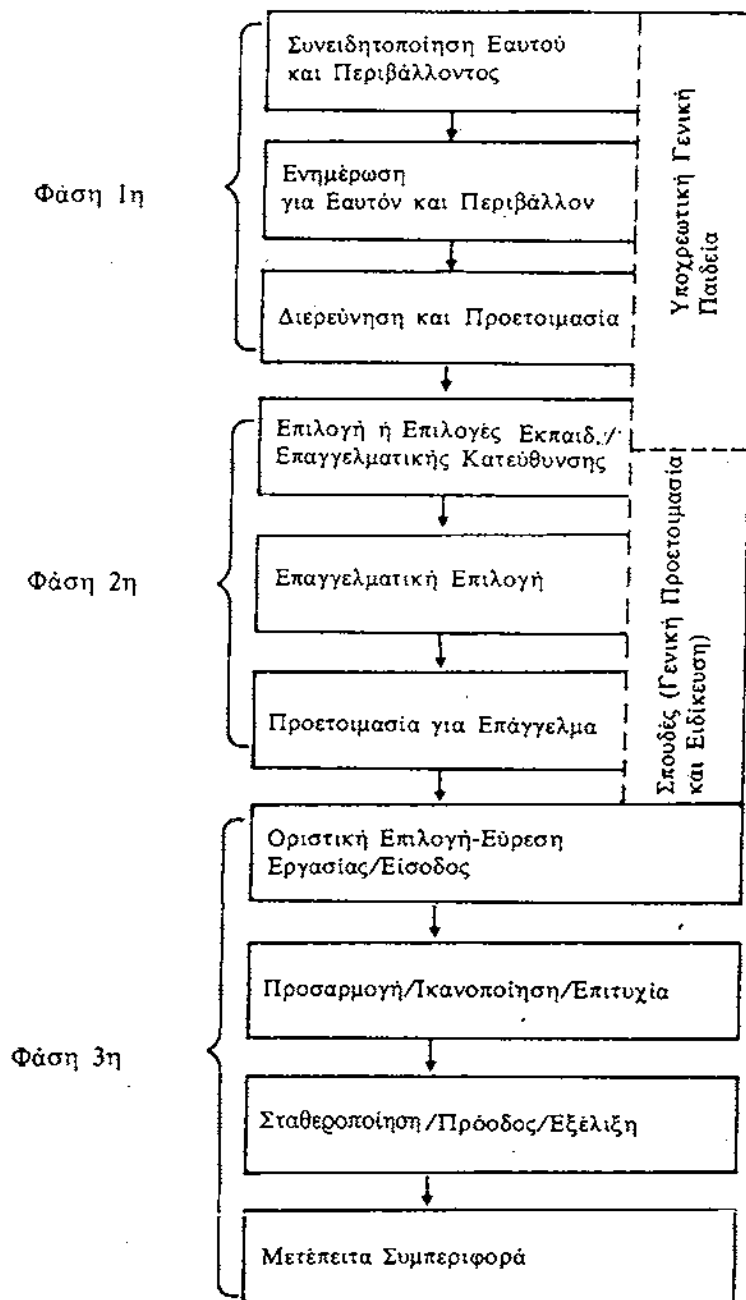
ΤΥΠΟΙ ΛΥΚΕΙΩΝ	ΣΧΟΛΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ			
	1980-1981		1987-1988	
	ΑΡΙΘΜΟΙ	%	ΑΡΙΘΜΟΙ	%
Γενικό Λύκειο	210.271	73	246.005	65
Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο	46.890	16	79.178	21
Πολυκλαδικό Λύκειο			16.942	4
Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές	32.652	11	34.580	9
Σύνολο (2+4)	79.542	27	113.758	30
Σύνολο	289.813	100	375.703	100

ΠΗΓΗ: Στατιστική Υπηρεσία για την εκπαίδευση 1981

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Ι

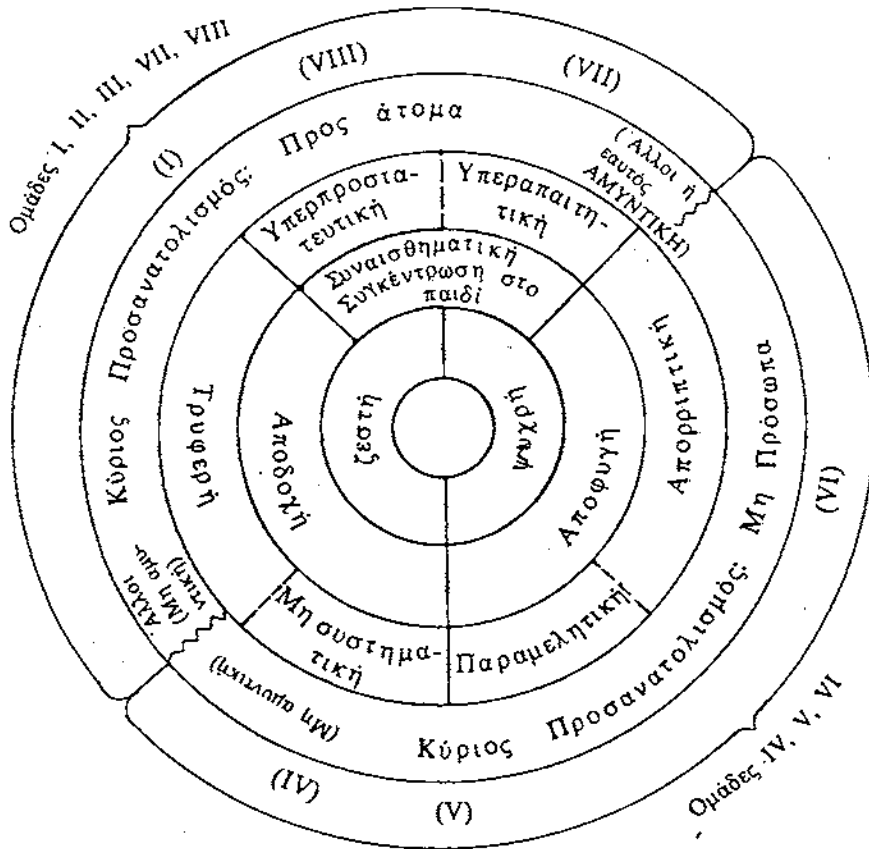
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΥΝΕΧΙΣΕΩΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΛΥΚΕΙΟΥ

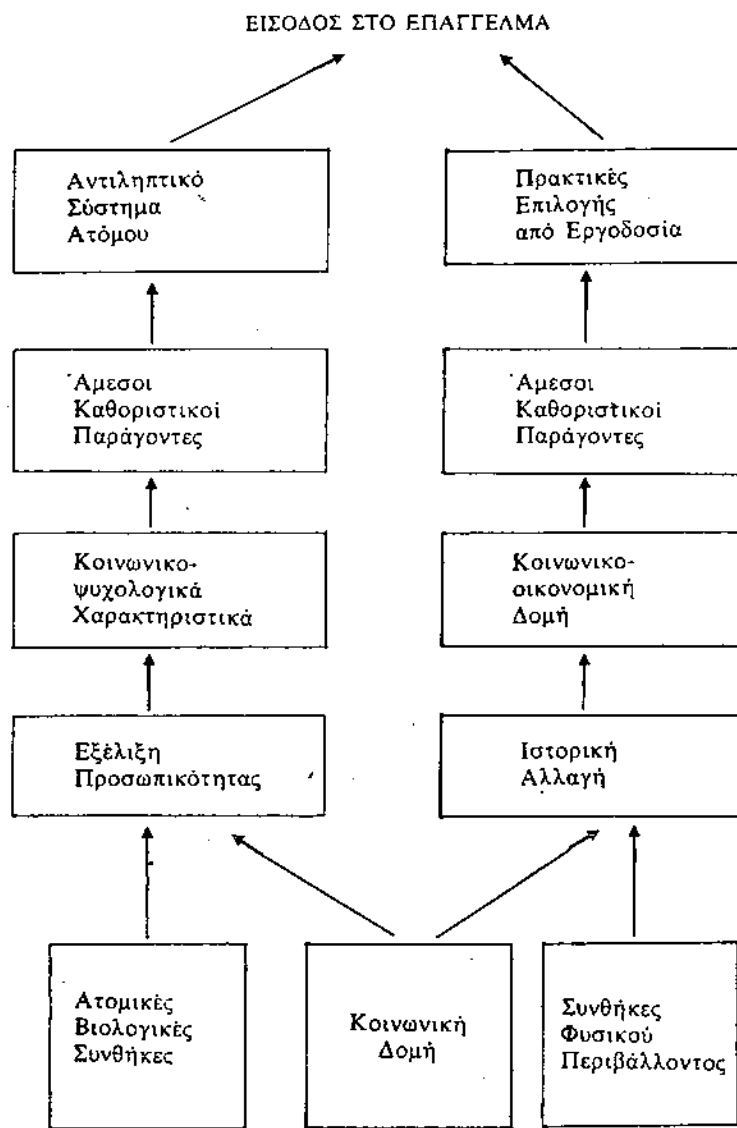
Διάγραμμα II

Η πορεία εξέλιξης της επαγγελματικής συμπεριφοράς του Ατόμου

Διάγραμμα III

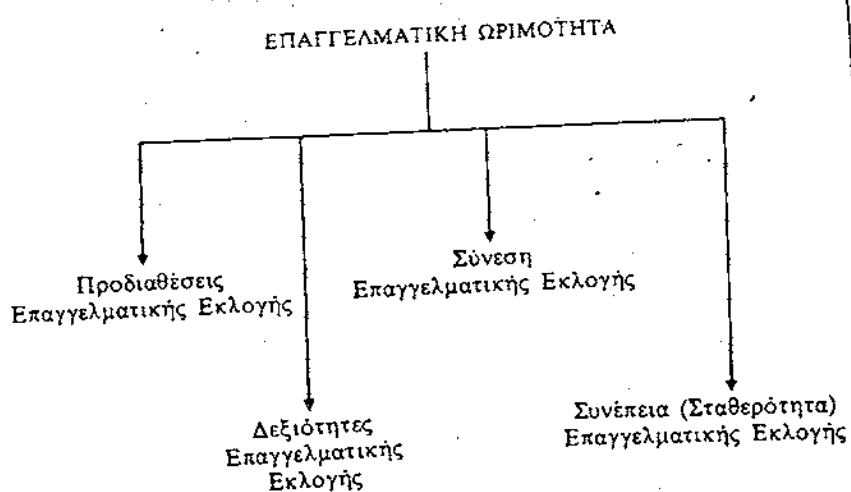
Η σχέση μεταξύ συμπεριφοράς γονέων και επαγγελματιών επιλογών των παιδιών κατά την Roe (Πηγή Osipow, 1969)

Διάγραμμα IV

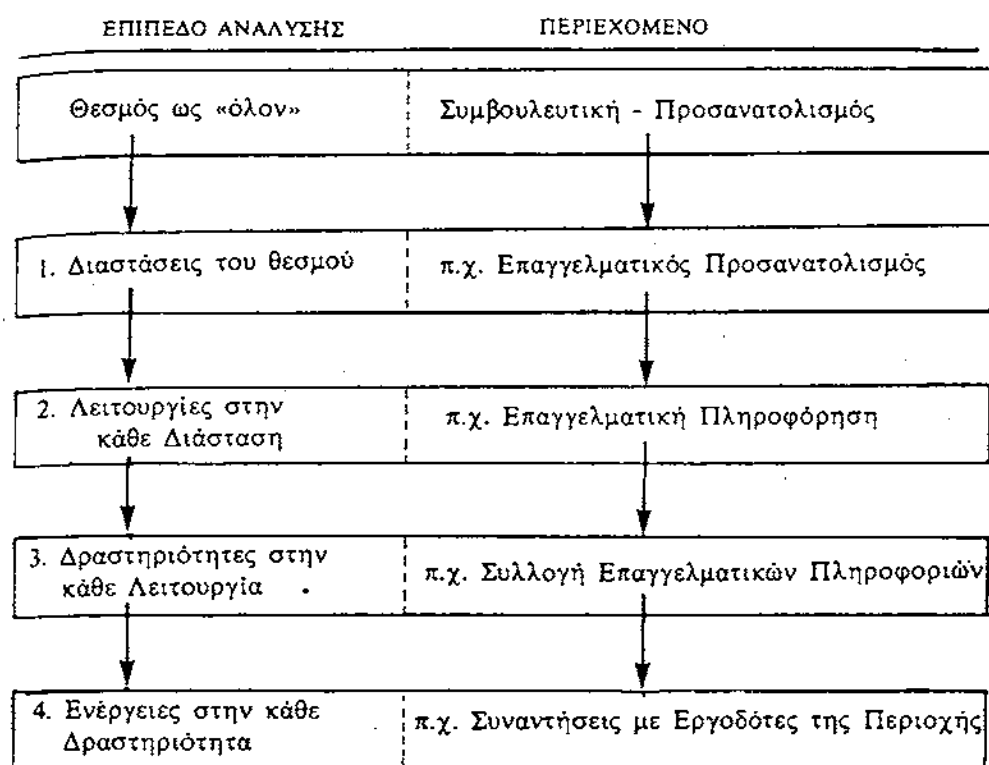
Η πρόταση του Blau κ.ά.

(Προσαρμογή από Blau et. al. (1956))

Διάγραμμα V.

Διαστάσεις της Επαγγελματικής Ωριμότητας κατά τον Crites

Διάγραμμα VI.

Ενδεικτική Λειτουργική Ανάλυση του Θεσμού "Σ-Π".

(Από τον Δημητρόπουλο, 1986)

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Β.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Βαθμός Ασφαλείας

Πάτρα, 20-4-1994

Αριθ. Πρωτ. Δ.Υ Βαθμός Προτεραιότητας:

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (Τ.Ε.Ι.)

ΠΑΤΡΑΣ

ΠΡΟΣ:

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Οιονδήποτε αφορά

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ταχ. Δ/ση : 263 34 Κουκούλι Πάτρας

Πληροφορίες: Μ.Χαραλαμποπούλου

Τηλέφωνο : 329.943

ΘΕΜΑ:

Παρακαλούμε να διευκολύνετε τις Αμουτζά Αναστασία, Γαϊτανίδου Μάρθα και Τρομπούκη Κων/να σπουδάστριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Πάτρας, στη διεξαγωγή της πτυχιακής τους εργασίας με θέμα: " Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός των Εφήβων στα Τεχνικά Λύκεια - Τεχνική Εκπαίδευση ".

Υπεύθυνη της ανωτέρω πτυχιακής είναι η κ.Νομικού Αντωνία καθηγήτρια εφαρμογών του Τμήματος.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Πάτρα 20.4.94

Η Γραμματέας Τμήματος

Ο ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Γ .

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΤΕΧΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

1) Φύλο :

Αγόρι : Κορίτσι :

2) Ηλικία :

3) Μένεις :

με την οικογένειά σου με συγγενείς με φίλους μόνος

4) Οι γονείς σου μένουν μόνιμα :

στην Πάτρα σε άλλη πόλη σε χωριό

5) Η μορφωση των γονιών σου :

Πατέρας

Μητέρα

αναλφάβητος/η

απολυτήριο Δημοτικού

απολυτήριο Γυμνασίου

απολυτήριο Λυκείου

πτυχίο ανωτέρας/τάτης σχολής

6) Το επάγγελμα των γονιών σου :

Πατέρας

Μητέρα

άνεργος/η

-3-

γιατί πιστεύω ότι όταν τελειώσω το ΤΕΛ θα βρω δουλειά
ευκολότερα

γιατί πιστεύω ότι θα προετοιμαστώ κατάλληλα για το επάγ-
γελμα που μ'ενδιαφέρει

γιατί πιστεύω ότι θα μπορέσω να σπουδάσω στην τριτοβάθμια
εκπαίδευση (ΤΕΙ) χωρίς πανελλήνιες εξετάσεις

γιατί έπρεπε να παρακολουθήσω ένα Λύκειο σύμφωνα με τη
θέληση των γονιών μου και προτίμησα το ΤΕΛ από άλλους τύ-
πους Λυκείου

γιατί τον διάλεξαν πολλοί φίλοι μου

γιατί δεν είχα κάτι καλύτερο να κάνω

Κάτι άλλο

10) Εργάζεσαι;

Ναι Όχι

Αν ναι, εργάζεσαι :

- Για να κερδίσεις χρήματα
για να συντηρείσαι;

- Για να αυξήσεις το
εισόδημα της οικογένειάς σου;

- Για το χαρτζιλίκι σου ;

11) Εργάζεσαι :

Μόνιμα

Εποχιακά

Απόγευμα

Βράδυ

Σε οικογενειακή επιχείρηση

12) Έχεις χρόνο να διαβάσεις τα μαθήματά σου ;

Ελάχιστο

-4-

λίγο αρκετό

13) Θα ήθελες να είχες περισσότερο χρόνο;

Ναι Όχι

14) Νομίζεις ότι η εκπαίδευση σου, σε σχέση με αυτή του Γενικού

Λυκείου είναι :

Καλύτερη Χειρότερη Ίδια

15) Είναι καλύτερη ή χειρότερη εξαιτίας :

α) Του φορτωμένου (καθημερινά και εβδο-
μιαία) σχολικού προγράμματος β) της δυσκολίας των μαθημάτων γ) της ποικιλίας των μαθημάτων δ) των μεθόδων διδασκαλίας και της
έλλειψης διδακτικών βοηθημάτων ε) της δυσκολίας των διδακτικών βιβλίων στ) της ποιότητας των καθηγητών ζ) της χαμηλής σου προετοιμασίας η) του χαμηλού σου ενδιαφέροντος θ) της συχνής σου απουσίας από το
σχολείο ι) της ανεπαρκούς προετοιμασίας σου
στο σπίτι

16) Είσαι απόφοιτος :

Γυμνασίου Γενικού Λυκείου

-5-

17) Όταν τελειώσεις το λύκειο τι θα ήθελες να κάνεις ;

- Να δουλέψεις
- Να σπουδάσεις σε Πανεπιστήμιο
- Να σπουδάσεις σε ΤΕΙ
- Να σπουδάσεις σε άλλη σχολή
- Κάτι άλλο

18) Ενδιαφέρεσαι περισσότερο για :

- Γενικά θεωρητικά θέματα
- Τεχνολογικά θέματα
- Εργαστήρια

19) Νομίζεις ότι οι αίθουσες και τα εργαστήρια καλύπτουν τις ανάγκες του σχολείου;

- Εργαστήρια ΝΑΙ ΟΧΙ
- Αίθουσες ΝΑΙ ΟΧΙ

20) Βρίσκεις το διδακτικό βιβλίο του Σ.Ε.Π.

- Ενδιαφέρον
- Ευχάριστο
- Βαρετό
- Δυσκολονόητο
- Πολύ θεωρητικό
- Μη αναλυτικό
- Αναλυτικό

21) Κατά τη γνώμη σου ο καθηγητής που διδάσκει το μάθημα του Σ.Ε.Π. έχει εκπαιδευθεί πάνω σ' αυτό το θεσμό;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ
- ΔΕΝ ΞΕΡΩ

-6-

- 22) Πιστεύεις ότι πρέπει να είναι ειδικευμένος ο καθηγητής που διδάσκει το μάθημα του Σ.Ε.Π.
- ΝΑΙ ΟΧΙ
- 23) Τι πληροφορίες θα ήθελες να σου παρέχει ο Σ.Ε.Π.;
- α) Γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα που μπορείς να ακολουθήσεις μετά το Τ.Ε.Λ.
- β) Τις χρηματικές απολαβές που μπορεί να σου προσφέρει κάθε επάγγελμα
- γ) Την ζήτηση του κάθε επαγγέλματος στην αγορά εργασίας
- δ) Τις συνθήκες εργασίας
- ε) Τις ευκαιρίες για κοινωνική αναγνώριση από το κάθε επάγγελμα
- στ) Κατά πόσο κάθε επάγγελμα αφήνει περιθώρια για ανάπτυξη πρωτοβουλιών
- ζ) Ευκαιρίες για να γνωρίσεις καλύτερα τον εαυτό σου
- η) Κάτι άλλο
- 24) Τι πληροφορίες παρέχει ο Σ.Ε.Π. έτσι όπως διδάσκεται :
- α) Γενικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα που μπορείς να ακολουθήσεις μετά το Τ.Ε.Λ.
- β) Τις χρηματικές απολαβές που μπορεί να σου προσφέρει κάθε επάγγελμα
- γ) Τη ζήτηση του κάθε επαγγέλματος στην αγορά εργασίας
- δ) Τις συνθήκες εργασίας
- ε) Τις ευκαιρίες για κοινωνική αναγνώριση από το κάθε επάγγελμα
- στ) Κατά πόσο κάθε επάγγελμα αφήνει περιθώρια για ανάπτυ-

-7-

- Ξη πρωτοβουλιών
- ζ) Τις ευκαιρίες για γνωριμία του εαυτού σου
- η) Τίποτα
- θ) Κάτι άλλο
- 25) Θεωρείς ότι το μάθημα του Σ.Ε.Π. είναι :
- α) Ανιαρό
- β) ενδιαφέρον
- γ) άσκοπο
- δ) απαραίτητο
- 26) Θα ήθελες να ήταν το μάθημα προαιρετικό ;
- ΝΑΙ ΟΧΙ
- 27) Ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος του Σ.Ε.Π. θα ήθελες να περιλαμβάνει :
- α) Επισκέψεις σε χώρους εργασίας
- β) Επισκέψεις επαγγελματιών στο χώρο του σχολείου για ενημέρωση πάνω στα επαγγέλματά τους
- γ) ενεργό συμμετοχή των μαθητών (με εργασίες, συζητήσεις κ.τ.λ.)
- δ) όλα τα παραπάνω.
- 28) Τι από τα παρακάτω εφαρμόζεται στο σχολείο σου :
- α) επισκέψεις σε χώρους εργασίας
- β) επισκέψεις επαγγελματιών στο χώρο του σχολείου για ενημέρωση πάνω στα επαγγέλματά τους
- γ) Ενεργό συμμετοχή των μαθητών (με εργασίες, συζητήσεις κ.τ.λ.).
- δ) κάτι άλλο
- ε) Τίποτα

29) Κατά πόσο σε βοήθησε ο Σ.Ε.Π. στην επιλογή του επαγγέλματος που θα ακολουθήσεις;

- α) πολύ | |
- β) λίγο | |
- γ) καθόλου | |

30) Τι αλλαγές θα πρότεινες να γίνουν στο μάθημα του Σ.Ε.Π. ώστε αυτό να γίνεται πιο σωστά ;

.....

.....

.....

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Δ.

ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ
ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Α' ΤΑΞΕΩΣ

(Β. Διάταγμα/21 Σεπτεμβρίου 1915)

Κυβέρνηση 'Ελ. Βενιζέλου
'Υπουργός Ι. Τσιριμώκος

Περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου 572 «περὶ ἰδρύσεως ἐν Ἀθήναις
διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως»

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον 572 «περὶ ἰδρύσεως ἐν Ἀθήναις διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως», προτάσει τοῦ Ἡμετέρου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τάδε·

Ἄρθρον 1. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος τούτου ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τίθενται εἰς ἰσχὺν καὶ ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 572 νόμου «περὶ ἰδρύσεως ἐν Ἀθήναις διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως».

Ἄρθρον 2. Ἡ λειτουργία τοῦ Διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀρχεται ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1915-1916, συνιστωμένης κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῆς πρώτης τάξεως αὐτοῦ.

Ἡ σύστασις ἑκατέρας τῶν δύο ἄλλων ἀνωτέρων τάξεων αὐτοῦ γενήσεται διαδοχικῶς κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1916-1917 καὶ 1917-1918.

Τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἐγκαθίσταται προσωρινῶς ἐν τῷ διδακτηρίῳ τοῦ Μαρασλείου διδασκαλείου.

Ἄρθρον 3.¹¹⁾ Μαθηταὶ γίνονται δεκτοὶ εἰς τὴν α' τάξιν τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐὰν ἔχωσι τὰ ἐν τῷ 4ῳ ἄρθρῳ τοῦ νόμου 572 ὀριζόμενα προσόντα καὶ εὐδοκίμησωσιν εἰς εἰσιτήριον ἐξέτασιν.

Ἡ ἐξέτασις αὕτη ἐνεργεῖται ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἐνώπιον ἐπιτροπῆς ἀκαρτιζομένης ἐξ ἑνὸς μέλους τοῦ ἐκπαι-

¹¹⁾ Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὴν ΕΓΚ, ἀρ. 327, τχ. Α' /23. Σεπτεμβρίου 1915.

δευτικού συμβουλίου, ὡς προέδρου, καὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ διδασκαλείου. Τὸ ἐν τῇ ἐπιτροπῇ μέλος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι καὶ ἐπόπτης τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὀρίζεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου.

Κατὰ τὴν εἰσιτήριον ἐξέτασιν οἱ μαθηταὶ δοκιμάζονται εἰς τὴν φυσικὴν, τὴν χημείαν, τὴν καλλιγραφίαν καὶ τὴν ἰχνογραφίαν.

Α') Πραγματευόμενοι γραπτῶς ἐν θέμα τῆς φυσικῆς καὶ ἐν τῆς χημείας ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκομένην ὕλην τῶν μαθημάτων τούτων. Τὰ θέματα ταῦτα ὀρίζονται διὰ κλήρου ἐκ δέκα τοιούτων, καταρτιζομένων ὑπὸ τῶν οἰκείων καθηγητῶν καὶ τοῦ προέδρου ὀλίγον πρὸ τῶν ἐξετάσεων.

Β') Καλλιγραφοῦντες ἀπαγγελλόμενον τεμάχιον ἑλληνικοῦ κειμένου ἐξ ὀκτώ μέχρι δέκα στίχων, καὶ

Γ') Ἰχνογραφοῦντες δι' ἐλευθέρας χειρὸς καὶ ἐξ ἀποστάσεως ἀντικείμενόν τι ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὀριζόμενον.

Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἔχουσα ὑπ' ὄψει τὰ γραπτὰ δοκίμια τῶν μαθητῶν καὶ τὴν περὶ τὸ καλλιγραφεῖν καὶ ἰχνογραφεῖν δεξιότητα αὐτῶν, ὀρίζει τοὺς εἰσακτέους κατὰ σειράν ἐπιτυχίας, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ εἶναι πλείονες τῶν 25.

*Ἄρθρον 4. Τὰ μαθήματα τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀρχονται ἀπὸ τῆς 16 Σεπτεμβρίου καὶ διαρκοῦσι μέχρι τῆς 1 Ἰουνίου, διακόπτονται δὲ καθ' ἑξ ἡμέρας ἀργοῦσι καὶ τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1915-1916 θέλουσι διδασθῆναι τὰ ἐξῆς μαθήματα:

1) Φυσικοτεχνία, χημικοτεχνία, τεχνολογία καὶ μαθηματικά ἀνὰ δύο ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

2) Χειροτεχνία, ἐπὶ 5 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

3) Ἐλευθέρη ἰχνογραφία, ἐπὶ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

4) Προβολικὴ ἰχνογραφία, ἐπὶ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

5) Προοπτικὴ ἰχνογραφία, ἐπὶ 2 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

6) Καλλιγραφία, ἐπὶ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

7) Πλαστικὴ καὶ ξυλοτεχνία, ἀνὰ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

8) Ἀνθρωπολογία καὶ ὑγιεινὴ, ἐπὶ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

9) Γυμναστικὴ καὶ σκοποβολία, ἐπὶ 5 ὥρας καθ' ἑβδομάδα.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 1-7 μαθήματα θέλουσι διδασθῆναι ἐν τῷ Μαρασιεῖ Διδασκαλεῖῳ, χρησιμοποιοιμένων διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν καὶ τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν μαθητῶν, τῶν ἐργαστηρίων αὐτοῦ, τὰ δὲ ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 9 ἐν τῇ σχολῇ τῶν γυμνασίων καὶ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς ταύτης, ἔνευ οὐδεμιᾶς πρὸς τοῦτο ἀποζημιώσεως.

*Ἄρθρον 5.¹⁴⁾ Οὐδεὶς μαθητῆς τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως προάγεται ἀπὸ τάξεώς τινος αὐτοῦ εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν ἂν μὴ φοι-

τήση εἰς αὐτὸ ἀνελλιπῶς καὶ τύχη βαθμοῦ ἐτησίας προόδου τοῦλάχιστον «καλῶς».

Ὁ βαθμὸς τῆς ἐτησίας προόδου τῶν μαθητῶν συνάγεται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῶν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις κατὰ τὸ ἔτος ἐργασιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν τριμηνιαίων βαθμῶν τῆς ἐν ἐκάστῳ θεωρητικῷ καὶ πρακτικῷ μαθήματι ἐπιδόσεως αὐτῶν, οἵτινες μετὰ τῶν ἀπουσιῶν ἀναγράφονται ἐν τῷ εἰδικῷ ἐλέγχῳ ἐντὸς τοῦ πρώτου πενθημέρου ἐκάστου τῶν μηνῶν Δεκεμβρίου, Μαρτίου καὶ Ἰουνίου.

Αἱ διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἰσχύουσαι διατάξεις περὶ ἀπουσιῶν, ποινῶν καὶ χαρακτηρισμοῦ τῶν βαθμῶν τῆς προόδου καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν ἐφαρμόζονται καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ διδασκαλείου.

Ἄρθρον 6. Μέχρις οὗ λειτουργήσωσι πᾶσαι αἱ τάξεις τοῦ διδασκαλείου καὶ πάντα τὰ εἰς αὐτὸ προσηρηθέντα κατὰ τὸν προμνημονευόμενον νόμον σχολεῖα, τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκόντων ὀρίζει τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον ἐν ἀρχῇ ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους.

Προσωρινὴ διάταξις

Ἄρθρον 7. Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1915-1916 ἐπιτρέπεται ὅπως ἐνεργῶνται ἐξετάσεις καθ' ὅλον τὸν Σεπτέμβριον.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Τραπεζῇ τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1915

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Ὁ Ὑπουργός

Ι. Δ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

[1]

Περὶ ἐξετάσεων κτλ. τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως
(ἀναδημοσίευσις)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἄρθρα 4 καὶ 10 τοῦ νόμου 572 «περὶ ἰδρύσεως διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως», προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν:

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Εἰσιτήριοι ἐξετάσεις

Ἄρθρον 1. Ὅπως ἐγγραφῇ τις ἐν τῇ πρώτῃ τάξει τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ ἔχη τὰ ἐν τῷ 4ῳ ἄρθρῳ τοῦ νόμου 572 ὀριζόμενα προσόντα καὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς εἰσιτήριοι ἐξέτασιν.

Ἡ ἐξέτασις αὕτη διενεργεῖται ἐγγράφως ἐνώπιον τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν τοῦ διδασκαλείου ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ Σεπτεμβρίου.

Ἄρθρον 2. Ἡ εἰσιτήριος ἐξέτασις συνίσταται α'] εἰς λύσιν δύο ἐκ τριῶν προτεινομένων ζητημάτων ἐξ ἑκάστου τῶν ἑξῆς μαθημάτων: 1) τῆς πειραματικῆς φυσικῆς, 2) τῆς χημείας, 3) τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς καὶ 4) τῆς γεωμετρίας· β'] εἰς καλλιγραφίαν καθ' ὑπαγόρευσιν 8 μέχρι 10 μικρῶν καὶ μεγάλων γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου καὶ 6 μέχρις 8 στίχων ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ γ'] εἰς ἰχνογραφίαν δι' ἐλευθέρας χειρὸς ἀπλοῦ ἀντικειμένου.

Τὰ ζητήματα τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων ὀρίζονται διὰ κλήρου ἐκ δέκα τοιούτων ἐξ ἑκάστου μαθήματος, τὰ ὅποια καταρτίζονται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων καθηγητῶν καὶ τοῦ διευθυντοῦ, τὰ δὲ θέματα τῆς καλλιγραφίας καὶ τῆς ἰχνογραφίας ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν τοῦ διδασκαλείου.

Ὁ καταρτισμὸς, ἡ κλήρωσις καὶ ἡ ἐκλογή τῶν θεμάτων γίνονται εὐθὺς πρὸ τῆς ἐξετάσεως τοῦ οἰκείου μαθήματος.

Τὰ δοκίμια τῶν ἐξετάσεων γράφονται ἐπὶ φύλλων χάρτου φερόντων τὴν σφραγίδα τοῦ διδασκαλείου καὶ τὴν μονογραφὴν τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ. Μονογραφοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν παρὰ τοῦ διευθυντοῦ διοριζομένων ἐπιτηρητῶν καὶ παραδίδονται εἰς τοὺς οἰκείους καθηγητάς, οἱ ὅποιοι ὀφείλουσιν ἐντὸς δύο

¹ Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὴν ΕτΚ, ἀρ. 79, τχ. Α' 27 Ἀπριλίου 1917.

ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως νὰ θεωρήσωσι καὶ βαθμολογήσωσι ταῦτα, ὑπογραμμίζοντες τὰ σφάλματα δι' ἐρυθρᾶς.

Τὰ δοκίμια τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων φυλάττονται ἐν τῷ διδασκαλείῳ μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

Ἄρθρον 3. Ἄμα τῷ πέρατι τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων ὁ σύλλογος τῶν καθηγητῶν τοῦ διδασκαλείου, ἐν συνεδρίᾳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διευθυντοῦ καθορίζει διὰ πράξεως αὐτοῦ τὴν σειρὰν ἐπιτυχίας τῶν ἐξετασθέντων ἀναλόγως πρὸς τοὺς γενικούς βαθμούς, ὧν ἠξιώθησαν οὗτοι κατὰ τὴν ἐξέτασιν.

Γενικός βαθμὸς ἐν ταῖς εἰσιτηρίοις ἐξετάσεσιν εἶνε ὁ μέσος ὄρος τῶν βαθμῶν, οὓς ἔλαβον οἱ δοκιμασθέντες ἐν ἐκάστῳ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἀναφερομένων μαθημάτων.

Οἱ μερικοὶ ἐν ἐκάστῳ μαθήματι βαθμοὶ καὶ ὁ ἐκ τούτων συναγόμενος γενικός βαθμὸς ἀναγράφονται ἐν τῷ βιβλίῳ πράξεων τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν παρὰ τὸ ὄνομα ἐκάστου ἐξετασθέντος.

Ἐν ἡ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες τῶν ἐξετασθέντων λάβωσι τὸν αὐτὸν γενικὸν βαθμὸν, ἡ σειρά τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν κανονίζεται ἐκ τῶν τοῦ μέσου ὄρου τῶν βαθμῶν, ὧν ἠξιώθησαν οὗτοι ἐν τῇ καλλιγραφίᾳ καὶ τῇ ἰχνογραφίᾳ.

Ἐπιτυχῶντες θεωροῦνται οἱ λαμβάνοντες γενικὸν βαθμὸν οὐχὶ κατώτερον τοῦ καλῶς.

Ἐκ τῶν ἐπιτυχόντων εἰσάγονται εἰς τὸ διδασκαλεῖον οἱ 25 πρῶτοι κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας.

Ἄρθρον 4. Οἱ βαθμοὶ ἱκανότητος καὶ προόδου ἐν τοῖς μαθήμασιν χαρακτηρίζονται ὡς ἑξῆς:

α') Κακῶς διὰ τοῦ ο,β') μετριώτατα διὰ τοῦ 0,01-2, γ') μετρίως διὰ τοῦ 2,01-4, δ') σχεδὸν καλῶς διὰ τοῦ 4,01-5, ε') καλῶς διὰ τοῦ 5,01-7, στ') λίαν καλῶς διὰ τοῦ 7,01-9 καὶ ζ') ἄριστα διὰ τοῦ 9,01-10.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ προαγωγῆς τῶν μαθητῶν τοῦ διδασκαλείου

Ἄρθρον 5. Ὅπως προαχθῆ τις ἐκ τάξεώς τινος τοῦ διδασκαλείου εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν ταύτης πρέπει ν' ἀξιωθῆ γενικοῦ βαθμοῦ ἑτησίας προόδου οὐχὶ κατωτέρου τοῦ καλῶς.

Μαθητῆς ἀξιωθεὶς γενικοῦ μὲν βαθμοῦ προβιβαστικοῦ, ἑτησίου δὲ ἐν ἐνὶ μαθήματι κατωτέρου τοῦ σχεδὸν καλῶς, προάγεται, ἀλλ' ἂν καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑστερήσῃ εἰς τὸ αὐτὸ μάθημα ὑποχρεοῦται νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ μαθήματα τῆς αὐτῆς τάξεως.

Οὐδεὶς μαθητῆς προάγεται, οἷος δῆποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ γενικός βαθμὸς αὐτοῦ, ἂν λάβῃ ἑτήσιον βαθμὸν κατώτερον τοῦ σχεδὸν καλῶς εἰς πλείονα τοῦ ἐνὸς μαθήματα.

Ἄρθρον 6. Γενικός βαθμὸς τῆς ἐτησίας προόδου τῶν μαθητῶν τοῦ διδασκαλείου εἶνε ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐν ἐκάστῳ μαθήματι ἐτησίων βαθμῶν αὐτῶν.

Οἱ ἐτήσιοι ἐν ἐκάστῳ μαθήματι βαθμοὶ συνάγονται ἐκ τῶν τριμηνιαίων βαθμῶν, ἐλαττωμένου τοῦ μέσου ὅρου αὐτῶν κατὰ τὸ ἐν μὲν δέκατον τοῦτου, ἂν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπὸ τοῦ μαθήματος ἀπουσιῶν τοῦ μαθητοῦ εἶναι μεγαλύτερος τοῦ $1/5$ καὶ μικρότερος τοῦ $1/3$ τῶν γενομένων σχετικῶν μαθημάτων, κατὰ τὰ δύο δέκατα δὲ τούτου ἂν ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς τῶν ἀπουσιῶν ὑπερβαίῃ τὸ $1/3$ τῶν γενομένων μαθημάτων.

Οἱ τριμηνιαῖοι βαθμοὶ συνάγονται ἐν μὲν τοῖς θεωρητικοῖς μαθήμασι (φυσικοτεχνία, χημικοτεχνία, τεχνολογία, μαθηματικὰ καὶ ἐμπορικὰ, ἱστορία τῶν τεχνῶν καὶ ὑγιεινὴ) ἐκ τῶν βαθμῶν τῶν κατὰ τρίμηνον προφορικῶν καὶ γραπτῶν δοκιμασιῶν, ἐν δὲ τῇ καλλιγραφίᾳ καὶ τῇ γυμναστικῇ ἐκ τῆς εἰς ταῦτα ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν καὶ ἐν ἐκάστῳ τῶν ἄλλων τεχνικῶν μαθημάτων, ἐκ τῶν βαθμῶν τῶν ἐκτελεσθέντων ἀντικειμένων διαιρουμένου τοῦ ἀθροίσματος τῶν βαθμῶν τούτων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδαχθέντων ἔργων.

Οἱ τριμηνιαῖοι βαθμοὶ ἀναγράφονται ἐν τῷ εἰδικῷ ἐλέγχῳ μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπουσιῶν τῶν μαθητῶν ἐντὸς τοῦ τελευταίου πενθημέρου, τῶν μηνῶν Νοεμβρίου, Φεβρουαρίου καὶ Μαΐου.

Ἄρθρον 7. Ἐν ἐκάστῳ θεωρητικῷ μαθήματι γίνονται καθ' ἕναστον τρίμηνον δύο τοῦλάχιστον γραπτὰ δοκιμασία, ἐν αἷς δίδονται τοῖς μαθηταῖς δύο ζητήματα, ἐξ ὧν ὑποχρεοῦνται οὗτοι νὰ διαπραγματευθῶσι τὸ ἕτερον.

Τὰ δι' ἐκάστην γραπτὴν δοκιμασίαν ζητήματα καταρτίζονται εὐθὺς πρὸ ταύτης ὑπὸ τοῦ διδάξαντος καθηγητοῦ καὶ τοῦ διευθυντοῦ ἐξ ἀπάσης τῆς διδαχθείσης ὕλης.

Μαθητῆς δι' οἰονδήποτε λόγον μὴ μετασχῶν γραπτῆς τινος δοκιμασίας καλεῖται ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ καὶ ὑποβάλλεται εἰς ταύτην κατ' ἄλλην τινὰ ἡμέραν, ἂν δὲ καὶ πάλιν δὲν ἐμφανισθῇ, λαμβάνη τὸν βαθμὸν 0.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων καὶ τῆς καλλιγραφίας, τῆς ἰχνογραφίας καὶ τῶν τεχνικῶν σχεδίων, τεθεωρημένα καὶ βεβαθμολογημένα ὑπὸ τῶν διδάξαντων καθηγητῶν, καθὼς καὶ τὰ ὑφ' ἐκάστου μαθητοῦ ἐκτελεσθέντα ἔργα τῆς σχολικῆς χειροτεχνίας, τῆς ξυλοτεχνίας, τῆς μεταλλοτεχνίας καὶ τῆς πλαστικῆς καὶ γυψουργίας, φυλάττονται ἐν τῷ διδασκαλείῳ μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἀπολυτήριοι ἐξετάσεις

Ἄρθρον 8. Ὅπως λάβῃ τις πτυχίον τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαίδευσεως πρέπει νὰ διαπεράνῃ τὰ ἐν τούτῳ διδασκόμενα μαθήματα καὶ

μετ' εὐδόκιμον ἀπολυτήριον ἐξέτασιν νά τύχη γενικοῦ βαθμοῦ τοῦλάχιστον καλῶς.

Ὁ τυγχάνων γενικοῦ μὲν βαθμοῦ προβιβαστικοῦ, ὀλικοῦ δέ, συναγομένου κατὰ τὸ 14ον ἄρθρον τοῦ παρόντος διατάγματος, ἐν δυοῖ τὸ πολὺ μαθήμασι κατωτέρου τοῦ σχεδὸν καλῶς, δύναται μετὰ ἐν ἔτος νά λάβῃ πτυχίον τοῦ διδασκαλείου, ἂν ὑποστῇ συμπληρωματικὴν ἐξέτασιν εἰς τὰ μαθήματα εἰς ἃ ὑστέρησεν, ἀξιωθῆ δὲ ἐν ἐκάστῳ τούτων βαθμοῦ τοῦλάχιστον καλῶς.

Ὁ λαμβάνων ὀλικὸν βαθμὸν κατώτερον τοῦ σχεδὸν καλῶς εἰς πλείονα τῶν δύο μαθήματα, ὑποχρεοῦται νά ἐπαναλάβῃ τὰ μαθήματα τῆς ἀνωτάτης τάξεως τοῦ διδασκαλείου, οἰσοδήποτε καὶ ἂν εἶνε ὁ γενικὸς βαθμὸς αὐτοῦ.

Ἡ τε γενικὴ καὶ συμπληρωματικὴ ἀπολυτήριος ἐξέτασις εἶναι θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ. Γίνονται δὲ ἀμφότεραι ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν τοῦ διδασκαλείου καὶ διενεργοῦνται ἢ μὲν θεωρητικὴ γραπτῶς ἐντὸς τοῦ πρώτου πενθημέρου τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, ἢ δὲ πρακτικὴ ἀπὸ τῆς 15ης Ἀπριλίου μέχρι τῆς 25ης Μαΐου.

Ἄρθρον 9. Ἡ ἐν ἐκάστῳ θεωρητικῶ μαθηματι (ἄρθρον 6 καὶ γ' τοῦ παρόντος διατάγματος) ἀπολυτήριος ἐξέτασις συνίσταται εἰς τὴν λύσιν δύο ἐκ τριῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα ὀρίζονται ὡς ἑξῆς:

Οἱ διδάξαντες καθηγηταὶ διαιροῦσι τὴν διδαχθεῖσαν ὕλην ἐκάστου μαθήματος, ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ αὐτῆς εἰς 20 ἢ 30 μέρη, τὰ ὁποῖα καταγράφουσιν ἐπὶ χάρτου κατ' αὐξόμενον ἀριθμὸν. Ἐκ τούτων κληροῦνται τρία εὐθὺς πρὸ τῆς ἐξετάσεως, ἐκ δὲ τῆς ὕλης ἐκάστου τούτων καταρτίζεται ὑπὸ τοῦ διδάξαντος καὶ τοῦ διευθυντοῦ ἀνὰ ἓν ζήτημα. Τὰ ζητήματα ταῦτα ὑπαγορεύονται τοῖς μαθηταῖς πρὸς λύσιν.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν παρίσταται, πλὴν τοῦ διδάξαντος καὶ εἰς τῶν ἄλλων καθηγητῶν, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ὀριζόμενος ὡς συνεπιτηρητής.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια, φέροντα τὴν σφραγίδα τοῦ διδασκαλείου καὶ τὰς μονογραφεὶς τοῦ διευθυντοῦ καὶ τοῦ συνεπιτηρητοῦ, παραδίδονται εἰς τὸν οἰκεῖον καθηγητήν, ὁ ὁποῖος ὀφείλει ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως νά θεωρήσῃ, βαθμολογήσῃ καὶ παραδώσῃ ταῦτα εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ διδασκαλείου.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια τῶν ἀπολυτηρίων ἐξετάσεων φυλάττονται ἐν τῷ διδασκαλείῳ ἐπὶ ἓν ἔτος.

Ἄρθρον 10. Ἡ πρακτικὴ ἐξέτασις συνίσταται α') εἰς δοκιμαστικὴν διδασκαλίαν ἐν τῷ προτύπῳ τεχνικῶ σχολείῳ δύο τῶν ἐν τούτῳ διδασκομένων μαθημάτων, β') εἰς καλλιγραφίαν καθ' ὑπαγόρευσιν, καὶ καθ' ὅλα τὰ διδασχθέντα εἶδη τῆς γραφῆς, ρητῶν συναποτελούντων 8 μέχρι 10 στίχους, γ') εἰς ἰχνογράφησιν συνθέτου ἀντικειμένου δι' ἐλευθέρας χειρὸς καὶ γεωμετρικοῦ σχήματος τῇ βοήθειᾳ τῶν γεωμετρικῶν ἐργαλείων, δ') εἰς ἐκπόνησιν σχεδίου καὶ ε') εἰς κατασκευὴν ἐνὸς ἀντικειμένου σχετικοῦ πρὸς ἕναστον τῶν λοιπῶν

τεχνικῶν μαθημάτων (σχολικῆς χειροτεχνίας, ξυλοτεχνίας, μεταλλοτεχνίας καὶ πλαστικῆς καὶ γυψουργίας).

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν πρακτικῶν ἐξετάσεων ὁ σύλλογος τῶν καθηγητῶν τοῦ διδασκαλείου ἐν συνεδρίῳ αὐτοῦ· α') ὀρίζει διὰ κλήρου ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν σειρὰν, καθ' ἣν ἕκαστος μαθητῆς θὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἐν τῷ προτύπῳ σχολείῳ δοκιμαστικὰς διδασκαλίαις αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ὑπὸ στοιχ. δ' καὶ ε' ἐκτελεστέα ἔργα, καὶ β') καταρτίζει τὸ ὠρολόγιον πρόγραμμα τῶν ἐξετάσεων καὶ τῶν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κληρωθέντων ἀντικειμένων καὶ δημοσιεύει τοῦτο πρὸς γνῶσιν τῶν ἐξεταζομένων.

Ἄρθρον 11. Τὰ ὑφ' ἑκάστου μαθητοῦ διδασκτέα ἐν τῷ προτύπῳ σχολείῳ μαθήματα ὀρίζονται διὰ κλήρου, δύο ὥρας πρὸ τῆς οἰκείας διδασκαλίας, καθ' ἃς ὁ ἐξεταζόμενος προπαρασκευάζει καὶ γράφει ταύτην ἐνώπιον τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς.

Αἱ τῶν δοκιμαστικῶν διδασκαλιῶν ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαὶ εἶνε τριμελεῖς. Ἀποτελεῖται δ' ἑκάστη ἐκ τοῦ οἰκείου καθηγητοῦ καὶ δύο ἐκ τῶν ἄλλων καθηγητῶν, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ὀριζομένων.

Ἐκαστον τῶν μελῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς βαθμολογεῖ κατ' ἰδίαν τὴν γραπτὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν γενομένην διδασκαλίαν. Ὁ δὲ μέσος ὄρος τῶν ἐξ τούτων βαθμῶν παριστᾷ τὸν βαθμὸν τῆς δοκιμαστικῆς διδασκαλίας, ὅστις ἀναγράφεται ἐπὶ τῆς ἐγγράφου προπαρασκευῆς καὶ κυροῦται διὰ τῶν μονογραφῶν τῶν τριῶν ἐξεταστῶν.

Ἐκάστη δοκιμαστικὴ διδασκαλία διαρκεῖ 40 μέχρι 55 λεπτὰ τῆς ὥρας.

Τὰ δοκίμια τῶν γραπτῶν προπαρασκευῶν βεβαθμολογημένα, ὡς ἀνωτέρω, παραδίδονται εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ διδασκαλείου, ἅμα τῷ πέρατι ἐκάστης διδασκαλίας.

Ὁ μέσος ὄρος τῶν βαθμῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐξεταζομένου γενομένων δύο δοκιμαστικῶν διδασκαλιῶν ἐμφαίνει τὸν ἐν τῷ μαθήματι τούτῳ βαθμὸν ἐξετάσεων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 12. Τὰ πρὸς καλλιγραφίαν ρητὰ καὶ τὰ πρὸς ἰχνογράφειν ἀντικείμενα καὶ γεωμετρικὰ σχήματα ὀρίζονται ὑπὸ τῶν οἰκείων καθηγητῶν καὶ τοῦ διευθυντοῦ εὐθὺς πρὸ τῆς σχετικῆς ἐξετάσεως.

Ἡ ἐξέτασις ἐν μὲν τῇ καλλιγραφίᾳ δὲν δύναται νὰ παραταθῇ πέρα τῆς μιᾶς ὥρας, ἐν δὲ τῇ ἐλευθέρᾳ ἰχνογραφίᾳ καὶ τῇ γεωμετρικῇ πέρα τῶν τριῶν ὥρῶν δι' ἑκάτερον τῶν μαθημάτων τούτων.

Τὰ δοκίμια τῆς καλλιγραφίας καὶ ἰχνογραφίας γράφονται ἐπὶ φύλλων χάρτου, φερόντων τὴν σφραγίδα τοῦ διδασκαλείου καὶ τὴν μονογραφὴν τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ, βαθμολογοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν διδασκάντων τὰ μαθήματα ταῦτα καθηγητῶν.

Ἄρθρον 13. Τὰ πρὸς ἐξέτασιν ἀντικειμένου τῆς σχολικῆς χειροτεχνίας,

τῆς ξυλοτεχνίας, τῆς μεταλλοτεχνίας καὶ τῆς πλαστικῆς καὶ γυφουργίας καὶ τὸ τεχνικὸν σχέδιον κληροῦνται ἐκ δέκα τοιούτων ἐξ ἑκάστου μαθήματος, τὰ ὅποια ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν καὶ καταγράφονται ὑπ' αὐξόμενον ἀριθμὸν ἐπὶ φύλλων χάρτου.

Τῆς ἐκτελέσεως ἑκάστου ἔργου προηγεῖται γραφὴ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ.

Ἡ σχεδίασις καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν κληρωθέντων ἀντικειμένων γίνονται ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τοῦ διδασκαλείου, εἰς τὰ ὅποια προσέρχονται καὶ ἐργάζονται οἱ μαθηταὶ μέχρι τῆς περατώσεως τῶν ἔργων, κατὰ τὰς ἐν τῷ προγράμματι τῶν πρακτικῶν ἐξετάσεων ὀριζομένης ὥρας, ἐπιτηρούμενοι ὑπὸ τοῦ διδάξαντος καθηγητοῦ ἢ τοῦ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ὀριζομένου ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ.

Ἐφ' ἑκάστου ἐκτελουμένου ἔργου ἐπικολλάται τὸ οἰκτεῖον σχέδιον, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ μαθητοῦ. Τοποθετοῦνται δὲ ταῦτα καθ' ὑπόδειξιν τοῦ διευθυντοῦ ἐν τινι αἰθούσῃ τοῦ διδασκαλείου, ἅμα τῇ περατῶσει αὐτῶν.

Ἐντὸς τοῦ τελευταίου πενθημέρου τοῦ Μαΐου τριμελεῖς ἐπιτροπαί, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ καταρτιζόμεναι, ἑκάστης τῶν ὁποίων μετέχει καὶ ὁ διδάξας τὸ οἰκτεῖον μάθημα καθηγητῆς, κρίνουσι καὶ βαθμολογοῦσι τὰ ἔργα καὶ τὰ σχέδια αὐτῶν.

Οἱ μέσοι ὅροι τῶν ὑφ' ἑκάστου ἐξεταστοῦ διδομένων βαθμῶν παριστῶσι τοὺς βαθμοὺς ἐξετάσεων καὶ ἀναγράφονται ἐν πίνακι, φέροντι τὰς ὑπογραφὰς τῶν μελῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς. Οἱ πίνακες δ' οὗτοι παραδίδονται εἰς τὸν διευθυντὴν μέχρι τῆς 31 Μαΐου.

Ἄρθρον 14. Ὀλικὸς βαθμὸς ἐν ἑκάστῳ μαθήματι εἶναι ὁ μέσος ὅρος τοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ 6 ἄρθρου τοῦ παρόντος διατάγματος συναγομένου ἐτησίου βαθμοῦ καὶ τοῦ τῶν ἀπολυτηρίων ἐξετάσεων.

Ὁ γενικὸς βαθμὸς συνάγεται ἐκ πάντων τῶν ὀλικῶν βαθμῶν, διαιρουμένου τοῦ ἀθροίσματος αὐτῶν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθημάτων.

Ἐν οἷς μαθήμασιν ἐγένετο συμπληρωματικὴ ἀπολυτήριος ἐξέτασις, ὀλικὸς βαθμὸς εἶναι ὁ τῆς ἐξετάσεως ταύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Γενικαὶ διατάξεις.

Ἄρθρον 15. Τὰ ἐνδεικτικὰ καὶ τὰ ἀποδεικτικὰ σπουδῶν τῶν μαθητῶν τοῦ διδασκαλείου γράφονται ἐπὶ πενταδράχμου χαρτοσήμου μαθητικῶν τελῶν, τὰ δὲ πτυχία ἐπὶ δεκαδράχμου.

Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐγγραφή μαθητοῦ εἰς τάξιν τοῦ διδασκαλείου ἀνωτέραν τῆς πρώτης, ἂν μὴ οὗτος προσαγάγῃ ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς, ἐκ τῆς ἀμέσως κατωτέρας τάξεως αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς πτυχίοις τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὅποια ἔχουσι τὸν τύπον τῶν πτυχίων τῶν διδασκαλείων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύ-

σεως, αναγράφονται πλὴν τοῦ γενικοῦ καὶ οἱ ἐν ἐκάστῳ μαθήματι ὀλικοὶ βαθμοὶ τοῦ μαθητοῦ.

Ἄρθρον 16. Ἐντὸς τοῦ πρώτου πενθημέρου τοῦ Ἰουνίου οἱ μαθηταὶ τοῦ διδασκαλείου τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκθέτουσιν ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ὀριζομέναις αἰθούσαις τοῦ διδασκαλείου πάντα τὰ τοῦ ἔτους καὶ τῶν ἐξετάσεων ἔργα αὐτῶν κατὰ μάθημα καὶ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐκτελέσεως, ἀφ' οὗ ἀναγράψωσιν ἢ ἐπικολλήσωσιν ἐφ' ἐκάστου τὸ ὀνοματεπώνυμον αὐτῶν, καὶ τὴν τάξιν εἰς ἣν ἀνήκουσιν.

Εἰς τὴν σχολικὴν ταύτην ἔκθεσιν ἡ εἴσοδος εἶνε ἐλευθέρᾳ εἰς πάντας, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ὀριζομένας ὥρας, μέχρι τῆς 15 Ἰουνίου.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐκθέσεως τὰ ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν προκρινόμενα ἔργα τῶν μαθητῶν χρησιμοποιοῦνται πρὸς πλουτισμὸν τοῦ μουσείου τοῦ διδασκαλείου, ἢ καὶ τῶν ἄλλων δημοσίων σχολείων, τὰ δὲ λοιπὰ παραδίδονται τοῖς μαθηταῖς.

Ἄρθρον 17. Καταργοῦνται τὰ ἄρθρα 3 καὶ 5 τοῦ Ἡμετέρου διατάγματος τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1915 «περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου 572».

Ἄρθρον 18. Ἡ ἰσχὺς τοῦ διατάγματος τούτου ἀρχεταὶ ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1916-1917.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ἰπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ἀπριλίου 1917

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Ὁ Ἰπουργὸς

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ανθογαλίδου Θεοπούλα, "Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην αναπαραγωγή και εξέλιξη μιας παραδοσιακής κοινωνίας", Αθήνα 1987, Εκδόσεις Θεμέλιο.
2. Αντωνίου Δαυίδ, "Τα προγράμματα της μέσης εκπαίδευσης", Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1987.
3. Bordine E.S. et al. "An articulated framework for Vocational Development" *Journal of Counseling Psychology*, 1963.
4. Βρυώνης Βασίλειος Γ. "Ο επαγγελματικός προσανατολισμός στα σχολεία της μέσης εκπαίδευσης", Καλαμάτα 1983.
5. Carter H.D. "The development of vocational attitudes", *Journal of Counseling Psychology*, 1940.
6. Dusinger, W.S. "Maturation and vocational guidance", *Occupations*, 1950.
7. Δημητρόπουλος Ευστάθιος, "Σχολικός και επαγγελματικός προσανατολισμός και συμβουλευτική", Αθήνα 1991, Εκδόσεις Γρηγόρη
8. Fruer, D. "Occupational intelligence standards", *School and Society*, 1922.
9. Ζάνη Κασσάνδρα, "Ταξινόμηση επαγγελμάτων", (Εισήγηση σε σεμινάριο του ΚΕΜΕ), Αθήνα 1978.
10. Ζωγράφος Ανδρέας, "Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα. Θεωρία - Πράξη και προβληματισμοί", Πάτρα, 1992.
11. Ηλίου Μ. "Εκπαιδευτικά και κοινωνικά δυναμικά", Εκδόσεις: Πορεία, Αθήνα 1984.

12. Θεοδωροπούλου Ευθυμία "Επαγγελματικός προσανατολισμός και προσαρμογή της εργασίας", Αθήνα 1978.
13. Isambert, A. "Το παιδί κατά τη σχολική ηλικία", Αθήνα 1967, Ινστιτούτο Ιατρικής Ψυχολογικής και Ψυχικής Υγείας.
14. Ιμβριώτη Ρόζα, "Παιδεία και κοινωνία Ελληνικά εκπαιδευτικά προβλήματα", Αθήνα 1985, Εκδόσεις "Σύγχρονη Εποχή
15. Kassimati K. et. al. "Centres for apprenticeship training", Athens, ΕΚΚΕ 1984.
16. Kidd, Donald Mand, Leighbody Gerald, "Μέθοδοι διδασκαλίας τεχνικών μαθημάτων", Εκδόσεις : Μ. Πεχλιβανίδης και ΣΙΑ Α.Ε., Αθήνα 1955.
17. Krumboltz, J.D. et al., "A social learning theory of career selection", The Counseling Psychologist, 1976.
18. Καλογήρου Κορνηλία, "Επαγγελματική διαπαιδαγώγηση Θεωρία και Πράξη", Εκδόσεις Καραμπερόπουλος, Πειραιάς α.χ.
19. Καλογήρου Κορνηλία, "Μία ιστορική ανασκόπηση της εξέλιξης του θεσμού Συμβουλευτική - προσανατολισμός στην Ελλάδα", Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού 1986.
20. Κασσωτάκης, Μιχάλης Ι. "Η πληροφόρηση για τις σπουδές και τα επαγγέλματα", Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1981.
21. Κόκκοτας, Παναγιώτης, "Ο ρόλος της παιδείας στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας", Εκδόσεις Σ. Τούντα.
22. Κοσμόπουλος Ανδρέας, "Ψυχολογία και οδηγητική της παιδικής και νεανικής ηλικίας", Πάτρα 1980.
23. Κωνσταντίνου Γ.Μ. "ΕΟΚ και Εκπαίδευση Μελέτη κέντρων μαρξιστικών ερευνών", Εκδόσεις "Σύγχρονη Εποχή", Αθήνα 1984.

24. Κωστάκος Γεώργιος "Επαγγέλματα και σπουδές", Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα 1983.
25. Κωστάκος, Γεώργιος, "Επαγγελματικός προσανατολισμός Θεορία και πράξη", Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1981.
26. Lippsett, L. "Social factors in vocational development Personnel and Guidance Journal 1962.
27. Λαρούς, "Παγκόσμιος Εγκυκλοπαίδεια", Εκδόσεις Πάπυρος, Αθήνα 1981.
28. Miller A.W., "Learning theory and vocational decisions" Personnel and Guidance Journal, 1968.
29. Miller IC, "Η εφαρμογή του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού", Αθήνα 1978.
30. Μπουζάκης Σήφης, "Νεοελληνική εκπαίδευση 1821-1985" Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1986.
31. Μπρούσαλης Κάρολος "Επαγγελματικός προσανατολισμός", Εκδόσεις, Ορόσημο, Αθήνα 1977.
32. Μωραΐτης Δημήτριος Γ. "Ιστορία της παιδαγωγικής" Αθήνα 1953.
33. Νούτσος, Χαράλαμπος, "Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική", Εκδόσεις Θεμελιο, Αθήνα 1986.
34. O'Hara, R.P. "A theoretical foundation for the use of occupational information in guidance", Personnel and Guidance Journal 1968.
35. Παναγιωτοπούλου Ειρήνη "The technical - vocational lyceum in Greece. A critical evaluation of its function The University of Sheffield, Division of Education 1990
36. Παπαδοπούλου Γ. Νικ. "Σχολικός και Επαγγελματικός προσανατολισμός (Ψυχολογικά και άλλα προβλήματα)", Αθήνα 1977.

37. Παπακωνσταντίνου Αθαν. "Η επαγγελματική εκπαίδευση", Εκδόσεις Ινστιτούτο Ιατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής Υγείας, Αθήνα 1965.
38. Παπανούτσου Ε.Π., "Η παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα", Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα 1976.
39. Παρασκευόπουλος Ιωάννης, "Εξελικτική Ψυχολογία", Τόμος 4ος, Αθήνα 1982.
40. "Πενταετής, σχέδιο για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη 1983-1987", Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Αθήνα 1984.
41. Sinoir, Guy, "Ο επαγγελματικός προσανατολισμός", Εκδόσεις Ι. Ζαχαρόπουλου.
42. Super D.E. "A theory of vocational development", The American Psychologist, 1953.
43. Σακελλάρης Ν., Τρικάλης, "Εκπαίδευση - Κοινωνία και παραγωγικές δυνάμεις, μια διαλεκτική σχέση", Εκδόσεις: Παπαδήμας, Αθήνα 1987.
44. "Σχολικός Επαγγελματικός προσανατολισμός", Υπουργείο Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων, Αθήνα 1988.
45. Τζάνη Μαρία, "Σχολική επιτυχία. Ζήτημα ταξικής προέλευσης και κουλτούρας", Αθήνα 1983.
46. Φίλιας Βασίλης, "Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών", Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1977.
47. Χαραλαμπόπουλος, Ι. Βασίλης, "Η ανάπτυξη της προσωπικότητας", Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1987.
48. Χόλτ Τζών, "Το σχολείο φυλακή και η ελεύθερη μάθηση", Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1978.

49. Χριστακόπουλος, Παύλος "Η επαγγελματική κατεύθυνση και η δημιουργία κέντρου επαγγελματικής επιλογής", Αθήνα 1959.

